

SZENT ISTVÁN
UNIVERSITY

FACULTY OF ECONOMICS AND SOCIAL SCIENCES,
GÖDÖLLŐ

Acta Regionis Rurum

Acta Regionis Rurum

9. kötet

Faluszemináriumi kutatások - Hollókő

9. kötet

10.21408/SZIE.ACTAREG.2015

ACTA REGIONIS RURUM

9. kötet

Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar

Faluszemináriumi kutatások Hollókő

Gödöllő
2015

Fővédnök: Dr. Káposzta József dékán
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Szent István Egyetem Gödöllő

A sorozat főszerkesztője: Molnár Melinda egyetemi docens
Társszerkesztő: Kassai Zsuzsanna egyetemi adjunktus

Technikai szerkesztő: Molnár Melinda
Borítóterv: Áldorfai György

Nyelvi lektor: Kassai Zsuzsanna egyetemi adjunktus

Szakmai lektorok:
Csatári Bálint
Ekéné Zamárdi Ilona

A fotók készítői:
Víg Diána: 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 10., 12., 14., 15., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24., 26., 27.
kép
Molnár Melinda: 1., 9., 11., 13., 16., 25. kép (a képek 2009-ben készültek)
Demeter Petra: 12. kép

E kötet és a tábor anyagi támogatója:
Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola
Hollókő önkormányzata

ISSN 1789-5588

Készült a Szent István Egyetemi Kiadó (Gödöllő) sokszorosító üzemében

2015.

10.21408/SZIE.ACTAREG.2015

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	2
FALUKUTATÁS HOLLÓKÓN	
<i>Molnár Melinda</i>	4
HOLLÓKŐ TÁRSADALMÁNAK FONTOSABB ISMÉRVEI A STATISZTIKÁK TŰKRÉBEN	
<i>Bogárdi Tünde</i>	10
HOLLÓKŐ KÖZLEKEDÉSFÖLDRAJZI HELYZETE ÉS KAPCSOLATA A KÖRNYÉK TELEPÜLÉSEIVEL	
<i>Víg Diána, Hevesi Ildikó Andrea</i>	20
UTCAKÉP-ELEMZÉS HOLLÓKÓN	
ANALYSING THE IMAGE OF THE STREET AT HOLLÓKŐ	
<i>Molnár Melinda, Bencsik Bence</i>	28
HOLLÓKŐ – TENDENCIÁK A MEZŐGAZDASÁGBAN	
<i>Demeter Petra, Ritter Krisztián</i>	34
A KISVÁLLALKOZÁSOK ÉS A KÉZMŰVESSÉG HELYZETÉNEK VIZSGÁLATA HOLLÓKÓN	
<i>Hevesi Ildikó Andrea</i>	44
DILEMMÁK ÉS TÉNYEK HOLLÓKŐ NÉHÁNY FONTOSABB TURISZTIKAI ATTRAKCIÓJÁVAL KAPCSOLATBAN	
<i>Peresztegi Fanny</i>	56
HOLLÓKŐ MARKETING SZEMPONTÚ ELEMZÉSE, MARKETINGKOMMUNIKÁCIÓS ESZKÖZEINEK VIZSGÁLATA	
<i>Odler László</i>	64
A JÖVŐ ZÁLOGA: A HOLLÓKŐI IFJÚSÁG HELYZETE ÉS LEHETŐSÉGEI	
<i>Eckert Márta</i>	72
TÁRSADALMI SZERVEZETEK HOLLÓKÓN	
<i>Kassai Zsuzsanna</i>	82
EGÉSZSÉGES (?) HOLLÓKŐ	
<i>Bálint Csaba, Bakos Izabella</i>	92
HOLLÓKŐ MENTÁLIS TÉRKÉPE	
<i>Molnár Melinda, Bogárdi Tünde</i>	104
ÖSSZEGZŐ GONDOLATOK HOLLÓKŐ ENDOGÉN ERŐFORRÁSAI RÓL, A HELYI FEJLESZTÉS LEHETŐSÉGEIRŐL	
<i>Ritter Krisztián</i>	114
A FALUSZEMINÁRIUM MUNKÁJÁHOZ KAPCSOLÓDÓ GÖDÖLLŐI GIMNÁZIUMOK EREDMÉNYEI	121

ELŐSZÓ

Sok éves kapcsolat fűzi Hollóköt a Szent István Egyetem turisztikát, illetve a magyar vidék fejlesztését oktató munkatársaihoz, valamint a világörökségi, a falusi élet és a hagyományörzés témaköreit megismerni kívánó hallgatókhoz. Ha a szakdolgozati témáknak lenne valamiféle „toplistája” - az első világörökséggé nyilvánított falu előkelő helyen szerepelne rajta.

Így nagy örömmel töltött el bennünket az, hogy a Faluszeminárium kurzust nemcsak hogy vendégül láthattuk a 2015-ös évben, de több elemzés, vizsgálat elé nézhetett a község társadalma. Nagyon örülünk annak is, hogy még a Hargita megyei Siklódra is eljutottak a kutatók, mivel a székely falu testvér-települése Hollókőnek. A sorsunkban rejlő számos hasonlóság miatt évtizedes barátságok alakultak ki a Sóvidék „Hollókőjével” – így e párhuzam e téren is nyitott könyv lesz a jövőben..

Egy falukutatás egy palóc embernek talán kicsit olyan, mint az orvosi rutinvizsgálat: nagyjából tudjuk mi a bajunk, ismerjük a problémáinkat, milyen terápiát kellene alkalmaznunk - de valahogy mégis jó, ha egy 'külsős' szakember összefoglalja a fontos információkat. Kíváncsiak vagyunk, kiderül-e valami újabb dolog velünk kapcsolatban.

Már a kezdetekkor látszott, hogy mélyreható, pontos munkát kívánnak végezni a kutatók: mindenről a legapróbb részletekig információt kértek az induláshoz, a személyes interjúkhoz. Jó érzés volt a faluban járva-kellve egyetemi hallgatóba „botlani”, újból és újból útbaigazítani őket a minél alaposabb munka érdekében.

Hollókőnek is nagyon fontosak a kutatás eredményei annál is inkább, mert egy különleges pillanatban „kapták” el a települést vendégeink. A falut jövőjét rendkívül meghatározó kétmilliárdos turisztikai fejlesztés végeztével – egy olyan kulcsfontosságú év előtt, ami a 2016., hiszen itt már bizonyosságot kell kapnunk arról, miként vélekednek a látogatók az új attrakciókról, működik-e az új rendszer, hogy állunk a munkahelyteremtéssel.

A tanulmánykötetet átolvasva először talán annak örül a faluvezető, hogy az objektivitás és a tárgyilagosság a dokumentum két fő erénye. (Sajnos nem minden dolgozatra, műre volt ez jellemző az elmúlt évekből.) Ezen túl az is hasznos, hogy nem csak a világörökséghez, turizmushoz kapcsolódó témakörök kerültek kiválasztásra. Mindig kihangsúlyozzuk előadásainkon, beszélgetéseinken, hogy a helyiek számára „egy Hollókő van”, tehát az újfalusiak és az ófalusiak is egyaránt fontosak az önkormányzatnak, még ha a település egyik részére nem is kíváncsi a világ. A Faluszeminárium is e szellemben kezelte falunkat. A helyi egyesületek szerepe, vagy egy napi utas-számlálás elemzése is sok érdekességet tartogathat az itt élők számára. Az elkészült, véglegesített anyagot használni, forgatni szeretnénk, meghagyni az asztalunk 'tetején', mivel számos kapaszkodó van benne munkánkhoz, információ a döntéseink előkészítéséhez - és több olyan meghatározó elem – akár mint egy kő, melyre építeni lehet, ahogy őseink tették ezt a hollók sziklájára.

Nagyon szépen köszönöm a közreműködők munkáját. Jó volt együtt dolgozni, beszélgetni, válaszokat adni – de még szalonnát sütni is a kutatókkal. Előszavam végéhez egy képzeletbeli meghívót is szeretnék csatolni a jövő falukutatói számára – mert a jövőben is várja őket a magyar vidék – köztük Hollókő is!

Szabó Csaba
Hollókő polgármestere

1. kép: A falu emblematiséus épülete: a katolikus templom

FALUKUTATÁS HOLLÓKÓN VILLAGE RESEARCH IN HOLLÓKŐ

Molnár Melinda egyetemi docens, SZIE GTK

Melinda Molnár associate professor, SZIU

A Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Karán 2006-ban megindult Faluszeminárium kurzus keretein belül a siklói (Hargita megye – Románia, bagi (Pest megye), komlóskai és tiszaladányi (Borsod-Abaúj-Zemplén megye), baksi (Csongrád megye), valamint a pázmándi kutatásaink után előbb Átány (Heves megye) vizsgálatát tűztük ki célul, majd 2015-ben Hollókőét.

Miért éppen Hollókő?

Csaknem húsz éve, hogy Hollókőn elindult a Szent István Egyetem keretein belül egy kutatás. Akkor Kovács Dezső és Farkas Tibor kollégámmal így összegeztük a tapasztalatainkat: „Hollókő története iskolapéldája a kívülről, fentről irányított fejlesztésnek, a helyi érdekek és helyben történt változások – tartalmi és érdemi közelítésű – figyelmen kívül hagyásának. Hollókő annyiban különbözik sok más népességét vesztő magyar kisteleپüléstől, hogy közel negyven éven keresztül műemléki beavatkozás célterülete volt. Miközben a falu a magyar közigazgatási rendszerben társközséggé fokozódott le a 70-es években, a műemléki beavatkozás révén egy külső védőernyő feszült fölé. Hollókőt nem a helyiek „találták ki”, értékeit külső szakemberek ismerték fel, és külső hatóságok biztosították az értékőrzés módját és eszközeit. A megmentett értékhez párosuló elismerésért és címért sem a helyiek küzdöttek meg. A magyar hatóságok „szerezték meg” a címet e kisteleپülésnek és az országnak. Hollókő lakossága nem kérte, hanem megkapta a Világörökség címet. A javaslat előtt nem kérték ki véleményüket erről, a döntés után pedig nem készítették fel őket, hogy e cím milyen felelősséggel és lehetőséggel jár számukra, hogy mit jelenthet majd hétköznapi életükben, hogyan változtathatja meg az életüket hosszú távon. (Kovács D, Molnár M, Farkas T. 2000 20.p.)

Ezen helyszín kiválasztására 2015-ben azért került sort, mert kíváncsiak voltunk, hogy vajon milyen fordulatot vett azóta Hollókő sorsa? Vajon mit takar ma a sikertörténet? Azt ugyanis senki sem vitathatja, hogy Hollókő az ország elsőnek tekinthető nemzetközi ismertségre is szert tett faluja, mely ismertségét egyértelműen a rurális értékeinek köszönheti. Neve mára egybeforrt a világörökségi ranggal.

Hollókő vizsgálata a korábbi falukutatásainkhoz képest másként volt kihívás. A helyszín felfedezése, előtanulmányok gyűjtése a bő irodalomnak hála, nem okozott nehézséget. Meglehetősen nagy ismeretanyag volt segítségünkre a terepi munkáinkhoz. Az igazi feladatot az jelentette a számunkra, hogy egy *rétegzettebb* megismerést tudjunk megvalósítani, azaz a hollókői élet mindennapjait többféle perspektívából is feltárjuk (nem csupán a szokásos turizmus, műemlékvédelem vonatkozásában). Igyekeztünk úgy tekinteni a falura, hogy ne csupán az attrakcióit, a kívülállóknak szánt arculatot ismerjük meg, hanem a ma itt élő emberek gondolatait, dilemmáit, problémáit is.

Kutatásunk tehát abban az integratív szemléletben zajlott, mely a vidékkutatások alapvonása, és amely elengedhetetlen ahhoz, hogy megismerjük az alulról építkezés lehetőségeit és korlátait. (Molnár Melinda 2006)

A munkavégzésről röviden

A faluszemináriumi munka egy ú.n. belső és egy ú.n. külső munkából áll. A „belső” munka egy szemináriumi keretek közt folyó félévi munka, melynek során a falukutató diákok egyrészt megismerik a rurális térről, annak átalakulási folyamatáról szükséges legfőbb általános tudnivalókat. Tanulmányozzák a magyarországi falukutató mozgalmak irányzatait, majd módszertani alapismereteket kapnak a falvak társadalmi, gazdasági jellegzetességeinek méréséhez, értékeléséhez; közelebbről annak a falunak (jelen esetben Hollókőnek) a vizsgálati irányairól, melyre a félév végén sor kerül.

Ami a „külső” munkát illeti, ennek először egy tájékoztató, helyzetfelmérő látogatás a kiindulópontja a kutatásra váró faluban, azaz 2015-ben Hollókőn. Ennek során egyrészt feltérképezzük a falu életét meghatározó legfontosabb intézményeket, szerveződések, másrészt kapcsolatot építünk ki a helyi történések mértékadó, irányító szereplőivel. A belső és külső munka eredményeként tavaszra kikristályosodik a terepi kutatás célrendszere. Ehhez dolgozzuk ki a szükséges terepi módszertant. Minden témához egyedileg.

A hollókői tábor 2015 június 24-30 között volt. Kassai Zsuzsanna egyetemi adjunktus, Ritter Krisztián egyetemi docens, és Molnár Melinda egyetemi docens vezetésével a következő diákok vettek részt a falukutató tábor munkájában:

Demeter Petra: gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök egyetemi hallgató (BSc). Témája a helyi agrármegélhetés vizsgálata.

Víg Diána: gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök egyetemi hallgató (BSc).

Témája Hollókő közlekedésföldrajzi vizsgálata

Eckert Márta: gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök egyetemi hallgató (BSc).

Témája a hollókői ifjúság vizsgálata

Peresztegi Fanny: gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök egyetemi hallgató (BSc).

Témája Hollókő turisztikai attrakcióinak vizsgálata

Hevesi Ildikó: kereskedelem és marketing szakos egyetemi hallgató (BSc)

Témája a kisvállalkozások és a kézművesség vizsgálata

Odler László: kereskedelem és marketing szakos egyetemi hallgató (BSc)

Témája Hollókő marketing szempontú elemzése, marketingkommunikációs eszközeinek vizsgálata.

Bálint Csaba- Bakos Izabella: doktorandusz Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola.

Témájuk Hollókő, mint kistelepülés egészségügyi alapellátásának vizsgálata

Bogárdi Tünde: doktorandusz Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola.

Témája egy demográfiai, munkaerőpiaci helyzetelemzés

Bencsik Bence: gimnazista. Premontrei Szent Norbert Gimnázium Gödöllő

Témája: tér-értékelemzés

A hollókői falukutatás

Dokumentum-és adatbázis-elemzés

A falukutatás során a felhasználható dokumentált anyagok, adatok köre széles palettán mozgott. A történeti és recens forrásmunkák, valamint a témához tartozó statisztikai adatok összegyűjtése részben az ú.n. *manifeszt-tartalom*, részben a *látens tartalom* felfedését szolgálták. A manifeszt-tartalom gyűjtése a kinek-kinek témájához tartozó kulcsszavak,

kifejezések, tényanyagok összegyűjtését jelentette, a látens tartalom kiszűrése pedig a dokumentumok, adatok mögött rejlő komplex összefüggések kiemelését.

A dokumentum-elemzések sorában a legsokrétűbben hasznosított forrásmunkánk a 2013-as kiadású Dobosiné Antal Anna-Kovács Dezső szerkesztésében készült „Hollókő öröksége” című mű volt. Ebben megtaláltuk a legismertebb történeti elemzéseket a faluról, a műemléki értékmentés legfontosabb dokumentumait, annak elméleti és gyakorlati megvalósítási lépéseit. Hasznos volt e könyv, mert a műemlékvédelem, a népi építészet, a néphagyomány, a település- és társadalomelemző- és kutató szakma Hollókővel kapcsolatba került legfontosabb szereplőinek egybegyűjtésével a falukutatóink szakmai irányultságának megfelelően további szakirodalmi forrásmunkák gyűjtéséhez is hozzásegített minket. Segített megismerni és megérteni Hollókő nagy dilemmáit. A könyv bemutatja ugyanis a falu sikertörténetét, miközben meghagyja a kontrasztos képet is, ahogyan a különböző szempontból érintett szereplők gondolkodnak e folyamatról. Kimondja, hogy a kezdetben megindult értékmentés, értékteremtés *kívülről* érkezett, és hogy minden bizonnyal nem volt egyszerű a falunak visszanyerni a rendszerváltás után azt a képességet, amivel a saját sikerének saját maga Kovácsa lehet anélkül, hogy az eddig megmentett és teremtett értékek ne vesszenek el. A könyv nyitva hagyott számos kérdést. Vajon kinek a szempontjai dominálnak a falu jövőjében? Az ide látogató turistáké, a falu lakóié, a nemzeti identitásunk hagyományörzőié? Kié a falu? Kiket, és miket kell mindenekelőtt szolgálnia? A könyvben összegyűjt tanulmányokban kirajzolódnak a sikerek árnyoldalai is. Mert még egy, a világ végéről a világörökség rangra emelkedett falunak is vannak árnyoldalai. Hollókő is osztozik az aprófalvak minden problémáján, hogy csak néhányat említsek: a népesség öregszik, kevés a munka (Molnár M. 2013). Ezek a kérdések és dilemmák mind hozzájárultak, hogy megfogalmazhassuk a kutatói kérdéseinket.

Szintén sokat forgatott könyv volt a kezünkben a Bódi F– Bóhm A. szerkesztésében 2000-ben megjelent *Sikerés helyi társadalmak Magyarországon* c. könyv, mely egy átfogó tanulmányt tartalmaz Kovács D.- Molnár M. tollából Hollókőről. Ebből a tanulmányból jól használható információ származott mind a demográfiai, mind a foglalkozás-szerkezeti átalakulásokhoz, és természetesen a hollókői *siker* kulcstényezőinek megismeréséhez is.

A kutatáshoz részben statisztikai adatokat is használtunk. Ezek forrásai főleg az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR), a KSH által üzemeltetett Területi Statisztikai Adatok Rendszere (TSTAR) voltak, de használtunk papír alapon rendelkezésre bocsájtott jelentéseket, adatközléseket is.

A személyes interjú

Minden kutatott téma megkívánta, hogy a témához kapcsolódó releváns információkkal rendelkező szereplőkkel interjú is készüljön. Ezzel a „puha” módszerrel olyan információk és vélemények feltérképezése volt a cél, amely a nem ismert vagy nem teljesen tisztázott ok-okozati összefüggések tisztázásában volt szükséges. A falukutatás során alkalmaztuk a strukturált, *zárt interjúk* formáját, amikor előre kialakított forgatókönyv mentén gyűjtöttük az információt. Ugyanakkor alkalmaztuk a kötetlen beszélgetéseken alapuló *informális* módot is. Az egyes tanulmányok külön-külön jelölik a forrásul szolgált interjúalanyokat.

A személyes megfigyelés

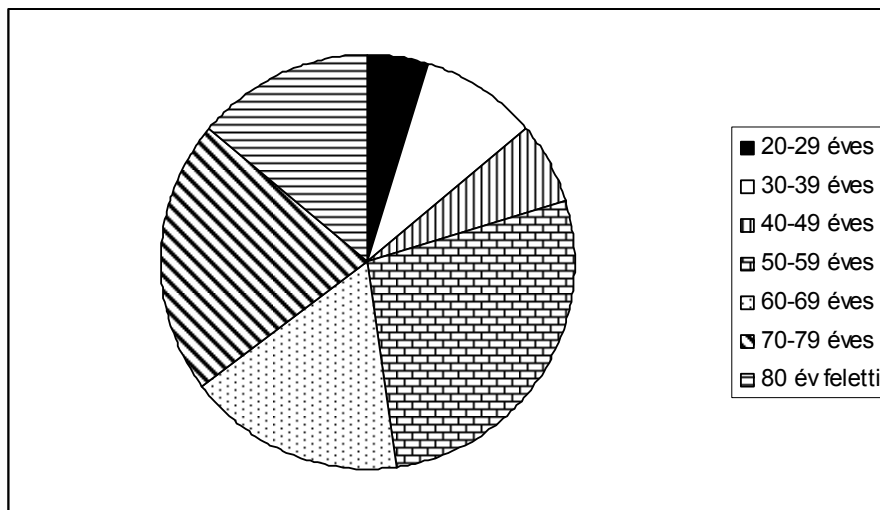
A személyes megfigyelésen alapuló vizsgálati technika az érintett szereplők, intézmények folyamatok mechanizmusának megfigyelésén alapult. Hallgatóink alkalmazták a részvétel nélküli megfigyelést és a résztvevő-megfigyelést is. A *részvétel nélküli megfigyelés* során kívülről figyeltük a szituációt (pl. tér-érték-elemzés, mentális térképezés stb.), anélkül, hogy a megfigyelteknek erről tudomása lett volna. A *résztvevő-megfigyelés* során a folyamatban résztvevőként is jelen voltak a diákjaink (pl. a helyi gazdaságfejlesztés vizsgálatában). A módszer segítségével nyert adatok, információk a tanulmányokba fotografikus és szöveges formában épültek be.

A kérdőíves felmérés

A 352 fős település (2011) kérdőíves vizsgálatával a célunk az volt, hogy a különböző társadalmi, gazdasági tárgyú kutatásainkhoz a helyi társadalom véleményéről is legyen képünk. A felmérésünket *háztartásokra* vonatkoztatva terveztük és szerkesztettük meg; azaz egy háztartásból csak egy kérdőív született. Csak az életvitelszerűen Hollókőn élőket kerestük meg. A kérdőívezés során arányos mintavételre törekedtünk, azaz a rövidebb utcákból kevesebb, a hosszabbakból több mintát vettünk. Összesen 65 értékelhető kérdőív gyűlt össze. A kérdőív adatai alapján (a háztartásban élők tagjainak összeszámlálásával) elmondhatjuk, hogy egy 184 főt magában foglaló népességet vizsgáltunk meg (ami az összlakosság 52%-a).

A megkérdezett háztartások 26%-a volt 1 fős, 29%-a 2 fős, 15%-a 3 fős, 9%-a 4 fős és a fennmaradó 21% ennél is nagyobb létszámú háztartás volt. (A legnépesebb háztartásban 8-an éltek).

1. ábra: A válaszadók korcsoportonként (%)

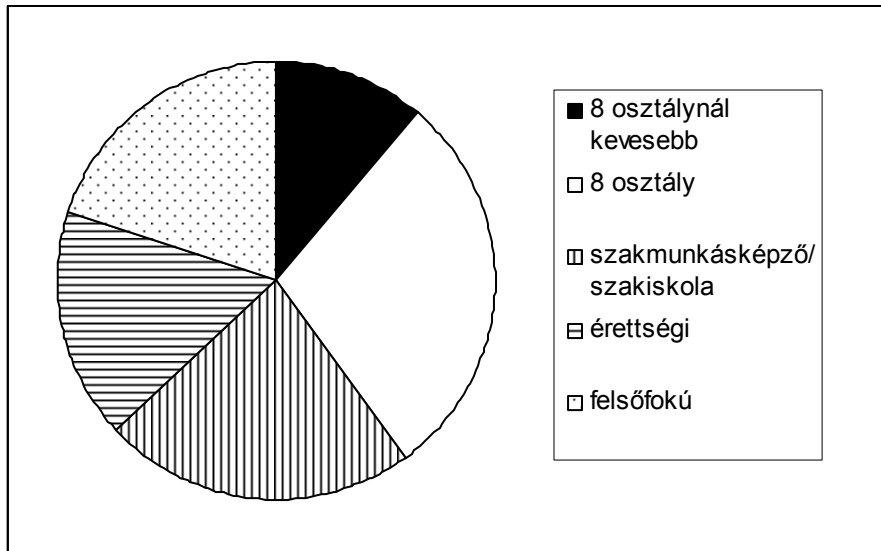

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján készítette Molnár M.

A megkérdezett személyek nemi hovatartozásuk szerint főleg nők voltak (68%). A megkérdezettek között a 50-59 éves korcsoport volt a legnagyobb arányban (28%). Relatív sokan voltak a megkérdezettek a 70-79 éves korosztályból is (22%). A válaszadók 17%-a volt 60-69 év közötti, és 80 év feletti is volt a megkérdezettek között: 14%. Összességében tehát a megkérdezettek négyötöde 50 év feletti volt, több mint harmada pedig 70 év feletti. A 30-39 éves megkérdezettek %-aránya: 9%, a 40-49 évesek %-aránya: 7%, a 20-29 évesek %-aránya pedig 5% volt kerekítve. (1. ábra) Mintavételünk korcsoport-szerkezetében kissé

felülreprezentált az idősebb korosztály, mivel a 60 év felettiak kb. 40%-át teszik ki az össznépeségnek, a mi mintánkban ugyanez a korcsoport a megkérdezettek között 52%-ot tett ki. (KSH Népszámlálási adatok 2011)

2. ábra: A válaszadók iskolai végzettsége (%)

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján készítette Molnár M.

A válaszadók iskolai végzettsége igen magasnak mondható. 20%-os a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya, de érettségizett további 17%. Szakmunkásképzőben, szakiskolában szerzett valamilyen szakma képezi a legmagasabb iskolai végzettségét a megkérdezettek 23%-ának. A megkérdezettek 11%-ának azonban nem volt meg a 8 osztálya (nyilván az idős generációban, ahol még nem a 8 osztályos szisztémában működött a közoktatás). A legmagasabb 8 osztályos végzettség jellemzi a megkérdezettek legnagyobb hányadát: 29%. (2. ábra). Ez nagyjából szinkronban van a KSH 2011-es népszámlálási adatainak a 7 évesnél idősebb népesség iskolai végzettségére vonatkozó kimutatásával.

A falukutató táborban készült egy másik, nem reprezentatív kérdőíves felmérés is a turisták körében. A megkérdezettek kiválasztása véletlenszerűen történt. 50 értékelhető kérdőív tapasztalatai épültek be a tanulmánykötet kisvállalkozásokról (Hevesi Ildikó írása), és marketingtevékenységről szóló (Odler László tanulmánya) munkába.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetünket fejezzük ki a falu polgármesterének, Szabó Csabának, aki nélkül nem állt volna készen számunkra a tábor infrastrukturális háttere. A tőle kapott információk, ajánlások, kapcsolatok nélkül valószínűleg jóval kevesebb eredményre jutunk. A sok-sok helyi segítő között külön ki szeretném emelni továbbá Kelecsényi Péter nevét (a helyi TDM szervezet elnöke), aki a jelenlegi és a jövőbeli fejlesztési tervekre vonatkozóan adott válaszokat az elfogyhatatlannak tűnő kérdéseinkre. De a falu egészének köszönet, hisz mindenki szívében viselte a gyűjtőmunkánk sikerét. Hosszú lenne a sor, ha minden segítőnket fel szeretnénk sorolni. Köszönet, hogy bizalmukba fogadtak és ismereteik átadásával, véleményük kinyilvánításával a segítségünkre voltak!

Ehelyütt köszönjük az Egyetemünk, közelebről a Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, valamint az Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola anyagi támogatását is, mely nélkül a kutatómunkánk nem valósulhatott volna meg.

Irodalomjegyzék

Kovács D. – Molnár M. (2000): Hollókő In: Bódi F.- Bóhm A. (szerk.): Sikeres helyi társadalmak Magyarországon Agroinform Kiadóház Budapest

*Kovács D, Molnár M, Farkas T. (2000):*Hollókő felemelése és... FALU VÁROS RÉGIÓ (10) pp. 14-21.

Molnár Melinda (2006): Az ország térszerkezetének formálói: terület- és vidékfejlesztés A FALU 2006:(1) pp. 43-51.

Molnár M. (2013): Dobosyné Antal Anna: Kovács Dezső (szerk) (2013) : Hollókő öröksége recenzió Tér és Társadalom

Dobosyné Antal A. – Kovács D. (szerk.) (2013): Hollókő öröksége Budapest

Egyéb források

Az első magyarországi népszámlálás 1784-87. Budapest KSH 1960
KSH Népszámlálási adatok 2011

2. kép: A vasárnapi szentmise után a diákok, a tanárok és a polgármester úr beszélgetnek a templom előtt

3. kép: Kelecsényi Péter (TDM elnök) tájékoztatót tart

HOLLÓKŐ TÁRSADALMÁNAK FONTOSABB ISMÉRVEI A STATISZTIKÁK TÜKRÉBEN

THE MAIN ASPECTS OF THE SOCIETY OF HOLLÓKŐ IN LIGHT OF STATISTICS

Bogárdi Tünde, doktorjelölt, SZIE Enyedi György RTDI

Tünde Bogárdi, Ph.D. candidate, SZIU

Absztrakt

Tanulmányomban Hollókő népesedési helyzetét, lakosságának iskolázottsági, foglalkoztatottsági, társadalomszerkezeti mutatóit ismertetem azzal a céllal, hogy megrajzoljam a turisztikailag talán legkiemeltebb hazai falusi attrakciónk társadalmi bázisát. A község népességének alakulása kapcsán a lakosságszám-változás mellett vizsgálom a természetes szaporodás/fogyás mutatót és a vándorlási egyenleget, amelyek jól szemléltetik a település demográfiai adottságait. A lakosság nemzetiség és felekezet szerinti megoszlása egy másik fontos sajátosság, mely meghatározza a falu identitását. Úgy vélem, szükséges a hollókőiek korszerkezetének vizsgálata is, elemezve az öregedési index alakulását, hisz ez mutat rá a település egyik legkritikusabb egyensúlytalanságára. Bemutatásra kerül a népesség családi állapot szerinti megoszlása, valamint a házasságkötések és válások alakulása. A lakosság iskolai végzettség szerinti vizsgálata szoros összefüggést mutat a gazdasági aktivitás szerinti megoszlással, ami viszont segít megrajzolni az elmúlt évtizedek foglalkozási átrétegződését is.

Abstract

In my study I shall present the demographic situation of Hollókő and the parameters of its population regarding education, employment, and social structure in order to determine the social base of what arguably is the most significant domestic rural tourism attraction. Concerning the development of the village's population, besides the change in population I examine the natural increase/decrease index and the net migration rate, which demonstrate well the settlement's demographic features. The distribution of the population by nationality and religious denomination are also important factors which determine the identity of the village. In my opinion, it is also important to analyse the age structure of Hollókő residents, evaluating the changes in the aging index, since this aspect exhibits one of the most critical imbalances of the settlement. I shall present the distribution of the population by family status as well as the ratio of marriages and divorces. The examination of the population by education shows a strong link with the distribution by economic activity, which helps to draw the employment restratification over the past couple of decades.

Bevezetés

A Nógrád megyei palóc község, Hollókő a hagyományos falusi élet, a tradicionális népi építészet példajaként hazánk egyetlen olyan faluja, amely szerepel az UNESCO világörökség listáján. Tanulmányom célja e település társadalmi helyzetképének felvázolása statisztikai adatokon keresztül.

A vizsgálat során felhasználtam Kovács D.- Molnár M. (2000) tanulmányát, valamint a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) és az Országos Településfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR) adatbázisait. A népszámlálási adatok mellett a Területi Statisztikai Adatok Rendszerének (TSTAR) adataira is támaszkodtam. Mindezek lehetővé tették Hollókő – és több esetben Nógrád megye – népesedési folyamatainak, iskolázottsági és foglalkoztatottsági mutatóinak vizsgálatát.

Hollókő népességének alakulása

A hivatalos népszámlálások sorozatában az első, 1870. évi népszámláláskor mért hollókői lakosságszám a 2011. évi adattal összehasonlítva nem mutat jelentős eltérést. A község majdnem másfél évszázad alatt azonban a község lakosságszáma 1970-ig szinte töretlen növekedést mutatott, majd az azóta eltelt 40 évben drasztikus csökkenésen ment keresztül, megféleződött. (1. táblázat)

1. táblázat: Hollókő lakosságszám-változása, 1870-2011 (fő)

Jelenlévő összes népesség										Állandó népesség				
187	188	189	190	191	192	193	194	194	196	197	198	199	200	201
0	0	0	0	0	0	0	1	9	0	0	0	0	1	1
387	374	440	431	497	493	621	666	697	751	766	641	502	383	352

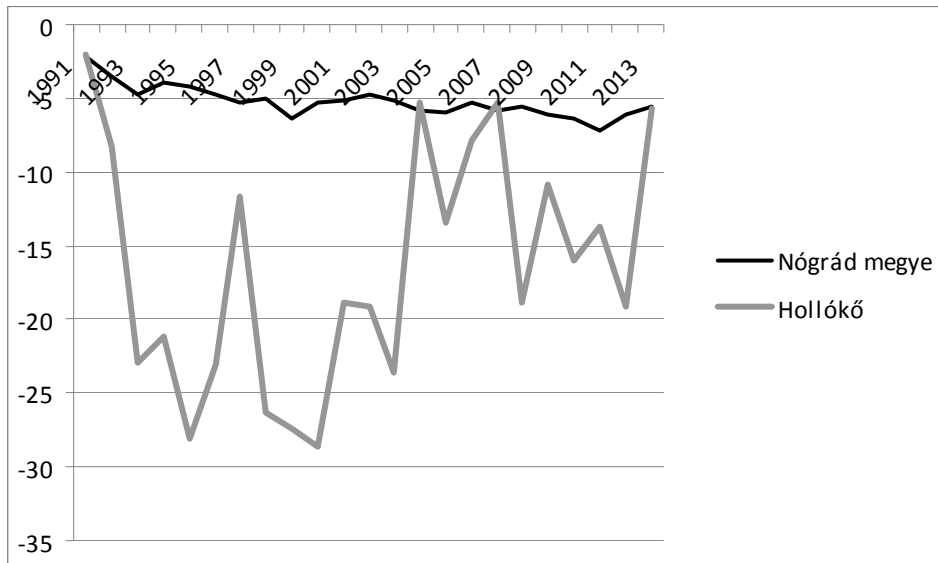
Forrás: a népszámlálási adatok alapján saját szerkesztés

Megyei szinten is természetes fogyásról beszélhetünk, azaz a születések száma elmaradt a halálozások számától. Hollókő esetében azonban jelentős ingadozás figyelhető meg. A vizsgált mutató (1. ábra) sem a megye, sem a település vonatkozásában nem tartózkodott a pozitív tartományban az elmúlt több mint két évtized során. Kovács D- Molnár M- Farkas T. már 2000-ben megfogalmazta, hogy Hollókőt a Világörökség listára kerülés világhírnévhez juttatta, de nem oldotta meg a falu demográfiai problémáit. Pedig e két kérdés nem független egymástól. Ahogyan a világörökségi listára kerülés évében egy helyi asszony máig érvényesen megfogalmazta Hollókő dilemmáját: „...ha mi idősek kihalunk, jönnek a pestiek ide lakni; de aztán rájuk is kíváncsi lesz a világ?” (Kovács D- Molnár M- Farkas T. 2000 14.p.) A statisztikákból úgy tűnik, hogy az elnéptelenedésre egyelőre nincs meg a gyógyír.

A vándorlási egyenleget, vagyis az oda- és elvándorlók számának különbségeként előálló mutatót szintén érdemes vizsgálni. (2. ábra) Nógrád megyében a vizsgált több mint két évtizedben szinte mindvégig meghaladta az elvándorlók száma az odavándorlókét. Hollókőn – hasonlóan a természetes szaporodás/fogyás mutatójához – jelentős ingadozásokat látni.

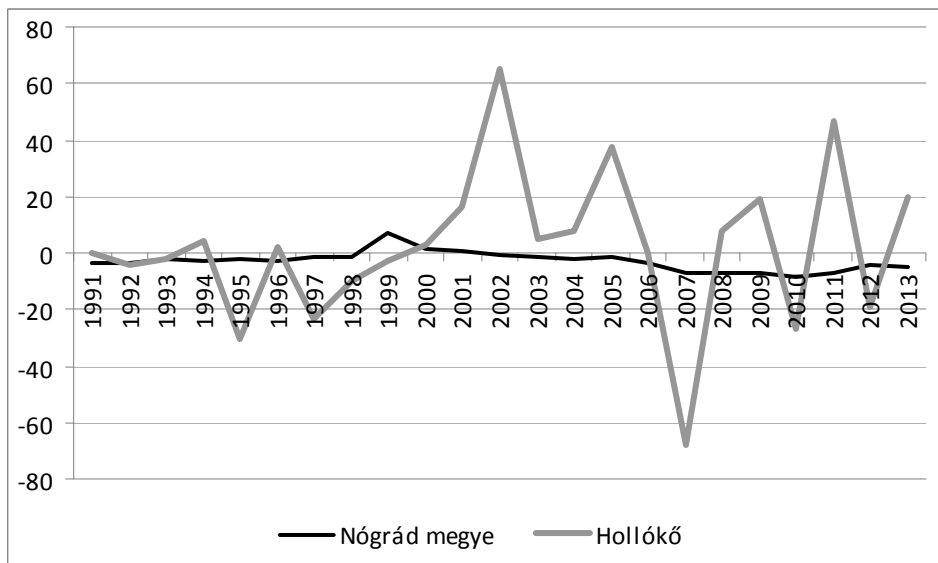
A 2. táblázat a társadalom belső nemzetiségi, etnikai összetételét mutatja. A falu sajátossága, hogy sem cigány, sem német, sem szlovák nemzetiséget nem számlál, szemben Nógrád megye statisztikáival. Ugyancsak hollókői sajátosság, hogy meglepően magas azok aránya, akik nem adtak választ. A megyei összevetés azt mutatja, hogy társadalmi bázisát tekintve nemzetiségi, etnikai szempontból a falu nem mintázza a megyei trendeket. Legföljebb a magyarság %-os jelenléte tekinthető azonosnak.

1. ábra: A természetes szaporodás/fogyás mutató alakulása Nógrád megyében és Hollókőn, 1991-2013 (%)

Forrás: KSH TSTAR (1991-2013) adatbázis alapján saját szerkesztés

2. ábra: A vándorlási egyenleg alakulása Nógrád megyében és Hollókőn, 1991-2013 (%)

Forrás: KSH TSTAR (1991-2013) adatbázis alapján saját szerkesztés

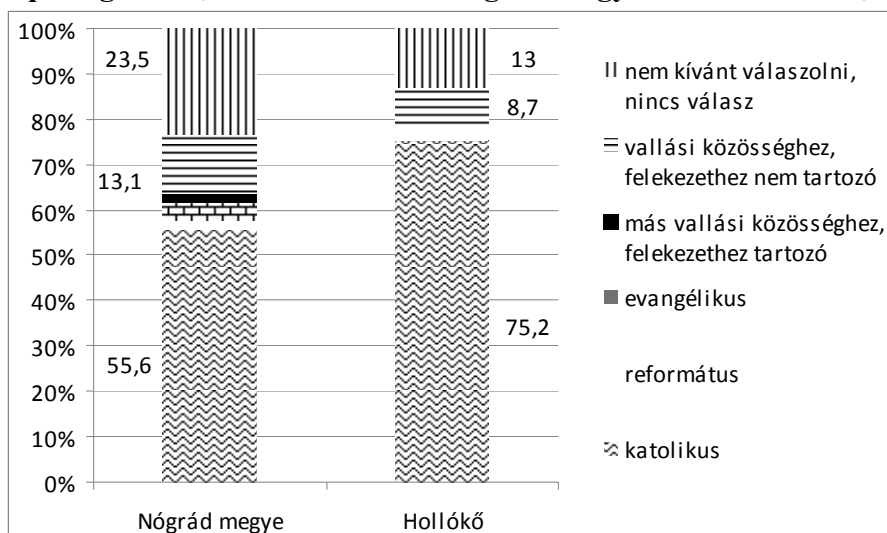
2. táblázat: A népesség nemzetiség és etnikai kisebbség szerint Nógrád megyében és Hollókőn, 2011 (%)

	magyar	cigány (romani, beás)	német	szlovák	egyéb	nincs válasz
Nógrád megye	87,4	7,7	0,7	1,4	0,8	2,1
Hollókő	89,8	0	0	0	1,2	9

Forrás: KSH Népszámlálási adatok (2011) alapján saját szerkesztés

Mivel az értékmegőrzés, a néphagyomány szorosan összekapcsolódik a helyi katolikus hiteléttel, így Hollókő a várakozásoknak megfelelően magas katolikus felekezeti arányt jegyez, és kicsinynek mondható a nem vallásos, és a választ nem adók tábora is. (3. ábra)

3. ábra: A népesség vallás, felekezet szerint Nógrád megyében és Hollókőn, 2011 (%)

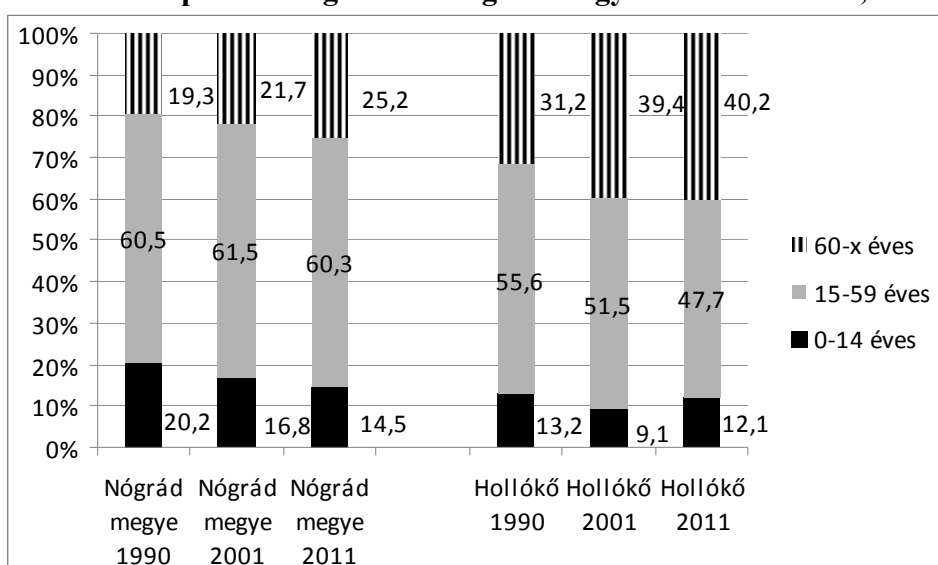
Forrás: KSH Népszámlálási adatok (2011) alapján saját szerkesztés

Korstruktúra és öregedés Hollókőn

Nógrád megye korszerkezete, akárcsak Magyarországé, egyértelműen előregedő társadalmat jelez a fiatalok csökkenő és az időskorú népesség növekvő arányával. (4. ábra) Hollókőn hasonló folyamatok zajlanak, azonban jóval előrehaladottabb állapotban: tíz lakosból négy 60 év feletti a 2011. évi népszámlálási adatok alapján.

Az öregedési index, vagyis a fiatalok és idősök egymáshoz viszonyított aránya szintén az előregedést mutatja a megye és még fokozottabban a település esetében. Az 5. ábrán látható, hogy Hollókői öregedési indexe jóval kedvezőtlenebb, vagyis a társadalom jelentősebb mértékben mutatja az előregedés jeleit.

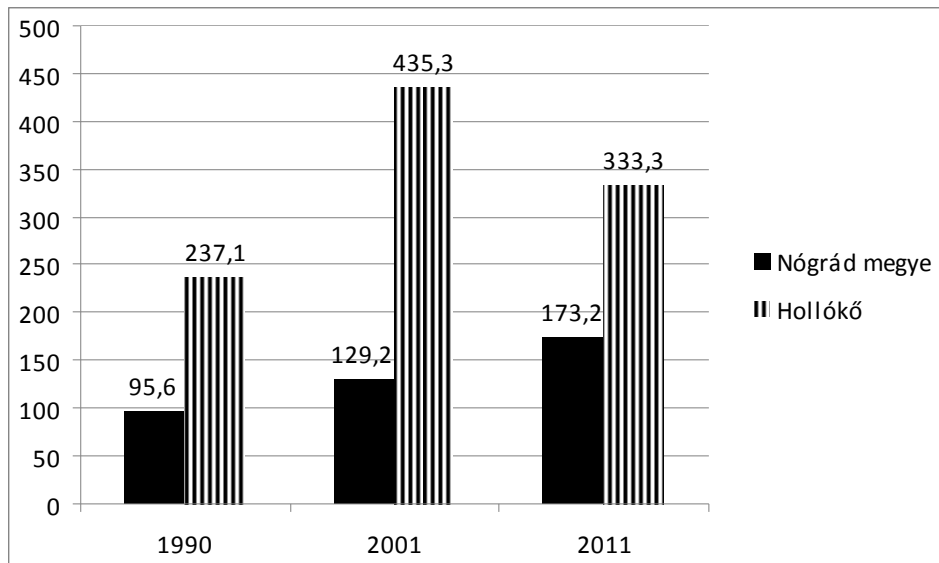
4. ábra: A főbb korcsoportok megoszlása Nógrád megyében és Hollókőn, 1990-2011 (%)

Forrás: KSH Népszámlálási adatok (1990, 2001, 2011) alapján saját szerkesztés

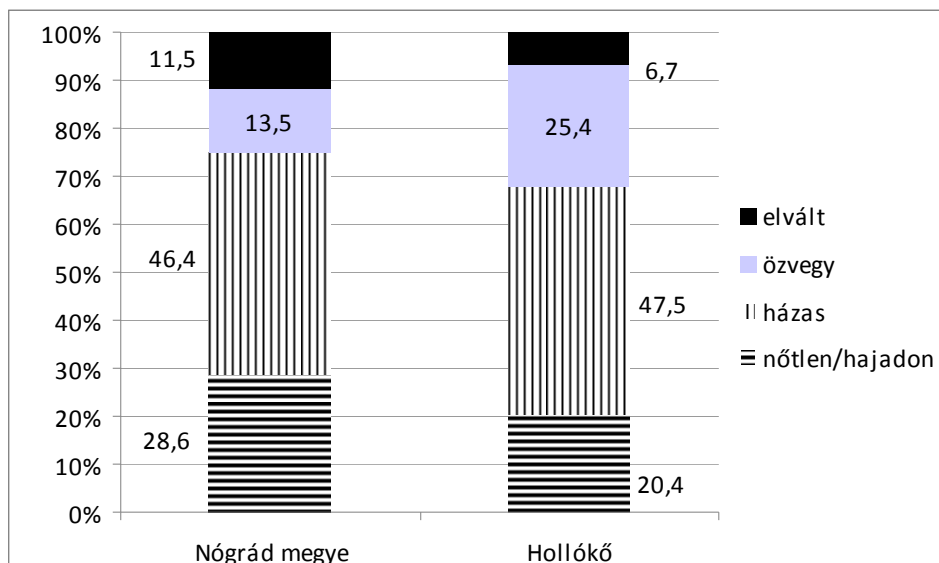

5. ábra: Az öregedési index alakulása Nógrád megyében és Hollókőn, 1990-2011 (%)

Forrás: KSH Népszámlálási adatok (1990, 2001, 2011) alapján saját szerkesztés

6. ábra: A 15 éves és idősebb népesség családi állapot szerint Nógrád megyében és Hollókőn, 2011 (%)

Forrás: KSH Népszámlálási adatok (2011) alapján saját szerkesztés

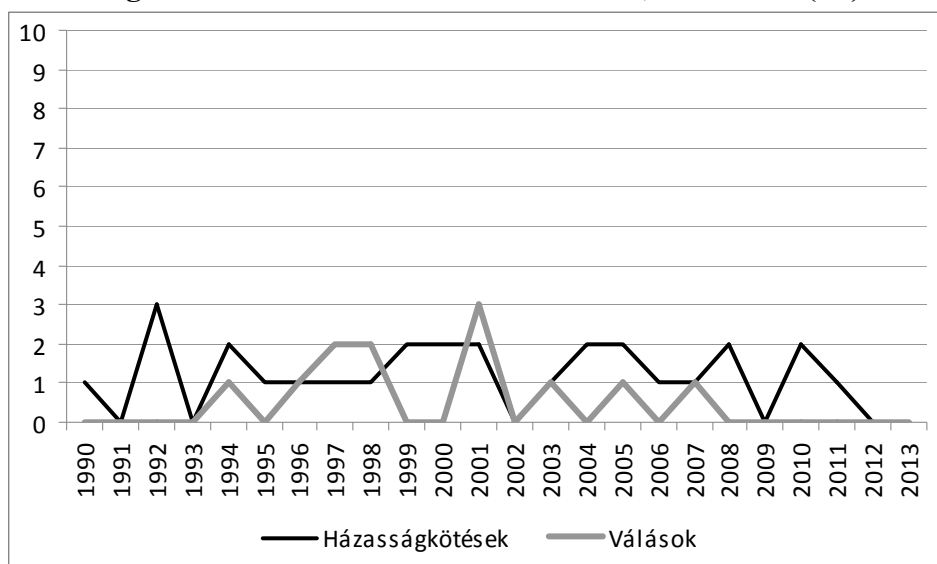
Családi állapot, házasságkötések és válások Hollókőn

A népesség korszerkezete összefüggést mutat a családi állapot szerinti megoszlással. Mindez Nógrád megye és Hollókő példáján is megmutatkozik. Míg a házasságban élők aránya közel azonos, a legmarkánsabb eltérés az özvegyek arányában van, arányuk Hollókőn közel kétszerese a megyeinek. (6. ábra)

A családi állapot szerinti összetételt meghatározza a házasságkötések és válások száma (7. ábra). Az 1990-es népszámláláskor még ötszáz fős település lakossága az utóbbi két népszámlálás során már négyszáz fő alattira csökkent, ráadásul a lakosságszám-csökkenéshez előregedés társul. Így értelemszerűen mind a házasságkötések, mind a válások száma alacsony a községben.

1990-ben Nógrád megyében a 7 évesnél idősebb népesség harmada, Hollókőn pedig a lakosság fele nem rendelkezett nyolc osztály végzettséggel sem. A diplomások aránya szintén kedvezőbben alakult a megyében, ahol közel háromszoros arányban voltak a főiskolai, egyetemi oklevéllel rendelkezők, mint Hollókőn. A vizsgált két évtized során azonban mérséklődtek a különbségek, a legutóbbi adatfelvétel szerint Nógrád megye és Hollókő nem mutat jelentős eltérést a népesség iskolai végzettségét tekintve. (8. ábra)

7. ábra: A házasságkötések és a válások száma Hollókőn, 1990-2013 (db)

Forrás: KSH TSTAR (1990-2013) adatbázis alapján saját szerkesztés

A hollókői lakosság iskolai végzettségének és foglalkoztatottságának jellemzői

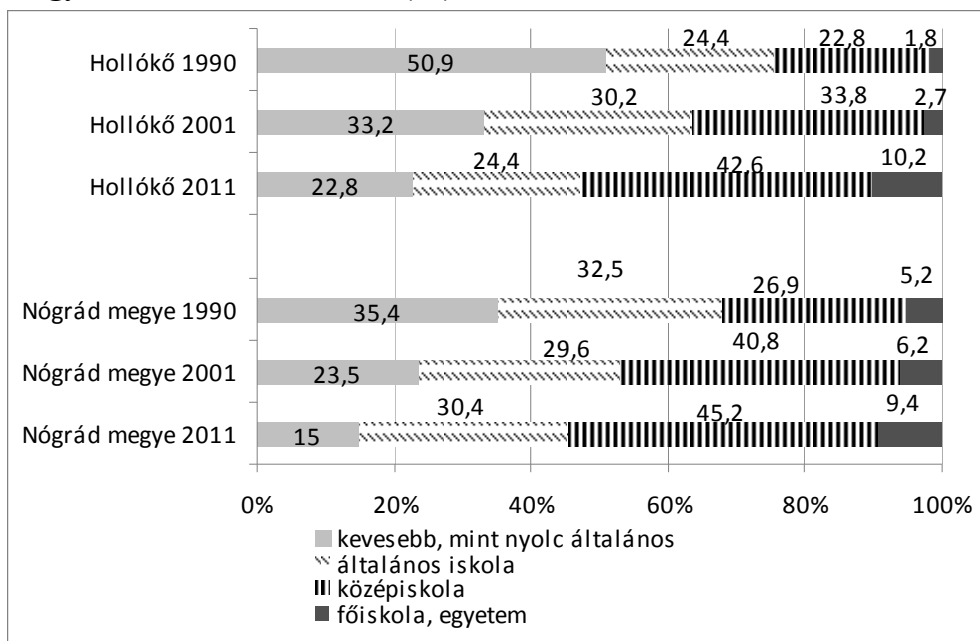
Az iskolai végzettséggel kapcsolatos mutatókat is érdemes hosszabb időszoron vizsgálni (8. ábra).

A rendszerváltást követően mind a megyében, mind a településen jelentősen visszaesett a foglalkoztatottság. (9. ábra) A 2001. évi népszámláláskor előbbiben a lakosság harmada, Hollókőn viszont minden ötödik fő volt foglalkoztatott. Számottevő eltérés a két területi egység között az inaktív keresők és az eltartottak arányában, valamint arányának változásában van. Hollókőn, amely a megyeinél jóval inkább előregedő korszerkezettel jellemezhető, 50% feletti az inaktív keresők (többségében nyugdíjasok) aránya. Nógrád megyében, ahogyan korábban már utaltam rá, jelentős cigány népesség található, amely pont ebben, a lakosság közel negyedét kitevő inaktív eltartotti arányban mutatkozik meg.

Tomori Viola 1935-ben ugyancsak nagyon hasonló képet talált, igaz már három bányászcsaládot is regisztrált. Szabó Zoltán ugyancsak a harmincas években (1938) az okokat is rögzítette a szociográfiájában, azaz hogy a földhiány a gyarapodó népesség férfitagjait kezdi kitaszítani a mezőgazdaságból, akik így részben a közeli bányákba kerülnek. A földhiány szoros összefüggésben van a település népesedési folyamataival, hiszen jelentős népességnövekedés következett be a harmincas évekre (ld. 1. táblázat), amely miatt a mezőgazdaságból történő megélhetés lehetőségei az 1930-as évekre valóban beszűkültek. A bányászat és ipar párhuzamos fejlődése ezt követően sokakat vonzott, és ahogy Molnár (2011) megállapítja, e területek 1949-re egyre meghatározóbb szerepet töltek be a hollókői foglalkoztatásban. Az ez utáni gyors foglalkozási átrétegződés eredményeként „a

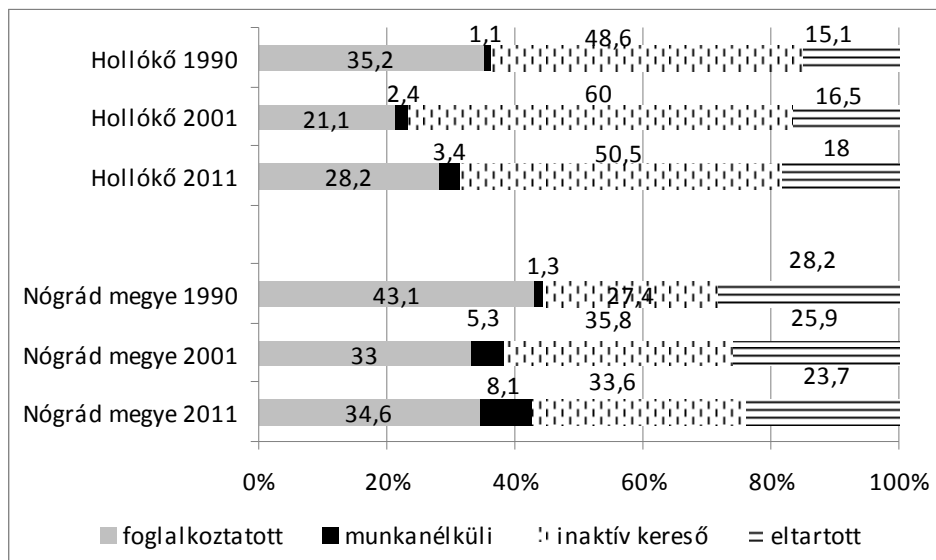
hagyományos agrárfalu másfél évtized alatt egy sajátos agrár-ipari faluvá vált”, majd ez „agrár-vegyes arculattá” lett (Molnár 2011, 280.o.) E változás már a 10. ábrán is követhető. Az ipar-építőipar jelentősége tovább növekedett, azonban a szolgáltatás is egyre inkább teret hódított.

8. ábra: A 7 évesnél idősebb népesség a legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint Nógrád megyében és Hollókőn, 2011 (%)

Forrás: KSH Népszámlálási adatok (1990, 2001, 2011) alapján saját szerkesztés

9. ábra: A népesség gazdasági aktivitásának változása Nógrád megyében és Hollókőn, 1990-2011 (%)

Forrás: KSH Népszámlálási adatok (1990, 2001, 2011) alapján saját szerkesztés

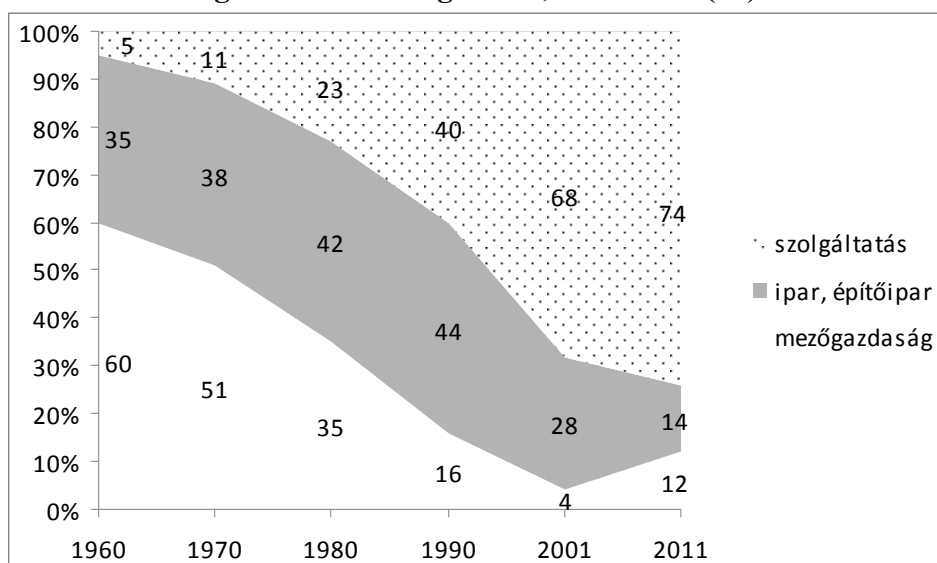
Ami a foglalkozásszerkezeti átalakulást illeti, az 190-as népszámlálási adatok szerint a 400 lelkes faluban a keresők 94%-a mezőgazdaságból élt. Zömmel kisbirtokosok, bérlők, napszámosok, mezőgazdasági munkások, cselédek és azok segítő családtagjai voltak. Ezen

kívül a keresők táborában számoltak egy kovácsot, négy vendéglőst, négy házi cselédet és két közszolgálati alkalmazottat (Kovács D. – Molnár M 2000).

Hollókő népessége, minden turisztikai ismertsége ellenére alapvetően sem iskolai végzettség, sem az aktív keresők foglalkoztatási szektor szerinti megoszlásában nem tér el jelentősen a térség többi településének népességétől. Az alacsony iskolai végzettség és főleg az ipar-építőiparban való foglalkoztatás itt is nagyon sokáig volt meghatározó. Ez egyben azt is jelenti, hogy a turizmus e tekintetben relatíve sokáig nem változtatta meg mélyrehatóan a helyi társadalmat, noha a kereskedelmi szférán keresztül a szolgáltató szektor jelenléte a faluban érhetően régóta nagyobb, mint a térség többi falujában (Molnár M 2001).

A rendszerváltással változott meg Hollókőn igazán a foglalkoztatás. A recesszió mind az ipari, mind a mezőgazdasági foglalkoztatottak arányának csökkenését vonta maga után. Ez összefüggött „mezőgazdaság és a környék megmaradt iparának lassú, de biztos agóniájával” (Molnár 2011, 281.o.). A 2001. évi népszámlálásig egyértelműen megfigyelhető volt a mezőgazdaságban foglalkoztatottak arányának csökkenése, de a legutóbbi népszámlálás adatai növekedést mutatnak. Az is igaz, hogy a szolgáltatás területén foglalkoztatottak aránya közel 10%-kal magasabb az országosnál, amely egyértelműen a település turisztikai szerepköréből adódik. A kérdőívben megkérdezett helyiek a megélhetési kínálatot Hollókőn igen alacsonyra értékelték (2,6). Többen úgy vélik, hogy helyben nincsen elegendő munkalehetőség. Emellett Hollókő környékének a megélhetési kínálatát 2,3-ra osztályozták. Ez arra enged következtetni, hogy a környék megélhetési kínálatához viszonyítva Hollókő jobb helyzetben van.

10. ábra: A hollókőiek foglalkozási átrétegződése, 1960-2011 (%)

Forrás: TeIR Történelmi adatbázis és a KSH Népszámlálási adatok alapján saját szerkesztés

Összefoglalás

Hollókő jelenlegi népesedési folyamatai, iskolázottsági és foglalkoztatottsági mutatói számos hasonlóságot mutatnak a Nógrád megyei adatokkal. A falu – csakúgy, mint számos más település – komoly foglalkozásszerkezeti, demográfiai átalakuláson ment keresztül. Problémái, dilemmák a jövőjével kapcsolatban azonban nem új keletűek. Már Szabó 1938-ban úgy fogalmazott a Cifra nyomorúság című szociográfiájában, hogy „Hollókő talán a mai ország legszebb és legharmonikusabb faluja”, azonban „az élet már szomorúbb a külső

színeknél”. Ez a kettősség és diszharmonia ma is fennáll, de nyilván más okokból. Úgy tűnik a falu látványos értékmegőrzése, turisztikai fejlesztései ellenére, a kedvezőtlen társadalmi folyamatok nem fordultak meg. Ahogyan Kovács-Molnár (2000) írja: „Hollókő egyszerre viseli magán az előregedő, népességét vesztő aprófalvak és a turisztikai szempontból kiemelkedő, nemzetközi vonzerővel bíró települések jellegzetességeit”. (Kovács-Molnár 2000, 96.o.)

Irodalomjegyzék

- Kovács D. – Molnár M.*(2000): Hollókő. In: Bódi Ferenc – Bóhm Antal: Sikeres helyi társadalmak. Agroinform Kiadóház, Budapest, 95-120.pp.
- Kovács D, Molnár M, Farkas T.* (2000):Hollókő felemelése és... FALU VÁROS RÉGIÓ (10) pp. 14-21. 1.,
- Molnár M* (2001): Hollókő és települési környezete FALU VÁROS RÉGIÓ 2001:(3) pp. 10-14.
- Molnár M.* (2011) Hollókő (VI.2. altípus, VIII. falutáj). In: Beluszky Pál – Sikos T. Tamás (szerk.): Változó falvaink. Tizenkét falurajz Kercaszomortól Nyírkarászig. Akadémiai Kiadó, Budapest, 264-291.pp.
- Molnár M.:*(2011): Hollókő és települési környezete. In: Falu, Város, Régió 2001/3 10-14.pp.
- Szabó Z.* (1938): Cifra nyomorúság. A Cserhát, Mátra, Bükk földje és népe.
- Tomori V.* (1934): Hollókő, egy palóc falu lélekrajza Budapest

4. kép: A „falu” a templomban / Szertartás egy egyszerű évközi vasárnapon

5. kép: Az idősebb generáció

6. kép: A jövő generáció

HOLLÓKŐ KÖZLEKEDÉSFÖLDRAJZI HELYZETE ÉS KAPCSOLATA A KÖRNYÉK TELEPÜLÉSEIVEL

THE TRANSPORT GEOGRAPHY SITUATION OF HOLLÓKŐ AND CONNECTION WITH ITS CENTRAL SETTLEMENTS

Víg Diána egyetemi hallgató SZIE, Hevesi Ildikó Andrea egyetemi hallgató SZIE

Diána Víg student SZIU, Ildikó Hevesi student SZIU

Absztrakt

E tanulmány témája Hollókő közlekedésföldrajza. Célunk az volt, hogy Hollókő példáján keresztül megmutassuk a kis falvak utazási, főleg tömegközlekedési nehézségeit. Ennek érdekében megvizsgáltuk a település megközelíthetőségét (a legfontosabb utazási célok nézőpontjából, a legfontosabb nagyobb települések elérésének vizsgálatával) mind közúton, mind tömegközlekedési lehetőségekkel. Kérdőív segítségével feltérképeztük a településen élők ingázási szokásait is.

Abstract

The topic of this study is the transport geography of Hollókő. The objective of this paper is to demonstrate the traveling and particularly the public transportation related difficulties of small villages. For this purpose, we have examined the accessibility of the settlement via both public roads and public transportation. With the help of a questionnaire we have also explored the commuting habits of residents.

Kutatási adatgyűjtés

Munkánk során először összegyűjtöttük az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer TSTAR adatbázisának témához kapcsolódó statisztikai adatait. A település megközelíthetőségére vonatkozóan vizsgáltuk a közúton mért távolságokat a fontosabb városoktól és ezek autóval történő megközelíthetőségét időben mérve a Google Térkép útvonaltervező funkciójának segítségével. Mivel már Molnár 2001-ben leírta, hogy Hollókő közlekedésföldrajzi helyzetét alapvetően a közúti elérhetősége határozza meg, így kiindulópontunk az autóbuszjárat-összeköttetések vizsgálata volt (Molnár M. 2001). A tömegközlekedési lehetőségek feltárásához a Volán Zrt. online menetrendjét használtuk, valamint a terepi munka során a helyi buszmegállóban feltüntetett menetrendet.

Ez a kutatási téma magában foglalja a helyiek ingázási szokásainak vizsgálatát, problémáinak feltárását is. Ebben nagy segítségünkre volt a falu népességét megszólító általános kérdőív, melyben az ingázás okára és ennek gyakoriságára vonatkozó kérdések is szerepeltek.

Hollókő megközelíthetősége közúton

Hollókő Nógrád megye középső részén, Szécsénytől délkeletre, Pásztótól északnyugatra, a Cserhát-hegységben fekszik. A település nincs szerencsés helyzetben megközelíthetőség szempontjáról, ugyanis egy zsákfaluról beszélünk. A település közúton Szécsény felől a 22-es főútról vagy a 21-es főútról Pásztó előtt lehajtva a 2122-es számú mellékúton közelíthető meg. (1. térkép)

1. térkép: Hollókő elérhetősége

Forrás: Google Maps alapján készítette: Nagy János György

Hollókő a közlekedési infrastruktúrát meghatározó számok tükrében

1. táblázat: Hollókőre vonatkozó alapadatok, 2013

Területe	518 ha
Benzinüzemű személygépkocsik száma	63
Gázolajüzemű személygépkocsik száma	26
Lassú járművek száma	5
Motorkerékpárok száma	2
Teherszállító gépjárművek száma összesen	16
Állami belterületi közutak hossza	0,88 km
Állami közutak területe	6560 m ²
Önkormányzati kiépített járda hossza	3,9 km
Önkormányzati kiépített út és köztér hossza	4,1 km
Önkormányzati kiépített út és köztér területe	2490 m ²

Forrás: TeIR, TSTAR adatbázis alapján szerkesztette Vigh Diána, 2015

A közlekedéscsoporthoz tartozó vizsgálatok már 2001-ben rámutattak, hogy a térkapcsolatok iránya Hollókőről Szécsény és Pásztó felé tart. (Molnár M. 2001) Ezt a 2015-ös kérdőíves vizsgálatunk is megerősítette. Ezek a falu legfontosabb ingázó-központjai. A 2. táblázatban azt láthatjuk, milyen távolságra találhatóak a fontosabb települések Hollókőtől. A táblázatba olyan városok és egy falu került be, melyek a legjellemzőbb válaszok voltak a kérdőíves felmérés, „Hol szokott vásárolni, ügyet intézni? Hová jár orvoshoz, gyógyszerárba?” kérdésekre. A táblázatban láthatjuk, hogy térben nincsenek messze a fontosabb városok. Az útidő hosszát az határozza meg, hogy az alacsonyabb rendű útszakaszokon lassabb a közlekedés.

2. táblázat: Fontosabb települések távolsága Hollókőtől

Város	Hollókőtől való távolság (km)	Hollókőtől való távolság (idő)
Nagylóc	9 km	11 perc
Szécsény	16,5 km	17 perc
Pásztó	20,9 km	23 perc
Balassagyarmat	35 km	36 perc
Hatvan	43,7 km	42 perc
Salgótarján	45,8 km	42 perc
Gyöngyös	44,2 km	45 perc
Budapest	95,6 km	1 óra 21 perc

Forrás: www.google.hu/maps adatai alapján készítette Vigh Diána, 2015

Kérdőíves felmérésünkben az is kiderült, hogy a helyiek meg vannak elégedve az autóval való megközelíthetőséggel. 1-5-ig terjedő skálán kellett értékelniük a helyzetet. A megkérdezettek közül senki sem osztályozta egyesre, de kettesre is csak 3%, hármasra 7%-uk. A helyiek 23%-a négyesre és 67%-a ötösre értékelt. Tehát a megkérdezettek 90%-a minimum négyesnek ítéli Hollókő autóval való megközelíthetőségét.

A település tömegközlekedéssel közvetlenül csak autóbuszszállítással érhető el. Három buszmegálló található Hollókőn. A Kossuth út 11. alatt van kettő, egy-egy irányban. A harmadik pedig egy nagyobb autóbuszváró, ami a Kossuth út és a József Attila utca elágazásánál található (az utcák elhelyezkedéséről térkép a következő fejezetben található).

Kérdőíves felmérésünk során kíváncsiak voltunk, hogy a helyiek 1-5-ig terjedő skálán mennyire elégedettek a tömegközlekedési lehetőségekkel. Ennek eredményeképp a megkérdezettek 26%-a értékelt 5-ösre, azaz kiválóra a helyi autóbusz-közlekedést. Emellett 34%-ban 4-es és 26%-ban 3-as osztályzat érkezett, ami alapján elmondható, hogy a megkérdezettek 80%-a legalább közepesre értékelt a közlekedés e formáját. Az osztályzatok átlaga 3,7; ami a település zsákfalujellegéből adódóan alapvetően kedvezőtlen közlekedéscsoporthoz tartozó helyzetét tekintve nem minősül rossznak.

Ha a 3. táblázatot megvizsgáljuk, szembetűnik, hogy Szécsénybe szinte minden órában indul busz, ami megkönnyíti a helyiek mindennapjait, hiszen ha visszatekintünk, ide ingáznak leginkább a hollókőiiek. Itt meg kell jegyeznünk, hogy a település zsákfalujellegéből adódóan a buszok nem áthaladnak, mint más falvak esetében, hanem minden esetben innen indulnak. Ez a személyes megfigyelés során is tapasztalható volt. Az utasok üres buszra szálltak fel, de ez is csak pár embert jelentett, leginkább azt a néhány lakót, aki más településen dolgozik.

Nyár lévén, az iskolába induló gyermekeket nem láthattuk, de iskola időben ők jelentik a legnagyobb utasforgalmat a buszjáratokon. Láthatóan –bár átszállással– igen kedvező lehetőségek vannak mind Salgótarján, mind Budapest irányába. Az egyetlen gyenge pont Pásztó, ahová viszont egyes válaszadók szerint „katasztrofális” a tömegközlekedés. Ez a menetrendből is kitűnik. Ezekhez az adatokhoz hozzátartozik, hogy hétfőig minden irányba kevesebb a lehetőség, így ha valaki szórakozni, vagy egy hétfői nagybevásárlásra szeretne indulni, alaposan meg kell terveznie utazását, vagy a lehetőségekhez mérten autóval útnak indulni.

3. táblázat: Induló autóbuszjáratok hétköznap

Hová	Indul Hollókő autóbusz-váróterem megállóhelyről	Megjegyzés	Hová	Indul Hollókő autóbusz-váróterem megállóhelyről	Megjegyzés
Szécsény	6:00		Salgótarján	7:25	1 átszállás
Szécsény	7:00		Salgótarján	10:00	1 átszállás
Szécsény	7:25		Salgótarján	12:00	1 átszállás
Szécsény	10:00		Salgótarján	13:00	1 átszállás
Szécsény	12:00		Salgótarján	14:00	1 átszállás
Szécsény	13:00		Salgótarján	15:00	1 átszállás
Szécsény	14:00		Salgótarján	16:00	1 átszállás
Szécsény	15:00		Salgótarján	18:00	1 átszállás
Szécsény	16:00		Salgótarján	20:00	1 átszállás
Szécsény	18:00		Budapest	5:00	
Szécsény	20:00		Budapest	6:00	1 átszállás
Pásztó	8:00		Budapest	7:25	1 átszállás
Pásztó	11:50		Budapest	10:00	1 átszállás
Pásztó	17:00		Budapest	12:00	1 átszállás
Pásztó	5:00	1 átszállás	Budapest	14:00	1 átszállás
Salgótarján	6:00		Budapest	16:00	1 átszállás
Salgótarján	7:00	1 átszállás	Budapest	18:00	1 átszállás

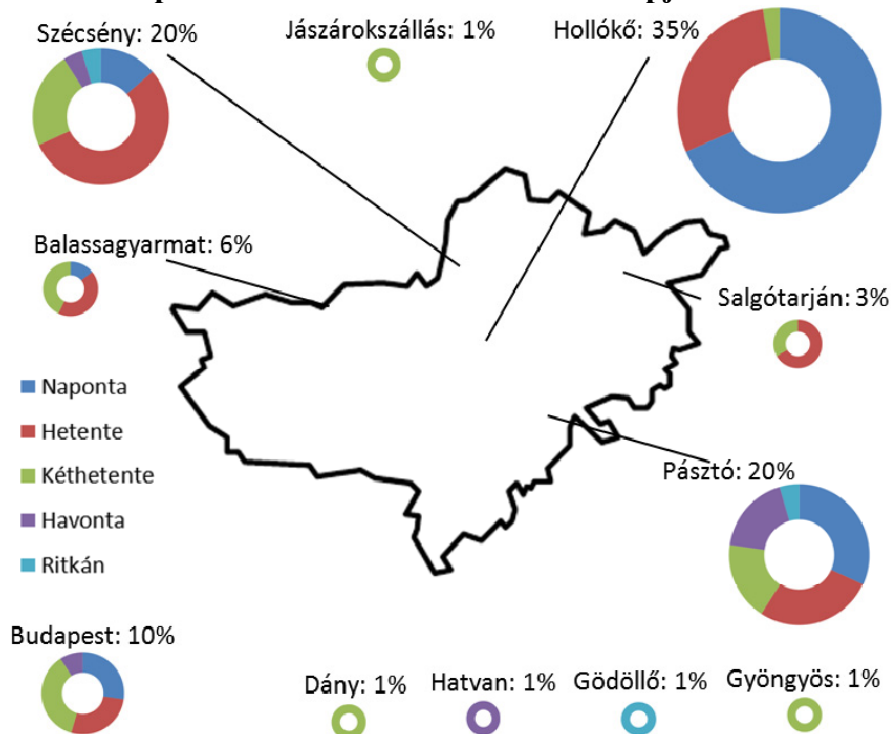
Forrás: Volán menetrend alapján készítette Vigh Diána, 2015

A helyiek ingázási szokásai

Az ingázás-vizsgálat során elemeztem, hogy hová, milyen közlekedési eszközzel és milyen célból utaznak a településen élők. Lényeges munkaingázásról érdemben a településen nem beszélhetünk, ami a település korösszetételéből is adódik. Az ingázás alapja mindenekelőtt az ellátásokkal függ össze. Bár a településen van vegyesbolt, ahol lényegében majdnem minden nap megfordulnak a helyiek, van orvosi rendelő, és van iskola is, ezzel együtt a hollókői a nagybevásárlásokhoz, a speciálisabb egészségügyi szakellátáshoz, a magasabb iskolai osztályokhoz távolabbi településeken férnek hozzá. Ezeket az utazásokat mindenki lehetőségeihez mérten autóval, vagy busszal teszi meg.

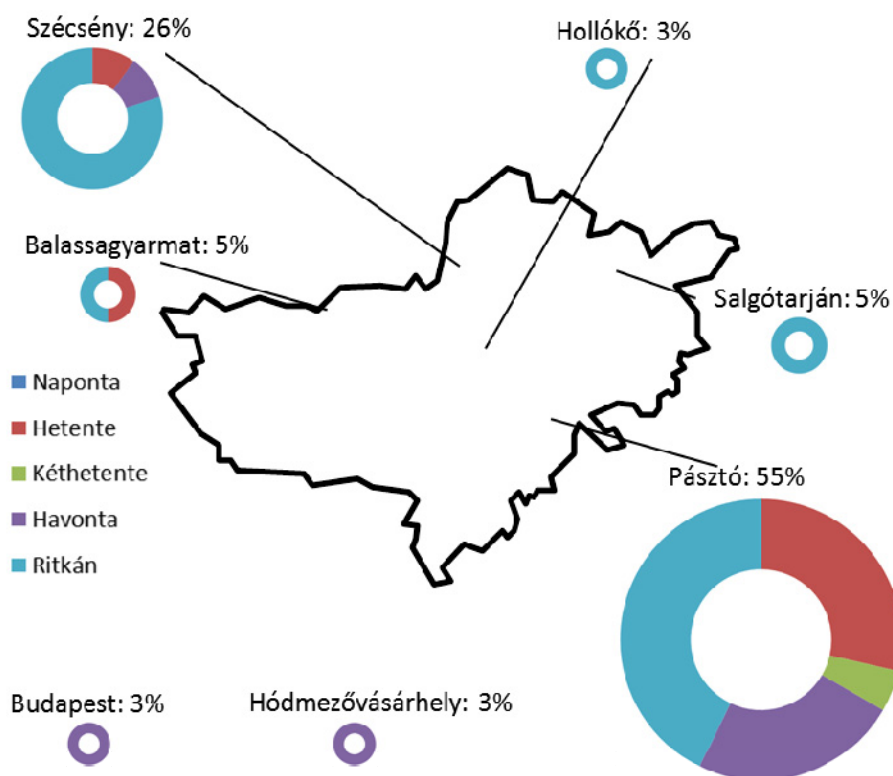
Árubeszerzés a térségben

1. ábra: Hollókő térkapcsolatai az élelmiszer-beszerzés alapján

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján szerkesztette Hevesi Ildikó

2.. ábra: Hollókő térkapcsolatai a vásárba/piacra járás alapján

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján szerkesztette Hevesi Ildikó

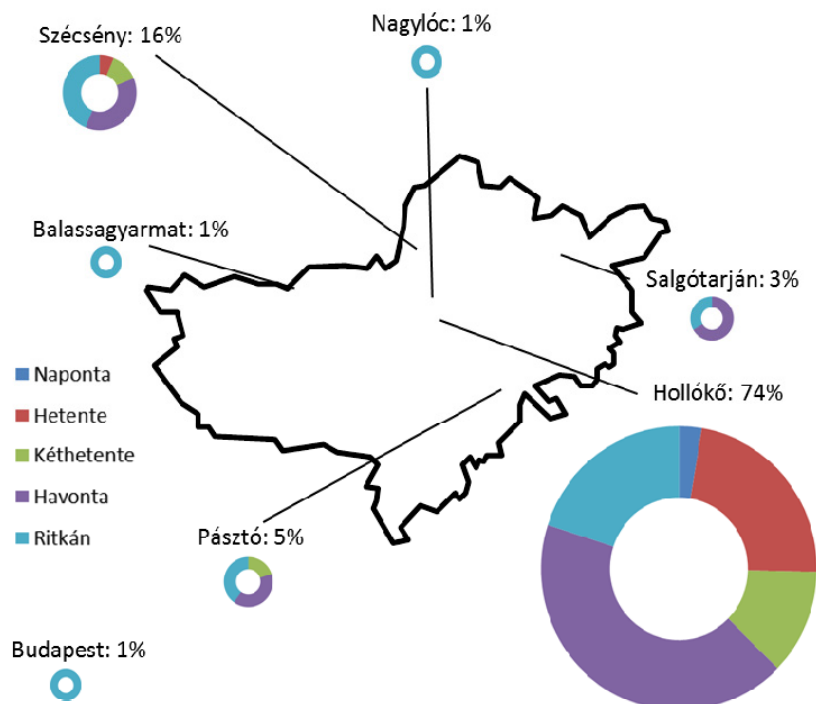
A falu áruval való ellátottságát a helyiek ötös skálán 4,1-re értékelték. Ez alapvetően jónak tekinthető, hiszen azt mutatja, hogy meg vannak elégedve az áruval való ellátottsággal, ugyanis amennyiben az adott áru nem található meg a kisboltban, úgy másnap leszállítják. Tulajdonképpen így elmondható, hogy minden termék beszerezhető és megvásárolható a vegyesboltban (ez alól talán csak a vegyi áru képez kivételt).

Megvizsgáltuk, hogy a helyiek az élelmiszert honnan szerzik be (1. ábra). Ebből jól látszik, hogy a legtöbben helyben, illetve Szécsényben és Pásztón vásárolnak élelmet. Emellett jelentős részük egészen gyakran jár a fővárosba is vásárolni. Hollókőn főként a napi élelmiszereket veszik meg, míg a korábban említett két településre inkább hetente járnak. Érdekesnek tartom, hogy Szécsénybe, mint járási központba ritkábban mennek, mint Pásztóra.

Megvizsgáltuk a ruházati termékek vásárlói szokásait is. Összehasonlítva az élelmiszer-beszerezéssel megállapítható, hogy ruhát ritkán vásárolnak és leginkább Szécsényben (38%), Pásztón (21%) és Budapesten (16%) teszik ezt meg. Kisebb részük Balassagyarmatra jár. Emellett még a következő településeket jelölték meg célpontként: Salgótarján, Hatvan, Hódmezővásárhely, Kistarcsa, Eger, Nagylóc, Gyöngyös. Ahogyan azt már korábban is említettem, a faluban nincs ruhaüzlet.

Vásárba/piacra alapvetően ritkán járnak vásárolni (2. ábra). A legtöbben a pásztói és a szécsényi piacot részesítik előnyben, de Pásztóra sűrűbben mennek. A hollókői piacra nagyon kis részük és ritkán megy. Ennek egyik oka lehet, hogy helyben havonta egyszer tartanak vásárt.

3. ábra: Hollókő térkapcsolatai egyéb ellátások kapcsán

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján szerkesztette Hevesi Ildikó

A mindennapi komforthoz tartozó szolgáltatások (például fodrász, stb.) helyben nem tekinthetők jónak, 2,8-re értékelték a válaszadók. Ez alapján tehát látszik, hogy nem elégedettek a helyi szolgáltatásokkal maradéktalanul, mivel a legtöbb szolgáltatás helyben nem érhető el (például fodrász sincs). Igaz ugyan, hogy nyugdíjasok vállalnak maszekban

ilyen szolgáltatásokat, de a legtöbben az ilyen jellegű szolgáltatásokat nem tartják életképesnek.

A helyi szórakozási lehetőségek megítélése volt a legrosszabb. 2,2-re értékelték átlagosan a válaszadók. Hiszen a faluban, aki szórakozni szeretne, az kizárólag a kocsmában teheti ezt meg. A fiatalok számára nincsenek szórakozási lehetőségek. Egyesek szerint a lehetőség adott, hogy létesítsenek ilyen vállalkozásokat, de senki nem él vele. Mások azonban úgy gondolják, hogy elegendőek a falurendezvények és a helyi társaságok. Mindenesre nagy hiányossága a falunak, hogy helyben a kocsmá az egyetlen szórakozási lehetőség, mivel az éttermek is 18:00-kor bezárnak. A kocsmá berendezése a falusi kocsmákhoz hasonló, ám a berendezési tárgyak nagyon rossz állapotúak. Alapvetően szerény a választék és gyenge minőségűek az italok. Ehhez mérten az árak is alacsonyok, pedig a kocsmá vendégei fele-fele arányban turisták és helyiek. A kiszolgálásban feltűnő hiányosságok is vannak: például külön boros poharat vagy decis poharat nem is tartanak. A hely előnye, hogy van billiárdasztal. A kocsmá hivatalosan 10:00-22:00-ig tart nyitva, de sok esetben előbb bezár. A kocsmában sincs belső hitelezés. Éppen ezért szórakozás céljából a megkérdezettek 38%-a Budapestre látogat el, jelentős részük választja Szécsényt vagy Hollóköt. Emellett kisebb arányuk jár el szórakozni Alsótoldra, Felsőtoldra, Gyöngyösre és Egerbe. Az egyéb ellátásokat tekintve helyben szinte megtalálható minden, amire a hollókőieknek szüksége van (3. ábra).

Összefoglalás

Hollókő zsákfalu. Ez a tény meghatározza a közlekedésföldrajzi adottságait (Bacsi et al 2007). A zártsága örökségvédelmi szempontból előnyös, de a fontosabb szolgáltatásokat, intézményeket biztosító nagyobb települések elérhetősége emiatt nem olyan egyszerű. Fontos ugyanis kihangsúlyozni, hogy napjainkban a különbség a falusi vidéki népesség és az urbanus térben élő társadalom között nem magában a fogyasztásban van, hanem az ellátás fizikai elérhetőségében (Molnár M. 2013). Hollóköt ellátatlannak természetesen nem nevezhetjük, hisz bár a vasút nem érinti, de kiépített buszos tömegközlekedése van, és személyautóval is lehetőség van eljutni távolabbi helyekre is. A legfontosabb város a falubeliek életében a kistérségi központ, Szécsény, melynek megközelíthetősége, az oda történő tömegközlekedés megfelelően kielégíti a helyiek igényeit. Ugyanakkor a szintén komolyan mondható másik ingaközpontról, a Pásztóra való utazás busszal nem igazán megoldott. Így veszít is a város a Hollókő életében betöltött szerepéből. Összességében fontos kiemelni, hogy Hollókő, csak úgy, mint más vidéki település, fejlődését nem függetlenítheti az őt vonzó városok fejlődésétől. Ehhez pedig a térségi kapcsolatok, az integratív szemléletű térségpolitikában való gondolkodás erősítése szükséges Molnár M (2001).

Irodalomjegyzék

- Bacsi Zs, Forman B, Káposzta J, Nagyné Molnár M, Péter B.*(2007): Regionális gazdaságtan
Gödöllő: DE AMTC AVK, 2007. 300 p. ISBN:978-963-9732-76-6
- Molnár M* (2001):Hollókő és települési környezete FALU VÁROS RÉGIÓ 2001:(3) pp. 10-14.
- Molnár M.* (2006): Az ország térszerkezetének formálói: terület- és vidékfejlesztés A FALU 2006:(1) pp. 43-51.
- Molnár M* (2013): Gondolatok az apró- és kistelepülések kereskedelmi ellátásáról: kihívások és kilátások In: Sikos T Tamás (szerk.) A válság hatása a kiskereskedelemre. Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó, 227-237. (ISBN:978-963-269-386-6)

Egyéb források

<https://www.teir.hu/>

http://ujmenetrend.cdata.hu/uj_menetrend/volan/

7. kép: A helyi buszmegálló

8. kép: Épülő parkoló a turisták számára

UTCAKÉP-ELEMZÉS HOLLÓKÓN

ANALYSING THE IMAGE OF THE STREET AT HOLLÓKÓ

*Molnár Melinda egyetemi docens SZIE GTK, Bencsik Bence középiskolai tanuló
Premontrei Szent Norbert Gimnázium Gödöllő*

*Melinda Molnár associate professor SZIU, Bence Bencsik high-school student Premontrei
St. Norbert Secondary School*

Absztrakt

Hollókő nem csupán azért attraktív, mert számos turisztikai attrakció található itt. Az utcák, a középületek is árulkodnak arról, hogy a turisztikai kiemelt pozíció tovagyrűző hatással a hétköznapi élet infrastruktúrához tartozó rendszerek fejlesztésében is kedvező változásokat hoz. Ebben a tanulmányban bemutatjuk a településképet, az azt meghatározó legfontosabb ember alkotta struktúrák (utak, árkok, házak) állapotának vizsgálati eredményét.

Abstract

Hollókő is not only attractive on account of the several touristic attractions found there. The streets and public buildings also reflect well that bearing a special touristic position has a spillover effect, and brings favourable changes in the development of systems related to the infrastructure of everyday life. In this study we shall present the image of the settlement, and the results of the analysis on the state of those man-made structures (roads, ditches, houses) which have the greatest influence on that image.

Bevezetés

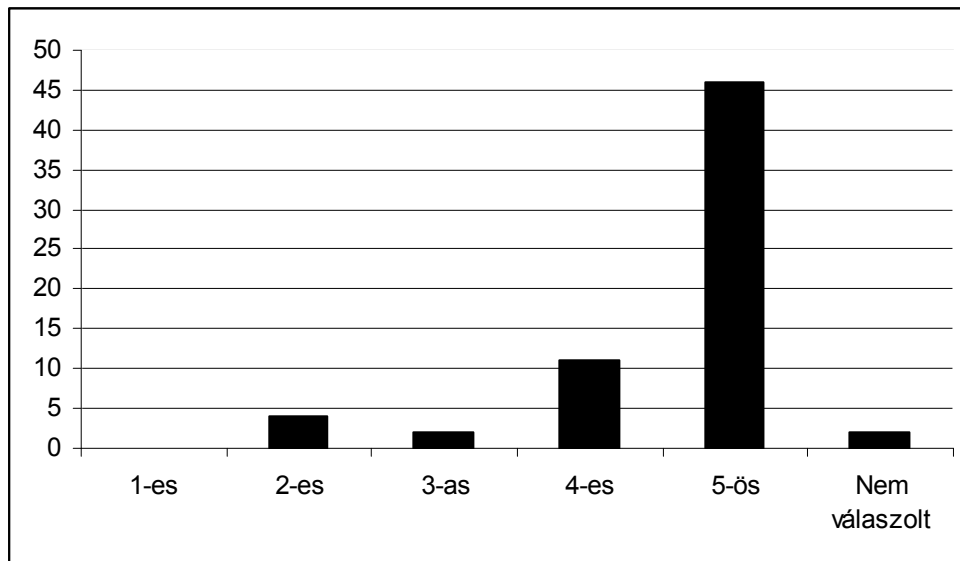
Ezen tanulmányban alapvetően két módszerre támaszkodunk. Az egyik a 2015 júniusában folyt terepi kutatás kérdőívezése, amiben a lakosság úthálózatra vonatkozó véleményét vizsgáltuk meg. Ugyancsak támaszkodunk a helyszíni megfigyelésre, amelyhez szempontrendszerrel dolgoztunk ki még a terepi falukutatást megelőzően. Ugyancsak fontos megjegyezni, hogy vizsgálatainkban (ahol indokolt volt), ott a védelem alatt álló Ófalut és Újfalut külön kezeltük.

Az úthálózat, vízelvezetés és járdaállapot Hollókőn

Terepi kutatásunk során megvizsgáltuk, hogy milyen burkolattal van megoldva a faluban az utak járhatósága. Azt is áttekintettük, hogy az esővíz elvezetése hogyan történik. Megállapítható, hogy a településen mindenütt megoldott az utak megközelíthetősége. Néhány közúzalékos utca van csupán, de ezeknél az utcáknál nem is feltétlenül indokolt a további fejlesztés, hisz ezeken a helyeken a lakossűrűség nagyon szerény. Ami az Ófalut illeti, a járhatóság, megközelíthetőség érdekében kockakövekből kirakott utak vannak, ami természetesen nem tradicionális, de hasznos; hiszen a szilárd burkolat járhatóvá teszi az utakat az ideérkező turisták és az itt mindenkor dolgukat végző falubeliek számára. Ennek az útnak az újrakockázása 2015-ben fejeződött be. A korábbi kockakövek ugyanis simára csiszolódtak, a téli lefagyások miatt hidegebb napokon sok problémát okoztak az Ófalu megközelítésében. Ami az esővíz-elvezetést illeti, ez csak néhány utcában hiányos. Hiányos a Dózsa György, a

Béke, valamint a Sport, illetőleg a Szent Erzsébet úton. A Palóc utcát is ide lehetne sorolni, de itt nincs lakott ház. (1. térkép)

1. ábra: Ófalu útjainak állapotára adott osztályzat (2015).

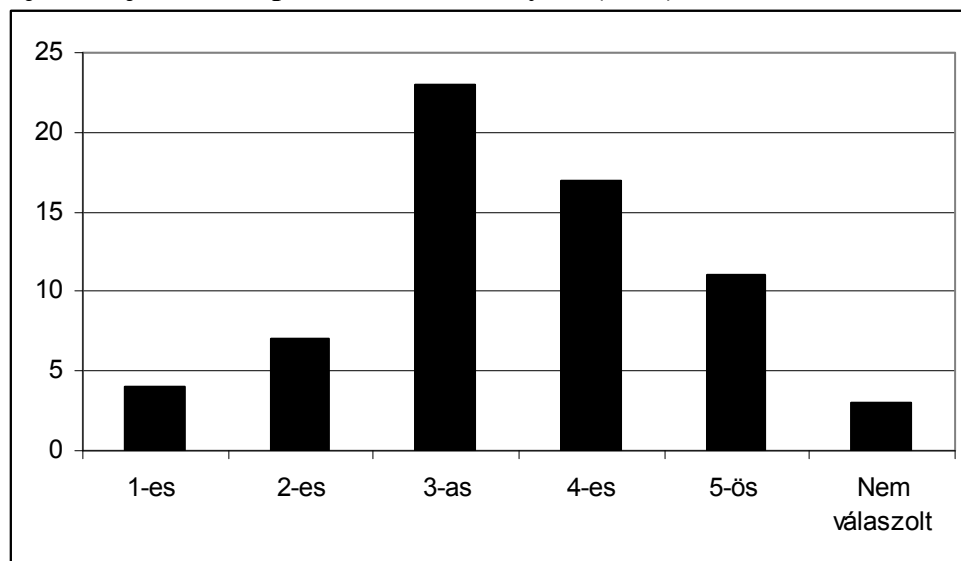

2.

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján szerkesztette Molnár M.

Megjegyzés: az 1-es a legrosszabb, az 5-ös a legjobb értékelést jelenti.

2. ábra: Újfalu útjainak állapotára adott osztályzat (2015).

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján szerkesztette Molnár M.

Megjegyzés: az 1-es a legrosszabb, az 5-ös a legjobb értékelést jelenti.

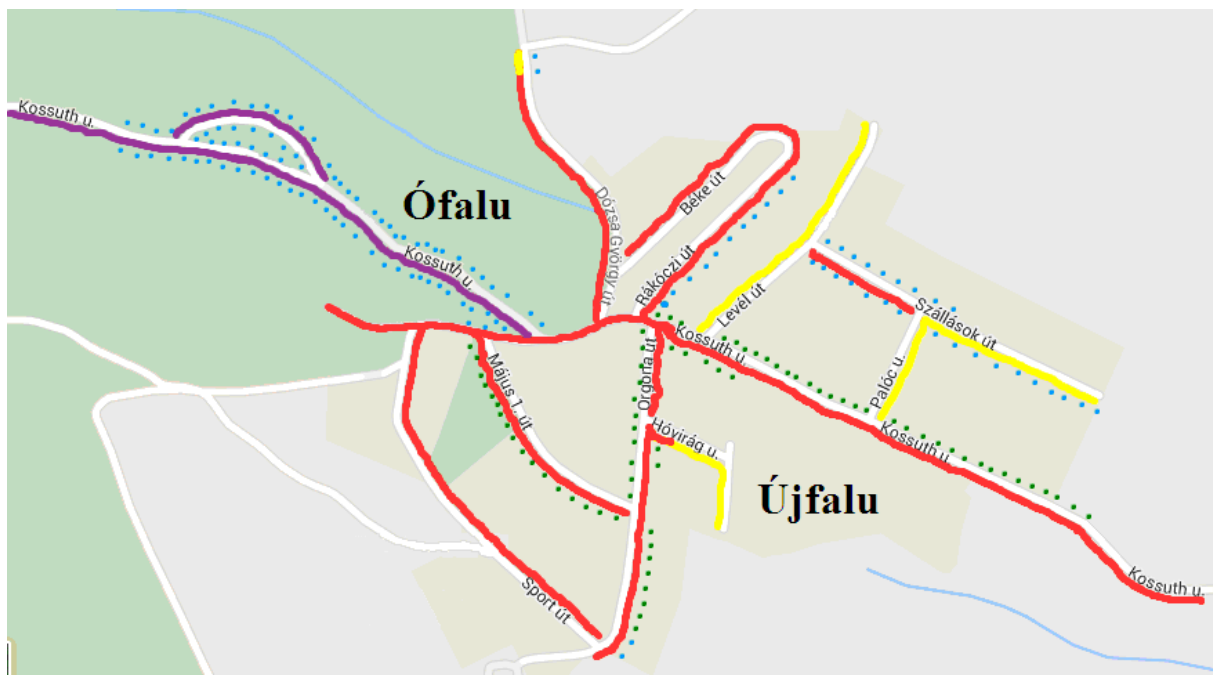
Ha megvizsgáljuk a kérdőíves felmérést, azaz megvizsgáljuk, hogy hogyan értékelik a helyiek Ófalu és Újfalu úthálózatát, sajátos kétarcúsággal találkozunk (1., 2. diagram). Ófalu útjait átlagosan 4,57-ra értékelték a megkérdezettjeink, ami rendkívül magas érték. Összesen 46-an adtak 5-öst, 11-en négyest, ketten hármast és négyen elégségest. Elégtelent pedig senki sem adott. Újfalu esetében nem volt ilyen egységes a vélemény. A legtöbben középezt adtak (23). 17-en adtak jó minősítést, és 11-en jelest. 7 db elégséges, és 4 db elégtelen osztályzat is volt. Ez átlagosan csupán 3,38-os eredmény. A meglehetősen megosztott vélemények, azaz az eltérések abból adódhatnak, hogy nem minden utca lakói mondhatják egyformán

megoldottnak az utcájukban való közlekedést (1. térkép). Ebből adódóan a különféle adottságú utcákból származó megkérdezettjeink érhetően különböző tapasztalattal, így más-más értékítélettel rendelkeztek.

Ami a biztonságos gyalogos közlekedést illeti, a faluban lényegében ez is megoldott. Ahol a járműforgalom nagy, ott a járdák megvannak. Újfaluban ahol nincs, ott általában szükségtelen is, hisz nincs igazán forgalom, és/vagy nincs nagy lakosság. Ófalu esetében sincs járda, de szükség sincs rá, hisz tradicionálisan ilyesmi sosem volt az Ófaluban. Másrészt szükség sincs rá, hisz a járműforgalom innen ki van tiltva. (2. térkép)

1. térkép: Az utak állapota és a vízelvezetés Hollókőn (2015 nyár)

Megjegyzés: piros vonal: beton/aszfalt, sárga vonal: kőzúzalék, lila vonal: kockakő, zöld pötty: árok, kék pötty: vízelvezető
Készítette: Molnár M.

A házak értékleltára

A házak értékleltára során egy összetett szempontrendszerre építő technikát alkalmaztunk. Külön vizsgáltuk a portát (elhanyagolt, ápolat), vizsgáltuk a ház előtti (utcán levő) előkertet (ha volt), és ezt tipizáltuk is (ápolat, elhanyagolt). A lakóházak is besorolást nyertek. Megkülönböztettük a rossz állapotú, lakatlan; a romház; a házhely kategóriát; valamint a jó állapotú lakatlan; a lakott (jó állapotú, rossz állapotú) kategóriát. Ezek a külön-külön értékelésre került szempontok végül összegzésre kerültek, ami alapján a házak értékét egy 5 fokozatú skálán minősítettük. Az 5-ös eredmény azt jelentette, hogy a vizsgált ingatlan minden szempontból kiváló. 4-es eredményt az kapott, ahol a szempontok valamelyikének vizsgálata során nem a legkedvezőbb minősítést kapta a ház. 3-ast az az ingatlan kapott, ahol a vizsgált szempontok közül vagy egy súlyosan hiányosnak bizonyult, vagy két szempont szerint csak közepes minősítést kaphatott. Elégségest (2) az az ingatlan kapott, ahol legalább két szempont szerint nagyon alacsony értéket adott a vizsgálati eredmény. A házakat

funkcionálisan is vizsgáltuk, amennyiben megkülönböztettük az egyértelműen otthonként funkcionáló, az eladó és a szálláshelyeket kínáló házak típusait.

A házak értékéről elmondható, hogy többségük magas minősítést kapott. Az alacsonyabb esztétikai minőség alapvetően pontszerűen jelenik meg a faluban. Talán csak a Május 1. út egyik oldalán lehet megfigyelni tömbösödési folyamatot (3. térkép). Ami a házak funkcionális vizsgálatát illeti, 9 olyan házat találtunk, ahol hirdették, hogy eladó. Ebből három Ófaluban van. Ez úgy véljük- tekintettel a falu nem túl nagy ingatlanszámára- nem kevés. Emellett a falusi szálláskiadás is magas számot képviselt. Összesen 29 szállást hirdető ingatlant találtunk. Ez a magas szám bizonyára erős piaci versenyt jelent az évnek azon részében, amikor a faluban éppen nincsenek rendezvények (2. térkép).

1. táblázat: A település fontosabb nem lakócéllal működő épületeinek értékelése

5-ös értékelés	4-es értékelés	3-as értékelés
Iskola	Fagyizó	Vegyesbolt
Fazekasház	Játszóház	
Szatócsbolt	Term. kincsek háza	
Templom	Posta	
Orvosi rendelő	Falumúzeum	
Pajtakert	Guzsalyozó	
Infocafé	Babamúzeum	
Muskáti vendéglő	Szép magyar művészetek háza	
Vár étterem		
Kosárfonó		
Recepció		
Oskolaház		
Önkormányzati hivatal		
Postamúzeum		
Ajándékbolt		
Látogatóház		

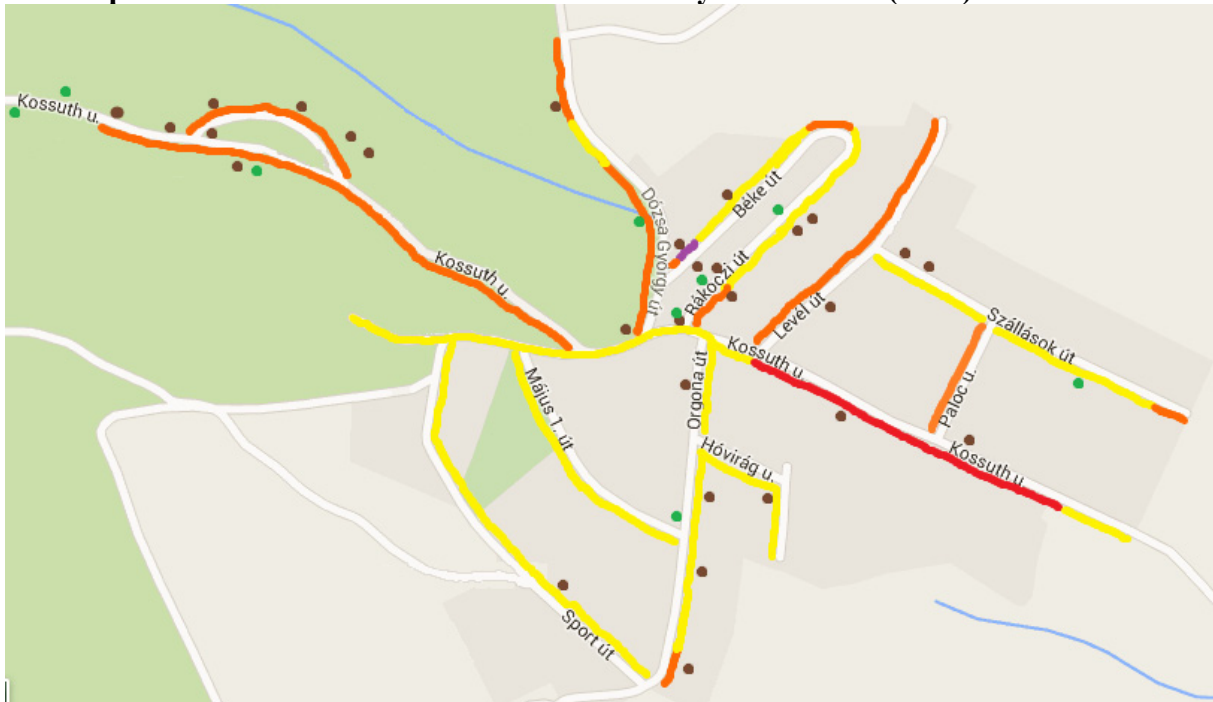
Forrás: kérdőív alapján szerkesztette Molnár M.

Tapasztalataink szerint a nem lakóingatlanok relatíve igen nagy számban találhatóak a faluban, ami összefügg a falu turisztikai pozícióival. Alapvetően ezek az épületek kinézetükben jól illeszkednek a környezetükhöz, állaguk, gondozottságuk megfelelő (1. táblázat). Jól látszik, hogy a településvezetés, a vállalkozások által bérelt, birtokolt ingatlanokban hangsúlyt fektetnek az állag-gondozásra.

Összefoglalás

Hollókő kétarcúsága az utcakép-elemzésben is megmutatkozott. Ófalu, a világörökségi védettséggel rendelkező falurész szép, ápoltságú házakkal jellemezhető, de ezek közül nagyjából csak minden kilencedik, tizedik lehet lakott. Nincs zsivaj, sűrű a csend a hétköznapiokon, hisz aki itt él is, az idősebb generációhoz tartozik. Itt találhatóak a fontosabb közintézmények, és természetesen a turizmussal összefüggésben működő vállalkozások is. Újfalu ugyanakkor élőbb faluképet hordoz. És bár a legtöbb új és újító beruházás az Ófaluban készül, azért Újfalu is látványos változásokon ment keresztül. Játszóter, rendezett, burkolt utak jelzik az elmúlt évek fejlesztéseit.

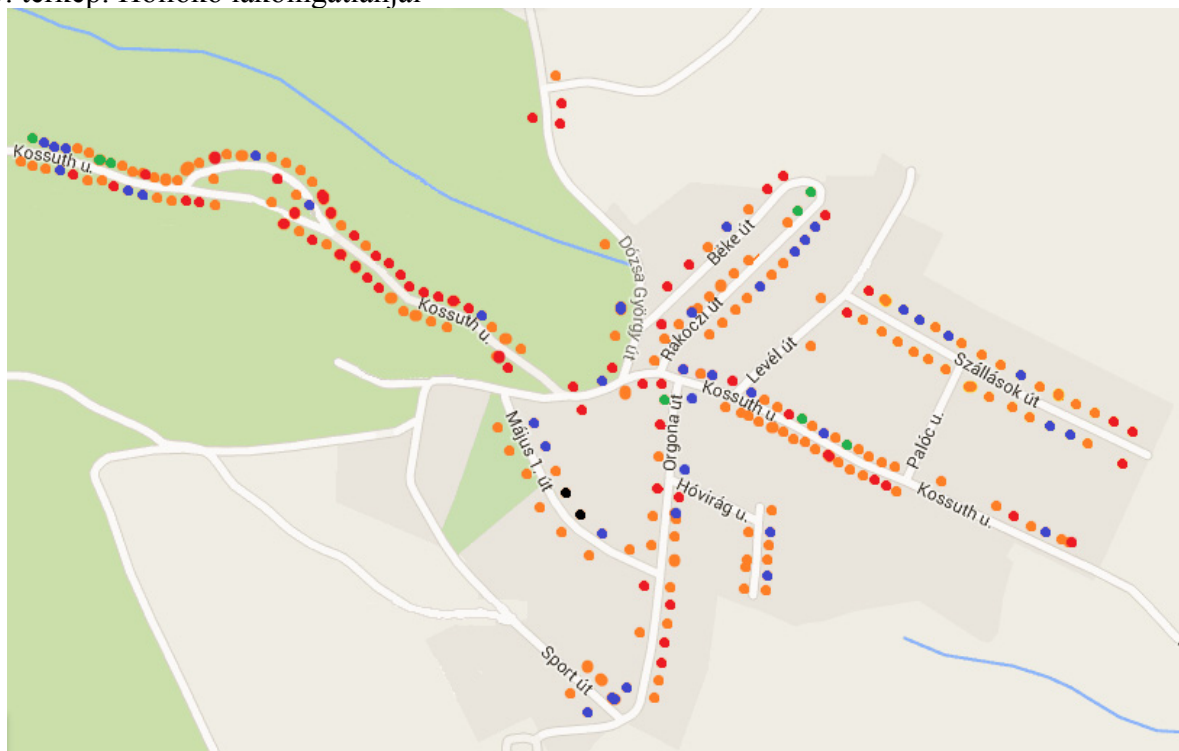
2. térkép: Hirdetett eladó házak és falusi szálláshelyek Hollókőn (2015)

Megjegyzés: **piros vonal:** mindkét oldalon betonjárda, **citromsárga vonal:** mindkét oldalon téglából, kőzsalékból készült járda, **narancssárga vonal:** nincs kialakított járda
barna pötty: hirdetett falusi szálláshely **zöld pötty:** eladó ház

Készítette: Molnár M.

3. térkép: Hollókő lakóingatlanjai

Megjegyzés: **piros:** 5, **narancssárga:** 4, **kék:** 3, **zöld:** 2, **fekete:** 1. (A számok osztályzatok, 1-5-ig növekvő minőséget jelölnek)

Készítette: Molnár M.

Forrásjegyzék

Hollókő térkép www.maps.google.hu (letöltve 2015.06.20.)

9. kép: Tipikus palóházak az Ófaluban

10. kép: Tipikus utcakép az Újfaluban

HOLLÓKŐ – TENDENCIÁK A MEZŐGAZDASÁGBAN

HOLLÓKŐ - TRENDS IN AGRICULTURE

*Demeter Petra, egyetemi hallgató, SZIE GTK GVAM, Ritter Krisztián egyetemi docens
SZIE GTK RGVI*

Petra Demeter, student, SZIU, Ritter Krisztián associate professor SZIU

Absztrakt

Alapvető feltétel a vidéki tér fejlődésében, versenyképessé tételében, hogy a fiatal szakemberek megfelelő módon és mértékben juthassanak szerephez a fejlődés folyamatában. Nem csupán a munkahely-teremtés a fontos, hanem az is, hogy a térségben maradjanak a képzett szakemberek. A tanulmány célja, hogy bemutassa Hollókő mezőgazdaságát, azt, hogy vajon ez a szektor mennyiben képes jól szolgálni a felvázolt célokat. A kutatás során primer és szekunder adatokra egyaránt támaszkodtunk.

Abstract

It is a basic criterion regarding the development and competitiveness of rural regions that young professionals gain a proper role in the development process. Not only the creation of jobs is important, but also making trained professionals remain in the region. The study is designed to present the situation of the agriculture of Hollókő, and to address the issue whether this sector is able to fulfil the designed purposes. The paper is based on both primary and secondary data..

Bevezetés

Nógrád megye ékszerdobozaként is emlegetik azt a völgyek között megbúvó piciny települést, amely Magyarország világörökségi helyszínei közül talán a legismertebb. Hollókő minden ismertsége ellenére egy, az ország igen szegénynek tekinthető térségében helyezkedik el, jelentős társadalmi és gazdasági problémákkal küzdve. A településen a legnagyobb gondot az előregedő társadalomszerkezet okozza, melyet az önkormányzat különböző, fiatalokat vonzó munkahely-teremtési programok indításával próbál ellensúlyozni, kisebb-nagyobb sikerekkel. Tudatában annak, hogy a vidéki gyökerek, a falusi közösségek ereje támaszt nyújt, a megújulásra való lehetőséget biztosítja a társadalom számára.

A vidék társadalmi, kulturális és természeti értékek hordozójaként alapvetően érdekelt a természeti erőforrások és értékek megőrzésében, az azokkal való felelős, fenntartható gazdálkodásban, a mezőgazdaság és a vidék fejlesztésében, az épített és a természeti környezet védelmében, a természeti értékek megőrzésében (Nemzeti Vidékstratégia, 2012). Ebben a tanulmányban azt vizsgáljuk, hogy a település milyen eszközöket használ fel, illetve milyen eszközöket tudna felhasználni a mezőgazdaság fejlesztésére; valamint hogy mindez milyen pozitív és negatív hatásokkal jár(na). A tanulmányban sor kerül az agrárium jelentőségének taglalására, hogy milyen szerepe van a foglalkoztatási szerkezet alakulásában, hogyan járul hozzá a turizmushoz, Hollókő gazdaságához.

A helyi mezőgazdaság működésével kapcsolatban a korábban megfogalmazott kérdések vizsgálata során számos módszerre volt szükség. Kezdetben főként statisztikai adatok felhasználására került sor, melyeket az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR) alkalmazásai, és a KSH által üzemeltett Területi Statisztikai Adatok Rendszere (TSTAR) adott. Ugyancsak a kutatás részét képezte a lakossági kérdőíves felmérés, melynek célja a közvélemény és a mezőgazdasággal foglalkozók megismerése volt. Arra voltunk kíváncsiak, hogy kik érintettek valamilyen formában - östermelők, családi gazdálkodók, vállalkozók - a mezőgazdaságban. A terepi munka során strukturált interjúk is készültek a témában az érdekeltekkel. Az elkövetkező néhány oldalban ezek a tapasztalatok, és levont tanulságok kerülnek összegzésre.

„A magyar vidék alkotmánya” néhány gondolatban

A Nemzeti Vidékstratégia (Nemzeti Vidékstratégia, 2012) célja, hogy lehetőséget adjon a vidéken élők társadalmi és gazdasági folyamataiban a pozitív irányú változásokra. A Vidékfejlesztési Minisztérium négy átfogó területre osztotta szét a teendőket. Ezek a következők: az agrárgazdaság, a vidékfejlesztés, az élelmiszergazdaság, és nem utolsósorban a környezet védelme. A stratégia az eddig követett agár- és vidékpolitikákhoz képest megközelítésében is újszerű. Újszerű, mert integrált vidékfejlesztési politikát tűz ki célul, mert a családi gazdaságok fejlesztésének ad elsőbbséget, és mert a monokultúrás tömegtermelés helyett a minőségi, mozaikos, a környezet- és tájgazdálkodási szempontokat szem előtt tartó mezőgazdaságot részesíti előnyben. A dokumentumban alapcélkitűzésként szerepel a tájak épségének tudatos megőrzése, a lakosság jó minőségű és biztonságos élelmiszereket történő ellátása, a természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás, az ivóvízbázisok, a talajok, az élővilág és a környezet védelme. Ezek a szempontok, célkitűzések azért is nagyon fontosak, mert a vidék, a mezőgazdaság és a környezet állapota nemcsak a falvakban élők befolyásolja. Az elmúlt évtizedekben a vidéki életfeltételek jelentős romlása, a mezőgazdaság hanyatlása gyors és hatékony gazdasági- és társadalompolitikai beavatkozást igényel (videkstrategia.kormany.hu, 2015). Jó tudni, hogy az ezredforduló statisztikai adataihoz képest a mezőgazdaságban tevékenykedő, nyilvántartott gazdasági egységek száma több mint harmadával, a regisztrált – élethivatásszerűen mezőgazdasági tevékenységet folytató – gazdaságoké pedig ötödével csökkent. Bár természeti adottságaink kiválóak, mégis azt látjuk, hogy nem tudunk megfelelően *élni velük* (Nemzeti Vidékstratégia, 2012). Ennek okán a Nemzeti Vidékstratégia ma igyekszik hosszú távú jövőképet, világos alapelveket valamint cselekvési programokat határozni meg a mezőgazdaság, a vidék és a gazdátársadalom újjáélesztésére (videkstrategia.kormany.hu, 2015).

A Stratégia talán legfontosabb célkitűzése az ország vidéki térségeinek népességeltartó és népességmegtartó képességének javítása, melynek elérése érdekében öt célt fogalmaz meg: tájaink természeti értékeinek, erőforrásainak megőrzése, sokszínű és életképes agrártermelés, élelmezési és élelmiszerbiztonság, a vidéki gazdaság létalapjainak biztosítása, a vidéki foglalkoztatás növelése, a vidéki közösségek megerősítése, a vidéki népesség életminőségének javítása (videkstrategia.kormany.hu, 2015).

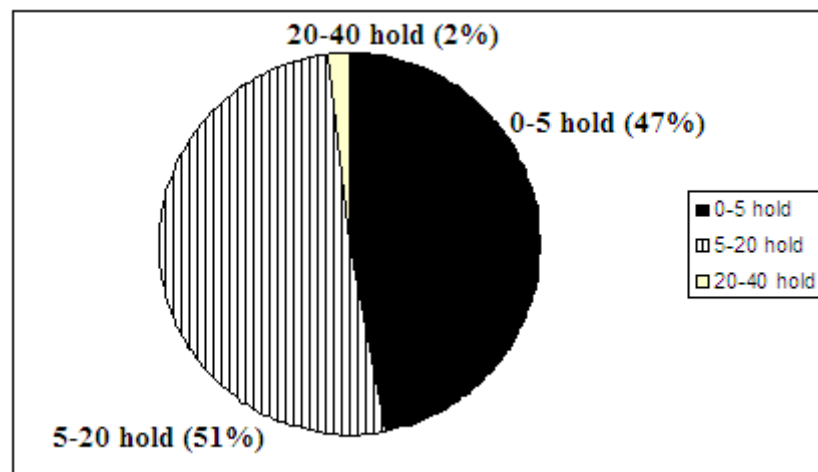
A mezőgazdaság jelentőségének alakulása Hollókő életében

Birtokmegosztás Hollókőn- a múlt

Ma az UNESCO Világörökségi listán szereplő település életében a turizmus a meghatározó, de alig száz éve a falu még egyértelműen a mezőgazdasághoz kötődött. Földrajzi

adottságainak köszönhetően nemcsak a földművelés biztosított megélhetést, de a közeli erdő kitermelése is munkát adott a helyieknek. Ehhez hozzájárult, hogy a falu birtokmegoszlása is elérhetővé tette mindenki számára a maga földjén való gazdálkodást. Tomori Viola a XX. század harmincas éveiben viszonylag egyveretű földtulajdon-szerkezetet talált. 20 és 40 hold (11,2-22,4 ha) közé eső nagyságú területet a lakosság 2%-a birtokolt. Leggyakrabban maximum 20 holdig (11,2 ha) voltak birtokok. A helyiek 51%-ának 5 és 20 hold (2,8-11,2 ha) közötti területe volt. (1. ábra) Ez a terület már elég volt egy család szükségletének ellátására, illetve azon felül még némi felesleg is maradt, melyet értékesíteni lehetett vásárokon. Ez pedig plusz bevételekhez jutatta a családokat. Emellett lehetőséget adott egyfajta barterre is, melynek során közvetlenül a maguk megtermelt értékekkel olyan termékeket vásárolhattak, amiket ők nem tudtak megtermelni, előállítani. Az is tény, hogy a település lakosságának igen nagy aránya gazdálkodott 5 holdnál (2,8 ha) kisebb területen. Ez az apró birtokméret viszont valószínűleg csak szűken volt elég a család ellátására. A tulajdonosok ebben az esetben kénytelenek voltak valamilyen kiegészítő munkát végezni, mint például cseléd- munkát, vagy a férfiak plusz mezőgazdasági munkát napszámban. De az itt élők nem csak a termőföld adta lehetőségeket használták ki, hanem a természet adta értékeket is. A falu körül lévő erdőben fakitermelés folyt. A nők bogyókat, virágokat gyűjtöttek, melyeket feldolgozva értékesítettek, például lekvárként (Tomori, 1992).

1. ábra: Birtokmegoszlás a XX. század harmincas éveiben

Forrás: Tomori, 1992 alapján saját szerkesztés

Hollókő lakossága tehát Tomori falukutatásai idején három bányászcsalád és néhány pásztor kivételével földművelőkből állt. Annak, hogy alapvetően a mezőgazdaságnak volt nagy szerepe a falu életében, nyilvánvaló oka a település földrajzi elhelyezkedése is, hiszen a falu elszigetelt a kereskedelmi útvonalaktól és a gyáriparttól, így érthetően a termelésben az emberi és állati munka képviselte a mindenki által elismert értéket (Tomori, 1992).

A nadrágszj parcellák jelentősége

Maga a nadrágszj parcella a hagyományos kisparaszti gazdálkodás szántóföldje. Néhány méter széles sávokban más-más veteményt természetek rajta. Lóval művelték ezeket a hosszú sávokat.

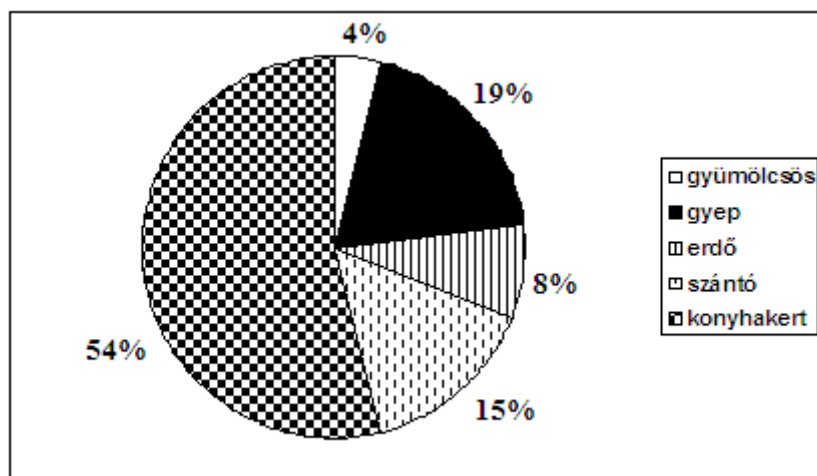
Hollókőn a határ műveléséről elmondható, hogy a XX. századra a várrom alatt meghúzódó erdőségek helyén a megszűnőben lévő külterjes állattartásra emlékeztető hagyásfás legelők

alakultak ki. A várral szemközti domboldalon, melyen korábban szőlősorok kapaszkodtak fel, málnával és zöldségekkel bevetett nadrágszív parcellákban folyt művelés (Flórián, 2013.)

Mára ezek a világörökségi védelem alá tartozó nadrágszív parcellák elvesztették korábbi szerepüket, már csak néhány gyümölcsfa és szőlőtőke jelzi, hogy itt korábban komoly mezőgazdasági termelés folyt. A helyiek elmondása szerint a parcellák művelésében nagy visszatartó erő a jelentős kézimunkaerő igény. A meredek domboldalon lehetetlen a gépesítés, kizárólag a hagyományos eszközökre és az emberi munkára lehet támaszkodni. Emellett nehézséget okoz az elaprózódott birtokstruktúra is, illetve, hogy gyakran a telek-tulajdonosok sem ismertek. Gyakori eset, hogy a család azon része, akik korábban folytattak mezőgazdasági munkát a termőföldön, mikor már kiöregedtek, nem találtak a családban utódot a folytatásra. A fiatalok ugyanis nem érznek hajlandóságot, nincs ambíciójuk átvenni a családi gazdaságot. Ebben az esetben megszakad a művelés.

A múlt század elején még virágzó szántóföldi növénytermesztést és gyümölcstermelést tehát felváltotta a gyepgazdálkodás és a konyhakerti gazdálkodás. (2. ábra) Bár igazán jó szőlő itt nem termett, de szilva bőven volt, mind nemesített, mind vadon termő, melyből szilvalekvár és pálinka készül. Helyben ma már nem igazán találkozunk szilvafákkal, az alapanyagul szolgáló gyümölcsöt a környező települések gazdáitól szerzik be. Emellett nagy múltra tekint vissza a málna termesztése, melyet a mai napig, igaz jóval kisebb volumenben termelnek és értékesítenek a településen. Frissen és feldolgozva is, akár szörpként, akár lekvárként. Az Ófaluba érve találkozni idős hölgyekkel, akik ezeket a szörpöket, lekvárokat árulják.

2. ábra: A földterület megoszlása művelési ágak szerint, 2010

Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés, 2015

A Hollókői Kezelési Terv (KET) 2014 foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy a szőlőhegyet hogyan lehetne újból művelésbe vonni. A terv abból indul ki, hogy a szőlőhegyek a korábbi évszázadokban a magyar táj és népi kultúra kiemelkedő értékű elemei voltak. Ahol kipusztult a szőlő, ott a sajátos kultúra egy része is elveszett. A szőlőhegy újbóli művelésbe vonása tehát közös érdek. A szőlő- és gyümölcstermesztés a mai kor színvonalának megfelelő gépesítéssel, a keskeny-parcellás jelleg felidézésével feltétlenül kívánatos. Az ültetést követően az ültetvények folyamatos gondozása is feladat (KET, 2014).

Itt fontos megjegyezni azt is, hogy a falunak létezik mezőgazdaságilag nem művelt, a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság által kezelt területe is, ahol fontos cél a kialakult biológiai

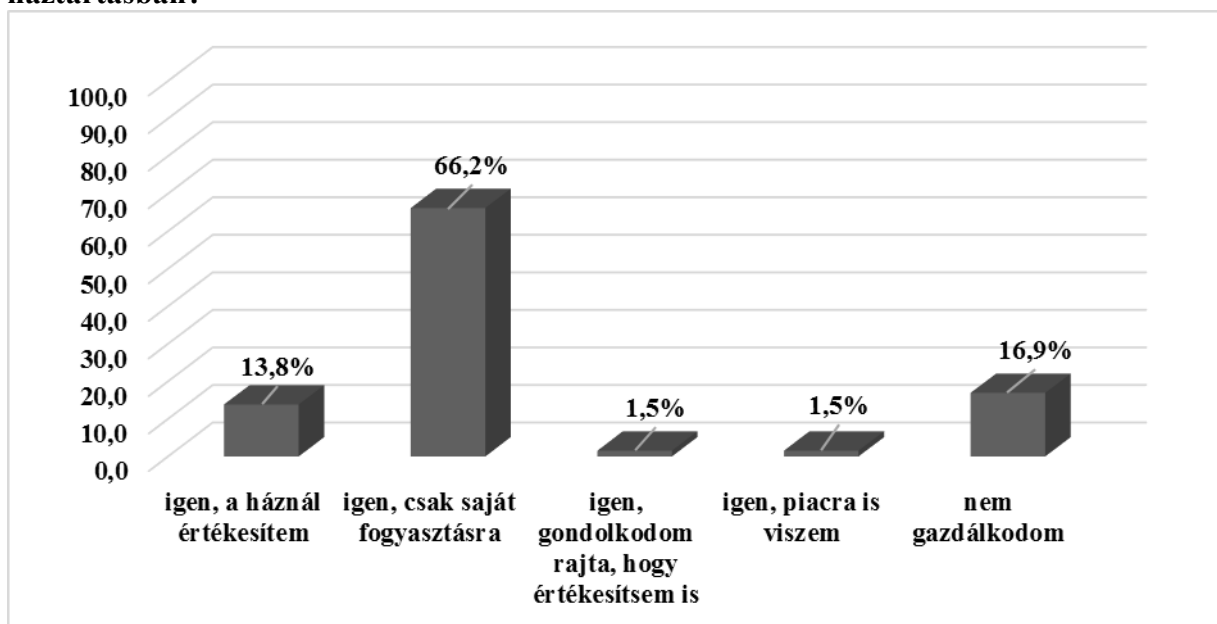

egyensúly megőrzése, a helyszínre jellemző geológiai, vízrajzi örökség védelme. Az erdős tájak, erdőfoltok, facsoportok természetvédelmi funkciójuk mellett esztétikailag is fontosak. A mezőgazdasági területekkel váltakozva mozaikos tájhasználatot, tájképet alkotnak. Kívánatos, hogy a hagyásfás legelő, illetve a szőlőhegy rehabilitációja ennek a mozaikosságnak a megőrzésével együtt valósuljon meg (KET, 2014)

Termelés a házak körüli konyhakertben

A konyhakert jelentőségét a lakossági kérdőív alapján vizsgáltuk. A kérdőívben arra kérdeztünk rá, hogy gazdálkodnak-e otthon valamilyen formában a lakosok. A válaszok alapján egyértelműen kiderült, hogy gazdálkodnak a ház körül a lakosok, azonban főként csak saját fogyasztásra. Nem látnak igazán perspektívát a házi, megbízható, ellenőrzött körülmények között készült termékekre való keresletben. A válaszadók 83%-a termel valamilyen zöldséget, gyümölcsöt, tart állatot a kertjében, azonban a 66%-uk csak saját fogyasztásra szánja ezeket. Nagyon kevesen foglalkoznak értékesítéssel. Olyanok is vannak, akiknél abszolút nincs konyhakert. A megkérdezettek 17%-a nyilatkozott így (3. ábra).

3. ábra: Válaszok a kérdőívből arra a kérdésre, hogy foglalkoznak-e a ház körül konyhakerttel, gazdálkodnak-e, és ha igen, akkor értékesítik-e az árut a megkérdezett háztartásban?

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2015

Jól látható, hogy főként a háznál való értékesítésnek van hagyománya. Bár az önkormányzat megindított egy kezdeményezést, egy termelői piac működtetését. Ennek keretén belül is lehetőség van értékesíteni a megtermelt, akár már feldolgozott termékeket. Ezt a lehetőséget azonban nagyon kevesen használják ki. Korábban szinte minden falubéli gazdálkodott, termelt valamilyen zöldséget, gyümölcsöt értékesítésre. Ma elenyésző ez a szám.

Jószágtartás

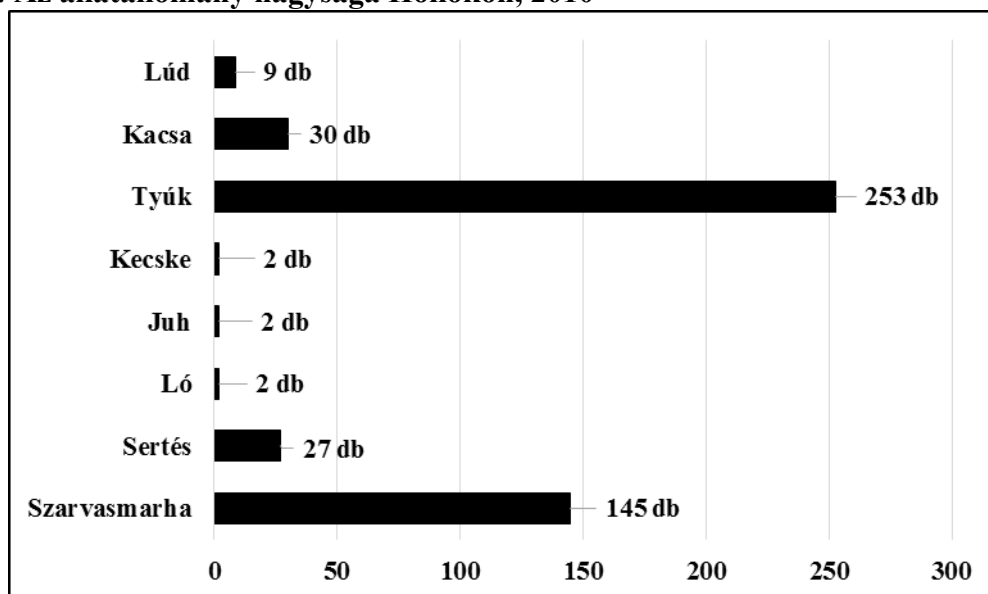
„A hagyásfás legelő az adottságokon alapuló hagyományos tájhasználat egyik legjellemzőbb eleme. A fáslegelők az ember tájalakító tevékenységének eleven örökségei. Egyszerre őrzik az egykori tájhasználat nyomait és az élővilág sokféleséget. Fontos jellemzőjük, hogy

átmeneti és mozaikos élőhelyek, így ideális életteret nyújtanak a szegélyzónákhoz kötődő fajoknak. A fáslegelő, legelőerdő olyan gazdálkodási mód, amelynek célja nem a fanevelés, hanem a legeltetés. A legelő termőképessége ezen a száraz dombvidéki területen a fák segítségével tartható fenn. Előnye a nyílt legelőkhöz képest, hogy az állatok sok fehérjében gazdag, értékes tápanyagot jelentő rovarot gyűjthetnek össze. Az erdei gyümölcsök, valamint a tölgy és a bükkmakk is kiváló takarmányforrás. A kiteljesedett koronájú fák enyhét adó árnyéka minden legelő állat számára felüdülést jelent a nyári forróságban. Hollókőn a legeltetés, kaszálás az 1980-as években szűnt meg és a fáslegelők is nagyjából ekkor erdősültek be” (KET, 2014, 53. p).

A végbement változások az állattenyésztési ágazatot is érintették Hollókőn. A XX. század első felében még szükség volt kondásra, gulyásra, tartottak a házaknál sertéseket, libákat, marhákat, lovakat. A gazdálkodás a belterületen, az egykori pajtáskertben folyt, ahol a termények tárolására vermek szolgáltak (Flórián, 2013). Napjainkra ezek helyét már az új falu házsorai foglalják el. Korábban a pajtáskert előtt lévő főutcán vonultak a legelőre a falu állatai vegyesen: birka, kecske, sertés, marha pásztor felügyelete mellett egészen a vár alatti öreg hagyásfás legelőre. Ezt a területet az állatok tartották rendben legelésükkel (Őrsi, 2013). Később a takarmányozásnak köszönhetően nagyszámú és munkaképes állatállományt tarthattak fenn, ezzel pedig egy új pénzkereseti lehetőség alakult ki, a kupeckedés. Az alföldi és erdélyi nagy vásárokon a szürke szarvasmarhát kedvelő parasztoktól olcsón hozzá tudtak jutni a nem túl nagyra tartott, lebecsült tarka marhához, melyet feljavítottak, felhizlaltak és a környező településeken tartott vásárokon értékesítettek jelentős haszonnal. (Flórián, 2013)

A XX. század talán legjelentősebb változása azonban a magántulajdont, a kisüzemeket felszámoló nagyüzemi termelés bevezetése volt az államszocializmus idején. A termelősövetkezet, mint kötelező gazdálkodási forma sokat változtatott a helyi agrárium képén. A házaknál tartott marhákat ugyanis nem lehetett a tsz legelőire kihajtani, így kitiltották a hollókői közös legelőkről ezt az állományt és az szépen elsorvadt.

4. ábra: Az állatállomány nagysága Hollókőn, 2010

Forrás: KSH/agrárcenzusok adatai alapján saját szerkesztés, 2015

Csakhogy ma a legelőket géppel művelik, kaszálják, a jószágot sem tartják ridegen. Helyette a gazdák által megvásárolt területek mellett kialakításra kerültek az állattartó telepek, ahol az

alig néhány darabos állományt felváltotta a 150-200 jószágból álló. Előrelépés, hogy míg a szarvasmarha állomány 2010-ben alig érte el a 150 jószágot, 2015-ben már mind a 4 marhával foglalkozó vállalkozás állománya egyenként meghaladja ezt a számot. Hollókön az említett vállalkozások eredőjeként főleg szarvasmarhával, ezen túlmenően aprójószággal foglalkoznak. (4 ábra) A szarvasmarha ágazatban kiépült egy jól működő felvásárló piac, mely az itt gazdálkodók számára egyértelművé teszi, hogy mire van kereslet. Kedvelt fajta a limousine, ami az egyik legkeresettebb nagytestű húsmarhafajta ma Magyarországon. Magának a típusnak az adottságai alkalmassá teszik arra, hogy jól lehessen legelőn tartani, illetve a kiváló alkalmazkodóképességének köszönhetően alkalmazkodni tud a szélsőséges időjárási viszonyokhoz is. Ami pedig a felvásárlók számára, (akik főként külföldiek) fontos, hogy a legmagasabb minőségi követelményeket is kielégítő hústermelésre legyen képes.

Következtetések, javaslatok

Primer kutatásunk során a hagyományos agrártevékenységeknek csak bizonyos elemeit találtuk meg, amihez nagyban hozzájárult, hogy a mezőgazdaság szerepe a település életében jelentősen visszaszorult. Bár a háznál folyó termelés még megtalálható, de egyre csökkenő mértékben (a korábban jellemző kisállat tartás is nagyon visszaszorult), és szinte minden megkérdezett utalt rá, hogy rövid időn belül beszünteti ezt a tevékenységet. Ennek főbb okaiként az elöregedő korszerkezetet, a műveléshez kedvezőtlen természeti adottságokat, a jelentős vadkárt és az értékesítési viszonyokat nevesítették. A fiatal korosztály már nem érdeklődik a mezőgazdasági tevékenységek iránt, amit a helyi feltételek amúgy is igen nehéz kihívássá tesznek. A helyi termék előállítás és értékesítés, mint kiegészítő jövedelemszerzés is elvértve lelhető fel, többnyire háznál történő bogyós-gyümölcs eladást takarva, bár igaz, lekvár/szörp-készítéssel és eladással is találkoztunk, illetve a helyben termelt gyümölcs esetenként a turisták elé kerülő étkekbe is bekerül. Ezen kívül a településen tevékenykedő négy szarvasmarha-tartó vállalkozásból egy Hollókön és környékén árusítja a gazdaságában megtermelt tejet, illetve a megmaradt mennyiségből túrót, sajtot készítenek, és azt is hasonlóképpen eladják (de pl. nem olyan mennyiségben, hogy a faluban tervezett sajtüzemet gazdaságosan üzemeltetni tudják). Ugyanakkor a többnyire a szürke-gazdaság zónájában zajló értékesítés általánosan nem jellemző.

Volt idősebb lakos, aki szerint a kiskertekben bionövényeket lehetne termesztetni, bemutatni, akár középiskolás diákokat bevonni gyakorlat és ifjúság-nevelés formájában, ám ezeket az elképzeléseket a vadkár, a helyiek „elszokása” a gazdálkodástól, a képzetlenség (annak ellenére, hogy volt helyben ingyenes tanfolyam is, amin összesen hárman vettek részt) ellehetetlenítette.

Miközben az öregek már nem, a fiatalok pedig mondhatni egyáltalán nem terveznek mezőgazdasági tevékenységet, azt is érdemes kiemelni, hogy a helyben működő mezőgazdasági vállalkozások családon kívüli foglalkoztatottai elsősorban a környező településeken, tehát nem helyben laknak. Mind a helyi mezőgazdasági vállalkozókat, mind a lakosokat megkérdeztük, hogy a jövőben tervezik-e termékeik értékesítését a településre irányuló turizmuson keresztül (helyi szolgáltatónál, szállásadónál, az épülő hotelnél, sajtüzemnél stb.). Tapasztalataink szerint míg a lakosok nem látnak ebben perspektívát, a szarvasmarha-tartók már inkább (főleg a turizmusra felfűzve), de a kivitelezését jelen körülmények között egyelőre nem látják biztosíthatónak (itt érdemes ismét megjegyezni, hogy a húshasznú szarvasmarhákat amúgy szinte kizárólag külföldi kereskedőknek adják el). A vállalkozók a jelenlegi tevékenységükben látnak perspektívát (igaz, csak az EU-s támogatásokkal), remélik, hogy gyermekeik tovább folytatják a tevékenységet, de azt már

nem tartják reálisnak, hogy a jelenleginél többen foglalkozzanak - az amúgy rossz minőségű, és vadkárrel igen terhelt – jelenlegi területeken. A nadrágszűj parcellák újraindításával kapcsolatban pedig már rendkívül szkeptikusak voltak a falu lakói.

Összességében - az interjúk alapján - a település vezetői a helyi mezőgazdaságot egyértelműen, mint a világörökség részét, elengedhetetlennek azonosították a település jövője szempontjából. A KT-ben a mezőgazdaság „újraindítása”, az erre alapozó helyi termék előállítás a helyi gazdaságfejlesztési program fő elemeként kerül nevesítésre, a turizmus és szolgáltatások ág mellett (ld. KT 2014). Ehhez arra van szükség, hogy a régi, hagyományos mezőgazdasági termelés (növény/gyümölcs-termesztés, állattenyésztés) ismét „működjön” Hollókőn. Az interjúk során körvonalazódott, hogy ez az elképzelés két fontos lépést követően érhető el: először is vissza kell állítani az eredeti kultúrállapotokat, majd be kell indítani azokon a gazdálkodást. A folyamat nem egyszerű, hiszen magában foglalja többek közt a birtokviszonyok rendezését, a természeti környezet rendezését, kultúrnövényzet telepítését, a gazdaságilag és környezetileg is fenntartható agrár-tevékenység beindítását, és persze olyan gazdálkodói kör kialakítását, akik ezt a tevékenységet hosszú távon végzik. A stratégia alapján ezt a tevékenységet a turizmussal való szoros összefonódásban, a „turisztikai termék” részeként kell megvalósítani úgy, hogy maga a hagyományos termelés, művelési és tartási mód, mint bemutatott „látványosság”, turisztikai elem jelenik meg, miközben helyi termékkel látja el a települést, a helyi szolgáltatókat és az idelátogatókat is, és persze közben ezeken keresztül megélhetést is nyújt a gazdálkodónak. Ebben a tekintetben tehát egyfajta multifunkcionalitás jelenne meg.

A gazdálkodás megújításához célszerű feléleszteni az egykori „pajtakert funkciót”, ahol a falugazdaság közös építményei, eszközei elhelyezhetők, emellett szolgálná a nagy turisztikai rendezvényeket is. Önmagában is turisztikai attrakció és bemutatótér lenne, ugyanakkor a hagyományos gazdálkodás megújításnak hitelességét is erősítené egy új Pajtakert kialakítása. A fáslegelő élőhely-rekonstrukció rövidtávú rehabilitációs célja a fáslegelő visszaállítása, az őshonos, vad gyümölcsfák telepítése. A rekonstrukció, a fáslegelő megőrzési állapotának azt a szintjét célozza meg elérni, amelyet követően már csak a folyamatos gondozás, fenntartó használat a feladat. Ráadásul a hagyásfás legelő visszaállítása a természetvédelmi célkitűzésekkel is összhangban van (KT 2014).

A szőlőhegy rehabilitációjánál szintén cél eljutni a rendszeres gondozás, művelés, azaz a fenntarthatóság állapotába. Természetesen a szőlő- és gyümölcsstermesztésre javasolt megújítás csak a mai adottságok, technológiák, feltételek alapján valósítható meg. A területi sajátosságokból eredően az ültetvényeket a vadak kártevése ellen védeni kell. A rehabilitáció, a helyreállítás első lépése a birtokviszonyok (tulajdoni állapot) felmérése, vizsgálata és értékelése (KT 2014).

A hagyományos gazdálkodás és állattenyésztés újraindítása, megerősítése további gazdasági tevékenységek alapját képezhetik, melyben kulcsszó a helyi termék előállítás. Az ebben keletkező alap és feldolgozott termékeket elsősorban a turizmust kihasználva lehetne értékesíteni az elképzelések szerint. Ehhez a helyi feldolgozó kapacitás (pl. pék, vágópont, sajtüzem stb.) kialakítását illetve erősítését fogalmazták meg az interjúk során.

Összefoglalás

Hollókő életét az elmúlt évszázadokban meghatározta a mezőgazdasági termelés. A lakosság számára ez jelentette az elsődleges bevételi forrást. A porták mindegyikén volt állattartás és

növénytermelés. A falu határában és a gyümölcsös kertekben is dolgos kezek sokasága munkálkodott. A virágzó háztáji termelés és tájhasználat napjainkra szinte teljesen megszűnt. A falu jelenét és jövőjét is nagyban meghatározza, hogy a falu az elmúlt évtizedek alatt kreatív emberek sokaságát veszítette el. Ma kevés a változásokhoz szükséges kreativitás, bátorság és vállalkozási kedv. Nehéz mozgósítani tömegeket a legelők hasznosítására, a gyümölcsös apró telkeinek használatba vételére. A hollókői specialitások, biotermékek előállítására is embert igényel. Pedig jó üzletpolitikával a helyi gazdálkodás önmagában is turisztikai érték lehet. A mezőgazdasági termékek közvetetten is hathatnak az idegenforgalomra.

Az adottságok maximális kihasználása, hogy egy kiemelkedő egyetemes értéket megőrző, működőképes gazdaságot hozzanak létre, csak távlatos cél. Az önkormányzatnak vannak vállalkozásfejlesztő és beruházás ösztönző tervei ehhez kapcsolódóan. Ehhez szükséges a fiatalok ösztönzése. Csak így képzelhető el, hogy a jelenleg műveletlen nadrágszíz parcellák újra művelés alá kerüljenek, a hagyásfás legelők pedig újra hasznosuljanak, a ridegen tartott állattartás is bemutatható legyen. A természeti értékek kihasználásával is csak így sikerülhet olyan helyi speciális termékeket is létrehozni, amelyekre folyamatos kereslet várható.

Az egyértelműnek tűnik, hogy a gazdálkodás nem mint fő megélhetési forma, vagy a falu életében kimagasló gazdasági ág jelenhet meg, de kétségtelen tény, hogy az uniós és hazai vidékfejlesztési alapelvek mentén hatékonyan hozzájárulhat Hollókő gazdasági diverzifikációjához.

Irodalomjegyzék

- Flórián M.* (2013): Hollókői néprajzi múltidéző. ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, Budapest
- Kovács D. – Molnár M.* (2000): Hollókő In: Bódi F.- Böhm A.: Sikeres helyi társadalmak Magyarországon Agroinform Kiadóház 95-121 pp.
- Órsi K.* (2013): A tájépítész emlékei Hollókő védelmével és helyreállításával kapcsolatban a kezdetektől napjainkig (50 év). ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, Budapest
- Tomori V.* (1992): Hollókő – Egy palóc falu lélekrajza. Akadémia Kiadó, Budapest

Egyéb források

- Földművelésügyi Minisztérium honlapja. (letöltve: 2015. szeptember 10.)
<http://www.videkstrategia.kormany.hu>
- Hollókői Kezelési Terv (KT) (2014). Hollókő – Ófalu és környezete Világörökségi helyszínre vonatkozó világörökségi Kezelési terv szakmai előkészítésére szolgáló megalapozó dokumentáció és világörökségi kezelési terv, Hollókő

Interjúalanyok

- Kelecsényi Péter, ügyvezető igazgató, Hollókői Világörökség-kezelő Nonprofit Kft.
- Siklósi Ádám, vállalkozó, N-Diorit Kft.
- Szabó Attila, vállalkozó, Szabó Sped Bt.
- Szabó László, önkormányzati képviselő, vállalkozó
- Szalkai József, vállalkozó

11. Hollókő természeti környezete

12. kép: Az egykori tsz-központ

A KISVÁLLALKOZÁSOK ÉS A KÉZMŰVESSÉG HELYZETÉNEK VIZSGÁLATA HOLLÓKÓN

ANALYSING THE SITUATION OF SMALL ENTERPRISES AND HANDICRAFTS AT HOLLÓKŐ

Hevesi Ildikó Andrea, egyetemi hallgató, SZIE-GTK-KM

Andrea Ildikó Hevesi, student, SZIU

Absztrakt

Kutatási témám választását az indokolja, hogy a virágzó települések eredményessége a helyi kisvállalkozások sikerén is múlik. Egy turisztikailag kiemelt fontosságú településre nézve ez hatványozottan igaz. Tanulmányommal arra szeretnék rávilágítani, hogy milyen helyzetben vannak jelenleg a kisvállalkozások Hollókőn és a fogyasztók mennyire elégedettek ezekkel a vállalkozásokkal.

Abstract

The choice of my research topic is motivated by the success of thriving communities which depends on the success of local small businesses as well. This fact is especially true in case of a settlement where tourism has a top priority. With my study I would like to point out the present situation of small businesses at Hollókő and how satisfied the consumers are with these enterprises.

Bevezetés

Kutatásom során interjúk megkérdezést, kérdőívezést és személyes megfigyelést alkalmaztam. Interjút készítettem olyan személyekkel (Antal Attiláné, Bercsényi Péter, Herceg Lajosné, Id-Ker Kft., Kelecsényi Péter, Kiss Tünde, Péter Hunor, Régi László, Szabó Csaba), akik rendelkeznek magánvállalkozással; akik kapcsolatban állnak a helyi kézművességgel és olyanokkal is, akik szerepet vállalnak a helyi ellátásban. Megfigyelést végeztem a helyi kocsmá és a kisbolt esetében is. Természetesen a terepmunka előtt előzetesen szekunder adatgyűjtést végeztem, az interneten elérhető hivatalos statisztikákat elemeztem. Ennek során feltérképeztem, hogy milyen a település kereskedelmi ellátása; hány regisztrált gazdasági társasága van és ezek közül mennyi működik aktívan. Vizsgáltam a gazdasági tevékenységek szektorális megoszlását is. Ez készítette elő a terepmunkát. A helyszínen felmértem, hogy mely bolttípusok hogyan működnek és milyen reklámozási lehetőségekkel élnek. Ehhez megvizsgáltam a kereskedelmi tevékenységet folytatókat; a kézművesiparban érdekelteket; az egyéb ellátásban szerepet vállalókat és a fogyasztói oldalt is. A fogyasztói oldal vizsgálatában természetesen külön kezeltem a helyieket és a turistákat. Ez a kutatás tette lehetővé, hogy a kereslet (fogyasztói oldal) és a kínálat (kisvállalkozások) összefüggéseinek legfőbb tanulságait megfogalmazhassam. A turistákat külön kérdőív segítségével vizsgáltam. A megkérdezetteket véletlenszerűen választottuk ki, de a felmérés nem tekinthető reprezentatívnak. A kutatás során 50 értékelhetően kitöltött kérdőívet kaptunk.

A falu főbb statisztikai mutatói a foglalkoztatás szemszögéből

Hollókő esetében az egyes szektorokban dolgozók száma sokat változott az elmúlt években. A falu sokat veszített mezőgazdasági jellegéből és ipari jelentősége is csökkent. Ma Hollókőn

a szolgáltató szektor tölti be a legnagyobb szerepet a foglalkoztatásban. Ez nyilvánvalóan összefügg a település turisztikai fellendülésével. És míg 2001-ben Molnár M. úgy fogalmaz, hogy a turizmus nem változtatta meg mélyrehatóan a helyi társadalmat, noha a kereskedelmi szféra jelenléte a faluban érthetően nagyobb, mint a térségben más faluban, azért 15 évvel később ez átalakulni látszik. Kezdetben ugyanis valóban inkább a kívülről érkező vállalkozók ismerték fel a lehetőségeket, de ma már egyre inkább a helyiek is. A legfrissebb (2011-es) adatok szerint a hollókőiek 74%-a tevékenykedett a szolgáltató szektorban, míg 14%-uk az iparban és 12%-uk a mezőgazdaságban dolgozott. (KSH Népszámlálási adatok (2011)) A működő gazdasági társaságok száma nagyon alacsony (2010-ben 27 db) volt. Ezek nagy része a szolgáltató szektorban van jelen. (Forrás: TeIR Helyzet-Tér-Kép, 2015) A kiskereskedelmi egységek aránya szintén alacsony. A 2013-as adatok szerint a falunak két boltja van, két élelmiszer jellegű üzlet. (Forrás: TeIR Helyzet-Tér-Kép, 2015)

Hollókő vállalkozói szemszögből a nagy lehetőségek helyszíne. Ám a megkapott rang és cím nem vonz automatikusan tömegeket, nem generál automatikusan bevételt sem a vállalkozóknak, sem a falunak (Kovács D.- Molnár M 2000). Az alábbiakban megvizsgálom, hogy hogyan néz ki ma a vállalkozói paletta, mik a tapasztalatok.

A vállalkozásokról

Egy település ellátórendszerének, vállalkozói szférájának kiépülése, kiépültsége nem önmagában a méretétől, vagy a falu megközelíthetőségétől függ. Mindenekelőtt az határozza meg, hogy a településen milyen fogyasztói környezet található fizetőképesség, igény vonatkozásában (Molnár M. 2013). Hollókő ebből a szempontból speciális helyzetben van, hisz törpefalu mérete ellenére itt a keresleti oldal sokszereplős, és igen rétegzett igényeket mondhat magáénak.

Bizonyos értelemben nem sokat változott a kép Kovács D.- Molnár M- Farkas T. 1999-2000-ben végzett kutatása óta. Már akkor megjegyzték a kutatók, hogy bár az avatatlan külső szemlélő azt feltételezné, hogy Hollókőn mindenki turizmusból él; a valóságban ez egyáltalán nincs így. Hollókőn a turizmus 8–10 vállalkozót tart el egészben vagy részben és mintegy 30–40 főnek nyújt alkalmi, szezonális munkát, amelyek alapvetően alacsony jövedelmet biztosítanak. (Kovács D, Molnár M, Farkas T. 2000)

Amennyiben abból a gondolatból indulunk ki, amit Kovács Imre fogalmazott meg, és amely 2007-ben *Vidék- és falukép a változó időben c.* műben olvasható: "*A palóc dolgos, józan gondolkodású, természetes eszű nép. Azt szokták rá mondani: eleven, mint a kéneső, pedig hát lassan cselekvő, flegmatikus, tempós, a külvilágból nem hat rá semmi*"(39.p.), megállapíthatjuk, hogy Hollókő régen nem számított újjító falunak. Tulajdonképpen ez is a magyarázata annak, hogy a faluban létrejött első vállalkozások nem hollókőiek vállalkozásai voltak. A helyiekben nem volt elegendő vállalkozó szellem. Az itt élők üzleti tevékenysége kimerült abban, hogy például a vállalkozók számára kiadták a saját pincéjüket.

Ami a jelenlegi vállalkozói kört illeti (pl.: Fakanalas, Fazekasház, Cserhát Natúrpark stb.), nagy részük ma sem a hollókői. A legtöbbjük kézművességgel foglalkozik, vagy máshonnan beszerzett kézműves termékeket ad el. A nagyon kicsi vállalkozásoknak nincs igazán jelentős szerepük a hollókői turizmusban, az ő érdekeik érvényesítéséért a TDM és az önkormányzat közösen dolgozik (pl. megjelenést biztosítanak nekik eseményeken és online felületeken).

Az általam megkérdezettek szerint a faluban olyan vállalkozókra van szükség, akik valamilyen plusz értéket közvetítenek a turistáknak. Ezek a vállalkozások fontos, hogy rendelkezzenek honlappal, szervezzenek programokat és a helyi események megvalósításánál legyen köztük összefogás, mivel jelenleg ez hiányzik. Személyes tapasztalatom, hogy a vállalkozók egy része úgy gondolja, az önkormányzat feladatkörébe tartozna, hogy idevonzza a turistákat. Ebből kiindulva saját maguk keveset tesznek a reklámért és nem folytatnak tudatos marketing tevékenységet. Sokan „rejtegetve” űzik otthon mesterségüket és táblát sem helyeznek el, mely azt hirdetné, hogy az adott háznál például helyi terméket értékesítenek. Pedig ez utóbbi külön jellegzetessége a falunak, nevezetesen, hogy a helyben előállított termékeket saját házuknál árúsítják.

Fejlesztési tervek

A helyi vállalkozások és a kézművesség fejlesztését az önkormányzat is ösztönzi. Ennek eredményeként kezdeményezték, hogy a vállalkozók változtassanak a nyitva tartáson (régén csak ünnepnapokon lehetett látogatni a helyi attrakciókat). Ahhoz viszont, hogy a falu gazdaságilag erős és stabil legyen, további változtatások szükségesek. Fontos elérni, hogy a faluban télen is legyen vendég. Ehhez szükséges az is, hogy a látóivalókat szolgáltató kínálati szereplők ne csak szezonban legyenek nyitva.

Az önkormányzat tervei tartalmazzák, hogy a jövőben létesíteni kellene még további olyan turisztikailag jelentős létesítményeket, melyek növelni tudnák a turisták számát. Ezek nemcsak a turizmus miatt volnának hasznosak, hanem a helyiek számára is szórakozási lehetőségeket kínálnának. Ezek a következők lennének az interjúkon hallottak alapján: mini pékség, sajtolt, táncter (néptánc tanítás, táncszőnyeg), játékok háza (népi játékok kipróbálása), mulató ház, guzsalyas (szövőház), palóház (kovácsműhely).

Az önkormányzat fejlesztési tervei modern technológiára építő hagyományörzést jelentenek. Ezt úgy kell elképzelni, hogy a bemutatótermekeket például felszerelnék IT eszközökkel, de a házakban a személyzet hollóközi népviseletben jelenne meg. A fejlesztési célok között szerepel, hogy a szezonhoz kötődően még inkább jelenjenek meg a helyi értékek és helyi termékek. A termékek esetében fontos, hogy a minőség nagy hangsúlyt kapjon. Ennek érdekében létrehoznának egy védjegyet, melyet kizárólag a hollóközi termékek kaphatnának meg.

Helyi kisbolt

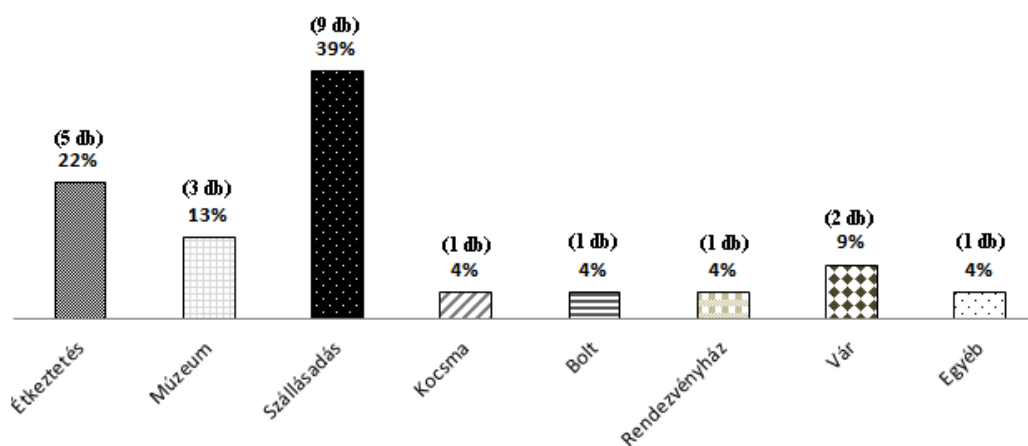
A faluban egy élelmiszerüzlet található, a Piroska vegyesbolt. A bolt hétfőtől szombatig 7.30 – 15:30-ig tart nyitva. Ebben a boltban főként a helyiek vásárolnak, a turisták inkább csak szezonban. Összességében azonban elmondható, hogy a helyiek és a turisták körében is népszerű a bolt, hiszen megfigyelésem során megállapítottam, hogy körülbelül 1-2 percenként lépnek be vevők a boltba. Helyben, a vegyesboltban főként a napi alapélelmiszerek fogynak és egy átlagos vásárló 1000-2000 Ft-ot költ. A termékek kapcsán kijelenthető, hogy relatíve nagy a választék és sokféle terméket árulnak. Élelmiszeren kívül található itt vegyi árut is. A bolt alapterülete kicsi, nyilván ebből is adódik, hogy némileg rendezetlen. Nem teljesen érthető a termékkategóriák elhelyezése. Ez nyilván adódik abból is, hogy kevés polc van, ami nem elegendő a termékmennyiséghez. Lényegében nincsenek kialakított útvonalak, amelyeket a vevők követnének. A bolt nem működtet belső hitelezést. Egyéb különleges szolgáltatásokat sem nyújt, azonban azok számára, akik nem tudnak eljönni a boltba, - vagy nagy mennyiségeket vásárolnak, és nehezen tudnák hazavinni - házhoz viszik a termékeket.

A vegyesbolt nem kifejezetten kap reklámot. Az üzlet homlokzatán szereplő felirat az egyetlen, ami hirdeti a boltot. Az üzlet elhelyezkedése kiváló, mivel a központban az Ó-és Újfalu találkozásánál található, ahol sokan megfordulnak. A kisbolt előtt vannak hirdetőtáblák, amelyek a boltban kapható termékeket hirdetik, a bolt oldala pedig hirdetési felületként szolgál. Emellett a kisboltban eladáshelyi reklámok, úgy mint polcreklámok, displayek, plakátok és szórólapok találhatóak.

Turisztikai magánvállalkozások

A turisztikai vállalkozásban érdekeltek közül szállásadással (39%) és étkeztetéssel (22%) foglalkoznak a legtöbben (1. ábra). A témám szempontjából érdekelt boltban és kocsmában elenyésző részük (4%) dolgozik.

1. ábra: A turisztikai vállalkozásokban érdekelt szereplők

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2016

Vár étterem

Az éttermet a Franka 2000 Kft. üzemelteti, melynek székhelye Pásztón található. Ez a vállalkozás abban különbözik a hasonló vállalkozásoktól, hogy az étkeztetés mellett szállásadással is foglalkoznak, mely megemeli az étterem forgalmát. A szállást 90%-ban magyarok és 10%-ban külföldiek veszik igénybe, míg az étteremben 80%-ban magyarok és 20%-ban külföldiek fordulnak meg. Az ételválaszték közepesnek mondható, körülbelül 30 féle étel közül lehet választani. Étkeztetés kapcsán egyéb szolgáltatásokat is nyújtanak: ételt ki is szállítanak Hollókőn és a környéken (Mátrába is). Közétkeztetéssel is foglalkoznak (négy falu étkeztetését látják el). Szállítanak ételt többek között óvodákba, iskolákba, táborkba. Ennek köszönhetően egész évben nyitva tartanak. Az éttermet és a szállást a saját weblapjukon keresztül hirdetik.

Id-Ker Kft.

Az Id-Ker Kft.-t 1992-ben hollókőiiek alapították. Ez a vállalat többféle tevékenységgel foglalkozik: egyrészt van egy programirodájuk és vállalnak idegenvezetéseket, másrészt van egy szövőházuk. Céljuk, hogy a kézművességet népszerűsítsék, és a hagyományokat támogassák. A rendezvény szervezés és a hagyományörző foglalkozások összekapcsolódnak.

A szövőházban működik egy műhely, amit azért hoztak létre, hogy bemutassák a szövést a Hollókőre ellátogató csoportoknak. A szövés hagyománya fontos volt a faluban. A pártállami rendszer előtt ugyanis a nők családban betöltött szerepéhez a háztartás vezetése mellett hozzátartozott, hogy maguk állították elő a szükséges szőtteseket. A Kft. szövőháza régebben a Kossuth u. 92. szám alatt volt, de ez a ház túl nagy volt, így a 20 éves működés után átköltöztek a jelenlegi helyre, a Pajtakertbe. Ennek a költözésnek az volt az oka, hogy a nagy helység már nem volt fenntartható és az utolsó 4 évben a költségeket már nem tudták fedezni a válság okozta alacsony látogatottság mellett. A 2010/11-es években a vállalkozók helyzete még nehezebbé vált és az önkormányzatnál annyi engedményt sikerült elérniük, hogy a bérleti díjak nem követték az inflációt. Ennek ellenére ezidőtájt a műhelyek nagy része bezárt. 9 vállalkozó lemondta az ingatlanok bérletét.

A Pajtakertben elkészült termékeiket helyben el is adják (jelenleg ugyan nincsen szövőnőjük, de rendelkeznek korábban előállított termékekkel). Ezek a termékek annyira népszerűek, hogy az is jellemző, hogy valaki kiválaszt egy terméket és többet is rendel belőle (ezeket utánvétellel elküldik neki). Azáltal, hogy bemutatják, hogy hogyan készül a termék, sokkal eladhatóbbá is válik. Emellett nem csak saját termékeket árulnak, hanem olyanokat is, melyek kapcsolódnak a népművészethez. Egy időben a termékeiket feltették a honlapjukra, de ennek hatására nem nőtt igazán a látogatók száma. Egyelőre semmi sem indokolja, hogy újabb kereskedelmi formában, például online áruházban is értékesítsenek.

Az interjúalanyom szerint főként a közép-és idősebb korosztály vásárol tőlük. A fiatalok közül is sokan, főként olyanok, akik valamilyen formában kötődnek a folklórhoz. A külföldről érkezők főként amerikaiak, japánok, franciák, spanyolok. A belföldi turisták esetében nagyon változó, hogy honnan érkeznek. A szezonális jelentősen befolyásolja a látogatottságot, ám 10-15 éve még összeérték a szezonok (például rendszeresen jöttek finnek karácsonykor). Fontosnak tartják, hogy mindig legyen vendégük, ezért foglalkoznak turizmusszervezéssel. Régebben sok kézműves tábort is szerveztek, ám ma már a bejelentkező csoportok számára szerveznek inkább ilyen jellegű programokat.

Az interjúalanyom véleménye szerint alapvető probléma a kézművesség fenntartásában, hogy a helyiek között nincsen együttműködés és a falu lassacskán „halott látványossággá” válik. Lennének ugyan olyan jellegű próbálkozások, amelyek támogatnák a kézművességet és a vállalkozásokat, de a vállalkozóknak rossz tapasztalatuk van. Véleményük szerint a falunak tervezetten és tudatosan kellene készülnie a turisták fogadására. A helyiek támogatása érdekében a mai napig igyekeznek helyi munkaerőt alkalmazni.

1995-től bevezettek egy új szolgáltatást, a falusi vendégasztalt, ami azt jelenti, hogy az érkező csoportok számára a falusi asszonyok készítenek helyi ételeket. Ezzel a szolgáltatással a faluban elsőként ők foglalkoztak. Mai napig ez az egyik legkeresettebb programjuk. Jövőbeli céljuk, hogy fejlesszék a Pajtakertet és bővítsék az általuk kínált szolgáltatások palettáját. Azt remélik, hogy újra elkövetkezik az az időszak, amikor egész évben újra lesz vendégük.

Szatócsbolt – Mivesház

A vállalkozás része a szatócsbolt, ám emellett a vállalkozást alapító hollókői foglalkoznak programok szervezésével és vendéglátással is. Tapasztalataim szerint egy átlagos vásárló 2-3 terméket választ és 1000-2000 Ft-ot költ a Szatócsboltban. Nagyon népszerűnek tekinthető a bolt, és magas a forgalma. Számításaim szerint percenként belép egy új vevő. Minden korosztály vásárol, ám az idősebbek kevésbé. Kezdetben csak alapvető élelmiszereket, azt

követően csak kerámiákat árusítottak, ám mára már széles választékban minden a faluhoz kötődő terméket árulnak. Főbb termékek: kézműves élelmiszer, hímzés, csempe grafika, ékszer, ruha, edény. Ezek a termékek abban különböznek a többitől, hogy magas minőséget képviselnek. További szolgáltatásuk a teaház ahol teát, fagyit és házi rétest szolgálnak fel. Ahogyan már korábban leírtam, programokat is szerveznek. Jó kapcsolatot ápolnak utazási irodákkal és kisebb (16-17 fős) csoportokat látnak vendégül. A programok keretében a látogatóknak lehetőségük van megismerni a helyi folklórt, lehet népviseletbe öltözni és megismerni a falu nevezetességeit, majd elfogyasztani egy kemencében sült ebédet. Főleg japán csoportjaik vannak. Az interjúalanyom kiemelte az 1996-97-es évet, amikor nagyon sok csoportjuk volt. A gazdasági világválság után érezhetően visszaesett a turisták száma. Talán mára kezd újraéledni a turizmus. A nyitvatartás szezonális: húsvétól novemberig (Márton napig) várják a vendégeket. A tárgyakat Hollókő és környékéről (Gyöngyös, Balassagyarmat) szerzik be. Foglalkoznak marketing tevékenységgel is: van egy facebook oldaluk, melyet igyekeznek a jövőben aktívabban kezelni, emellett jelen vannak a falu honlapján is. Régebben volt weblapjuk is, de ez nem bizonyult hasznosnak.

Péter Hunor – egyéni vállalkozó

Péter Hunor főállású hollókői vállalkozó és östermelő. Az üzletkörébe tartozik az idegenvezetés, a helyi örökség bemutatása és a vendéglátás. Elsődleges célja, hogy visszatérjenek a faluba a vendégek. Az idegenvezetései során egyedi vezetésekkel vállal, tehát nincsenek meghirdetett turista csomagok. Ebben rejlik különbözősége a többi hasonló vállalkozással szemben. Akik megkeresik őt, azok elmondják, hogy mit szeretnének látni és ő ehhez mérten egyéni igényekre szabva körbevezeti őket. Egyéb szolgáltatásai közé tartozik az étkeztetés/vendéglátás.

A facebookon keresztül hirdeti magát (jó kapcsolatokat épített ki és így egy olyan közösséget ér el, akik potenciális vendégek lehetnek) és ez hasznosnak is bizonyul, mivel hetente több csoportja szokott lenni. A célcsoportjába tartoznak azok, akik az egyediséget keresik (szűk 10%-a az idelátogató turistáknak). Ilyen potenciális vendégek főként a fiatalabbak. Véleménye szerint a nyugdíjasok inkább a fix turista ajánlatokat szeretik.

Árusítás házaknál

A faluban élő másik turizmushoz kapcsolódó „üzletág”, hogy a termékeiket az asszonyok a házak előtt kínálják eladásra. A házaknál árusítás egy másik formája, amikor nem mennek ki az utcára a portékáikkal a helyiek, viszont informálisan eljuttatják a termékeikről, az eladható portékákról az információt a faluban levő közösséghez, így végső soron az ő termékeik is eljutnak a vevőkörhöz. A házaknál való árusítást kérdőíves felméréssel is megvizsgáltam. Ebből kiderült, hogy a megkérdezettek 20%-a készít olyan termékeket, melyeket el is adnak. Tehát elenyésző részük adja el az előállított terméket, ez is azt jelzi, hogy főként saját fogyasztásra gazdálkodnak. A legtöbben hímzést, szöttest vagy valamilyen élelmiszert állítanak elő.

Herceg Lajosné

Herceg Lajosné, aki egyébként a helyi asszonykórus tagja is, a templom oldalánál lévő háznál árusítja a kézzel varrt termékeit és a saját készítésű lekvárjait hosszú évek óta. Ideális helyszínen árusít, hiszen központi helyen helyezkedik el a ház. Az idős emberek kevésbé vásárolnak tőle, inkább a fiatalok, családostól tartoznak a vevőkörébe. A gyermekek az olcsóbb, 500 Ft-os termékeket választják. Hétfévenként sok a turista, körülbelül negyedóránként megállnak és

megszemlélik a portékáit. A legnépszerűbb termékei a saját készítésű lekvárjai, melyet saját gyümölcsből készít. 4 féle ízű lekvárja van, és szezonban málnát is árul.

Hobbija a kézimunkázás. 14 féle kézimunkát kínál eladásra. Ezeket az igények szerint alakítja. Termékeit csak saját maga árulja. Az ezekhez szükséges eszközöket is ő állítja elő. Termékeit az árusítás helyszínén reklámozza: a kerítésre akasztja őket. Az utcában van két konkurencia is 100 m-es körzetben, akik szintén hollókői hímzéseket árulnak évek óta.

Mozgóbolt

Jelenleg csak a környékről érkező péket engedik be a faluba. Régen volt több mozgóbolt is, de ezek sok esetben oda nem illő árukat hoztak, így az Ófaluból kitiltották az alkalmi árusokat. A pék mellett helyben az utcán kizárólag az asszonyokat engedik árusítani. A tilalom alól kivételt képeznek a rendezvények, melyeken engedélyezik az út menti árusítást.

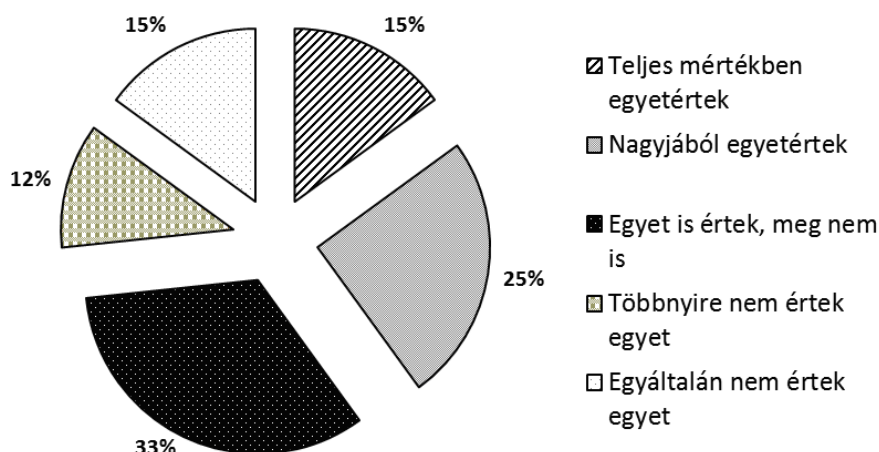
Piac

Piac havonta egyszer van a település központjában lévő parkolóban. Ezen a piacon a helyiek és a turisták egyaránt szívesen vásárolnak. Az ilyen vásár alkalmával főként élelmiszert árusítanak, hiszen a turisták az ilyen termékeket jobban viszik.

Kézművesipar helyzete

Hollókőn a hímzésnek és a szövésnek van nagy hagyománya. Egyesek szerint a kovácmesterség, a fafaragás és a szakajtó edények készítése is kötődik Hollókőhöz. A turizmust kiszolgáló jelent meg a faluban a fazekasság, a nemezelés és a mézeskalács díszítés.

2. ábra: Hollókő jövője részben a helyi kézműiparban, a helyi termékek gyártásában és értékesítésében van

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés

A helyiek körében megvizsgáltam, hogy a kézműipar és a helyi termékek gyártása és értékesítése mennyiben képezheti Hollókő jövőjét (2. ábra). Az eredményekből kiderült, hogy a megkérdezett nagy része (33%) részben egyet is ért, meg nem is, míg 40%-uk szerint valóban a falu jövőjének kulcsa a kézművesség fejlesztése. Csupán elenyésző részük, 27%-uk

nem hisz a kézműipar jövőjében. Úgy vélem, e kijelentés valóságalapjáról majd a jövőbeli fejlesztések és a gazdasági változások fognak dönteni.

Fakanalas

20 éve tevékenykednek a faluban a környékről származó fakanállal foglalkozó vállalkozók és nagyrészt a saját termékeiket árulják. Ez egy családi vállalkozás: a hölgy mintázza a termékeket, a férje és a férje szülei készítik a fatermékeket. Májusban és nyár elején főként iskolai csoportok vásárolnak tőlük, de a nyár további részében nyugdíjasok, családok is betérnek hozzájuk. A forgalmuk nagyon változó, hétvégén többen vannak, de előfordul az is, hogy órákig nem lép be senki a boltba.

A termékek széles választékával várják az érdeklődőket, árulnak játékokat, konyhai eszközöket és dísz tárgyakat is. Termékeiket a saját boltjukon kívül még 1-2 kereskedő árulja. Nincs szükségük több kereskedői kapcsolatra, ugyanis az előállított termékeket mind el is adják. Tavasszal TÁMOP támogatást igényeltek, melynek keretében félévig egy kisegítő segített nekik a termékek előállításánál. Reklámozással nem foglalkoznak, mivel nincsen rá kapacitásuk.

Fazekasház

1992 óta vannak jelen Hollókőn a fazekassággal foglalkozó Bercsényi testvérek (Alsótoldról származnak), hiszen erre a környékre nem jellemző a fazekasság. Régen a várnál volt műhelyük. Igaz, hogy ott sokan megfordultak, de a mostani helyszín ideálisabb, mivel az üzlet és a műhely külön van választva egymástól és nagyobb helyük van. 2001 óta pedig Alsótoldon is rendelkeznek műhellyel. A két műhely teljesen más.

A fazekasházban az idősek és fiatalok is vásárolnak. A gyerekek azonnal megveszik a számukra tetsző termékeket, míg a felnőttek megfontoltan hozzák meg döntésüket. Amennyiben iskolai csoportok érkeznek, úgy számukra oktatást is nyújtanak. Folyamatosan nem szerveznek csoportokat, de a visszajáró iskolásokat fogadják és iskolai táborokban is szoktak bemutatókat tartani.

Szezonálisan, márciustól novemberig tartanak nyitva. Az üzletben 90%-ban a saját termékeiket árulják. Az általuk készített termékeket egy időben mások is értékesítették, de ezt beszüntették, ugyanis nem tartják jónak, ha a termékeik hétköznapivá válnak, és a kereskedő határozza meg, hogy milyen termékeket állítsanak elő.

Részben foglalkoznak reklámmal, tehát hirdetik a termékeiket. Jelenleg azonban főként fazekasműhelyként hirdetik magukat, de a céljuk az, hogy a látogató előbb az üzletbe térjen be, majd utána tekintse meg a műhelyt. Céljuk, hogy minél több visszatérő vendéget szerezzenek. Ennek érdekében van saját honlapjuk, melyet meg szeretnének újítani. Emellett jelen vannak a meska webáruházon is 3 féle termékkel. Eleinte mindenhol hirdettek: szórólapon, plakátokon, de a tapasztalat azt mutatta, hogy nem érdemes, mivel a falu önmagában eladja magát és a visszatérő vendégek már ismerik őket. Összességében véleményük szerint a „szájreklám” mindennél többet ér.

Kiss Tünde

A hölgy helyi gyékényfonó és árusítja is a termékeit, de jelenleg gyesen van, így kevesebb terméket állít elő. Célja, hogy ne tömegárut, hanem piacképes minőségi termékeket állítson

elő, melyekkel kiállításon is megjelenhet. Régebben az Ófaluban volt üzlete, így akkoriban még az eladás volt a célja.

A korábbi műhelyének két profilja volt: játszóház (kézművesség oktatása) és klasszikus műhely (ahol a látogatók megtekinthették, hogyan készülnek a termékek). Az oktatás iránt főként a családok vagy osztályok érdeklődtek, a termékeket pedig mindenki szívesen vásárolta. Dolgozott csuhéval, textillel, gyönggyel, gyékénnyel. Jelenleg csak gyékénnyel és csuhéval dolgozik, és azon alkalmazza a különböző technikákat.

Tudatosan reklámozza magát. Van egy honlapja, egy facebook oldala és jelen van a meska oldalon is, ahol sűrűn rendelnek tőle. Foglalkozik szálláskiadással is. A vendégházukban is ki vannak téve a termékei és onnan is sűrűn vásárolnak.

Fazekas - Régi László

Nagyapja is fazekas volt, és már gyerekként megtetszett neki ez a mesterség. Amikor Hollókőre költözött, akkor kezdett el igazán fazekassággal foglalkozni. Részben a saját termékeit árusítja, de az ismerősei által készített kerámiákat is eladja. A saját termékeit mások is értékesítik. Főként belföldi turisták vásárolnak tőle, korosztályt tekintve pedig tulajdonképpen mindenki. Szezonálisan vásárolnak: július-augusztus között inkább a külföldiek, évzáró környékén a diákok és gyermekcsoportok. Sokféle terméket árulnak, bemutatva ezzel, hogy milyen sokszínű ez a mesterség. A különböző vevőköröknek különböző termékeket ajánlanak. A külföldiek részére inkább drágább és kisebb árucikket, míg a nagyobb termékeket inkább az autóval érkezőknek kínálják.

Az eladás mellett foglalkozásokat is szerveznek. Van egy bemutató műhelyük ahol osztályokat szoktak fogadni és mesélnek nekik a faluról és a hagyományokról. Ezen kívül falusi vendégasztal szolgáltatást is nyújtanak. Céljuk, hogy lehetőleg a vendégek minél sokrétűbb igényét kielégítsék. Tudatosan reklámozzák magukat a saját honlapjukon és a falu honlapján keresztül. Úgy gondolják, hogy több reklámra nincsen szükségük, mivel Hollókő önmagában egy olyan brand, amit mindenki ismer.

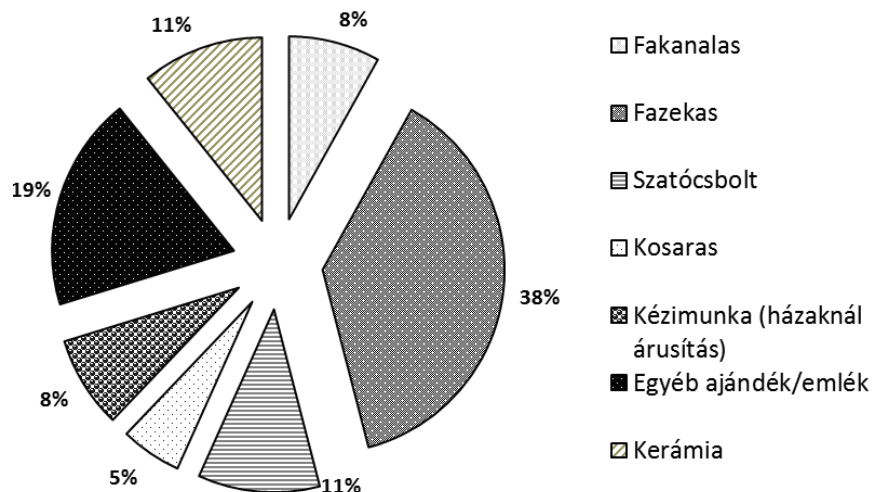
A helyi ajándéktárgyak értékelése a turisták és a helyiek részéről

A keresletet, vagyis a fogyasztói oldalt kérdőíves vizsgálat segítségével tártam fel. A falu célcsoportjába tartoznak egyrészt a turisták, másrészt pedig az itt élő helyiek. Az ő véleményük is elengedhetetlenül szükséges témám pontosabb tárgyalásához, de az általam nyert eredmények nem tekinthetők reprezentatívnak.

Turisták

Az idelátogató turisták körében a kézművesség szerepét, valamint a helyi termékek helyzetét vizsgáltam. A megkérdezett turisták 60%-a vásárolt valamilyen kézműves terméket. Ezek a termékek legnagyobb arányban (38%-ban) fazekas termékek (3. ábra) voltak. Emellett jelentős részük választott egyéb emlékeket, illetve kerámiát vagy a szatócsboltban kapható ajándékot. A legkevésbé népszerűnek a kosaras vagy fakanalasnál kapható termékek mutatkoztak, illetve a házaknál kínált áruk.

3. ábra: Megvásárolt kézműves termékek

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés 2016

A megkérdezett turisták teljes mértékben meg voltak elégedve a hollókői termékekkel. A válaszadók egyharmada „gyönyörű szépnek” találta a helyi termékeket. Jelentős részük úgy gondolta, hogy ezek az áruk hagyományörzőek, aranyosak, érdekesek, egyediek, igényesek, sokszínűek, minőségiek. Csupán 7%-uk tartotta úgy, hogy a kézműves termékek drágák.

A turisták vizsgálatát követően elemeztem azt is, hogy a hollókőiek mit gondolnak a helyi termékekről. A hollókői lakosok helyi terméknek tartják főként a fazekas termékeket, a babákat és a hímzéseket. Ezeket házaknál (kapualjakban) vagy üzletekben lehet megvásárolni. A hollókőiek nagy része, 77%-a már kipróbálta ezeket a termékeket és jelentős részük (80%) kiválóan ítéli meg az áruk minőségét.

Összefoglalás

Összességében megállapítható, hogy Hollókőn a magánvállalkozásoknak, a kézműves vállalkozásoknak meg van a kereslete. Többek szerint még mindig bővíthető a kör. Molnár M. 2011-ben rámutat, hogy a turisztikai kínálat bővítése két okból is kívánatos lehet. Egyfelől munkahely teremődik általa, másfelől a bővülő kínálat hozzájárul, hogy a turisták hosszabb időt töltsenek a faluban. A vállalkozói szegmensben ez utóbbi különösen fontos, hisz az érintett szereplők nehéz helyzete részben abból adódik, hogy nincsen egész évre állandó igény rájuk. Fontos lenne olyan irányba fejlődniük, hogy sokféle speciális szükségletet legyenek képesek kielégíteni. Úgy tűnik, érdemes lenne a helyben lévő lehetőségeket még jobban kihasználni és a szolgáltatások nyújtásánál a professzionalizmusra törekedni, ugyanis ezek nélkül nem lehet igazán sikeres sem a vállalkozás, sem a falu turizmusának egésze. A Hollókőn árusított termékekről elmondható, hogy nem minden termék valódi hollókői portéka. A vásárlók ugyanakkor jó véleménnyel vannak a helyi árukról. Kijelenthető, hogy a helyi kézművességre a jövőben is lehet építeni, és ez a falu megítélésében is nagy szerepet játszhat.

Irodalomjegyzék

Kovács Imre (2007): Vidék- és falukép a változó időben, Argumentum, 39. o.

Kovács D. – Molnár M.(2000): Hollókő. In: Bódi Ferenc – Böhm Antal: Sikeres helyi társadalmak. Agroinform Kiadóház, Budapest, 95-120.pp.

Kovács D, Molnár M, Farkas T. (2000):Hollókő felemelése és... FALU VÁROS RÉGIÓ (10) pp. 14-21.

Molnár M (2001):Hollókő és települési környezete FALU VÁROS RÉGIÓ 2001:(3) pp. 10-14.

Molnár M. (2011) Hollókő (VI.2. altípus, VIII. falutáj). In: Beluszky Pál – Sikos T. Tamás (szerk.): Változó falvaink. Tizenkét falurajz Kercaszomortól Nyírkarászig. Akadémiai Kiadó, Budapest, 264-291.pp.

Molnár M (2013): Gondolatok az apró- és kistalvak kereskedelmi ellátásról: kihívások és kilátások In: Sikos T Tamás (szerk.) A válság hatása a kiskereskedelemre. Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó, 227-237. (ISBN:978-963-269-386-6)

Egyéb források

KSH TSTAR adatbázis www.teir.hu (letöltve: 2015. márc. 15.)

www.ceginfortar.hvg.hu (letöltve: 2015. máj. 30.)

Interjúalanyok

Antal Attiláné a Szatócsbolt tulajdonosa

Régi László a Fazekasház tulajdonosa

Bercsényi Péter a Fazekasház tulajdonosa

Kelecsényi Péter TDM elnök

Péter Hunor TDM alelnök

Kiss Tünde kézműves

Szabó Csaba polgármester

Id-Ker Kft. tulajdonosa

Herceg Lajosné kézműves

Fakanalás bolt tulajdonosa

Vár étterem tulajdonosa, a helyi postás , a helyi vegyesbolt tulajdonosa

13. kép: Árusítás utcán

14. kép: A Piroska vegyesbolt

15. kép: A Fazekasház

DILEMMÁK ÉS TÉNYEK HOLLÓKŐ NÉHÁNY FONTOSABB TURISZTIKAI ATTRAKCIÓJÁVAL KAPCSOLATBAN

DILEMMAS AND FACTS REGARDING SOME OF THE MOST IMPORTANT TOURISTIC ATTRACTRIONS OF HOLLÓKŐ

Peresztegi Fanny, egyetemi hallgató, SZIE-GTK, GVAM

Fanny Peresztegi, student, SZIU

Absztrakt

Hollókő hallatán szinte mindenkinek a Világörökség cím jut eszébe először. Ez a falu volt az első olyan település, mely megkapta ezt az elismerést. Kutatásom során ennek az elismerésnek a turisztikai kiaknázását igyekeztem feltárni. Célul tűztem ki, hogy megismerjem és megismertessem a tapasztalataimon keresztül a legismertebb, legnagyobb múlttal rendelkező helyi attrakciókat. Vizsgáltam azt is, hogy miként viszonyul a falu a turizmushoz.

Abstract

The name of Hollókő make people think immediately about the World Heritage. This village was the first settlement which received this title. Throughout my research I endeavoured to explore how tourism can benefit from this title. My objective was to understand and demonstrate with the help of my experiences the most popular local attractions having long history. I have also analysed the relation of the village to tourism.

Bevezetés

Hollókő turizmusa ugyan nem az 1987-ben történő Világörökség cím odaadományozásával kezdődött, de kétség kívül nélkül nem lett volna ilyen ismert és elismert. Az a tény, hogy a cím odaítélésekor az élő falukép, a palóc hagyomány megőrzése komoly rangra emelkedett, nemcsak büszkeséget, elismerést, hanem feladatokat is jelentett. Feladatokat, amik ugyan elővetítették Ófalu kiürülését, de elő is segítették, hogy funkcionálisan új szerepek alakuljanak ki itt (Kovács D- Molnár M. 2000).

A turizmus megjelenése átírta a falu életét. A változások a falu új megélhetési kihívását is jelentették. Világossá vált, hogy a megélhetés nem a korábbi agrár, még kevésbé a környék bányaiipari hagyományaira kell, hogy épüljön. Ez a tény a rendszerváltás után sorsát kezébe vevő falu menedzsmentjének azt jelentette, hogy még erősebben kell szorgalmazni a falu turisztikai termék-kínálatának bővítését, és a turisztikai háttérstruktúrák kiépítését. Ez teszi lehetővé ugyanis, hogy az idelátogató turista élményt szerezzen, és ugyanez teszi lehetővé, hogy a faluban munkahelyek jöjjenek létre, ami nélkül a hollókői fiatalok helyben tartása reménytelen vállalkozás lenne (Dobosyné Antal A.- Kovács D. 2013).

Hollókő turizmusának kiépülése számos sajátosságot hordoz. Egyrészt azért, mert kezdetben felülről épült ki, másrészt mert előbb intézményesült, mint ahogyan azt az igények indokolták Molnár M. (2001). Ebből adódik, hogy a termékkínálatban számos olyan elem született meg, melynek máig sincs igazán jelentős kihasználtsága.

Hollókő turisztikai elemzésében fontos kihangsúlyozni, hogy termékkínálatában döntő fontosságú a népi műemlékegyüttes. Ennek fenntartása jól példázza azt az általános problematikát, hogy a fenntartásuk, gondozásuk alulfinanszírozott, még egy Világörökség-falu esetében is (Kovács D.- Molnár M.- Farkas T. 2000). Az alábbiakban összegzem a legfontosabb termékelemeket, és a velük kapcsolatban felmerült dilemmákat.

Módszer

Kutatásom során a fontosabb szakirodalmak tanulmányozása mellett építettem a személyes megfigyeléseimre, a kérdőíves felméréseinkre, valamint célzottan a témában fontosabb alanyokkal interjúzásra is. Interjúalanyaim a következők voltak: Kelecsényi Péter és Fancsik Máttyás, Zsiga Róbert illetve a turisztikai termék-kínálatban résztvevő dolgozók.

A turisztikai termék-kínálat- ahogy mi láttuk

Hollókő turisztikai kínálatának egy része múzeumokat jelent. Ezek a Falumúzeum, a Tájház, a Babamúzeum, a Postamúzeum, valamint a Kézműves Nyomdaműhely. Egy más kategóriát képvisel az attrakciók sorában a középkori vár-rekonstrukció, valamint a szimbolikus értékű katolikus templom. Ugyancsak másféle kínálatot teremt a Hevesi Ildikó tanulmányában bemutatott helyi kézműipar. Az alábbiakban röviden összegzem a fontosabb múzeumokban tett látogatásaim tapasztalatát és a rendezvényekről szerzett információk lényegét.

Falumúzeum

A falu egyik legrégebbi épületében kapott helyet a kiállítás, mely lakóépületként szolgált múzeumi mivolta előtt. 1964-ben nyitott meg. Jelenleg az önkormányzat tartja fenn a falut bemutató tárlatot. A múzeumban megtalálható berendezési és használati tárgyak zömében olyan eszközök, melyeket az utolsó ott lakó család hagyott a házban. Látogatásom alkalmával, a jegyárúsító hölgy elmondta, hogy a házban megtalálható bölcsőben, egy mai napig a faluban élő ma már idős néni feküdt utoljára. Ez egy állandó kiállítás. Külön tárlatvezetés nincsen, de szervezett csoportoknak szoktak idegenvezetést tartani. Jellemzően elsősorban külföldi vendégek térnek be megnézni a kiállítást, de tavasszal és nyár elején sok iskolás csoport is érkezik. A tárlat jelenleg szezonálisan tart nyitva, márciustól egészen decemberig. Tervben van, hogy egész évben, vagyis a téli szezonban is nyitva tartson. A faluszemináriumi tábor diákjaival tett múzeumi látogatásaink alapján igyekeztünk összegyűjteni mindazt, amit hiányosságnak éreztünk. Úgy véltük, hogy még nyári fényviszonyok között is szerény a kiállítás megvilágítása. Félhomályban nehéz az élményszerzés. A kiállított tárgyak karbantartása is hiányos: nem szerencsés, ha a turista tekintete poros tárgyakkal, pókhálóval találkozik. Furcsán hat a ház aljában lezárt boros pince, ami igazán nem látogatható, csupán kívülről lehet bekukucskálni, és talán épp ezért a turisták legnagyobb része talán észre sem veszi, egyszerűen elsétál mellette. Probléma az is, hogy se a külföldi turisták, se a hazaiak számára nincs leírás a tárgyokról, eszközökről. Ennek hiányában, idegenvezetés nélkül, nem sok érdemi információhoz juthat az odaérkező vendég.

Kézműves Nyomdaműhely

A műhelynek otthont adó épületet két éve bérlő a Magyar Nyomdász Társaság az önkormányzattól. A társaságon kívül számos másik nyomdaipari támogatótól is kapnak támogatást illetve különböző nyomdászati eszközöket és termékeket is. Terveik között

szerepel, hogy egy tágasabb és nagyobb épületet bérelhessenek, ahol még több nyomdai eszközt mutathassanak be, és próbálhassanak ki az ideérkező turisták. Az épület korábban szintén lakóépületként szolgált, illetve az ott dolgozó hölgy és úr elmondása és emlékei szerint ezelőtt valamiféle élelmiszerbolt is volt az épületben, ahol főként hentesárut és tejtermékeket lehetett vásárolni. Tárlatvezetést is tartanak, melynek keretein belül ki lehet próbálni a 200 éves fém Gutenberg nyomóprést, mellyel egy képet nyomtathatunk ki a hollókői templomról. Nagyobb csoportok esetén, előre bejelentkezve külön foglalkozásokat is tartanak. Sok a külföldi vendég, de egyre több magyar turista is meglátogatja. A tárlatvezetés csak magyarul lehetséges, viszont a külföldiek számára előre kinyomtatott angol, német és francia nyelvű leírás van a kiállított eszközökről. A kiállítás mellett számos nyomdaipari termék vásárolható meg, mint például kiskönyvek, képeslapok, könyvjelzők. A tárlat nyitvatartása időszakos. Tavasszal, húsvétkor nyitnak és általában október végéig várják a vendégeket.

A faluszemináriumi tábor diákjai élményszerűnek ítélték az itt eltöltött időt, és kínálatot. Az egyetlen kérdés, ami látogatásunkkor bennünk felmerült, hogy vajon miért pont Hollókőn található meg ez a kiállítás; esetleg kötődik valamiért Hollókőhöz a nyomdaipar? Erre a kérdésre a kiállítás önmagában nem ad választ. Célzott kérdéssel a műhelyben dolgozóktól azt tudtuk meg, hogy nem azért került ez ide, mert Hollókőnek nyomdaipari múltja van. Ők így fogalmaztak: „Örökség az örökségben” (Zsiga Róbert), azaz a falu is örökség, a nyomdaipari hagyaték is az, és mindkettőt kötelességünk fenntartani és megőrizni.

Babamúzeum

A múzeum 2001 óta várja az ideérkező érdeklődő vendégeket. Egy épület pincéjében található a múzeum. Nyitvatartása időszakos, ami az jelenti, hogy áprilistól novemberig tartanak nyitva. A tárlat magángyűjtemény, amely körülbelül 200 darab népviseletbe öltöztetett porcelánbabát foglal magában. Itt fontos megjegyezni, hogy bár nem túl sok, de néhány új baba befogadására is sor kerül néha. A viseletbe öltözött babák nem csupán a környék viseleteit mintázzák, hanem az ország különböző részeiről (a határon túli magyar nyelvterületről is) mutatnak be viseleteket. A kiállítást főként külföldi turisták látogatják, valamint iskolai csoportok. Külön tárlatvezetés nincs.

A faluszemináriumi tábor diákjai által megfogalmazott vélemény szerint a kiállítás értékes anyaga megérdemelné a jobb megvilágítást, és némi rendszerezést, felújítást. Mivel a babagyűjtemény nem csupán a helyi palóc, a környéken található egyéb viseleteket mutatja be, így jó volna térképpel illusztrálni, hogy melyik viselet honnan való. Nem szerencsés az sem, ha nem egy polcon, egymás körül találhatóak az egyébként térben összetartozó viseletek. A vitrinek sarkainál vannak kifejezetten rosszul látható babák. Ezeknek is méltóbb hely kellene. A belső, nem igazán jól használható polcok hasznosítását újra kellene gondolni. Megérdemelnék a kiállítás tárgyai, hogy *minden* babához legyen pontos felirat, és hogy ne egyszerű cetlik, hanem egységes, szép kivitelezésű tájékoztató legyen az információ. Rontja az élményszerűséget a pókháló, a por, ami a vitrinben felhalmozódott. A legtöbb baba festése is felújításra szorul. Érdemes volna végiggondolni, hogy a múzeum célja-e, hogy valódi, nem miniatűr viseleteket is bemutasson. Mert ha igen, akkor azt semmiképp sem a mennyezetre applikálva, szögre fellógatva, ötletszerűen, rendkívül előnytelen kinézettel kéne csinálni. Ugyancsak furcsa, hogy az eladásra szánt tárgyak ugyanolyan vitrinben vannak, lényegében tőszomszédságában a kiállítási tárgyaknak. Az sem szerencsés, ha a kiállítás köszönetnyilvánításának betűi megkoptak, hiányosak.

Postamúzeum

A falumúzeum szomszédságában található az 1990 májusában megnyílt Postamúzeum. A múzeumot a Postás Múzeumi és Művelődési Alapítvány tartja fenn. A két kiállítási térben található tárlat állandó. Szervezett programok nincsenek. Külön tárlatvezetés sincs, viszont vannak a kiállított tárgyakról, képekről leírások. A nyitvatartás szezonális, áprilistól októberig vannak nyitva. A kiállítás Palócföldhöz kapcsolódóan postai termékek és szolgáltatások (képeslapok, bélyegek, táviró, távbeszélő, a postalegények fegyverei, postás felszerelések, postamesteri levélszekrény, stb.) leírását, bemutatását tartalmazza, néhány Palócföldhöz kapcsolódó híresség levelezésének bemutatásával, valamint egy-két a témához kapcsolódó festmény kiállításával.

A faluszemináriumi tábor diákjai által megfogalmazott vélemény szerint nem igazán szerencsés a múzeum megnevezése. Ez ugyanis nem általában postamúzeum, hanem a térség postatörténeti múzeuma. A kiállításhoz hasznos volna valamiféle útvonaltervet kínálni, mert a tárlók egymásutánja egy logikai rendet követ. Ha ezt a vendég nem követi, akkor az ötletszerű nézelődés jóval kisebb élményt jelent. Ötletes, hogy lehet postai termékeket vásárolni, pl. bélyeget, képeslapot. Kár, hogy ezek az eladásra szánt holmik pont takarásban vannak, be vannak zsúfolva a jegyszedő háta mögé, köré.

Tájház- Táj és Népművészeti Kiállítás, Táj-Bükki Nemzeti Park kiállítás

A tárlatnak helyet adó épület, mint ahogy a többi is, lakóház volt. Az épületet a Bükki Nemzeti Park üzemelteti, a házban kitett működési engedély szerint 1983 óta. A kiállítás állandó. A tárlat régi tájképeket mutat be, valamint a palóc népművészet által ihletett kerámiákat és használati eszközöket, valamint népviseletet életnagyságú babákon. Tárlatvezetés nincsen, viszont kérhetünk a belépő megvételekor előre kinyomtatott idegen nyelvű leírást, ami a kiállított tárgyak listáját tartalmazza. Szezonálisan van nyitva tartva a kiállítás, áprilistól novemberig. 2015 nyarán csak hétfőgénéként.

A személyes megfigyelésem pozitív volt. A kiállított tárgyak rendben voltak tartva, jó megvilágításban. Egyetlen hiányérzetem talán az volt, hogy a kiállított képek és tárgyak nevén kívül igazán semmi plusz információt nem kaptam sem a Bükki Nemzeti Parkról, sem a hagyományörzésről.

Vár

A Hollókői vár régészeti feltárását 1966-ban kezdték meg. Története a XIV. századra vezethető vissza. Birtokosa a Kacsics nemzetség volt. A vár 1552-ben került török kézre. A sorsa azonban nem ekkor pecsételődött meg, hanem a XVIII. században, amikor I. Lipót kimondta, hogy a végvárat meg kell szüntetni. Az erődítményt 1711-ben kezdték meg bontani. Az 1718-as dokumentumokban már romként szerepel (M. Kozák É. 2013). A vár rekonstrukciójának terve a rendszerváltás után merült fel. Csak 1996 augusztus 18-án fogadta első vendégeit. 2014-ben újabb felújítási munkálatok kezdődtek, amik mai napig tartanak. 2015 áprilisától látogatható újra. A vár a falu középkori múltjába vezet vissza. A falu ősi birtokosa nevét őrző „Kacsics-terem” bemutatja, hogy hogyan éltek és használták a várat. Ezen kívül más figyelemre méltó helységek is vannak: a fegyverterem, a várkápolna és a kőtár. Az év nagy részében csupán megcsodálni lehet a kiállítási anyagot, valamint a kilátást lehet élvezni a várfalról. Ugyanakkor húsvétkor, pünkösdkor és augusztus 20-án várjátékokat szoktak rendezni, ahol megelevenedik a középkor kicsik és felnőttek részére is. Megrendezésre szokott kerülni egy Lovagi Kaland tábor is. Régebben lehetőség volt az

iskolás gyerekek részére szervezett középkori történelem órán való részvételre is. Májusban, illetve a Várjátékok alkalmával érkezik ide a legtöbb turista. Nagy számban keresik fel a külföldi vendégek is, de az iskolás csoportok a legjellemzőbbek. Ha igényt tartanak rá akkor idegenvezetést is szoktak tartani. A tél kivételével egész évben várja az ideérkezőket.

A kutatótábor és az én személyes látogatásom is a várban pozitív élmény volt. A berendezett termek igényesek voltak, csak hiányoztak a feliratok és a plusz információk a kiállított tárgyokról, eszközökről. Ennek híján kevesebbet kapunk, mint amennyit kaphatnánk. Többünknek feltűnt, hogy a vár egyes felújított részei nem annyira illenek bele a középkori hangulatba.

Rendezvények Hollókőn

Hollókő egyik legnagyobb szabású és legnagyobb létszámú közönséget vonzó rendezvénye a húsvéti ünnepek. Az ünnep alkalmával, sokszínű programokkal, hagyományőrző palóc népszokásokkal, fellépőkkel és gasztronómia élményekkel várják a turistákat. Húsvéti hagyományokhoz illően a templomban szentmisét is tartanak, amelyet bárki végighallgathat. A húsvétot követő másik keresztény ünnepkor, pünkösdkor is van rendezvénye a falunak. Ilyenkor kapcsolódik be a középkori várban levő várjáték az eseményekbe. Hagyományokat felelevenítő programokkal várják az érdeklődőket.

A várjátékok egyéb alkalmakkor is léteznek. Augusztus 20-án a Szent István napi várjátékokor is láthatunk középkori csatát. Mesés Várjátékokat is szoktak rendezni, ezt különösképpen a kisebbek részére, akik ilyenkor középkori jelmezekbe bújhatnak. A várnál nem csak várjátékokat rendeznek, hanem pl. egy Gasztrovár nevet viselő gasztronómia rendezvényt is. A rendezvény alkalmával helyi és vendégszakácsok készítenek finomabbnál finomabb ételeket, emellett középkori vásár és népi játékok várják az ide ellátogatókat.

Október második szombatján Szüreti Fesztivállal készülnek a helyiek, ahol a fiatalok népviseletbe öltözve vonulnak fel, és borkóstolásra invitálják az ideérkező turistákat. Márton napkor Szent Márton Napi Vigasságok nevű gasztronómia rendezvény várja a turistákat, ahol különleges forralt borokat és libából készült fogásokat kóstolhatunk meg. Télen sem üres a programnapár, hiszen december 11-én kerül megrendezésre a Világörökségi Napok.

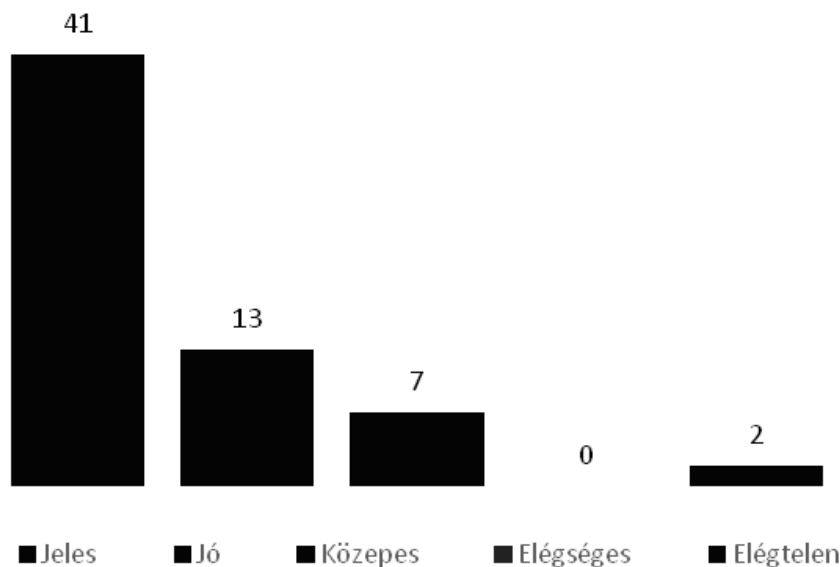
2015 nyarán Hollókő szervezte meg a Palóc Szóttas Kulturális Napokat. Ezt a rendezvényt évről évre más-más palóc falu rendezi meg, mint például Rimóc, Szécsény vagy Varsány. A rendezvény alkalmával palóc hagyományokat mutatnak be. Emellett közösségkövácsozó rendezvényként bográcsozást szerveznek, melynek alkalmával próbálják a közösséget még jobban összehozni. Ezekon a rendezvényeken a helyiek önkéntesen segítenek.

A helyiek és a turizmus

Kutatásom során azt is fontosnak éreztem megtudni, hogy vajon egy ilyen komoly turista-áradattal együtt élő faluban mit gondolnak az emberek a turizmusról. Mennyire zavarja őket? A kérdőívünk ide vonatkozó kérdése szerint a megkérdezettek 91%-a válaszolta azt, hogy nem zavarja. Ez nyilvánvalóan összefügg azzal, hogy a turisták az Ófaluba érkeznek, hiszen az attrakciók itt találhatóak, miközben a falubéliek alapvetően az Újfaluban laknak. Ófaluban azonban jó, ha minden kilencedik, tizedik ház lakott. És mivel az Újfalun élő hollókőiek nem találkoznak a turistákkal, így nem is zavarják egymást.

Rákérdeztünk arra is, hogy vajon mit gondolnak az itt élők a falu legnagyobb rendezvényéről, a húsvéti fesztiválról. Egyértelműen látható a megkérdezettek által adott osztályzatokon az elégedettség (1. ábra). A megkérdezett helyiek több mint fele a legjobb osztályzatot (jeles=5) adta. A többség úgy vélte, hogy színvonalas ez a nagy látogatottságú rendezvény. Akik a gyengébb osztályzatokat adták, azok szerint a rendezvény már túlnőtte magát és talán jobb lenne ehelyett vagy emellett egy olyan rendezvény is, ami a közösséget kovácsolja össze.

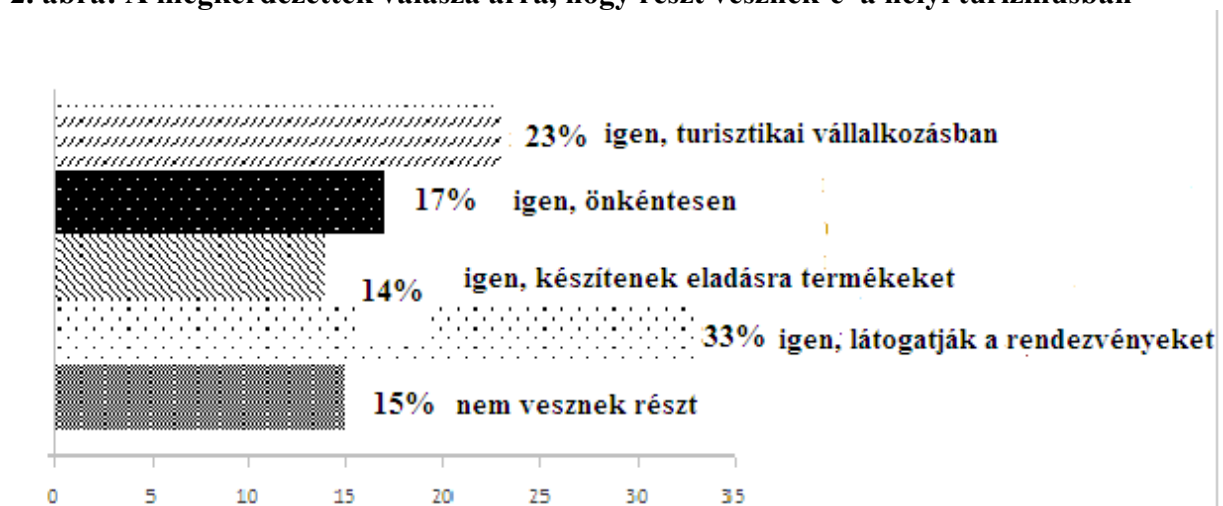
1. ábra: A húsvéti fesztivál értékelése (2015)

Forrás: kérdőív alapján szerkesztette a szerző (2015)

Megjegyzés: a számok az említés számát jelölik

2. ábra: A megkérdezettek válasza arra, hogy részt vesznek-e a helyi turizmusban

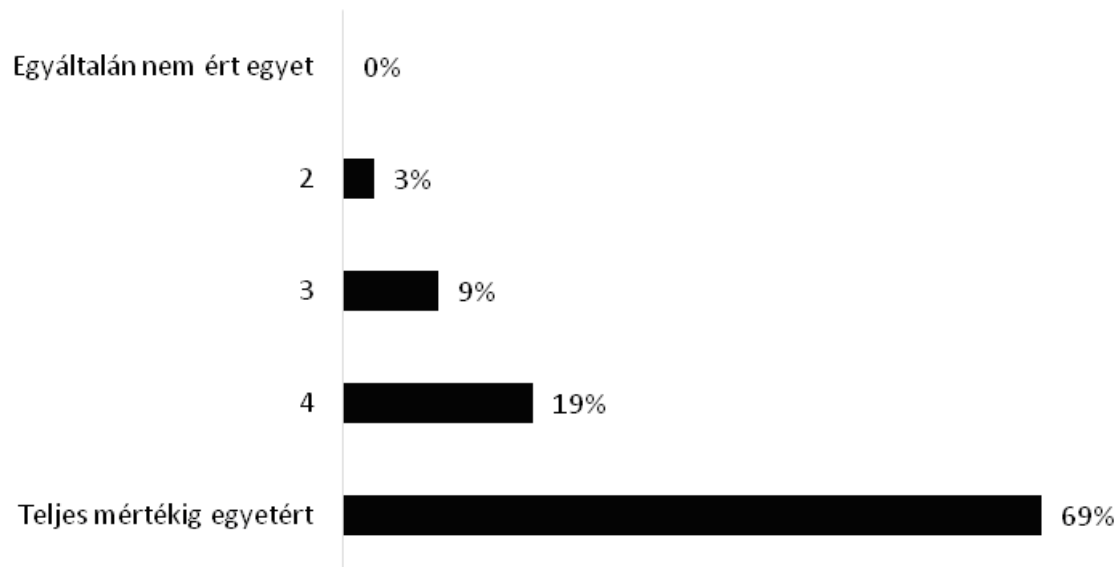
Forrás: kérdőív alapján szerkesztette a szerző (2015)

Felvetődött az a kérdés is bennem, hogy az itt élők vajon részt vesznek-e valamilyen formában a turizmusban, és ha igen, milyen formában: csak résztvevőként, vagy önkéntesként segítenek, esetleg turisztikai vállalkozáson belül dolgoznak, vagy saját termékeket adnak el? Természetesen volt olyan válaszadó, aki azt válaszolta, hogy semmiféle formában nem vesz

részt a turizmusban, még a rendezvényekre sem jár el; viszont sokkal tipikusabbnak volt mondható, hogy sokan dolgoznak helyi turisztikai vállalkozásban, és sokan látogatják a rendezvényeket is. Páran még saját termékeket, csipkéket, lekvárokat is árusítanak (2. ábra).

3. ábra: A megkérdezettek véleménye arról, hogy Hollókő jövője a turizmusban van

Forrás: kérdőív alapján szerkesztette a szerző (2015)

Fontos feladatnak tartottam tisztázni azt is, hogy vajon a jövőben szeretnék-e aktívan részt venni a turizmusban a helyiek. Erre a kérdésre a megkérdezettek 49%-a azt válaszolta, hogy igen, szeretne valamilyen formában részt venni, például szoba kiadással, vagy saját termékek előállításával és eladásával. Volt olyan válaszadó is, aki gyerekeknek tartana kézműves foglalkozásokat. Ugyanakkor a megkérdezettek másik fele egyáltalán nem akar a turizmushoz kapcsolódni; nyilván mert a saját boldogulását nem a turizmusban látja.

A 3. ábra jól jelzi, hogy kivétel nélkül mindenki elfogadja, hogy Hollókő útja általában véve a turizmus lehet leginkább. Vita talán csak azon lehet, hogy mik a turizmus kínálta lehetőségek optimális iránya.

Összefoglalás

Hollókőn, a helyiek turizmussal való együttélésében jól látszik, hogy a hollókői ember hozzáidomult a turizmus lehetőségeihez, és alapvetően pozitívan áll hozzá. Ez nem is meglepő, hisz értékekben egy rendkívül gazdag településről van szó. Sikeresnek mondhatja magát, hisz nagyon sokféle és egyre bővülő termékkínálata van, mely nagyon sokféle célcsoportnak nyújt élményt. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy bőven van még tennivaló. Érdemes elgondolkodni, hogy hogyan lehet orvosolni a szezonálisból adódó élménybeli különbségeket. Szezonon kívül (ősztől húsvétig) ugyanis kevesebb élményt nyújt a falu az ideérkezőknek, mint amit adott esetben egy világörökségi helyszíntől elvárhatunk. Változatlanul érvényes, amit Kovács D.- Molnár M.- Farkas T. 2000-ben megfogalmazott, hogy az adottságok megfelelő kiaknázása érdekében fontos volna a kínálati elemeket jobban összekapcsolni, összehangolni. Ahhoz, hogy a ma még néhány órás kirándulóturizmus több napossá váljon, vagy hogy a turisták rendszeres, visszatérő vendégekké váljanak, nem elég csupán mennyiségi kínálatbővítésben gondolkodni (Molnár M. 2011). A falu folyamatban

levő turisztikai tervei pontosan ebben az irányban jelentenek elmozdulást. És talán eljött már az ideje annak is, hogy a pontszerű, település-szintű fejlesztési elgondolás lehetőség szerint még inkább elmozduljon térségi irányok felé is (Bacsi Zs, Forman B, Káposzta J, Nagyné Molnár M, Péter B, Káposzta J szerk. 2007).

Irodalomjegyzék

- Bacsi Zs, Forman B, Káposzta J, Nagyné Molnár M, Péter B, Káposzta J (szerk.)(2007) : Regionális gazdaságtan Gödöllő: DE AMTC AVK. 300 p. (ISBN:978-963-9732-76-6)
- Dobosyné Antal A.- Kovács D. (2013): Szerkesztői előszó In: Dobosyné Antal A.- Kovács D. (szerk.)Budapest 7-12.pp.
- Kovács D.- Molnár M. (2000): Hollókő In: Bódi F- Böhm A. (szerk): Sikeres helyi társadalmak Magyarországon Agroinform Kiadóház
- Kovács D, Molnár M, Farkas T. (2000):Hollókő felemelése és... FALU VÁROS RÉGIÓ (10) pp. 14-21.
- Molnár M (2001):Hollókő és települési környezete FALU VÁROS RÉGIÓ 2001:(3) pp. 10-14.
- Molnár M. (2011) Hollókő (VI.2. altípus, VIII. falutáj). In: Beluszky Pál – Sikos T. Tamás (szerk.): Változó falvaink. Tizenkét falurajz Kercaszomortól Nyírkarászsig. Akadémiai Kiadó, Budapest, 264-291.pp.
- M. Kozák É (2013): Hollókő vára In: Dobosyné Antal A.- Kovács D. (szerk.)Budapest 23-31.pp.

16. kép: Húsvéti körmenet

HOLLÓKŐ MARKETING SZEMPONTÚ ELEMZÉSE, MARKETINGKOMMUNIKÁCIÓS ESZKÖZEINEK VIZSGÁLATA EXAMINATION OF THE MARKETING ENVIRONMENT AND MARKETING COMMUNICATION OF HOLLÓKŐ

Odler László, egyetemi hallgató, SZIE KM

László Odler, student, SZIU

Absztrakt

Kutatási munkám témája Hollókő marketingstratégiájának és marketingkommunikációjának vizsgálata. Első körben fölvezetem Hollókő marketing szempontú helyzetét, majd a részletesebb marketing tevékenységekre térek ki részletesebben. Az alapvető stratégia mellett az egyéb, másodlagos irányokat is megvizsgálom. Emellett a szezonális jelenségek és jellemzőit, a szegmentálás folyamatát, a marketingkommunikációs eszközök változatosságát és használatát is bemutatom. A terepmunka során turistákkal folytatott kérdőíves kutatás eredményeit is szemléltetem, melyből különböző kimutatásokat készítettem, függetlenségvizsgálatot végeztem.

Abstract

The topic of my research work is the examination of the marketing strategy and marketing communication of Hollókő. Firstly, I identify the environment of Hollókő from the aspect of marketing, and then I present more details regarding its marketing activity. Besides the basic strategy, I examine other secondary marketing goals, too. Furthermore, I also address the issue of seasonality, the steps of segmentation, and demonstrate the diversity and fields of use of marketing communication tools. I show the results of a questionnaire survey conducted among tourists during the field work, out of which I have prepared various deductions, and performed an independence test.

Bevezetés

Hollókő marketingstratégiájában több szakaszt kell elkülöníteni. Az első szakasz a rendszerváltást megelőző korszak, amikor felülről, kívülről alakították ki, tervezték meg Hollókő arculatát (Kovács D.- Molnár M. 2000). A következő szakasz már a rendszerváltáshoz kapcsolódik, ahhoz a tulajdonváltáshoz, aminek révén az önkormányzat birtokba vehette a falut, és a turisztikai értékeit. Ebben a szakaszban, kezdetben elsősorban az ingatlanszerzési feladatok voltak stratégiai fontosságú célok (Kovács D.- Molnár M.- Farkas T. 2000), mára viszont már elmozdult a falu a területi termék-építés irányába.

Napjainkra Hollókő igen népszerű desztináció. Bár pontos kimutatás nincs, de évente több tízezer turista látogatja a falut. A világ minden tájáról érkeznek látogatók. Hollókő, mint turisztikai desztináció több médiacsatornát is használ a turisztikai kínálatának népszerűsítésében. Az interneten a Hollókő szó keresőbe történő beütése nélkül is, más kapcsolódó téma mentén (mint a falusi turizmus, a Világörökség, Magyarország legszebb települései) is kiadja a felület Hollókőt. Emellett – különösen a legnagyobb rendezvénykor, húsvétkor – a TV-ben is helyet kap. Szinte minden hagyományos és nem hagyományos

kommunikációs eszközökön keresztül hirdetik Hollókő látnivalóit, értékeit és kultúráját. Emellett tapasztalható, hogy a település által használt eszközrendszerben van némi változás az elmúlt időkből. A marketingstratégia természetesen nem csupán a kommunikációs eszközök alkalmazását jelenti. A folyton bővülő turisztikai termékínálat, a háttérstruktúra (pl. szálloda) mind részei a marketingstratégiának, így törekszem egy rövid átfogó ismertetésre ebben a témában.

Módszer

A kutatás során interjúkat folytattam Kelecsényi Péter TDM elnökkel, Péter Hunor TDM elnökkel és Szabó Csaba polgármesterrel. Ezek mellett 50 turistával kérdőíves felmérést is folytattam Hevesi Ildikó segítségével. A mintavételi eljárás véletlenszerű volt, de nem tekinthető reprezentatívnak.

Ahhoz, hogy felépíteni és értékelni lehessen a falu marketingjét, fontosnak tartottam megszervezni az interjúalanyaim és a forrásmunkák által szerzett ismereteket egy SWOT táblában. Az alábbiakban áttekintem az erősségeket, gyengeségeket, lehetőségeket és veszélyeket.

A település marketingje szempontjából fontosabb ismeretek megszervezése (helyi SWOT)

Erősségek

Hollókő elsődleges erőssége a Világörökségi cím. A címet a kulturális értéke, az élő néphagyománya miatt kapta a falu 1982-ben, viszont emellett a természeti környezetét sem szabad figyelmen kívül hagyni. E kettő tényező sok turistát vonz a faluba. Erősségnek tekinthetők az Ófalu épületei, a vár, a kultúra, a környezet harmóniája és a kialakított infrastruktúra. A turisták számára biztosítva van parkolási lehetőség a település felső részén, ahonnan gyalog könnyedén megközelíthető a vár és az Ófalu. Továbbá a vendégeknek lehetőségük van szállást foglalni, turisztikai termékeket vásárolni és étteremben étkezni.

Az is erősségnek tekinthető, hogy a faluban komoly lépéseket tesznek annak érdekében, hogy Hollókő demográfiai, kulturális továbbélése biztosított legyen. Külön kiemelt feladatként kezeli a falu vezetése a helyi fiatalok helyben tartásának, valamint a városokba elköltözött fiatalok visszatérésének ösztönzését. Ez a munka olyan közösségépítő tevékenység, melyben az újságírástól a rendezvényszervezésig sokféle szerepet kínál a falu a fiataljainak. Természetesen a legfontosabb a munkahely. Ezt a célt szolgálja például az uniós pályázatból származó anyagi forrásnak köszönhetően megépült wellness szálloda is. Ugyancsak erősség, hogy Hollókő 2015-ben egy 2 milliárd Ft-os támogatást nyert el, amelynek köszönhetően több turisztikai tényező is létrejött. Az utcákat és a várat felújították, épületeket javítottak meg és még a sajtóház, a táncház és a színpad, a kovácsműhely, az étterem, a képes-ház, a pajtaárok, a guzsalyas, a kalácsos és a parkoló felújítására, kialakítására is maradt pénz.

A településen tehát folyamatosan bővítik a turisztikai kínálatot. Ófalu utcáinak felújítása, a vár attrakcióinak kibővítése, általában is a folyamatos fejlesztés elengedhetetlen, lévén csak így érhető el, hogy visszajáró vendégei legyenek a falunak. Új tervek között szerepel a külterület hasznosítása, valamint a faluban lévő, korábban működő étterem felújítása is. Ugyancsak terv, hogy legyen kerékpárút összeköttetése a falunak a környék településeivel. Ez mind előnyt jelentene a turista forgalom növelése érdekében.

Gyengeségek

Az egyik legnagyobb gyengeség, hogy a faluban levő munkaerő szakképzettsége nem illeszkedik kellőképp a munkahely-kínlatához. A helyi lakosok csak lassan értették meg, hogy a turizmusban rejlő lehetőség számukra is haszon. A turizmusban, –a jelenlegi kiemelt helyzete ellenére– kevés az igazán tudatos hollókői, aki ezzel valóban élni is tud. Az általunk megkérdezettek véleményéből ugyan úgy tűnt, hogy már tudatosult, hogy a falu jövője a turizmusban van, ugyanakkor a szervezés és professzionális tervezés, a helyiek számára biztosítható lehetőségek kiaknázása hiányos.

Gyengeségnek minősül, hogy Ófaluban, épp az élő néphagyományt őrző falurészben eltűnt az élet. Az itt álló épületek döntő többsége ugyanis ma már nem lakóingatlan.

A gyengeségeket szaporítja, hogy nemcsak a stratégiai tervezés, hanem a falu infrastruktúráinak biztosítása is költséges. Ráadásul a kis lélekszám sem előny, ha belegondolunk, hogy egy pár száz fős helyen ugyanazokat az alapfeladatokat kell biztosítani, amiket a népesebb településeken is, ahol azonban egy jóval nagyobb apparátus áll ehhez rendelkezésre. Alapvetően az is gyengeségnek minősül, amit Szabó Zoltán ír (1986), nevezetesen, hogy a palóc ember nem tipikusan újító nép. Ahogy Szabó Z. fogalmazott A cifra nyomorúság című művében: „Tudván, hogy e nép a megszokottság híve, afféle egyszerű teremtés.” (Szabó Z. 1986 42.o.)

Lehetőségek

A faluban lévő épületek, közterek felújítását, fejlesztését az utóbbi időben eddig is uniós pályázatokból finanszírozták. Nagyon lényeges a későbbiekben is a pályázatból származó anyagi forrás.

Veszélyek

Reális veszély a műemlékvédelmi épületek amortizációjának problémája, ami komoly karbantartást igényel. Veszély, hogy a falu az állami támogatások szintjén nagyon szerény támogatásban részesül (évi 8,5 MFt), ami nagyon beszűkíti a lehetőségeket. A falunak abban az irányban kell és lehet a fejlesztéseit megtalálni, amiben a pályázati kiírások nagyobb sikerrel kecsegtetnek. Ez viszont nem mindig a faluban megfogalmazódó valódi igényekre épít, hanem mindenekelőtt a pályázati kiírásokra.

Szegmentálás

A területi termék építése, csak úgy mint más termékek, szolgáltatások esetében, alapvető elvárás, hogy világos piaci irányok fogalmazódjanak meg benne (Molnár M. 2013). Ha marketingszemmel megvizsgáljuk, hogy miként szegmentálja, szegmentálja-e a piacot Hollókő, akkor azt mondhatjuk, hogy Hollókő esetében nemtől és életkortól, kulturális identitástól stb. függetlenül mindenkit megcéloz. Természetesen ennek nem mond ellent, hogy vannak kifejezetten fontos célcsoportok. Ilyenek a nők, és a családosok, valamint május-június, illetve főleg szeptember hónapban az iskolás gyermekek, akik osztálykirándulás keretében látogatnak el a faluba. Hollókő kapcsolatban áll olyan utazási irodákkal, melyeknek jó kapcsolatai vannak a Távols Kelettel. A legjelentősebb külföldi turisták a japánok. Ők többnyire magasabb jövedelemmel rendelkező nyugdíjas személyek, akik 1,5-2 hónapos

körutazás keretében ejtik útba Hollókőt. Kelecsényi Péter, a helyi TDM elnök szerint a magyar turisták átlagosan 1000 Ft-ot költenek a faluban, míg a japánok 10 000 Ft vagy afeletti összeget. De a falut tulajdonképp a világ minden tájáról látogatják. Magyarországról leginkább a fővárosból, az Alföldről, Kisalföldről és Sopron környékéről érkeznek. Külföldről, ahogy azt már korábban említettem leginkább Japánból érkeznek, de vannak látogatók Németországból, USA-ból, Dél-Amerikából is. Összességében nagyjából a látogatók 80%-a magyar turista Péter Hunor TDM alelnök elmondása alapján.

Szezonáltság

A területi fejlődést generáló turizmus egyik legnagyobb korlátozója a szezonáltság (Bacsi Zs, Forman B, Káposzta J, Nagyné Molnár M, Péter B, Káposzta J 2007). Ez Hollókőre is igaz. A téli hónapokban kevesen látogatnak el, mivel nincsenek rendezvények és kevés a lehetőség a turisták számára a faluban. Ennek következtében a helyi turisztikai vállalkozások novembertől márciusig alacsony bevételt könyvelhetnek el. A tavaszi, nyári és őszi szünetben van némi föllendülés; ilyenkor főleg családok érkeznek Hollókőre. Viszont legnagyobb arányban csak egy napos látogatást tesznek. Nem töltik itt az éjszakát. Az iskolai osztálykirándulások nagyon nagy jelentőségűek, ezek májusban, júniusban és szeptemberben a leggyakoribbak (Péter Hunor TDM alelnök). A szezonáltság kiküszöbölésére az önkormányzat a téli hónapokra is tervez néhány programot. A szezonáltság problémáját volna hivatott áthidalni az újonnan megépült szálloda, mely a téli időszakban is lehetőséget ad a turistáknak Hollókőn pihenni. Lévéen a wellness szálloda szezonoktól független kikapcsolódási lehetőséget kínál.

A jelenlegi marketingstratégia

A marketingstratégia rendszerbe foglalja a területi termék kialakításának, továbbfejlesztésének folyamatát (Molnár M. 2013). Mivel jelenleg Hollókőn a turisztikai termékbővítés tekinthető a legfontosabb stratégiai célnak, így a stratégiai munka elsősorban ehhez kapcsolódik. A jelenlegi marketingstratégia egyik hosszú távú célja a vár felújítása és népszerűsítése. Ezt hatékonyabban szeretné a falu a turisztikai kínálatba tenni. Jelenleg sok turista nem is tud arról, hogy a falu mellett vár is található. Nagyjából a látogatók 90%-a a falut, 10%-a pedig a várat látogatja meg (Péter Hunor TDM alelnök). Ezt a megoszlást szeretnék 60-40%-osra alakítani. A tervek szerint a vár nem csak látogatható lesz, hanem a jelenleg is működő programok, várjátékok mellé zártkörű rendezvényeket is beengednének. A tervek szerint a várat kiadnák pl. esküvők lebonyolítására, vagy akár vállalatok csapatépítésének helyszínéül. Már azt is végiggondolták, hogy miként lehet a turistákat is megtartani és a zártkörű rendezvények felé is elmozdulni. A megoldás, hogy a délelőtti órákban a turisták elől nem lesz elzárva a vár, így többnyire a foglalások, rendezvények délután esetleg este lennének megtartva.

Egy másik jövőbeli terv, melyet megcélzottak; hogy a vendégeket a parkolónál fogadnák úgy, hogy ott egy recepció volna szolgálatban, ahol a turistáknak lehetőségük lenne különböző jogosultságokat adó jegyet váltani, amellyel adott esetben egy egyszeri jegyvásárlással mindent meglátogathatnak majd a faluban. Családok számára pedig kedvezményt is adnának.

A vár mellett több turisztikai attrakció kialakítása is cél. Szükséges volna a rendezvényekhez színpad, amelynek a megépítése már elkezdődött. Emellett lenne harangjáték, amellyel hollókői dalokat fognak játszani. Ez is hozzájárul az élményszerzéshez. Lesz a faluban kalácsos, mini pékség, sajtolt, tánctér (néptánc tanítással, táncszőnyegen), játékok háza (népi

játékokat lehet kipróbálni), mulató ház, hegyi kerékpár útvonalak, túra utak, tanösvények a falu környékén. Az egyes házakban, ahol régi dolgokat, mesterségeket mutatnak be, lesz egy interaktív képernyő, amely érintőképernyős TV-ként funkcionál, és a turisták láthatják, hogy például hogyan kell szőni. A központi jegy váltásával ez utóbbiak megtekintése olcsóbb lesz. A házakba a tervek szerint ingyen be lehet majd menni, viszont az eszközök kipróbálásáért fizetni kell.

Ugyancsak cél, hogy a falu legismertebb éttermét is felújítsák, a Michelin csillagos Masinás éttermet, amely egy 40 MFt-os beruházást nyert. A nyitvatartási időket is módosítani fogják, hogy ne csak szezonkor legyenek nyitva az üzletek. A cél, hogy télen is legyen kínálat, mert akkor turista is lesz és a falu gazdaságilag erősödik.

Marketingkommunikáció

A falu különféle marketingkommunikációs tevékenységgel él. Az ezekre szánt éves költségvetés kb. 40 MFt. Szinte minden médiumon keresztül hirdetik Hollókőt. Az egyik legjelentősebb az online felület. Tapasztalataim szerint a nők által látogatott weblapokon, például a Femina honlapon (2. kép) és a Bóbitában különösen kiemelt helye van a falunak. Ebből nyilvánvalóan látszik, hogy a falu marketingkommunikációja a gyerekeket és a nőket célozza meg mindenekelőtt.

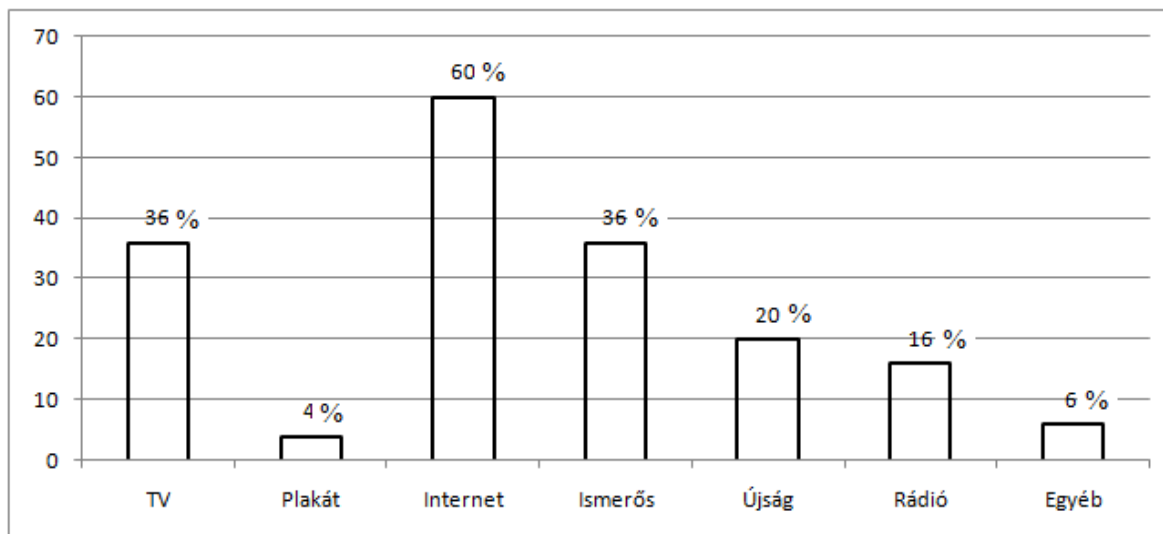
Fent van Hollókő a Facebookon is, melynek látogatottsága ugyan nem nagy, mindössze 8 ezer követője van. Van a Google-ben, Hollókő honlapján, de egyéb weblapokon is fizetett hirdetés, amely főként a szállásokat hirdeti. Emellett ajánlók, ajándéktárgyak, cikkek is szerepelnek az interneten a faluval kapcsolatban. A faluról több videó is megtalálható a Youtube-on. Ezek többnyire a kulturális értékeket mutatják be, mint például a húsvéti ünnepséget, a falu környezetét, a várat és az Ófalut.

Az interneten kívül vásárokon és kiállításokon is megjelenik Hollókő, viszont ezek eredményességét nehezen lehet mérni. Különböző helyszínek turisztikai rendezvényein is megvan a falu jelenléte. 2014-ben pl. a budapesti Utazás kiállításon is részt vett Hollókő, viszont ennek hatékonysága nagyon gyengének volt mondható. Hagyományos csatornákon keresztül is végeznek kommunikációs tevékenységet. Ilyen például a budapesti metrókban elhelyezett plakát, de elterjedt a kültéri reklámozás; a city light és a peronplakát.

A másik legjelentősebb tevékenység a PR kommunikáció. Készítenek sajtóanyagokat, közleményeket, óriás plakátokat. Hollókő jelen van a szaklapokban is, például rendszeresen cikkeznek róla a Turista Magazinban.

Terepmunkánk során kérdőíves felmérést végeztünk a turisták körében. Azt vizsgáltuk, hogy milyen igényekkel rendelkeznek, milyen módon tájékozódnak és mik a szokásaik Hollókő látogatása esetében. Az 1. ábra szemlélteti, hogy a megkérdezettek mely médiumon keresztül tájékozódtak Hollókőről.

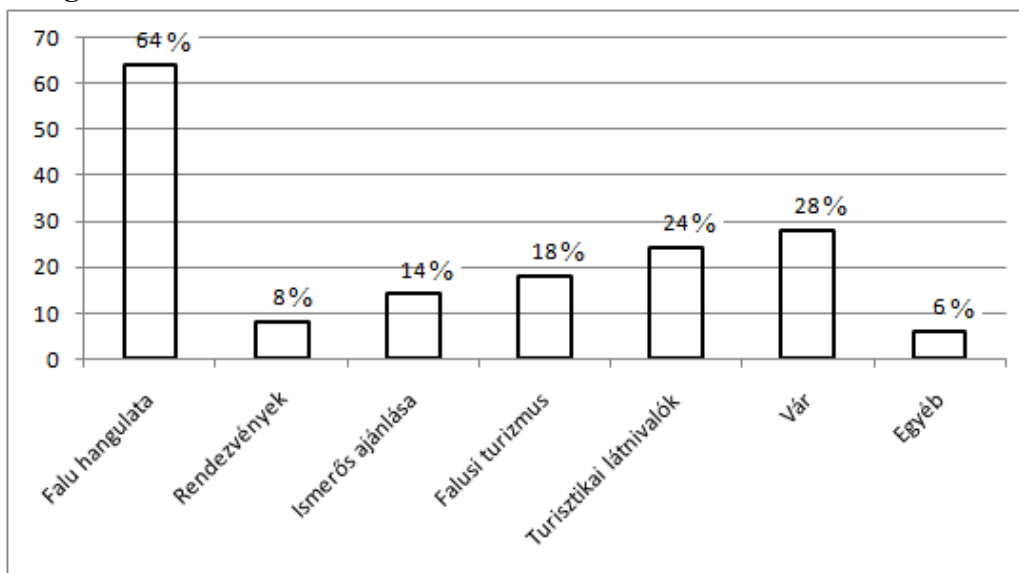
1. ábra Marketingkommunikációs eszközök népszerűsége

Forrás: saját kutatás eredménye, n=50, 2015

Az internet használata napjainkra nagyon elterjedt, amelyet a kutatásunk eredménye is alátámaszt. A megkérdezettek 60%-a az interneten keresztül tájékozódik a Hollókővel kapcsolatos információkról. A két második leggyakoribb médium a TV és az ismerősök útján szerzett hírek. A válaszadók 36%-a a televízióból és az ismerőseitől kapott Hollókővel kapcsolatos információkat. Az újságot és a rádiót kevesen figyelik, plakátokon keresztül pedig a válaszadóknak csak 4%-a tájékozódik. A kutatásunk során megkérdeztük a turistákat, hogy mi vonzza őket a faluba. Az eredményeket a 2. ábra mutatja.

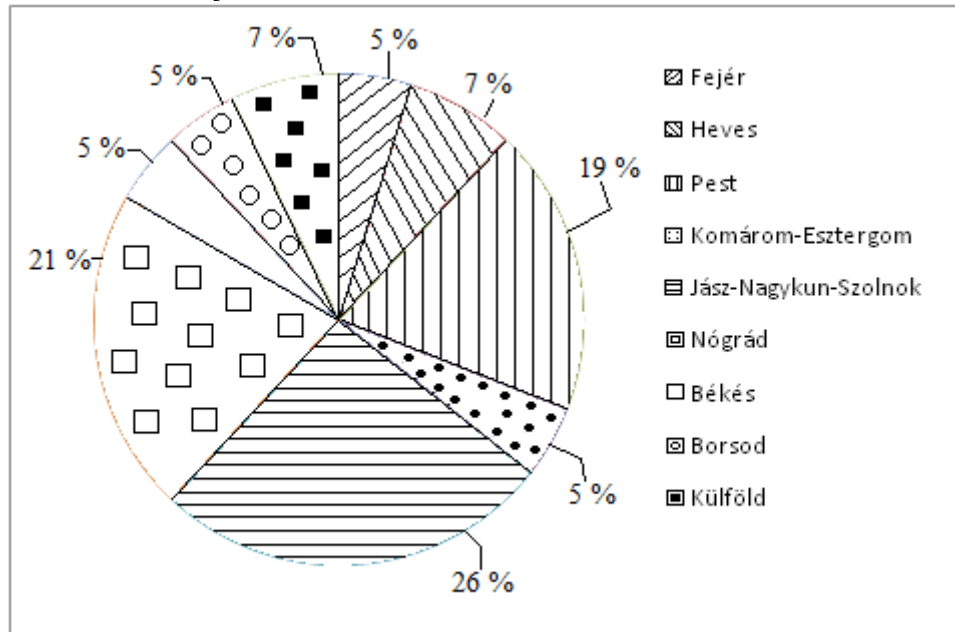
2. ábra Megkérdezettek érdeklődése

Forrás: saját kutatás eredménye, n=50, 2015

3. ábra Turisták lakóhelye

Forrás: saját kutatás eredménye, n=50, 2015

A megkérdezettek körében a falu *hangulata* a legvonzóbb, ezért látogat el a legtöbb turista Hollókőre. A turisztikai látnivalók és a vár is fontos tényező. Talán meglepőnek tűnhet, hogy a rendezvényeket milyen kevesen jelölték. (2. ábra) Ezt talán az is magyarázhatja, hogy ott jártunkkor Hollókőn nem volt éppen aktuálisan rendezvény. Rendezvényszezonban végzett felmérés minden bizonnyal más eredményre vezetett volna.

.Kérdőíves kutatásunk során megvizsgáltuk azt is, hogy a Hollókőre látogató turisták melyik megyéből érkeztek. A megoszlást a 3. ábra szemlélteti. A 3. diagramról leolvasható, hogy legtöbben Nógrád és Jász-Nagykun-Szolnok megyéből érkeztek, azaz a környező országrészekből. Az 50 fős mintában szerepelt néhány külföldi turista is, akik Londonból, illetve Szerbiából érkeztek a faluba.

Összefoglalás

Hollókő továbbfejlesztése komplex látásmódot kíván. A tervezés és fejlesztés folyamatában egyrészt olyan munka kell, amiben egymással összehangoltan működnek közre a szereplők; másrészt olyan erőforrás-kiaknázásra van szükség, ami nem éli fel a falu élhető táji, társadalmi erőforrásait (Molnár M.2011).

Hollókőről megállapítható, hogy számtalan kulturális, építészeti és természeti adottsággal rendelkezik. A falu igyekszik kiaknázni a turizmus adta lehetőségeket. Ebben fontos egyrészt a belső imázs, azaz hogy a helyi lakosság pozitív képpel rendelkezzen a faluról, és fontosnak tartsa a turisztikai fejlesztéseket, Másrészt fontos a külső imázs is, azaz hogy milyen élményeket visz haza a turista. Ehhez profi marketingstratégia, marketingtevékenység kell. Ez részben a turisztikai kínálat bővítésével, a turisztikai kínálat színvonalának javításával valósul meg, részben pedig a turisztikai háttérstruktúrák kiépítésével. A marketingstratégia része az is, hogy minél több forrást tudjon lehívni a falu. Cél, hogy ne csupán egyetlen napot, félnapot töltsenek itt a vendégek. Csökkenjen a szezonális adta probléma.

Irodalomjegyzék

- Bacsi Zs, Forman B, Káposzta J, Nagyné Molnár M, Péter B, Káposzta J* (szerk.)(2007) :
Regionális gazdaságtan Gödöllő: DE AMTC AVK. 300 p. (ISBN:978-963-9732-76-6)
- Kovács D. – Molnár M.*(2000): Hollókő. In: Bódi Ferenc – Bóhm Antal: Sikeres helyi társadalmak. Agroinform Kiadóház, Budapest, 95-120.pp.
- Kovács D, Molnár M, Farkas T.* (2000):Hollókő felemelése és... FALU VÁROS RÉGIÓ (10) pp. 14-21. 1.,
- Molnár M.* (2011) Hollókő (VI.2. altípus, VIII. falutáj). In: Beluszky Pál – Sikos T. Tamás (szerk.): Változó falvaink. Tizenkét falurajz Kercaszomortól Nyírkarászig. Akadémiai Kiadó, Budapest, 264-291.pp.
- Molnár M:* (2013): Terület- és térségmarketing - elméleti jegyzet Debreceni Egyetem Agrár- és Gazdálkodástudományok Centruma, 125 p.(ISBN:978-615-5183-79-9)
- Szabó Z.* (1986): A cifra nyomorúság (reprint)

Egyéb forrás

http://www.vilagorokseg.hu/vilagoroksegi-kategoriak-kulturalis_-termeszeti-1 2015. 08.31.

Interjúalanyok

Kelecsényi Péter TDM elnök
Péter Hunor TDM alelnök
Szabó Csaba polgármester

17. kép: Turista-csalogató

A JÖVŐ ZÁLOGA: A HOLLÓKŐI IFJÚSÁG HELYZETE ÉS LEHETŐSÉGEI

KEY OF THE FUTURE: THE SITUATION AND OPPORTUNITIES OF THE YOUTH AT HOLLÓKŐ

Eckert Márta egyetemi hallgató, SZIE

Márta Eckert, student, SZIU

Absztrakt

Az 1987-ben Világörökségnek nyilvánított falu a kitüntetett címmel nemcsak rangot, hanem feladatot is kapott. A feladat lényege, hogy egyszerre kell törekedni a hagyományos falukép megőrzésére, miközben az is cél, hogy a falu élő maradjon, azaz ne csupán az Ófaluban található 67 házacska, a templom élménye tükrözze a hollókői létet, hanem az ÉLŐ helyi közösség is. Véleményem szerint ez utóbbi különösen fontos téma, hisz hosszú évtizedekig ez egy igen mostohán kezelt kérdés volt; akkor is, ha másfelől a műemlékvédelmi szakemberek értékmentő munkája ez idő alatt Hollókőnek komoly támasza volt. Kutatásommal és tanulmányommal éppen ezért a célom az, hogy megvizsgáljam, milyen lehetőségei vannak a XXI. század gyermekeinek, a hollókői ifjúságnak a faluban? Mit várnak a jövőtől? Milyen terveik vannak abban a faluban, melynek feladata a múlt értékeinek ápolása, megőrzése, s bemutatása? Milyen jövőképpel rendelkeznek azok a fiatalok, akik elsősorban a múlt értékeinek megőrzéséhez kapcsolódó szellemiségbe, tevékenységi körbe születtek bele?

Abstract

When the village received the World Heritage title in 1987, it received not only a rank, but a duty as well. The essence of this duty is to make efforts to preserve the traditional image of the village, while at the same time the village must remain alive, and the spirit of Hollókő should not only be reflected by the 67 houses and church located in the old village, but by an active local community as well. I believe the latter to be an important issue, since this topic has been rather neglected for many decades; even though the restoration works of monument protection professionals has been significant at Hollókő. Therefore, the objective this study is to examine the opportunities of the children and youth of the 21st century at Hollókő. What do they expect from the future? What do they plan to do in the village, which has a duty to protect, preserve and present the values of the past for visitors arriving every single day? What vision these young people have, who were essentially born into an atmosphere and activities which deal with the preservation of values of the past?

Bevezetés

A tanulmányom írása során részben statisztikai adatokra, részben primer kutatásból származó információkra építettem. A primer kutatás részben a kérdőíves felmérés válaszaira, részben az interjúalanyaim információira épül. A megkérdezett interjúalanyaim Szabó Csaba polgármester, Szabó Csabáné vezető óvónő, Urus Attila Hollókő plébánosa és a falu 10-22 év közötti fiataljai. Ez utóbbiak között voltak felső tagozatosok, középiskola kapujában lévők, és egy egyetemi hallgató is. (Összesen 7 fiatallal tudtam interjút készíteni. 6 közülük felső

tagozatos, vagy már gimnazista volt, és 1 egyetemi hallgató. Utóbbi dolgozik a polgármesteri hivatalban is, s aktív résztvevője a hollókői közéletnek.)

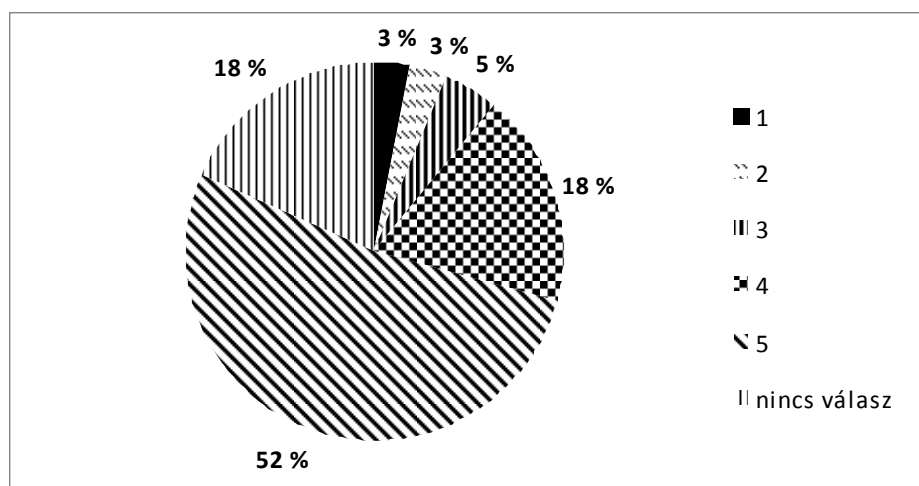
Megvizsgáltam, milyen lehetőségek állnak rendelkezésre a faluban, amelyek a fiatalok testi-lelki fejlődését szolgálják. Milyen szolgáltatásokat tudnak igénybe venni, amelyek a mai kor gyermekének lassan alapvető igényeivé válnak? Foglalkoztam a hollókői ifjúságnevelő intézmények, szervezetek működésével, illetőleg vizsgáltam a fiatalokhoz való viszonyát is.

Kutatási eredményeim

A faluban 353 ember lakik (2013), melynek 12 %-a, 45 fő tekinthető kiskorúnak. A 0-29 éves korosztály 81-főt számlált 2013-ban. Ez a maréknyi fiatal képezi a falu jövőbeli generációját. Az ő elképzeléseik, motiváltságuk, hozzáállásuk, vágyaik, ötleteik, álmaik fogják meghatározni, befolyásolni, alakítani és remélhetőleg biztosítani a falu létét és jövőjét.

Mivel a fiatalok kötődését a faluhoz nagyban meghatározza a helyi oktatási színvonal, a szórakozási lehetőségek, a hagyományörzés, a civil lakosság aktivitása, így először a lakosság körében végzett kérdőíves felmérésünk bemutatására kerül sor.

1. ábra: A hollókői oktatásról alkotott vélemények

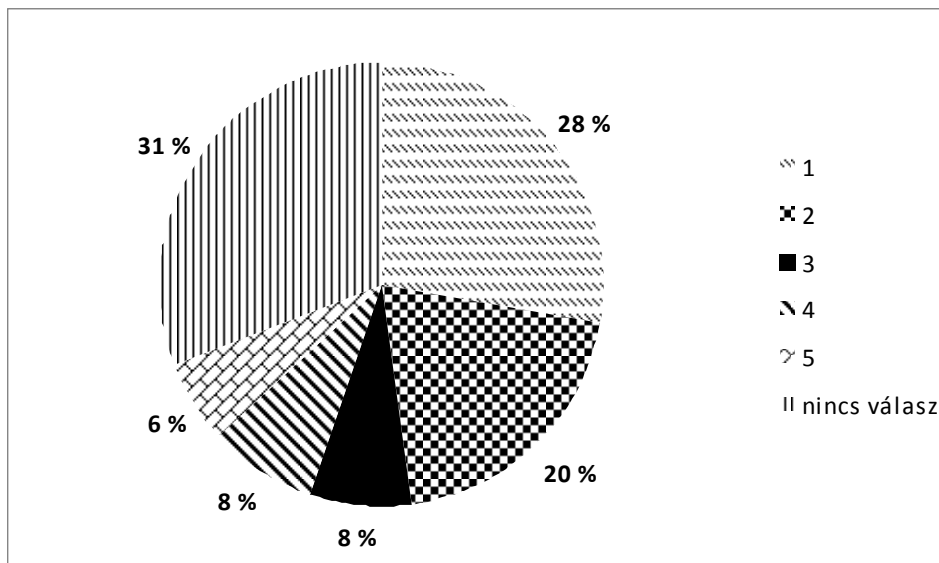

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés

Megjegyzés: Az 1-es a legrosszabb, az 5-ös a legjobb értékelést jelenti

Megvizsgálva a megkérdezettjeink véleményét a helyi oktatásügyről, a tapasztalatunk az, hogy a helyiek alapvetően pozitívan ítélik meg az iskola működését. (1. ábra) Az osztályzatok mellé néhányan indoklásokat is fűztek. Pozitívként értékelték, hogy van óvoda és alsó tagozat is a faluban, illetve, hogy a környékről is többen járnak a hollókői intézmények valamelyikébe. Volt, aki azt emelte ki, hogy az eredményes tanuláshoz biztosítva van megfelelő mértékű fegyelem az iskolában. Kritikaként ugyanakkor megfogalmazták azt, hogy szükség lenne infrastrukturális fejlesztésekre ezekben az intézményekben, amelyek eddig forrás hiányában nem valósultak meg, de látják a falu vezetésének igyekezetét.

2. ábra: A szórakozási lehetőségről alkotott vélemény

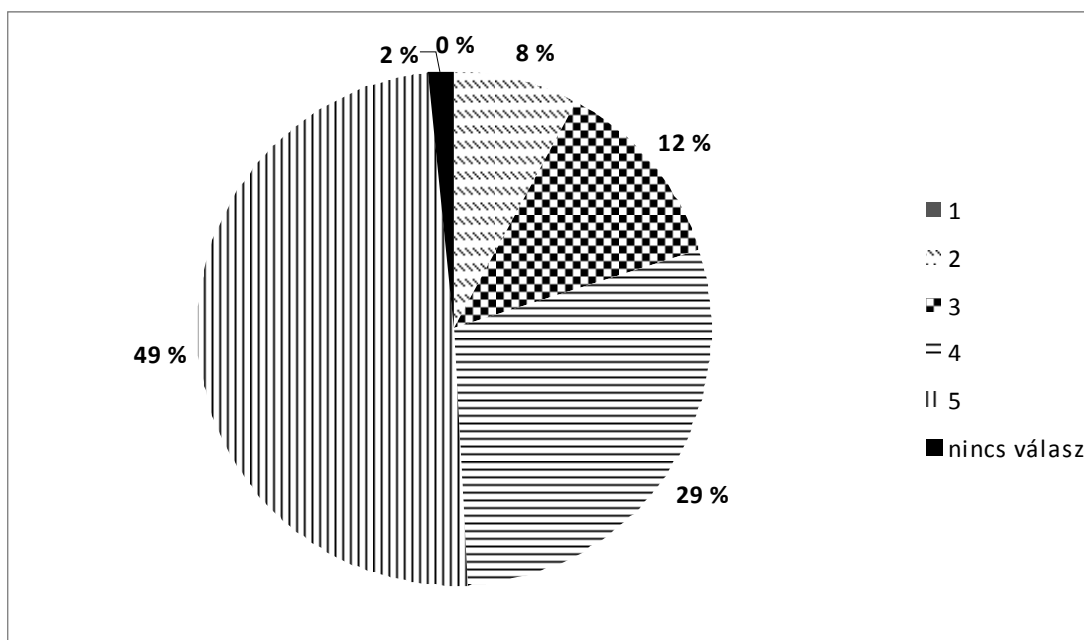

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés

Megjegyzés: Az 1-es a legrosszabb, az 5-ös a legjobb értékelést jelenti

A szórakozási lehetőségek értékelésénél a hollókőiek meglehetősen negatívan vélekedtek. (2. ábra) A megkérdezettek 31%-a nem is válaszolt a kérdésre, mert azt mondták, nincs igazán miről véleményt formálni. Úgy gondolják, a faluban található egyetlen kocsmát hivatott a szórakozás lehetőségének megteremtésére. A mai fiatalok körében kedvelt szórakozóhely nem található Hollókőn. A nemrégiben elkészült Kultúrház egy jó alapot biztosít ugyan a kikapcsolódáshoz, de kihasználtsága még nem kielégítő.

3. ábra: A hagyományőrzésről alkotott vélemények

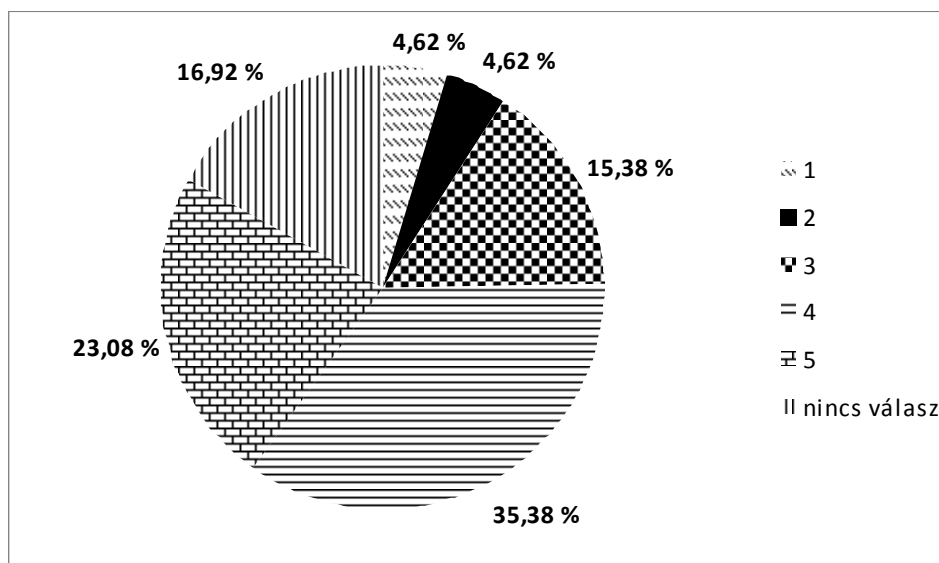
Forrás: A kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés

Megjegyzés: Az 1-es a legrosszabb, az 5-ös a legjobb értékelést jelenti

A hagyományörzés kérdése meglepő módon igencsak megosztotta a lakosság véleményét (3. ábra). Általában jóra (29%), vagy kiválóra (49%) értékelték ezt, hiszen a falu hétköznapijaiban is megjelennek a népviseletben járó asszonyok, férfiak. Ellenben sokan úgy vélik, hogy a hagyományok az idősebb generáció gondolataiban, emlékeiben élnek igazán, s halálukkal a népszokásaik eredeti miértjei kivesznek a köztudatból, s inkább csak a megszokás, a divat marad ezek helyén. A megismert álláspontok ellenére mindenképpen meg kell említeni a hollókői népviselet egyediségét, az Asszonykórus sikereit, a húsvéti ünnepkör kapcsán szervezett hatalmas rendezvényeket, amelyek sikeresen hívják fel az emberek figyelmét a hollókői hagyományokra.

A civil aktivitás tekintetében is megállapítható, hogy a hollókőiek szerint a faluban élők tenni akarása, kezdeményezőkézsége jó (a megkérdezettek 35%-a gondolja így), vagy akár kiváló (23%). (4. ábra) Bár a programjavaslatok, ötletek, újítások általában ugyanazoktól az emberektől érkeznek, így ők igencsak leterheltek, s egyre kevesebb erejük van újabb és újabb javaslatokkal előállni. A hollókőiekről elmondható, hogyha hívják őket, akkor nagyon szívesen mennek és segítenek a programok lebonyolításában, például a fiatalok az önkormányzat felkérésére a legtöbb rendezvényen segédkeznek az idelátogatók útbaigazításában, a parkolók őrzésében, a jegyszedéseknél. A kezdeményező szellemiség viszont nem általános jellemzője az itt lakóknak. Persze akadnak kivételek is.

4. ábra: A civil aktivitásról alkotott vélemények

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés

Megjegyzés: Az 1-es a legrosszabb, az 5-ös a legjobb értékelést jelenti

Ha számításba akarjuk venni, hogy intézményi szinten kiknek van feladata az ifjúságnevelés vonatkozásában, akkor a következő legfontosabb szereplőket kell megjelölni:

- Önkormányzat
- Óvoda és iskola
- Egyházközség
- Ifjúsági tánccsoport

Az ezen intézményekről szerzett ismeretek következnek a hátralevő oldalakon.

Önkormányzat

Hollókő település Önkormányzata jelentős feladatokat lát el az ifjúságnevelés terén. Például úgy, hogy óvodát és 1-4. osztályig általános iskolát üzemeltetnek. Külön eredménynek tekinthető az általános iskola üzemeltetésének kivívása, melynek köszönhetően 10 éves korig helyben történhet a fiatalok nevelése az óvodás koruktól kezdve. A falu oktatási intézményeit a környező kistelepülések családjai is igénybe veszik, így körzeti óvoda és iskolaként működik. Nehézségként említette meg ugyanakkor a polgármester úr, hogy 10 éves koruk után a fiatalok elkerülnek a faluból, a környékbeli általános iskolákba, majd középiskolába mennek, ami azt jelenti, hogy a fiatalok némileg kiszakadnak, azaz más (nem hollókői) hatások is hatnak rájuk. Érthetően érettségi után a legtöbb fiatal igyekszik szerencsét próbálni a világban. A legtöbben Budapestre költöznek, majd később, családalapításhoz érkezvén térnek vissza legkorábban a településre. Így viszont az aktív, független életüket a településtől távol töltik el. Ez sokszor hátrányosan érinti Hollókőt.

A visszatért, családot alapító fiatalokra odafigyel a falu. Nemrégiben került sor a faluban a játszóterek felújítására és kialakítására, hogy minden korosztály, a fiatalabbak és idősebbek is megfelelő szórakozási, kikapcsolódási helyet találhassanak maguknak. Ezen kívül több ifjúságot támogató civil szervezetnek is támogatást nyújt az Önkormányzat. Az önkormányzat különböző intézkedéssel igyekszik megtartani a fiataljait. A falu támogatja azoknak a fiataloknak a letelepedését, akiknek tudnak helyben illetve a környéken munkahelyet biztosítani, azaz szakképzettségük a falunak fontos. Ugyancsak a fiatalok megtartását szolgálja a bérlakás program is, amely lehetővé teszi alacsony bérleti díj fejében, hogy Ófaluban lakhassanak a fiatal házaspárok. A falu vezetése ezen felül mindent megtesz, hogy munkahelyet biztosítson a bérlakásban élőknek, hogy idővel saját ingatlannal is rendelkezhessenek. Sajnos azonban ezt a legnagyobb valószínűséggel, az ingatlanárakra való tekintettel, az Újfaluban fogják megvásárolni, ha maradni szeretnének. Azaz távlatosan az Ófalu kihalási folyamatát ez a program sem tudja ellensúlyozni. Az önkormányzat támogató ifjúságpolitikáját jelzi, hogy akik gyermeket vállalnak a faluban, s két éve már a településen élnek, egyszeri pénzbeli támogatást is kapnak.

Ugyanakkor azt is kiemelte a polgármester úr, hogy nehéz a fiatalok igényeit pontosan felmérni. Könnyebb volna, ha a fiatalok kezdeményeznének, ötleteket, javaslatokat tennének le, közvetítenék az elvárásaikat, ötleteiket a falu vezetése, az önkormányzat felé. Ennek híján nehéz a megfelelő intézkedéseket, fejlesztéseket véghezvinni. A polgármester úr, arra a kérdésre, hogy mire lenne szükség ahhoz, hogy még több fiatal maradjon Hollókőn, a bérlakások számának növelését, állami támogatásokat s munkahelyek teremtését nevezte meg válaszul. (Interjú Szabó Csabával)

Óvoda

A falu gyermekeinek életében mindig is jelentős szerepet játszott az óvoda. Megkönnyítette a szülők helyzetét, hiszen a településen belül megoldható volt a gyermekek alapfokú oktatása. Az óvodába jelenleg 21 gyermek jár, ebből 7 a környező településekről jár ide, így a hollókői óvoda, körzeti intézmény szerepét is betölti. A gyerekekkel 2 óvónő és 1 dajka foglalkozik nap, mint nap. Az óvoda létszáma növekvő tendenciát mutat. A korábbi években mindössze 15-17 gyermek járt az intézménybe, a 2014/2015-ös tanévben emelkedett számuk 21 főre. Jelenleg egy épületben található az óvoda és az iskola, de külön működési szabályzat alapján működnek.

Az óvodának az elmúlt években ki kellett dolgozni egy úgynevezett saját hagyományőrzési programot. Erre azért volt szükség, mert a gyermekek ma már nem egészen úgy születnek bele a régmúlt idők hagyományaiba. Az életük mindennapjait sem szövik át a népszokások. Ezért az óvodának a családokra támaszkodva az a dolga, hogy közvetítse a hagyományt, a hagyományőrzés fontosságát. Az óvoda lehetőség szerint minden, a faluban zajló hagyományőrző rendezvényen részt vesz. A Szüreti multság alkalmával ők is megjelennek a felvonulásokon, húsvéthoz közeledve pedig, az óvodában is mindenki lázasan készülődik a nagy hollókői locsolkodásra. Szabó Csabáné vezető óvónő meglátása szerint azt kell támogatni, hogy a falu közös rendezvényein jelenjenek meg a gyermekek. Ne csak kicsiben, egy utáncat segítségével éljék át az élményeket, hanem legyen lehetőségük a legkisebbeknek is a falu közösségével együtt ünnepelni. Természetesen az óvodában készülnek a gyerekek ezekre a nagyszabású rendezvényekre. Olykor egy-egy kis műsorral is megörvendeztetik a falu közönségét.

Iskola

Az óvoda végeztével legtöbben a szomszéd teremben kezdik meg az iskolát, de egyre többen vannak azok, akik rögtön más településre viszik gyermeküket. Vagy azért, mert már az idősebb testvér is oda jár, vagy csak egyszerűbbnek ítéli meg a szülő, ha nem kell osztályközösséget váltania a gyermeknek 4. osztály után. Sajnos azok a gyermekek, akik nagyon hamar kikerülnek a helyi közösségből, nehezen tudnak bekapcsolódni később a kortársaikkal együtt a nagy rendezvényekbe. Ez megnehezíti a fiatalok integrálását a falu közösségébe.

Az iskolának is van hagyományőrző programja. A falu egyik egyedülálló különlegességének nevezhető, hogy az általános iskola minden osztályában tanítják az ú.n. Hollókő c. tantárgyat. A tematikát az iskola egyik pedagógusa dolgozta ki azzal a céllal, hogy a gyerekek tudatos ismerői legyenek szülőfalujuknak. Fontos volt számukra, hogy az iskolások ne csak megszokásból cselekedjék azt, amit az idősebbektől látnak, hanem ismerjék az egyes népszokások történeti hátterét, a falu múzeumainak kiállítási tárgyait, ismerjék népviseletüket, s tudatosan viseljék azt. A cél pedig, hogy meggyökereztesék a faluhoz való tartozás érzését a fiatalok lelkében. Ezért ezeken a tanórákon, interaktív módon tanulnak a gyermekek. Felkeresik a falubeli kiállítóhelyeket, s játékos vetélkedőkön keresztül ismerik meg az ott látható tárgyakat, eszközöket. A tantermi foglalkozások keretein belül vendégelőadókat hívnak a falu idősebb tagjai közül, akik mesélnek a diákoknak, a régmúlt időkről, az akkori falusi életről, népszokásokról. Kézműves foglalkozásokat is tartanak az iskolásoknak. Húsvét közeledtével hímestojás készítés, más időszakban szövés-fonás, fonalkészítés is várja a gyerekeket, melyeket a helyi, idős, hozzá értő falubeliek vezetnek.

Egyházközség

A fiatalok közösségteremtő szerepét általában az egyházak is szívügyüknek tekintik. Természetesen egyszerűbb feladata van egy városbéli lelkipásztornak, mert általában egy lakóhelyről kell egybeterelni az ifjúságot. Hollókőn más a helyzet. Hollókő egy katolikus falu, s a vallás meglehetősen egybefonódott a falu néphagyományaival is. Ugyanakkor Hollókő esetében csak úgy, mint máshol az országban, több kisebb településnek közösen van egy plébánosa. Sajnos a hollókői fiatalok, 5. osztálytól kezdve nem Hollókőn, hanem a központi település plébániáján, Nagylócon látogathatják a hittanórákat, az ifjúsági csoportok alkalmait. Az alsó tagozatosok még az általános iskolában tanulhatnak hit és erkölcsan tantárgy keretein belül hittant, de ez elsősorban nem a vallási, lelki közösség építését segíti

elő, hanem az ismereteiket bővíti. Így a hollókőieknek, ha olyan vallási közösséget keresnek, ahol velük egykorúakkal lehetnek, az mindenképpen ingázással jár. A két település ugyanis kb. 12 km-re található egymástól. A plébános meglátásai szerint a hollókői egyházközség tagjai meglehetősen aktív vallásgyakorlók. Egy-egy nagyobb ünnep alkalmával az egész falu népviseletet ölt, s együtt vesz részt a vasárnapi szentmisén, pl. húsvétkor, Úrnapja alkalmával vagy karácsonykor. A hétköznapok, szokványos vasárnapok alkalmával azonban inkább csak az idősebb korosztály vesz részt a szertartáson. Összességében azonban elmondható a fiatalok aktivitását vizsgálva, hogy a hollókői fiatalok a térség többi településéhez képest aktívabb vallásgyakorlóknak tekinthetők.

Ifjúsági tánc csoport

Ez a csoport a Jó Palócok Egyesületen belül működik. Egészen új kezdeményezés, nem rendelkezik kiforrott múlttal. A helyiek, illetve az elszármazottak lelkesedésének köszönhető a létrejött. Célja összefogni a falu fiataljait, hogy közösen tanuljanak meg újabb és újabb néptáncokat, koreográfiákat, saját szórakozásukra, a falu megörvendtetésére, a környező falvakban, fesztiválokra való fellépésre. A tánc csoport nem találkozik meghatározott rendszerességgel, hanem a fellépések előtt meghatározott időközönként tartják a próbákat. Ilyenkor mindig meghívott tánctanárok segítik a felkészülést, akik a környékbeli falvak valamelyikéből jönnek órákat adni a hollókőieknek. A csoport nagy szerepet játszik a fiatalok összefogásában. Vannak olyan tagok, akik jelenleg nem Hollókőn élnek, de a tánc csoport kedvéért hazajárnak, próbákra és fellépésekre. 10 olyan tagja van a csoportnak, akik Hollókőn is élnek. Ezen kívül a táncosok jelentős szerepet vállalnak egy-egy rendezvény megszervezésében is. Ilyenek pl. a Bornapok. A legtöbb falusi vagy környékbeli fesztiválon pedig fellépőként vesznek részt. Ez a néptánc csoport nagyon jó alapot nyújt a hagyományok megőrzéséhez, hiszen régi táncokat, régi népdalokat tanulnak, s persze minden fellépéskor magukra öltik a hollókői népviseletet is. A csoport tagjai ezen kívül egyéb, nem a táncról szóló programokat is szerveznek a saját szórakozásukra, akár azokon a településeken, amelyeken tanulnak, vagy dolgoznak.

A hollókői fiatalok körében szerzett tapasztalatok

A 10-21 éves fiatalok körében végzett kutatásom alapján a tőlük elhangzott gondolatokból azt szűrtem le, hogy az itt élő fiatalokat vonzza a falu csendes környezete, a természet közelsége. Örömmel nyugtázzák azt, hogy a faluban mindig történik valami. Az is szimpatikus a faluban, hogy mindenki ismer mindenkit, s lehetőség van arra, hogy a fiatalabbak tanuljanak az idősebb generációtól a régi dolgokról, mesterségekről, foglalkozásokról. Olykor-olykor ők is kipróbálhatják némelyiket. Szívesen töltik az itt élő fiatalok szabadidejüket a várban, vagy a nemrégiben felújított játszótéren valamelyikén, s örömmel fordulnak meg egy-egy rendezvény alkalmával az Ófaluban is. Az idősebbeknek azonban, ha szórakozni szeretnének, ahhoz be kell utazniuk a környező nagyobb települések valamelyikére. Azonban ezt nem tartják tehernek, hiszen eddig szinte mindig így csinálták, hozzászoktak az ingázáshoz. A gyerekek baráti társaságáról elmondható, hogy általában a falubeliek alkotják, de amint elkerülnek más települések iskoláiba, lazul a kapcsolat az itthoniakkal. Alapvető probléma, hogy nagyon kevesen vannak az egy korosztályhoz tartozók. Igaz, szívesen barátkoznak a kicsik az idősebbekkel is, és ez fordítva is igaz, az idősek is foglalkoznak a fiatalabbakkal. A megkérdezett fiatalok egytől egyig szeretik, sőt várják a nyilvános, nagy rendezvényeket, a húsvétot, a várjátékokat, de kimondottan szeretik azokat az ünnepségeket is, amelyeket a falusiak csak maguknak rendeznek. Ilyen például a karácsonyi betlehemezés vagy a nyár eleji

falunap. A fiatalok kisebbik hányada jár hollókői közösségbe. Néhányan táncolnak a néptáncsoportban, vagy eljárnak a vasárnapi misékre, de ez a fiatalok kisebbik hányada csupán.

Az általam megkérdezett fiatalok egytől egyig a helyi óvodába jártak, s alsó tagozatig az általános iskola tanuló is voltak. Ez általánosan elmondható a helyi gyerekekről. Igyekeznek igénybe venni azokat a lehetőségeket, amit az önkormányzat lehetővé tesz. A helyi fiatalok is tele vannak álmokkal, tervekkel, amely a „hogyan tovább” kérdéskörét illeti. Mindegyikük tervében ott szerepel, hogy világot kellene látni, kicsit elmenni Hollókőről, főleg, ha olyan foglalkozásokról álmodoznak, ami saját belátásuk szerint nem végezhető a faluban. Azonban mindenki megemlítette hosszú távú célként, hogy majd a családjával szeretne Hollókőre visszatérni, s olyan foglalkozást is keresni, ami véleményük szerint a településen végezhető pl. agyagozás, gazdálkodás, étteremvezetés. Ez a tapasztalat nagyon pozitív, különösen annak tükrében, hogy a tendenciák azt mutatják, hogy különösen a falusi településekből, és általában a hátrányosabb helyzetű régiókból erős migrációs hajlandóság jelenik meg a fiatalok körében (Ruff T. 2013).

Következtetések, javaslatok

Hollókő, mint világörökségi cím birtokosa két igen fontos célt tűzött ki magának. Egyszerre próbálja meg őrizni és védeni a múltból örökölt értékeket, hagyományokat, identitástudatot, a falusi atmoszférát, s mindezek mellett fejlődő, a XXI. század innovációit elsajátító, élhető, a fiataloknak a jövőt jelentő településnek lenni. Mindenképpen elismerésre méltó, hogy folyamatosan tevékenyen dolgoznak azért, hogy a faluba látogatók maximálisan elégedettek lehessenek a turisztikai szolgáltatásokkal. Fejlesztések, programok valósulnak meg, újabb és újabb kiállítóterek nyílnak az Ófaluban. Ezek mellett pedig igyekeznek minden lehetőt megtenni azért, hogy a falu lakói ne szenvedjenek kárt a különleges életmód miatt, ami a falu sajátos helyzetéből adódik. Figyelmet fordítanak arra, hogy a falu közösségén belül is kialakítsanak egy olyan légkört, amely elsősorban nem a látogatóknak szól, hanem a hollókőiek személyes sajátja. Különös figyelmet szentelnek a következő generáció tagjainak, a falu fiatalságának is. Biztosított minden alapfokú oktatáshoz szükséges infrastruktúra, működik az általános iskola, utcáról is elérhető WiFi hálózat is létesül a faluban. Különböző európai uniós szintű csereprogramokon vehetnek részt a fiatalok, megújultak a játszótérek, elindult egy ifjúsági táncsoport is. Megnehezíti ugyanakkor a helyzetet, hogy a fiataloknak a felső tagozatos, illetve középiskolai tanulmányaik miatt ingázniuk kell a települések között. Sőt, ha olyan közösséget akarnak találni, amelyen belül számos korukbelivel tudnak beszélgetni, programokat szervezni, szórakozni, ahhoz is a szomszédos településekre kell utazniuk.

Meglátásom szerint szükség lenne a faluban egy olyan, kezdetben felnőttek segítségével megszervezett, de mindenképpen a fiatalok által működtetett ifjúsági kör kialakítására, ahol megfelelő időközönként, például heti rendszerességgel összejöhetnének a fiatalok és megoszthatnák egymással élményeiket, tapasztalataikat. Így lehetőségük nyílna jobban megismerni egymást, együtt játszani vagy szórakozni, ami fontos a helyi identitás kialakulása szempontjából is. Alapul vehetnék az évekkel ezelőtt ifjúsági hittan keretein belül működő rendszert. Akkor a plébános fogta össze azt a 7-8 fiatal, aki éppen a faluban volt. Együtt jártak olykor színházba vagy vallási ifjúsági programokon vettek részt. Mindenképpen olyan programok voltak ezek, amelyek közös élményeket adtak a helybelieknek. Fontos cél, hogy

kisebbséget is be tudják vonni a közösségbe. Fontos, hogy a fiatalok, érezzék, hogy egyrészt személy szerint fontosak, másrészt pedig hogy a falu közössége is számít rájuk.

Összefoglalás

Hollókő fejlődésének nem csupán a turisztikai termékkínálat bővítése a záloga. Hollókő, mely az *élő* népi kultúra őrzéséért nyerte el a Világörökség címet (Kovács D, Molnár M, Farkas T. (2000)), szükségszerűen kell, hogy foglalkozzon a jövő generációjával is. A település igazán sikeres helyi társadalommal ugyanis csak akkor rendelkezhet, ha a fejlesztések mögött ott áll egy demográfiai értelemben is stabil közösség (Kovács D.- Molnár M 2000). Tény, hogy Hollókő számára ebben a feladatban nincs kijelölhető modell, hisz bár az aprófalvak sorsában vele sok más hazai település osztozik, ugyanakkor egyedivé teszi a Világörökség rang (Molnár M. 2001). Sajnálatos, hogy a pályázati lehetőségek sokkal inkább szolgálják a gazdasági célokat, mint a közösségeket (Molnár M. 2011). Ugyanakkor tanulmányomban számos példával illusztráltam, hogy a falu a lehetőségeihez mérten igyekszik a jövő generációját is egyben tartani, megszólítani. Ezt a célt szolgálta az iskoláért vívott harc, de ezt szolgálják a közoktatási intézményekben működő hagyományőrző projektek, és számos közösségi kezdeményezés is.

Irodalomjegyzék

- Bacsi Zs, Forman B, Káposzta J, Nagyné Molnár M, Péter B, Káposzta J* (szerk.)(2007) :
Regionális gazdaságtan Gödöllő: DE AMTC AVK. 300 p. (ISBN:978-963-9732-76-6)
- Kovács D. – Molnár M.*(2000): Hollókő. In: Bódi Ferenc – Böhm Antal: Sikeres helyi társadalmak. Agroinform Kiadóház, Budapest, 95-120.pp.
- Kovács D, Molnár M, Farkas T.* (2000):Hollókő felemelése és... FALU VÁROS RÉGIÓ (10) pp. 14-21. 1.,
- Molnár M* (2001):Hollókő és települési környezete FALU VÁROS RÉGIÓ 2001:(3) pp. 10-14.
- Molnár M.* (2011) Hollókő (VI.2. altípus, VIII. falutáj). In: Beluszky Pál – Sikos T. Tamás (szerk.): Változó falvaink. Tizenkét falurajz Kercaszomortól Nyírkarászig. Akadémiai Kiadó, Budapest, 264-291.pp.
- Ruff T.* (2013): Ifjúsági mobilitás: hajlandóság, lehetőség, tervek In: Székely L. (szerk): Magyar ifjúság 2012 tanulmánykötet Budapest

Interjúalanyok

Szabó Csaba polgármester
Szabó Csabáné vezető óvónő
Urus Attila Hollókő plébánosa
a falu 10-22 év közötti fiataljai (7 megkérdezett)

18. kép: kislány az Ófaluban

19. kép: Kicsik játszótere, „Tugár”

TÁRSADALMI SZERVEZETEK HOLLÓKÓN SOCIAL ORGANISATIONS IN HOLLÓKŐ

Kassai Zsuzsanna, adjunktus, SZIE GTK RGVI

Zsuzsanna Kassai, assistant professor, SZIU

Absztrakt

Egy település megfelelő működéséhez elengedhetetlen az összetartó, aktív helyi közösség. Tanulmányomban ezért a társadalmi aktivitás és a Hollókőn működő társadalmi szervezetek céljait, tevékenységeit, nehézségeit, valamint néhány egyéb jellemzőjét ismertetem. Emellett feltérképeztem a lakosság véleményét is ezeknek a szervezeteknek szükségességéről, továbbá azt is, hogy mennyire ismertek e szervezetek a helyiek körében. A tanulmányhoz szükséges adatok megszerzése céljából egy átfogó dokumentumelemzést követően, 2015 júniusában kérdőíves felmérést végeztem a lakosság körében és interjúkat készítettem a társadalmi szervezetek vezetőivel, tagjaival.

Abstract

It is vital to have a cooperative, active local community to have a settlement operated appropriately. Therefore, this study gives a comprehensive overview about the social activity of the community and the goals, the main activities, the difficulties and some other important characteristics of the social organizations of Hollókő village. In addition, the opinion of the inhabitants regarding the necessity and the reputation of these organizations has been mapped as well. To obtain the necessary data for this study, after an overall document analysis, interviews with the leaders and members of social organizations were made and a questionnaire survey among inhabitants of Hollókő was conducted in June 2015.

Bevezetés

A társadalmi szervezetek alapvető szerepet játszanak a helyi közösségi élet fejlesztésében, a társadalmi tőke és az ehhez szorosan kapcsolódó bizalom, együttműködés megalapozásában és erősítésében (lásd pl. Kuti, 1996; Nárai, 2008, 2004; Putnam, 2000; Reisinger, 2012; Szakál, 2004; stb.). A társadalmi szervezetek egyik legfőbb funkciója, hogy képesek aktivizálni az embereket, erősíteni a közösségi kötődéseiket, ezáltal elősegíteni a társadalomba való integrálódásukat (Kuti, 1996). Emellett gazdasági (pl. hozzájárulás a GDP-hez, a foglalkoztatáshoz, redisztribúciós szerep stb.) és fejlesztéspolitikai szempontból is nagy jelentőséggel bírnak (Reisinger, 2012).

A társadalmi szervezetek azokat a társadalmi problémákat igyekeznek kezelni, amelyeket az állam, illetve az üzleti szektor nem tud, vagy nem kíván megoldani. Különböző közfeladatokat látnak el és közszolgáltatásokat nyújtanak, és ahogy azt már fent is említettem, elősegítik az egyének részvételét a közösségi életben. A társadalmi szervezetek tehát nélkülözhetetlenek a demokrácia megfelelő működtetéséhez (Nárai, 2004; Reisinger, 2012).

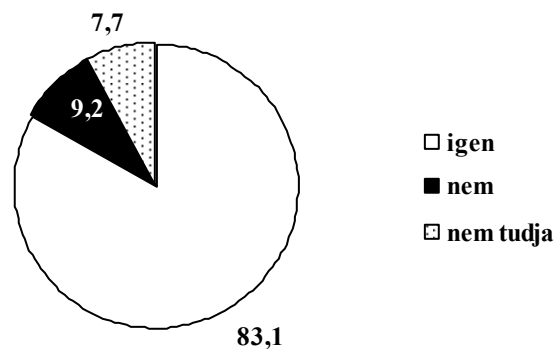
Írásom célja a Hollókőn működő társadalmi szervezetek legfőbb jellemzőinek, céljainak, tevékenységeinek, problémáinak a bemutatása. Először a társadalmi szervezetekkel kapcsolatos hazai szakirodalmat tekintetem át, majd a hollókői civil szervezetekkel

kapcsolatos adatokat, szervezeti leírásokat és egyszerűsített beszámolókat tanulmányoztam a Civil Szervezetek Névjegyzékében. Ezt követően interjúkat készítettem a hollókői társadalmi szervezetek vezetőivel, tagjaival. A félig strukturált interjúkban a szervezetek céljaival, kialakulásával, felépítésével, működésével, addig elért eredményeivel kapcsolatos kérdéseket tettem fel. Emellett a falukutató táborban végzett közös kérdőíves felmérésben is szerepelt néhány kérdés e szervezetek szükségességével, ismertségével és tagságával kapcsolatban. Az így kapott eredményeket fogom ismertetni a következő fejezetekben.

A helyi társadalmi szervezetek jelentősége, ismertsége

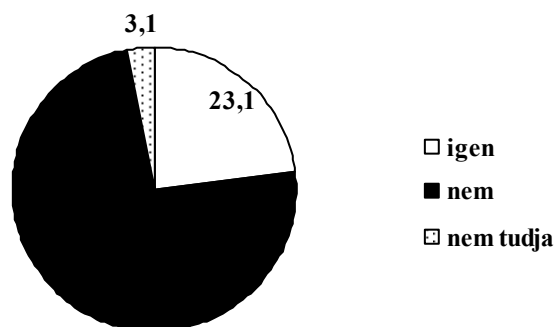
A táborban egy kérdőív segítségével felmértük, hogy a hollókőiek szerint vajon szükség van-e a közösségi szervezetekre. Megállapítottuk, hogy a válaszadók túlnyomó többsége (83%-a) szükségesnek tartják a társadalmi szervezetek meglétét a faluban (lásd 1. ábra).

1. ábra: Szükségesek-e a közösségi szervezetek a faluban? (%)

Forrás: A hollókői kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2015

2. ábra: Tagja Ön valamelyik helyi társadalmi szervezetnek? (%)

Forrás: A hollókői kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2015

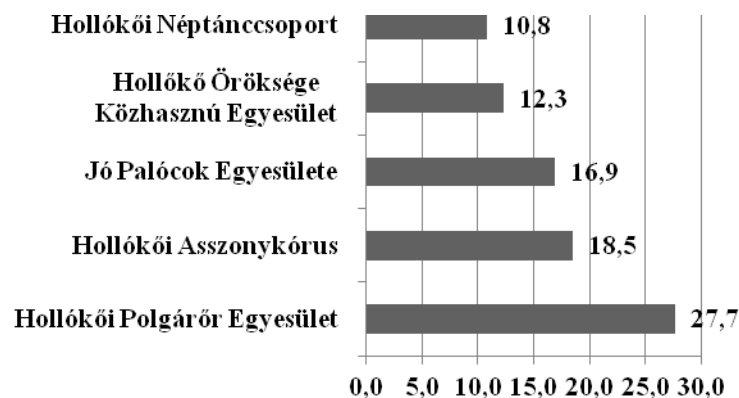
Mivel igen sokan tartják fontosnak a társadalmi szervezetek jelenlétét a faluban, kíváncsiak voltunk arra is, hogy a megkérdezettek közül hányan tagjai legalább egy helyi társadalmi szervezetnek. Relatíve kedvező eredményeket kaptunk, hiszen csaknem egynegyedük (23%-uk) tag volt valamelyik helyi szervezetben (lásd 2. ábra).

Annak okait is igyekeztünk feltárni, hogy a válaszadók háromnegyede vajon miért nem vesz részt egyetlen társadalmi szervezet munkájában sem. Kétharmaduk azonban nem tudta megmondani, hogy miért nem tag ezekben. A maradék általában időhiánnyal, magánéleti elfoglaltságaival indokolta távolmaradását. Az idősebbek közül többen említették, hogy egészségügyi problémáik miatt a házuktól távolabb lévő szervezetekhez már nem tudnak eljutni. Emellett néhányan azt is említették, hogy nincs arra igényük, hogy aktívan közreműködjenek valamely társadalmi szervezet tevékenységeiben.

A helyi civil szervezetek ismertségét is megvizsgáltuk a hollókői lakosság körében a kérdőív segítségével. Meglepő, hogy annak ellenére, hogy válaszadók háromnegyede szerint szükség van közösségi szervezetekre a faluban, mégis a meglévő társadalmi szervezetek kevésbé bizonyultak ismertnek a helyiek körében. A válaszadók több, mint fele (54%-a) egyetlen szervezetet sem tudott felsorolni.

A 3. ábrán láthatóak a leggyakrabban megnevezett szervezetek. Megállapítottuk, hogy a Hollókői Polgárőr Egyesületet ismerik a legtöbben, ám még ezt is a válaszadók alig több, mint egynegyede (28%-a) említette. A második helyen a Hollókői Asszonykórus (19%), míg a harmadikon a Jó Palócok Egyesülete (17%) áll. A megkérdezettek több, mint 10%-a részéről hangzott még el a Hollókői Öröksége Közhasznú Egyesület, illetve a Hollókői Néptáncsoport neve (lásd 3. sz. ábra).

3. ábra: A helyi társadalmi szervezetek ismertsége a vizsgált háztartások körében (%)

Forrás: A hollókői kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2015

A hollókői társadalmi szervezetek bemutatása

A kutatás idején tíz társadalmi szervezet működött Hollókőn, ami a lakosságszámot tekintve relatíve magas fokú civil aktivitásra utal. A legrégebbiek a Hollókői Vadásztársaság (alapítva: 1948-ban) és a Hollókői Asszonykórus (alapítva: 1975-ben), míg a legfiatalabb a Hollókői és Térsége Turisztikai Desztináció Menedzsment Közhasznú Egyesület, amelyet csak 2013-ban hoztak létre, ám még nem regisztráltak a kutatásunk idejéig.

A hollókői társadalmi szervezetek többsége valamilyen kulturális tevékenységet folytat (pl. színjátszás, néptánc, kórus, katonai hagyományőrzés stb.). Emellett néhány szervezet a helyi gazdaság fejlesztését, mások a polgári védelmet vagy éppen a természetvédelmet szolgálják, továbbá néhány szervezet oktatási, illetve oktatásfejlesztési feladatokat is ellát (1. táblázat).

1. táblázat: A hollókői társadalmi szervezetek fő tevékenysége

	A SZERVEZET NEVE	FŐ TEVÉKENYSÉGE
1	Hollókői Asszonykórus	kulturális
2	Hollókői Néptánccsoport	kulturális
3	Hollókői Polgárőr Egyesület	polgári védelem, tűzoltási tevékenység
4	Hollókői Színjátszó Csoport	kulturális
5	Hollókői Vadásztársaság	vadászat, vadgazdálkodás
6	Hollókő és Térsége Turisztikai Desztináció Menedzsment Közhasznú Egyesület	turizmusfejlesztés
7	Hollókő Öröksége Közhasznú Egyesület	kulturális
8	Jó Palócok Egyesülete	kulturális
9	Szent László Vitézei Kulturális, Néprajzi és Haditorna Egyesület	kulturális, oktatási
10	Cserhát Natúrpark Közhasznú Alapítvány	természetvédelem, oktatási, kulturális,

Forrás: Civil Szervezetek Névjegyzéke és az interjúk adatai alapján saját szerkesztés, 2015

A civil szervezetek, csoportok tagsága jellemzően kicsi, öt és harminc fő közötti. Az interjúk során mégis több társadalmi szervezet vezetője is megemlítette, hogy sok átfedés van az egyes civil szervezetek tagságában, emiatt időnként előfordul, hogy nincs elegendő ember egy-egy tevékenység megvalósításához. Emellett az is kiderült, hogy a fenti társadalmi szervezetek egy része már kevésbé aktívan működött a kutatásunk idején, mint korábban.

Hollókői Asszonykórus

Az egyik legismertebb társadalmi szervezet az asszonykórus, amely több, mint negyven éve alakult Hollókőn. Régebben adtak koncertet Franciaországban, Németországban és Szlovákiában is. 1983-ban megnyerték a Röpülj Páva elnevezésű népdalverseny nagydíját. Ma már főként Hollókőn és a környező településeken lépnek fel különböző helyi rendezvényeken (pl. húsvétkor, szüretkor, Palóc Szóttas Kulturális Napok stb.) vagy turistacsoportok megrendeléseinek tesznek eleget. Céljuk a néphagyományok, a népszokások ápolása és a népviselet bemutatása. Nem működnek együtt más helyi civil szervezettel.

Mára kevesen maradtak, kutatásunkkor mindössze nyolc tagja volt a kórusnak, valamennyien hollókői lakosok. Egyre nagyobb problémát okoz az utánpótláshiány, mivel a tagok valamennyien 50 éven felüliek. A kórus vezetőjének elmondása szerint kevés a fiatal a faluban és közülük ma már kevesen ápolják a hagyományokat. Ugyanakkor más interjúalanyok azt állították, hogy a kórus korábban nem is tett erőfeszítéseket annak érdekében, hogy új tagokat toborozzon, mert akkor többen kellett volna osztozniuk a fellépésekből származó apadó bevételeken.

A kórus vezetője szerint az is nehézséget okoz, hogy nincs egy próbaterem, ahol gyakorolhatnának, mert az önkormányzat nem biztosít számukra ingyen ilyen jellegű helyiséget, ők viszont nem tudják előteremtteni a bérleti díjat. Kapnak ugyan működési támogatást az önkormányzattól és a fellépésekből is vannak bevételeik, de azok még a ruhákat és az útiköltséget sem fedezik teljes egészében.

Hollókői Néptáncsoport

Az egyik legnagyobb taglétszámmal rendelkező szervezet a Hollókői Néptáncsoport, amely kb. 30 fővel 2013-ban alakult. A tagok életkora igen vegyes, 12-től 55 éves korig terjed. 10 helyi lakos vesz részt benne, a többiek ugyan hollókői származásúak, de életvitelszerűen már nem Hollókőn élnek. Elsősorban helyi rendezvényeken – például a húsvéti, a pünkösdi és a szüreti programokon, a Palóc Szóttas Kulturális Napokon – és a testvérváros, Siklód ünnepségein lépnek fel. A tánctanárt az önkormányzat fizeti; a tagok pedig önkéntesen dolgoznak a rendezvényeken, például jegyet szednek, ellenőriznek, locsolkodnak húsvétkor, népviseletben fotózkodnak.

Ez lehetne az egyik legfontosabb közösségépítő szervezet, ám a tagok meglehetősen ritkán találkoznak. Főként hétvégeként, csak a fellépések előtt próbálnak. A csoport vezetője szerint ugyanis a táncpróbák megtartása nehézséget okoz számukra, mivel a tagok annyira elfoglaltak és sok helyszínről jönnek, hogy nehéz összehívni őket. A tagok kisebb csoportjai – pl. a budapestiek – viszont a köztes időszakban összejárnak, kirándulnak.

Hollókői Színjátszó Csoport

Szintén 2011-ben alakult a színjátszó csoport Herczegné Balogh Anikó kezdeményezésére. Kb. 20 főből áll a tagság, de előfordult már, hogy több, mint 50 helyi lakos működött közre egy-egy színdarabban. A tagok 16 és 50 év közöttiek, túlnyomó többségük helyi lakos, csupán néhány elszármazott vesz részt benne. Céljuk a közösségépítés, a helyi lakosság szórakoztatása és a felmérésünk alapján ezt sikerült is megvalósítaniuk.

A csoportról sok pozitív visszajelzés hangzott el a terepkutatásunk során. Ennek ellenére viszonylag kevesen említették a kérdőíves felmérésünkben. Ennek feltehetően az az oka, hogy csak időszakosan működnek aktívan, ezért a falubeliek többsége nem tekintette társadalmi szervezetnek a színjátszó csoportot. Ám aki így tett, azok általában kiválóra (egy 1-5-ig terjedő skálán 5-ösre) értékelték a működésüket.

Ismertségüket az is alátámasztja, hogy a falu nagy része megtekinti a csoport által bemutatott darabokat. A fellépések ingyenesek, így csak az önkormányzat által adott támogatásokból finanszírozzák például a jelmezeket és a díszleteket, a hangosítást és a világítást. A legemlékezetesebb előadásaik: A kis gyufaárus lány, a Shrek, a Napfivér és Holdnővér, és a Passió.

Ahogy azt már fent is említettem – néptáncsoporthoz hasonlóan – ők sem működnek folyamatosan, általában egy-egy előadás előtt két hónappal szoktak elkezdni próbálni. A csoport vezetője szerint időnként számukra is nehézségeket okoz a próbák összehangolása a csoport tagjainak egyéb elfoglaltságai miatt.

Hollókői Polgárőr Egyesület

Ez a legismertebb társadalmi szervezet a településen. Az önkormányzat kezdeményezésére, a Szécsényi Rendőrkapitányság támogatásával, 1991-ben alakult. Ott jártunkkor 29 tagja volt, akik három fő kivételével, mind férfiak. A tagok túlnyomó többsége idős helyi lakos, mindössze nyolc negyven éven aluli tagja az egyesületnek. Céljuk a lakosság biztonságérzetének megőrzése. Legfőbb feladatuk a bűnmegelőzés, a közrend fenntartása és a

tűzoltás. Esténként figyelőszolgálatokat szerveznek, továbbá a nagyobb rendezvényeket biztosítják, a forgalmat irányítják, parkoltatást végeznek.

A település méretéhez képest kiváló az egyesület eszközellátottsága, három autóval rendelkeznek. Anyagi gondjaik nincsenek, az önkormányzattól és az Országos Polgárőr Szövetségtől is kapnak támogatást a működésük biztosításához. Az Egyesület vezetője problémaként csak a társadalmi szervezetek közötti személyi átfedéseket említette. Ebből adódóan ugyanis a rendezvényekkor időnként nincs elegendő ember. Emellett egyre kevesebb az önkéntes fiatal a faluban, így nincs meg a megfelelő utánpótlás.

Hollókői Vadásztársaság

A vadásztársaság 6400 hektáron, több cserhádi község, Hollókő, Alsó- és Felsőtold, Kutasó, Nagylóc, Nógrádsípek és Rimóc közigazgatási területén gazdálkodik. 43 tagjuk volt a felmérésünk idején. Fő tevékenységük a vadászat és a vadgazdálkodás.

A társaság ismertsége nagyon alacsonynak bizonyult a helyiek körében, ami feltehetően részben éppen adódik, hogy minimálisan járul hozzá a társadalmi tőke, a helyi közösség építéséhez.

A bevételeik tagdíjakból, bérvadászathból és vadhús értékesítéséből származnak. A társaság elnöke szerint a legnagyobb nehézséget éppen az alacsony vadátvételi árak okozzák számukra. Ennek ellenére nyolc önkormányzatot is támogatnak egy-egy vaddal évente.

Hollókő és Térsége Turisztikai Desztináció Menedzsment Közhasznú Egyesület

Az egyesületet 2013-ban alapították, ám azóta sem regisztrálták a szervezetet. Mivel nemrég induló szervezetről van szó, nem meglepő, hogy igen alacsony az ismertsége, a megkérdezettek mindössze 6%-a említette a felmérésünk során.

Az egyesületnek kutatásunk idején 19 tagja volt, többségük vállalkozó. Az elnök elmondása szerint a tagság tisztításra szorul, mivel vannak közöttük nagyon passzív tagok, illetve olyan is akad, aki nem fizet tagdíjat.

Az egyesület célja, hogy összefogja a helyi adottságokat és vállalkozásokat, megteremtse a koordinációt, hogy a turista egy helyen lássa hol érdemes például megszállni, étkezni és azt is, hogy amíg Hollókőn tartózkodik milyen lehetőségei vannak. A kutatásunkig azonban még csak néhány rendezvényt, összejevetelt tartottak, ahol pl. bemutatkozott a Hollókőn épülő szálloda. Emellett ők szervezték a Márton-napi rendezvényt is és képviselték már Hollókőt néhány turisztikai kiállításon is. A jövőben szeretnék a helyi vállalkozók szemléletét formálni, ezért tanulmányutakat, bemutatatókat szerveznének nekik. Emellett kiadványok, prospektusok kiadását tervezik.

Hollókő Öröksége Közhasznú Egyesület

Az egyesületet 2008-ban hozták létre, amikor felmerült, hogy bezárják az általános iskolát Hollókőn és ez a szervezet vállalta volna át a működtetését, amire azonban végül nem került sor, mert az iskola megmaradhatott önálló intézményként. Így a célja Hollókő Világörökség élő örökségének, hagyományainak a megőrzése és a gyerekek, a fiatalok részére történő továbbadása lett. Az iskolások számára hagyományörző rendezvényeket, gyereknap

programokat, télen szánkózást, természetjárást szerveztek. Emellett jótékonyági rendezvényeket, bálakat tartottak, amelyek bevételeiből többek között az óvodás és iskolás gyermekek számára játékokat, felszereléseket, bútorokat vettek. A végzős tanulók különböző emléktárgyakat kaptak. A célja és a korábbi aktivitása miatt nem meglepő, hogy az ismertebb társadalmi szervezetek közé tartozik a kérdőíves felmérésünk eredményei alapján.

Kutatásunk idején 12 tagja volt, főként pedagógusok. Az egyesület elnökének elmondása szerint a legnagyobb problémát a tagok és az önkormányzat által tanúsított érdektelenség és a passzivitás jelenti. A szervezet vezetője ugyanakkor maga is elismerte, hogy át kellene adnia az irányítást, mert egyéb elfoglaltságai miatt már nem tud kellő időt fordítani a működtetésre.

Jó Palócok Egyesülete

Az Egyesület Palócföld fiataljainak támogatásért jött létre a 2000-es évek elején. Felmérésünkkor 15 tagja volt a szervezetnek. Célja a fiatalok helyben tartása, életszínvonaluk növelése és a hagyományok őrzése. Fontos küldetésüknek érzik még, hogy a palóc identitást és kultúrát megőrizték, fenntartsák a hagyományokat, a népviseletet és a népi tájszólást. Az Egyesület tagjai szervezik a Hollókői Bornapokat és gyakran önkéntesen dolgoznak is a többi helyi rendezvényen (pl. jegyet szednek, húsvétkor locsolkodnak stb.). Emellett számos kirándulást és a Falumúzeumban több programot is szerveztek. Az egyesület elnökének elmondása szerint több pályázatot is nyertek, így pl. egy ERASMUS+, valamint egy testvérvárosi programban is részt vesznek és külföldi önkénteseket is fogadnak. A pályázatok keretében számos helyi fiatal jutott el az Európai Unió különböző tagországaiba. Emellett Magyarországon is szerveztek már kirándulásokat, ám az utóbbi időben már kevesebb forrás jutott ezekre a programokra. Az aktivitásuknak és a közösségszervező erejüknek köszönhetően viszonylag nagy az ismertségük a falubeliek körében.

Szent László Vitézei Kulturális, Néprajzi és Haditorna Egyesület

1997-ben hozták létre az Egyesületet. Jelenleg 25 tagja van, akiknek viszont csak az egynegyede hollókői lakos. Talán éppen emiatt tartozik a kevésbé ismert társadalmi szervezetek közé. Céljuk a történelmi múlt és a katonai hagyományok megőrzése, ápolása. Főként a hollókői várban tevékenykednek, de bemutatókat, történelem órákat igény esetén máshol is tartanak. Szakköröket, táborokat is szerveznek, illetve rendezvényekre díszőrséget is. Színdarabban is játszottak már, továbbá közreműködtek koreográfiák kialakításában, illetve felszereléseket is biztosítottak az előadásokhoz. Emellett több iskolával és óvodával is együttműködnek, és azt tervezik, hogy a jövőben további intézményekkel fognak megállapodást kötni. Nem kapnak önkormányzati támogatást, bevételeik korábban pályázatokból, manapság főként tiszteletdíjából származnak, továbbá az elnök elmondása szerint a tagok gyakran a saját pénzükből is áldoznak az önkéntes tevékenységükre.

Cserhát Natúrpark Közhasznú Alapítvány

Az alapítvány tevékenységi köre nemcsak Hollókőt, hanem összesen 24 települést fed le. Az alapítvány Hollókőn lett bejegyezve, 2009-ben kapta meg a Natúrpark címet. A szervezet legfőbb célja: a kulturális örökség, a hagyományos gazdálkodás, életforma megóvása, a természetvédelem, környezetvédelem. E cél érdekében például egy illegális hulladéklerakót számoltak fel, hagyományos gyümölcsészetet hoztak létre, zöld túraútvonalat alakítottak ki, elkészítették a térség értékleltárát, rajzversenyt, táborot szerveztek stb.. Fontos céljuk még a nevelés és oktatás, a képességfejlesztés, az ismeretterjesztés. Ezért gombafelismerő, gyógy- és

fűszernövény, népi gasztronómiai, kertészeti, valamint hagyományos gazdálkodás tanfolyamokat szerveztek, továbbá szemléltető füzetet készítettek iskolásoknak, valamint mintagazdaságokat alakítottak ki.

Az egyik tag elmondása alapján a legnagyobb nehézséget az érdektelenség okozza számukra, állítása szerint nehéz megmozgatni a helyieket. Ráadásul gyenge az információáramlás is a térségben, így kevesen értesülnek az általuk kínált lehetőségekről. A tanfolyamaikon is alacsony volt a részvétel. Előfordult például, hogy 30-an regisztráltak, ám később csupán a 10-15 fő vett részt aktívan a tanfolyamokon. A mi kutatásunk is azt támasztja alá, hogy gyenge az információáramlás, mivel mindössze néhány válaszadó említette a társadalmi szervezetek között a kérdőívünkben.

Egyház

Hollókőnek már régóta nincs saját papja, a településre hetente kétszer jár ki misét tartani Urus Attila plébános. A interjúk alapján kijelenthetjük, hogy az utóbbi időben az egyházi közösség is meggyengült. Ott jártunkkor mi is azt tapasztaltuk, hogy jellemzően már csak 30-50 fő vesz részt a miséken, de a plébános elmondása alapján még az ünnepnapokon is csak kb. 80-100 fő jelenik meg. A férfiak többsége inkább csak ünnepnapokon látogatja a miséket. A kérdőívezés során az is kiderült, hogy az Újfaluban élő idősök közül egyre kevesebben tudnak már elmenni a templomba. A betelepülők körében szintén kevésbé jellemző, hogy templomba járnának. Időnként szerveznek zarándokutakat például a Mátrába, amelyek iránt általában nagy érdeklődés mutatkozik. Az egyház szervezésében kerül megrendezésre a Szent Miklós-napi Vetélkedő és Karácsonyváró program is.

A hollókői közösség néhány jellemzője

A hollókői közösség a megkérdezettek többsége szerint zárt. Valószínűleg éppen ez az egyik oka annak, hogy az újonnan beköltözők leginkább egymás társaságát keresik. A másik oka, hogy a beköltözők többsége hasonló korú, így természetes, hogy könnyebben találják meg a közös hangot. Többen megjegyezték, hogy a „gyüttmentek” a letelepedésüket követően egy-két évig általában igen aktívan vesznek részt a közösség életében, de amikor elérik a céljaikat, általában passzívvá válnak. Hollókőn élnek, de már nem járnak a rendezvényekre, kevésbé nyitottak, „kiszeretnek a hollókőiekből”. Természetesen akadnak kivételek. Mások szerint a „gyüttmentek” *nehezen alkalmazkodnak; „mindent jobban tudnak, mint a helyiek”; „keveset tesznek a közösbe, inkább csak önmagukról gondoskodnak”,* így időnként előfordulnak konfliktusok a „gyüttmentek” és a tősgyökeres lakosok között.

Több interjúban is elhangzott, hogy korábban összetartóbb volt a közösség, *„egyszerre mozdult a falu”* a közjó érdekében, *„az itt élők egy sorsközösséget alkottak”*. Gyakran segítettek egymásnak a magánéletben is például házépítés, disznóvágás vagy tollfosztás során. Manapság azonban úgy látják, hogy egyre kevésbé aktívak a hollókőiek és egyre nagyobb érdektelenséget mutatnak a közügyek, a közjó iránt. *„Az összefogás kiveszőben van, mert irigyek egymásra az emberek”*. Elsősorban a saját érdekeiket helyezik az előtérbe, a közösségi érdekek egyre inkább háttérbe szorulnak. Inkább csak a nagyobb rendezvények alkalmával, ám akkor is főként üzleti célból fognak össze a lakosok. Ám az elmondottak alapján egyre több konfliktus adódik abból, hogy *„egymás orra előtt próbálják elhalászni a vendégeket”*. Mások azzal indokolták az összefogás hiányát és a passzivitást, hogy kevés a fiatal a faluban. Ők úgy vélik, hogy az idősebbek között még ma is jellemző, hogy segítenek egymásnak

szántani, kapálni, meggyet magozni vagy épp málnát szedni. Esküvők alkalmával is segítenek egymásnak a szomszédok és figyelnek egymás házára is, így nem jellemző a betörés a településen. Emellett vannak olyan – a helyieknek szóló – programok, amelyeken viszonylag sokan részt vesznek a faluban. Ilyen például a Nyugdíjas Nap, a Kolbásztöltő Verseny, a Karácsonyváró rendezvény, valamint a zarándokutak.

Összefoglalás

A kérdőíves felmérésünk alapján úgy tűnt, hogy magas fokú civil aktivitás jellemző a településen. Egy 1-5-ig terjedő skálán 3,8-es átlagértéket kaptunk a helyi civil aktivitás értékelésekor, ami jónak mondható. Ezt támasztja alá, hogy a település méretéhez képest, viszonylag magas a működő társadalmi szervezetek száma. Az interjúk során azonban már egy árnyaltabb képet kaptunk a hollókőiek társadalmi aktivitásáról. Az interjúalanyaim közül többen is azt állították, hogy a lakosság jelentős hányada mára közömbössé, passzívvá vált, szerintük a helyi közösség nem elég önszerveződő, korábban sokkal erősebb volt a közösségi összetartozás. Bár az idősök között még vannak jó példák az összefogásra, a fiatalabb nemzedékek tagjai inkább már csak a rendezvények idején fogható együttműködésre, és akkor is leginkább üzleti érdekből.

Csupán egy szűk körű aktív mag található a településen. Ők teszik ki nagyrészt a helyi társadalmi szervezetek aktív tagságát is. Emiatt a civil szervezetek tagságában sok átfedés van, ezért időnként nincs elég ember a különböző tevékenységek megvalósításához, különösen a nagyobb rendezvényekkor. Továbbá több szervezetben okoz nehézséget a kieső tagok utánpótlása, a tagság „megfiatalítása”.

A kutatási eredmények azt mutatják, hogy a hollókőiek túlnyomó többsége szerint ugyan szükség van a közösségi szervezetre, mégis sokan nem ismerik a településen működő társadalmi szervezeteket. Véleményem szerint a jövőben érdemes volna nagyobb hangsúlyt fektetni arra, hogy ezek kellőképpen éljenek a köztudatban. Megállapítottam, hogy a hollókői társadalmi szervezetek meglehetősen homogén összetételűek, mivel nincs alapvető különbség a taglétszámuk, a tevékenységi szerkezetük, valamint a működési és gazdálkodási lehetőségeik szerint. Túlnyomó többségük kulturális tevékenységet folytat. A szervezetek többsége csak időszakosan működik aktívan. További közös vonásuk, hogy a szervezetek többsége anyagi nehézségekkel küzd.

Habár a tanulmányban is említettem néhány pozitív példát a társadalmi szervezetek közötti összefogásokra, mégis viszonylag ritka közöttük a tartós együttműködés. Véleményem szerint a jövőben érdemes volna még jobban kiaknázni az ebben rejlő lehetőségeket.

Irodalomjegyzék

- Kuti É.* (1996): A nonprofit szervezetek szerepe a kilencvenes évek magyar társadalmában és gazdaságában. In: Közgazdasági Szemle, 1996/1, pp. 18-30.
- Nárai M.* (2008): A nonprofit szervezetek helye és szerepe a helyi társadalmak életében – A nyugat-dunántúli nonprofit szektor helyzetfeltárása. Doktori disszertáció, ELTE Szociológiai Doktori Iskola, Budapest.
- Nárai M.* (2004): A civil szervezetek szerepe és jelentősége az egyének, közösségek, illetve a társadalom számára. In: Education, 2004/4, pp. 616-634.
- Putnam R.* (2000): Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community. Simon & Schuster, New York.

Reisinger A. (2012): Civil/nonprofit szervezetek a kohéziós politikában – elméleti alapok. In: Tér és társadalom, 26 (1), pp. 41-65.

Szakál Gy. (2004): A társadalmi tőke hatása az oktatásra, egészségre és a civil szférára. In: *Szakál Gy. - Gergely A. (szerk.)* (2004): Társadalmi tőke, karrieresélyek, viselkedésminták. MTA Politikai Tudományok Intézete, Etnoregionális Kutatóközpont, pp. 6-20.

Egyéb források

Civil Szervezetek Névjegyzéke (<http://birosag.hu/allampolgaroknak/civil-szervezetek/civil-szervezetek-nevjegyzeke-kereses>). Letöltve: 2015.07.21.

Jó Palócok Egyesülete (https://www.facebook.com/jopalocokegyesulete/info?tab=page_info)
Letöltve: 2015.07.28.

Interjúalanyok

Fáncsik Mátvás, Hollókői Néptáncsoport vezetője

Gondos Vilmosné, Hollókői Asszonykórus vezetője

Herczegné Balogh Anikó, Hollókői Színjátszó Csoport vezetője

Ispánné Péter Éva, Hollókői Öröksége Közhasznú Egyesület elnöke és a Cserhát Natúrpark
Közhasznú Alapítvány tagja

Kelecsényi Péter, Hollókői és Térsége Turisztikai Desztináció Menedzsment Közhasznú
Egyesület elnöke és Jó Palócok Egyesülete alelnöke

Polgár Péter, Szent László Vitézei Kulturális, Néprajzi és Haditorna Egyesület elnöke

Szabó Csaba, polgármester

Szabó Endre, Hollókői Polgárőr Egyesület elnöke

Szabó László, Hollókői Vadásztársaság elnöke

Terékné Szabó Erika, közösségsszervező

Urus Attila, plébános

20. kép: Népszerű attrakció: a viseletbe öltöztetés. Jobbra egy japán turista, hollókői viseletben

EGÉSZSÉGES (?) HOLLÓKŐ HEALTHY (?) HOLLÓKŐ

Bálint Csaba PhD hallgató SZIE, Bakos Izabella Mária PhD hallgató SZIE

Csaba Bálint Ph.D. student SZIU, Izabella Mária Bakos Ph.D. student SZIU

Absztrakt

Magyarország Alaptörvényében benne foglaltatik, hogy mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez. E jog érvényesülését segíti többek között az egészségügyi ellátás megszervezése. Tanulmányunkban Hollókő példáján keresztül egy apró település egészségügyi ellátórendszerének felépítését vizsgáljuk. A kérdőíves kutatás eredményeit felhasználva áttekintjük a helyi lakosok egészséggel kapcsolatos attitűdjeit, valamint elemezzük a helyileg illetékes körzeti orvossal, védőnővel és az ápoló-gondozóval készített interjúk legfontosabb megállapításait a hollókőiek egészségi állapotáról és az egészségügyi alapellátásban tapasztalható körülményeiről.

Abstract

In the Constitution of Hungary it is declared that everyone has the right to physical and mental health. Among others, the assertion of this right is promoted by the organized medical care. In our study, we overview the health care system of Hollókő, we examine the local residents' attitude regarding health, using the results of a questionnaire survey, as well as we analyse the key findings of the interviews made with the general practitioner, the health visitor and the nurse/caregiver about the medical status of the people of Hollókő and the conditions experienced in basic health care.

Bevezetés

Az Egészségügyi Világszervezet 1946-os genfi megalapításakor definiálták az egészség fogalmát: „Az egészség a teljes testi, lelki és szociális jólét állapota, és nem csupán a betegség vagy fogyatékosság hiánya.” (WHO, 1946) A szervezet 1979-es "Global strategy for health for all by the year 2000" c. dokumentuma a következőképpen különíti el az egészség dimenziót (WHO, 1981): *biológiai egészség*, a szervezetünk megfelelő működése; *lelki egészség*, személyes világnézetünk, magatartásbeli alapelveink, illetve a tudat nyugalmanak és az önmagunkkal szembeni békének a jele; *mentális egészség*, a tiszta és következetes gondolkodásra való képesség; *emocionális egészség*, az érzések felismerésének, illetve azok megfelelő kifejezésének a képessége; *szociális egészség*, másokkal való kapcsolatok kialakításának egészsége.

Egy közösség, település, térség megfelelő működéséhez az egészség valamennyi fenti dimenziójára szükség van. A testileg és mentálisan egészséges ember a legfontosabb erőforrás, hiszen biztosítja a munkaerőt, a népesség fennmaradását, a képességek, hagyományok továbbörökítését, az intézmények fenntartását, a jövedelem megtermelését, a közösségszervező erőt. Hollókő esetében egy sajátos helyzetű, de az aprófalvak tipikus problémáit bőven felvonultató településsel van dolgunk.

Anyag és módszer

Tanulmányunkban áttekintést adunk a Hollóköt érintő egészségügyi ellátórendszer felépítéséről és szolgáltatásairól, vizsgáljuk a helyi háztartások viszonyát saját egészségükhöz és az egészségügyi rendszerhez, a kérdőívezés eredményeit felhasználva, illetve összegezzük a település egészségügyének szereplőivel készített mélyinterjúk legfontosabb megállapításait. A kérdőíves eredmények feldolgozásához az SPSS statisztikai programcsomagot alkalmaztuk. A leíró statisztikák mellett keresztábra-elemzést, korrelációs- és varianciaanalízis vizsgálatokat készítettünk. Ötvenhat darab lehetséges kapcsolatot vizsgáltunk az egyes ismérvek között. A tanulmányban a legfontosabb eredmények kerülnek bemutatásra.

Az egészségügyi ellátórendszer felépítése Hollókön

Hollókön a háziorvosi feladatokat Dr. Tóth Endre látja el a Kossuth út 46. szám alatti rendelőben. 38 éve praktizál a körzetben, szakvizsgázott főorvosként, ma már vállalkozóként, a feleségével közös tulajdonban lévő DR. SOMEONE Egészségügyi, Szolgáltató és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság keretében, az Országos Egészségbiztosítási Pénztár által finanszírozva, a 3175 Nagylóc, Rákóczi utca 103. cím alatt található körzeti rendelőben.

A 49/2004.(V.21.) ESZCSM rendeletben meghatározott védőnői feladatok ellátását Bacsáné Bárány Ottília védőnő teljes munkaidőben végzi a 3175 Nagylóc, Rákóczi út 101. címen, illetve a 3170 Szécsény, Rákóczi út 115. szám alatt található Szécsény és Térsége Egészségügyi Centrumban. Az óvodás és iskolás gyermekvédelem intézménye a Szécsényi Gyermekjóléti és Családsegítő Intézmény a 3170 Szécsény, Rákóczi út 64. központtal.

Az ápoló-gondozói munkakört Herczegné Balog Anikó tölti be. Az ápolónői végzettségét az Országos Képzési Jegyzékben szereplő képzésen szerezte. Keddenként 10:30-tól, csütörtökön 8:30-tól 10:00-ig tartózkodik a hollókői orvosi rendelőben (3176 Hollókő, Kossuth út 46.) Fő feladatának az idősgondozást tekinti, az egészségügyi ápoláson túlmenően a bevérlést, a postai ügyintézkést, az ebéd beszerzését és a gyógyszerek kiszállítását intézi Szécsényből, a falugondnok segítségével.

A Hollókői Általános Iskola Szervezeti és Működési Szabályzatában foglaltak szerint az iskolai egészségügyi ellátás rendje a következő:

„(1) Az intézmény tanévenként 1 alkalommal orvosi, fogorvosi vizsgálatot biztosít a tanulók számára.

(2) Az iskola-egészségügyi ellátás az alábbi területekre terjed ki:

- a tanulók évfolyamonkénti orvosi vizsgálata, ortopéd szűrése,
- a könnyített- és gyógytestnevelés szűrővizsgálata, besorolásának elkészítése,
- a gyermekek kötelező védőoltásokban való részesítése,
- színlátás és látásélesség vizsgálat,
- a tornaterem és a mosdó helyiségek közegészségügyi ellenőrzése,
- rendszeres higiéniai (elsősorban fejtetvesség) vizsgálat megszervezése
- fogászati szűrés megszervezése.

(3) A kötelező orvosi vizsgálatokat, védőoltások időpontját úgy kell osztályonként megszervezni, hogy az a tanítást a lehető legkisebb mértékben zavarja. A szűrővizsgálatok időpontjáról és tárgyáról az osztálytanítója, osztályfőnöke előre tájékoztatja a tanulót. A szűrővizsgálatokon való részvétel kötelező.

(4) Az orvosi vizsgálatokról nyilvántartást kell vezetni. Az osztályfőnökök feladata, hogy osztálya tanulói az orvosi vizsgálatokon megjelenjenek.

(5) Az iskolaorvos a tanulók egészséges életmódra nevelése érdekében az élvezeti szerek káros hatásairól (dohányzás, droghasználat, alkoholfogyasztás) – osztályfőnöki órán, illetve igény szerint – felvilágosító előadásokat tart.”

A szakorvosi ellátások elérhetőségét tekintve a hollókőieknek igen sokat kell utazniuk egy-egy kezelésért a progresszivitás mindhárom szintjén. Az alábbi felsorolásban a Hollókő kapcsán – az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat nyilvántartása alapján – területi ellátási kötelezettséggel bíró egészségügyi intézmények Hollókőtől mért (leggyorsabb elérhetőséget biztosító közúti) távolsága olvasható: Balassagyarmat: 35 km. Budapest: 95 km. Eger: 87 km. Gyöngyös: 44 km. Győr: 217 km. Hatvan: 44 km. Miskolc: 143 km. Pásztó: 21 km. Szécsény: 16,5 km. A Hollókő kapcsán ellátási kötelezettséggel bíró 127 db szakorvosi rendelés nagy része (68 db) Balassagyarmaton található, míg 20 db Miskolcon, 19 db Szécsényben, 7 db Egerben, 5 db Gyöngyösön, 4 db Budapesten, 2 db Pásztón és 1-1 db Hatvanban és Győrben.

Az ÁNTSZ adatbázisa alapján a szakrendelések a fentebb sorolt 9 településen 19 intézményben folynak:

- Dr. Kenessey Albert Kórház és Rendelőintézet, Balassagyarmat.
- Diótörés Alapítvány, Budapest.
- Miskolci Semmelweis Kórház és Egyetemi Oktatókórház.
- Markhot Ferenc Oktatókórház és Rendelőintézet, Eger.
- Szent Lázár Megyei Kórház, Salgótarján.
- Szécsény és Térsége Egészségügyi Centrum Nonprofit Közhasznú Korlátolt Felelősségű Társaság, Szécsény
- Mátrai Gyógyintézet, Gyöngyös.
- Dr. Szalay László, Győr
- Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kórház és Egyetemi Oktató Kórház, Miskolc.
- Nógrád Megyei Kormányhivatal, Salgótarján.
- Bugát Pál Kórház Egészségügyi Szolgáltató Közhasznú Nonprofit Kft., Gyöngyös.
- Margit Kórház, Pásztó.
- MERIDENT Fogászati Betéti Társaság, Balassagyarmat.
- Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület, Budapest.
- Albert Schweitzer Kórház-Rendelőintézet, Hatvan.
- Heves Megyei Önkormányzat Gyermekotthona és Fogyatékosok Otthona, Eger.
- Fresenius Medical Care Dialízis Center Kft., Miskolc.
- Mentálhigiénés Csoport Egészségügyi Szolgáltató Kft., Eger.
- PPS MED Egészségügyi Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság, Miskolc.

A kérdőíves kutatás eredményei az egészségügy vonatkozásában

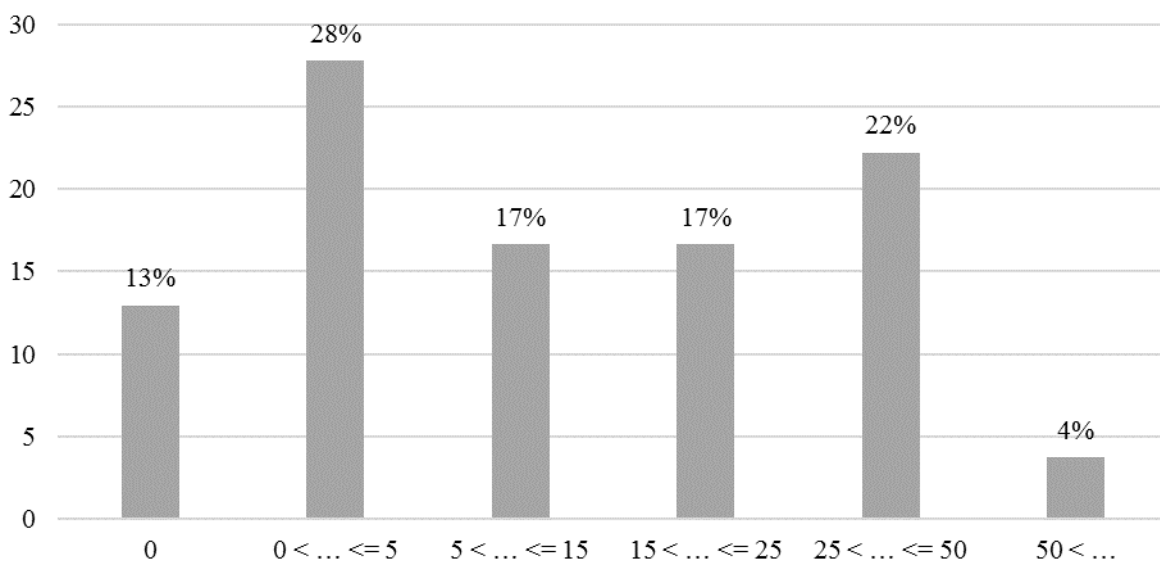
A 65 háztartási szintű kérdőívből igen hasznos információkat nyertünk arról, hogy a lakosság mit gondol saját egészségéről, az egészségügyi ellátásról és a szolgáltatások elérhetőségéről. Arra a kérdésre, hogy a megkérdezett háztartásban kezeltek-e bárkit valamilyen betegséggel az elmúlt öt évben, a válaszadók 72%-a igennel, 28%-a nemmel válaszolt. Messze leggyakrabban a magas vérnyomást, de gyakran az infarktust, stroke-ot, gyomorproblémákat és a különböző protéziseket említették. Egy-egy háztartás esetében előfordultak daganatos megbetegedések, asztma, Down-szindróma és depresszió is. A keresztábla vizsgálat eredményei alapján nem mutatható ki szignifikáns kapcsolat az elmúlt öt évben történő

kezelések előfordulása és a személyes ismérvek (életkor, nem, iskolai végzettség, foglalkozás stb.) között.

A kérdőív ügyintézésel kapcsolatos részében rákérdeztünk a céltelepülés(ek)re, a gyakoriságra és a közlekedési módra. Körzeti orvoshoz néhány válaszadót leszámítva gyakorlatilag mindenki helyben (Hollókőre) jár, gyakoriságot tekintve leginkább ritkán, naponta senki. Főleg gyalog mennek, sok esetben vegyes közlekedési módokat választanak. Fogorvoshoz a válaszadók többsége Szécsénybe jár, kisebb arányban Balassagyarmatra, Budapestre, Páztóra, de van, aki előbbieik közül több helyre, általában ritkán, kevesen havonta, fele részben autóval, és mintegy harmad részben autóbusszal. A kérdőíves válaszok alapján a válaszadók elmondása alapján a szakorvosi ellátásokat a válaszadók egyharmada Balassagyarmaton veszi igénybe, illetve kisebb arányban Szécsényben és Budapesten, elenyésző arányban Páztón és Salgótarjánban, de egyharmaduk vegyesen jár a fent nevezett településekre kezelésekre, meghatározó többségük ritkán, néhányan havonta, az esetek felében autóval (az időseket legtöbbször a gyerekek, unokák viszik), de sokan busszal. A gyógyszereket általában Szécsényről, vagy Szécsénnyel vegyesen más-más településekről (pl. Páztó, Balassagyarmat, Budapest) szerzik be. A legtöbb válaszadó havonta vásárol gyógyszert, de mintegy egyharmad részben a ritka gyakoriságot jelölték meg. Természetesen a heti rendszeresség is megjelent. 50%-ban autóval, negyedrészt autóbusszal, nagyon kis arányban kerékpárral közlekednek gyógyszert venni, az esetek 15%-ában a család vagy a falugondnoki szolgálat viszi házhoz.

Kíváncsiak voltunk arra, hogy vajon azok az itt élők, akiknek ragaszkodása a legmélyebb gyökerű, azaz semmiképp se költöznének el innen, vajon jobb egészségi paraméterekkel rendelkeznek-e. Ennek vizsgálatára külön elemeztük azok gyógyszerfogyasztási szokásait, akik semmiképp se költöznének el innen (75%). Eredményül azt kaptuk, hogy statisztikailag igazolhatóan ezek a válaszadók szignifikánsan csupán havonta egyszer vagy annál ritkábban járnak gyógyszertárba és vesznek igénybe körzeti orvosi ellátást. Ezen válaszadók úgy tűnik testi és lelki egészségükre nézve pozitívabb képet mutatnak.

1. ábra: A kérdőíves válaszadó háztartások gyógyszerkiadásai a havi befolyt jövedelem százalékában

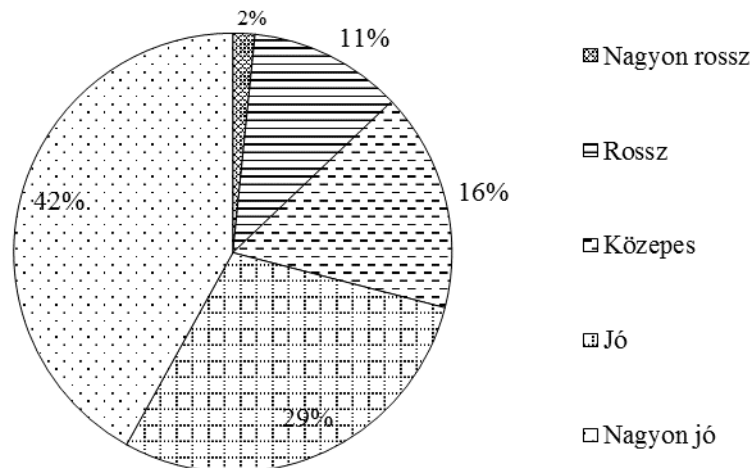

Forrás: saját kérdőíves kutatás (2015, n=65)

A válaszadó háztartások átlagosan a befolyt jövedelmük 17%-át költik gyógyszerre egy hónapban. Az esetek kicsit több mint 10%-ában a megkérdezett háztartás nem költ gyógyszerre, ezen túlmenően a legkisebb megadott érték 1, a legnagyobb 80% volt. Az 1. ábrán olvashatók a megadott jövedelemarányos értékekből képzett csoportokhoz tartozó válaszadási gyakoriságok. Látható, hogy a válaszadók 28%-a a havi jövedelem 5%-a alatt költ gyógyszerre, míg 50% felett csak 4%-uk. A korrelációs vizsgálat alapján közepes erősségű pozitív kapcsolat figyelhető meg az életkor és a gyógyszerekre fordított havi kiadások nagysága között. A vizsgálat a várt eredményt hozta. Az életkor előrehaladtával a válaszadók jövedelmük egyre nagyobb hányadát költik gyógyszerekre. A varianciaanalízis alapján nincs szignifikáns különbség a nők és férfiak gyógyszerre fordított kiadásaik között a jövedelmük arányában. Megközelítőleg havi jövedelmük azonos hányadát költik gyógyszerekre..

A kérdőívet kitöltő háztartások a mindennapi élet egyes vonatkozásait is értékelték, köztük az egészségügyi ellátórendszert is. A helyi egészségügyi ellátást a válaszolók 42%-a nagyon jónak, 29%-a jónak, 16%-a közepesnek, 11%-a rossznak, 2%-a nagyon rossznak vélte (2. ábra).

2. ábra: A helyi egészségügyi ellátás minőségének megítélése a válaszadók körében

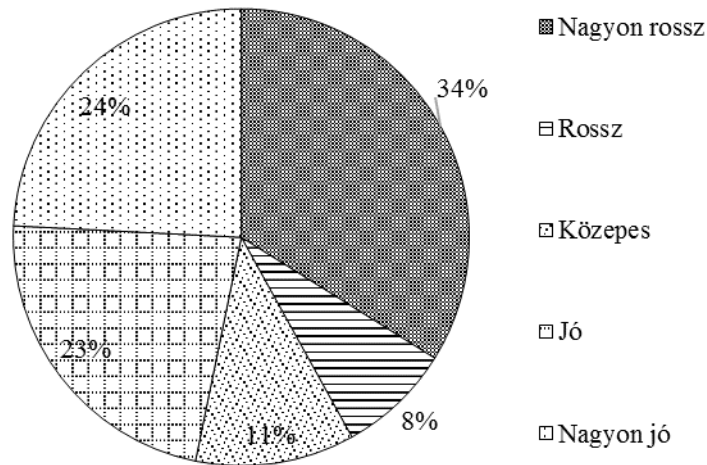

Forrás: saját kérdőíves kutatás (2015, n=65)

Dicsérték a nővér-ápoló kedvességét, viszont kifogásolták, hogy a házi orvos csak kétszer rendel egy héten. A keresztábra vizsgálat eredményei alapján nem mutatható ki szignifikáns kapcsolat a személyes ismérvek és a helyi egészségügyi ellátás megítélése között. Más arányok figyelhetők meg a helyi gyógyszerellátást tekintve: a kitöltők 34%-a nagyon rossz, 8%-a rossz, 11%-a közepes, 23%-a jó és 24%-a nagyon jó minősítéssel illette ezt a kérdést (3. ábra).

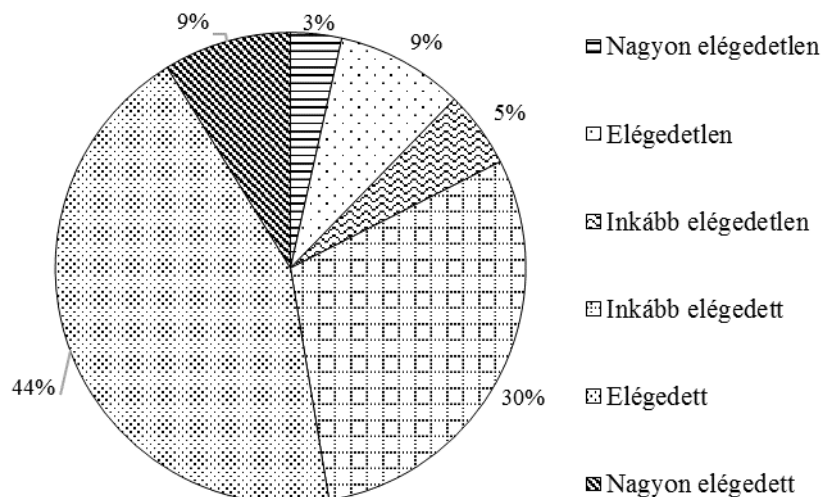
Sokan panaszolták a gyógyszertár hiányát a településen, de pozitívan tettek említést a falugondnok és a nővér munkájáról a gyógyszerek házhoz-szállításában. A nyugdíjasok a keresztábra-analízis tükrében szignifikánsan inkább jónak, a dolgozó válaszadók pedig inkább rossznak ítélik meg a helyi gyógyszerellátást. Azon válaszadók, akik tagjai valamilyen civil szervezetnek, jobbra értékelték a gyógyszerellátás minőségét, mint azon megkérdezettek, akik nem tagjai ilyen szervezeteknek. A területi ellátási kötelezettséggel bíró szakorvosi rendelésekkel a megkérdezettek 9%-a nagyon elégedett, 44%-a elégedett, 30%-a inkább elégedett, 5%-a inkább elégedetlen, 9%-a elégedetlen és 3%-a nagyon elégedetlen (4. ábra).

3. ábra: A helyi gyógyszerellátás minőségének megítélése a válaszadók körében

Forrás: saját kérdőíves kutatás (2015, n=65)

4. ábra: A területi ellátási kötelezettséggel bíró szakorvosi rendelésekkel való válaszadói elégedettség

Forrás: saját kérdőíves kutatás (2015, n=65)

Az interjúk megállapításai

A hollókői terepkutatás során Dr. Tóth Endre körzeti orvossal, Bacsáné Bárány Ottília védőnővel és Herczegné Balog Anikó ápoló-gondozónővel készült interjú.

A lakosság általános egészségügyi állapotáról a körzeti orvostól azt tudtuk meg, hogy hollókői lakosságra általánosságban az előregedés jellemző, amely az időskori degeneratív megbetegedések elterjedését vonja magával. A felnőtt lakosság 60%-a rendelő-látogató, főleg belszervi, mozgásszervi és idegrendszert érintő problémákkal. Az egykori bányászfaluból mára az idegenforgalomra építő település lett, így a megváltozott jelleg miatt az egyes korcsoportok, illetve a nemek között eltérések mutatkoznak az egészségi állapotot illetően. A

krónikus betegségek közül a magas vérnyomás, a szív- és érrendszeri betegségek, illetve a mozgásszervi panaszok számottevőek.

Az egyes korcsoportokat tekintve, a gyerekeket a szokványos betegségek, főként a szezonális felső légúti megbetegedések érintik, más, súlyosabb betegségek előfordulási valószínűsége se nem magasabb, se nem alacsonyabb az országos átlagnál. A védőnő elmondása szerint a csecsemőkorú gyerekek mind anyatejes táplálásban részesülnek, sokszor 1 éves kor után is. Sajnos előfordulnak csonka családok, azonban a nagyszülői háttér általában biztosítja a stabilitást a gyerekek nevelésében. A gyerekek táplálkozása megfelelő, azonban kb. 2 éves kortól meg-megjelenik a nassolás, amitől mérsékelt elhízás, fogszuvasodás jelentkezik. A krónikus betegségek szerencsére nem jellemzőek a kisgyerekekre, de allergia, asztmás megbetegedés azért előfordul.

Az iskolás gyerekek 2 évente (a páros osztályokban) egészségügyi szűrésen vesznek részt, melynek a 67/2005. (XII.27.) EüM rendelet alapján a következő vizsgálatok a részei: - testtömeg és testmagasság mérése (elhízás, kóros soványság), mozgásszervek vizsgálata (lúdtalp, gerincferdülés...), vérnyomásmérés (magas vérnyomás), szív és tüdő vizsgálata, látásvizsgálat (látásélesség, kancsalság), fogbetegségek szűrése (fogszuvasodás, szabálytalan fogazat), színlátás vizsgálata (színtévesztés, színvaktság), golyva szűrése tapintásos módszerrel, hallásvizsgálat (halláskárosodás kiszűrése).

Általánosan jellemző a fiatalkorúakra (14 év fölöttiekre) a fizikai teherbíró-képesség csökkenése, ami a mozgáshiánynak, a televízió és a számítógép előtt eltöltött rengeteg időnek tudható be. Gyakori a lúdtalp, a gerincferdülés, a látásproblémák megléte. Sok tini iskola előtt nem reggelizik, viszont ebben a korban már terjed a nassolás, így a kiegyensúlyozatlan táplálkozás sok esetben elhízáshoz, fogproblémákhoz vezet. Felső tagozattól kezdve a gyerekek a városokban tanulnak, ahol környezetük hatással van rájuk, így elkezdnek dohányozni, alkoholt fogyasztani már 14 éves korban. Kábítószer-fogyasztás nem jellemzi a környékbeli fiatalokat. A helyi sportolási lehetőségek korlátozottak, Hollókőn az erdőben való kirándulás, a biciklizés lehetősége adott leginkább.

A 40-50 éves és ennél idősebb korosztályban még vannak, akik rokonházasságból születtek, amely magyarázza a lakosság 5-6%-át kitevő mentális retardációt. A belterjesség oka, hogy abban az időben, amikor még a lakosság jelentősebb része foglalkozott mezőgazdasági termeléssel, a termőföldek térségre jellemző általánosan rossz minősége miatt a jobb földeket igyekeztek a családok egyben tartani. A falun kívüli házasság nagyon ritka volt. A nyugdíjasok körében az agyér-elmeszesedés, a magas vérnyomás, a mozgásszervi betegségek, illetve a bányászmuáltúak körében a szilikózis, mint klasszikus foglalkozási betegség a jellemző.

A körzeti orvos véleménye szerint jelentős különbségek tapasztalhatóak a férfiak és a nők egészségi állapotában, egészségtudatosságában is. A település bányászmuáltújából adódóan az idős korosztályban a férfiak aránya igencsak alulmarad a nőkhöz képest, a bányász korosztály – mivel egészségükkel lehetőségek híján nemigen törődhetek – gyakorlatilag kihalt, de általában is magasabb a mortalitás, korábbi a halálozás a férfiak körében. A férfi nemet leginkább az ateroszklerózis (érelmeszesedés) okozta szív koszorúér-betegség és nyaki verőér-szűkület fenyegeti, de a nőknél is jelentkeznek szívproblémák, magas vérnyomás, valamint gyakori a gyulladáshoz, illetve kopásos ízületi bántalmakból, illetve a csontritkulásból adódó mozgásszervi betegségek felbukkanása. Összességében a nők egészségi állapota elfogadható. Közülük külön is fontos a kismamákra történő fokozott odafigyelés. Az alkohol- és

drogfogyasztás köreibben egyáltalán nem jellemző, a dohányzás kis mértékben igen, de törekszenek a visszaszorítására. A táplálkozás a fiatal nők körében már jóval tudatosabbnak mondható, melynek köszönhetően a krónikus betegségek nem jellemzőek. Ritkán azonban előfordul hipertónia (magas vérnyomás) és diabétesz (cukorbetegség), amelyben nem csak az életmód, de a hajlam is szerepet játszhat.

Az interjú készítésének időpontjában a védőnő gondozásában hét várandós, 20 és 30 év közötti nő volt. A településen ritka a 40 év körüli kismama, és a védőnőnek – rövid helybéli működése alatt – még nem volt dolga fiatalkorú várandós anyával sem. „Pácienseiknek” nagy része érettségizett, de kisebb számban előfordul felsőfokú végzettségű kismama is. A 8 osztályt gyakorlatilag mindenki kijárta, akivel eddig a védőnőnek dolga volt. A legtöbb terhes anyuka első vagy második gyermekét várta a felmérésünkkel, ritkán a harmadikat, de 3 gyermeknél többet nem vállalnak a helyi anyák. A gyerekek az esetek többségében tervezettek, de amennyiben nem, akkor is általában elfogadják a helyzetet, kevesen döntenek ilyen helyzetben az abortusz mellett.

Azt a problémakört, hogy a család, az óvoda-iskola, a szocializáció mennyiben befolyásolja a gyermekek egészségi állapotát, illetve hogy milyen veszélyeknek vannak kitéve ilyen téren a gyerekek a településen, a védőnő a következőképpen foglalta össze: Hollókőn még jellemző, hogy generációk élnek egymás mellett. A kevés csonka családban a nagyszülők képesek betölteni a hiányzó szülő által hagyott űrt. A családokban főleg az apák ingáznak, helyi elhelyezkedésre a nőknek több lehetőségük van, esetenként valamilyen vállalkozás formájában. Az óvodában 1 csoport fenntartása indokolt, a 4 osztályos általános iskolában kis létszámú osztályok működnek. A tanárok és a szülők között jó a kapcsolat, és mindannyian odafigyelnek a gyerekekre. Felső tagozattól kezdve a diákok kikerülnek a falusi közösségből, és a városi iskolában, majd a gimnáziumban már több hatás éri őket, több veszély leselkedik rájuk. A már említett káros szenvedélyeken kívül megemlíthető, hogy a fiatalok természetesen követik az egyre merészebbé váló divatot, emiatt pl. a lányok körében fokozott a felfázásveszély a kihívó, lenge öltözékek miatt.

Szóba került a hollókőiiek egészségről alkotott képe és egészség-tudatossága is. A körzeti orvos szerint a hollókői lakosság egészség-tudatosságát kettősség jellemzi. A táplálkozás, az életvitel, a mozgás nem tudatos. A helyiek étrendje a hagyományos dietetikát követi (a burgonya, bab fogyasztása általános), és a faluban nincsenek kimondottan nagy tradíciói a sportnak. Ugyanakkor a helyiekre jellemző, hogy a legkisebb tünettől is orvoshoz fordulnak, viszont a tünetek jelentkezését megelőző, preventív jellegű vizsgálatok és szűrések inkább az 50 év fölötti nők által látogatottak. A férfiakat (a fiatalabbakat is) fokozottan érinti az alkoholfogyasztás, a napi két feles – két sör nem számít „ivásnak” (az asszonyok erre azt mondják, hogy az ő férjük nem iszik). A fiatalabb korosztályban már megjelenik az igény a korszerűbb, egészségesebb étkezés iránt, azonban a glutén- és laktózmentes, zöldségekben gazdag étrend kialakításába sokszor az anyagiak közbeszólnak. Gyakori az otthoni zöldség- és gyümölcsstermelés, leginkább saját fogyasztásra.

A védőnőtől megtudtuk, hogy a helyi általános iskola (de a környékbéli nagyobb iskolák is) igyekeznek kihasználni a pályázati lehetőségeket. Az elnyert összegből az utóbbi időben több programsorozat is megvalósult, az egészséges táplálkozás, a baleset-megelőzés, az elsősegélynyújtás és a személyes higiénia témakörében, és ezek tényleg hozzájárulnak a gyerekek egészségtudatosságának fejlődéséhez.

Saját munkájuk körülményeiről is kérdeztük a három interjúalanyunkat: Dr. Tóth Endre körzeti orvost, Bacsáné Bárány Ottília védőnőt, valamint Herczegné Balog Anikó ápológondozót.

Dr. Tóth Endre körzeti rendelője teljesíti a szükséges minimumfeltételeket: az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat minden évben leltárt kér a műszerezettségről. A helyiség rendelkezik EKG berendezéssel, Doppler-ultrahanggal és babyhaler-rel. A polgármesterekkel ápoló jó viszonyból kifolyólag a rendelő rezsijét – országosan kevésbé jellemző módon – a körzetbe tartozó települések önkormányzatai fizetik. A doktor úr elmondása szerint 60-80 beteget lát el naponta. Azt is megfogalmazta, hogy a nyugat-európai kollégái az ő általa keresett jövedelemnek kb. hétszereséért napi csupán 5-8 embert fogadnak. Területi ellátási kötelezettséggel bíró háziorvosi rendelőként Tóth doktor praxisának is jár a havi bruttó 130 ezer Ft-os fix rezsitámogatás, amelyet a rendelés költségeire, eszközökre, fenntartásra, de bérekre is lehet fordítani. A kezeléseikért a doktor paraszolvenciát sosem kér. A sajátján kívül a nővért és orvosírnokot egy személyben megtestesítő asszisztense bérét tudja még finanszírozni, elmondása szerint az országos átlaghoz képest magasabb, de még így is a kívánatosnál alacsonyabb összegért. Bértömeg szempontjából havi nettó 500 ezer Ft-ot tartana ideálisnak.

A védőnői szolgáltatás Hollókőn – külön védőnői tanácsadó helyiség híján – az orvosi rendelőben zajlik. Bacsáné Bárány Ottília védőnő nem rendelkezik saját gépkocsival, busszal vagy robogóval közlekedik, illetve időnként a körzeti orvossal autóval megy Hollókőre a Szécsényi Egészségcentrumból. Feladatainak ellátásához megvannak a minimumfeltételek, a megfelelő eszközök. Az adminisztráció sok dologban még papíralapon zajlik, nem minden kerül elektronikusan rögzítésre. Az önkormányzat pályázatok útján szerezhet be eszközöket, amelyek a védőnői munkát segítik. Az új egészségügyi koncepcióban a védőnők fizetésemelése nem szerepel, noha eddigi működésükhöz képest többletfeladatokat kapnak majd.

Herczegné Balog Anikó ápoló-gondozó foglalkozása fő előnyének azt tartja, hogy közvetlenebb kapcsolatot tud tartani a falubeliekkel, bár ez egyénfüggő is, hogy mennyire nyitott valaki. Munkája rengeteg papírmunkából tevődik össze, a rengeteg írásban rögzítendő információ adminisztrációs kötelezettsége miatt úgy érzi, hogy a beteg háttérbe szorul ebben az egész folyamatban. Hasonlóképpen vélekedik a normatív pénzek felhasználásáról is: amíg néha alapvető eszközök, gyógyszerek hiányoznak, addig központilag szigorúan ellenőrzik az újfajta szappanadagoló felszerelését. Az időseket szervezett formában betegszállító autó viszi Szécsénybe, ám nehéz alkalmazkodni a különböző rendeletek eltérő egyeztetett időpontjaihoz, viszont a szolgáltatás meglehetősen hasznos, mivel a helyközi buszmegálló nagyon messze van Szécsényben az Egészségcentrumból. Az ápolónő-szociális gondozó fizetését az önkormányzattól kapja, munkáját segítő eszközöket a háziorvos és az önkormányzat szerezheti be. Az Állami Egészségügyi Ellátó Központ működési nyilvántartásában az ápolókat pontrendszer alapján értékelik: 5 évenként különböző továbbképzéseken kell részt venni, időarányosan. Ez azt jelenti, hogy nem elég az ötödik év vége felé közeledve gyorsan mindent elvégezni, hanem a továbbképzés folyamatosságának meg kell lennie. A megfelelő pontszám elérésével az ún. működési nyilvántartási kártya megújításra kerül.

Arra a felvetésre, hogy milyennek ítéli a háziorvosi és a szakorvosi rendelések közötti információáramlást, a körzeti orvos azt a választ adta, hogy sokszor kell bevetni az informális kapcsolatokat. Azaz előfordul, hogy a betegek továbbirányítása a személyes kapcsolatainak

igénybe vételével történik, mivel gond van a formalizált szakorvosi ellátás kapacitásaival. Az interjúkat azzal a kérdéssel zártuk, hogy milyen tendencia, jövőkép rajzolódik ki a településen élők egészségi állapota, illetve az egészségügyi ellátórendszer szempontjából. A doktor úr véleménye az volt, hogy a magyar egészségügy általános helyzetének ismerete nélkülözhetetlen a jövőbe tekintéshez. Az egészségügyet a rendszerváltozás óta minden kormány mostohán kezeli: kihasználják, hogy az orvosok a hippokratészi eskü „hatálya” alatt nem sztrájkolnak, hanem minden körülmények között ellátják a betegeket. Az alapellátás orvosgárdája országos szinten előregedett, mintegy 1000 körzet nem rendelkezik saját körzeti orvossal. Az alapellátásban általánosan jellemző a fásultság: tömegellátás zajlik, a nagy kórképek kiszűrésével, de sok esetben a tényleges gyógyítás lehetősége nélkül. Az alulfizettség sem növeli az orvosok motiváltságát, hiányzik a szakmai kontroll, és sok beteg elkallódik a „rutinból” gyógyító kollégák, az esetek „bagatellizálása” miatt. Az ellátás alacsonyabb szintjein a gazdaságosság döntő szempont, ám a beteg érdekének figyelembevételének és a gazdaságos működésnek egyensúlyban tartása óriási felelősség.

A doktor szerint a jövőben elengedhetetlen az egészséges életmódra „nevelés”, a felvilágosítás, ugyanis az egészség legfontosabb összetevője az egészségtudatosság, amelyet az ellátórendszer által nyújtott szolgáltatások sem tudnak helyettesíteni. A média szemléletformáló szerepe napjainkban is jelentős, és ez fokozottan kezd érvényessé válni az idő előrehaladtával, bár a változások (az egészségtudatosabb életmód irányába történő elmozdulás) elsősorban a városokban tapasztalhatóak. Ő maga egészségügyi témában előadásokat szokott tartani a körzetében élőknek, hogy a szemléletformáláshoz hozzájáruljon. A jövőre vonatkozóan az ápoló-gondozó hölgy az átlagéletkor további növekedését, a középkorú férfiak állapotának stagnálását vagy romlását (rendszeres kocsmalátogatók) prognosztizálja, és véleménye szerint továbbra is fenn fog maradni a túladminisztrált munkavégzés.

Összefoglalás

Hollókő településen az egészségügyi alapellátás teljes körűnek mondható, mely teljesíti a szakmai minimumfeltételeket. Nagylőcrről a körzeti orvos, Szécsényből a védőnő jár a faluba rendelni, és helyben dolgozik ápoló-gondozó, aki az idősek részére történő házi segítségnyújtásban is részt vesz. A helyiek mindannyiukról jó véleménnyel vannak. A gyógyszerellátás viszont korlátozott, nincs gyógyszertár, a lakosok Szécsényből vagy más környékbéli városból szerzik be a gyógyszereket, míg az időseknek a falugondnoki szolgálat szállítja házhoz. A területi ellátási kötelezettséggel bíró szakorvosi rendelések 53%-a a 35 km-re lévő Balassagyarmaton zajlik, de sokféle kezelés csak Miskolcon vehető igénybe. A Szécsény és Térsége Egészségügyi Centrumban található kezelésekre a falugondnoki szolgálat is szokott időseket szállítani, de legtöbbször a szakrendelésekre való utazást autóval vagy autóbusszal oldják meg. Az előregedő helyi társadalomban jelenleg kevés az időskort megért férfi, amit a szakemberek egyértelműen a falu bányász múltjára vezetnek vissza. A főként nőkből álló idős korosztály leggyakrabban magas vérnyomástól, szívproblémáktól, mozgásszervi panaszoktól szenved. A fiatalabb korosztályokban is magasabb szintű egészségtudatosság jellemzi a nőket, a férfiak körében jóval hangsúlyosabb az alkoholfogyasztás. A várandós kismamák, a csecsemők, illetve a kis- és fiatalok egészségi állapota se nem jobb, se nem rosszabb az országos átlagnál. Hollókőn a gyerekek többnyire kiegyensúlyozott családi környezetben nőnek fel. A helyi egészségügyi szereplők véleményét összegezve általános rendszerprobléma az ellátásban a kapacitáshiány, az alulfizettség, a túladminisztráltság, melyek javulása csak lassanként várható, de a lakosság egészségi állapota, tudatossága oktatással, szemléletformálással talán javítható.

Irodalomjegyzék

Sajtos L. – Mitev A. (2007): SPSS Kutatási és adatelemzési kézikönyv. Budapest: Alinea Kiadó

World Health Organization (1946): WHO definition of Health, Preamble to the Constitution of the World Health Organization as adopted by the International Health Conference, New York

World Health Organization (1981): Global strategy for health for all by the year 2000. WHO, Geneva, ISSN 0254-9263

Egyéb források

49/2004. (V. 21.) ESzCsM rendelet a területi védőnői ellátásról

67/2005. (XII. 27.) EüM rendelet a kötelező egészségbiztosítás keretében igénybe vehető, betegségek megelőzését és korai felismerését szolgáló egészségügyi szolgáltatásokról és a szűrővizsgálatok igazolásáról szóló 51/1997. (XII. 18.) NM rendelet módosításáról

Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat: Területi ellátási kötelezettség nyilvántartás. URL: <http://appserver.antsz.hu/jtek/ellatas>

Hollókői Általános Iskola Szervezeti és Működési Szabályzata. Hollókő, 2013
URL:

http://www.oktatas.hu/hivatali_ugyek/kir_latogatoknak/kir_info!/KIR_Info_Publikus/Home/DownloadDocument/16119

Hollókői Óvoda Házirendje. Hollókő, 2013
URL:

http://www.oktatas.hu/hivatali_ugyek/kir_latogatoknak/kir_info!/KIR_Info_Publikus/Home/DownloadDocument/19270

21. kép: Munka közben

22. kép: Mise után hazafelé

23. kép: Kerti munka

HOLLÓKŐ MENTÁLIS TÉRKÉPE THE MENTAL MAP OF HOLLÓKŐ

Molnár Melinda egyetemi docens SZIE GTK, Bogárdi Tünde doktorjelölt SZIE Enyedi György RTDI

Melinda Molnár associate professor SZIU, Tünde Bogárdi Ph.D. candidate SZIU

Absztrakt

A Hollókőn végzett mentális térképezésre épült tanulmányunk célja, hogy a megkérdezett válaszadóink válaszaira építve feltárjuk a közösség kollektív tudatában kialakult képet arról a világról, amiben élnek. A mentális térképezés segít rávilágítani a falu migrációs problémájára, a falu belső terének érték-különbségeire, és arra, hogy a települési térben hol helyezkedik el az emberek megítélése alapján Hollókő.

Abstract

The purpose of our study based on the mental mapping performed at Hollókő is to explore the image present in the collective consciousness of the community regarding the world the inhabitants live in, relying on the answers given by interviewed residents. Mental mapping helps to highlight the migration-related problems of the village, the difference in values within the village, and the position occupied by Hollókő within the urban space according to the people's opinion.

A mentális térképezés

A mentális térképezést folytató kutatásokban a közös az, hogy úgy gyűjtünk össze a körülöttünk levő térre vonatkozóan információt, ahogyan azt az egyén/ a vizsgált csoport látja, megéli. Az ilyen jellegű kutatások célja, hogy a vizsgált közösség saját belső és az őt körülvevő világról olyan mélyebb ismereteket szerezzünk, amelyeket statisztikai adatbázisok, interjúk sem tudnak kellően bemutatni. (Molnár M. 2010) Hollókőn is szeretnénk volna megismerni, miként gondolkodnak a helyiek a saját falujukról, a települési környezetükről. Az alkalmazott kutatás ötvözte a társadalomföldrajzi és a szociológiai értelemben vett mentális kutatások technikáit. Társadalomföldrajzi jellegűnek tekinthető, amennyiben „a térképek térképezésével”, azaz a fejekben található mentális térképek összegyűjtésével és interpretációjával is foglalkoztunk (Downs és Stea 1973). De vizsgálatot folytattunk szociológiai értelemben is, amennyiben vizsgáltuk a térről az emberek tudatában leképeződött véleményeket (Cséfalvay 1990).

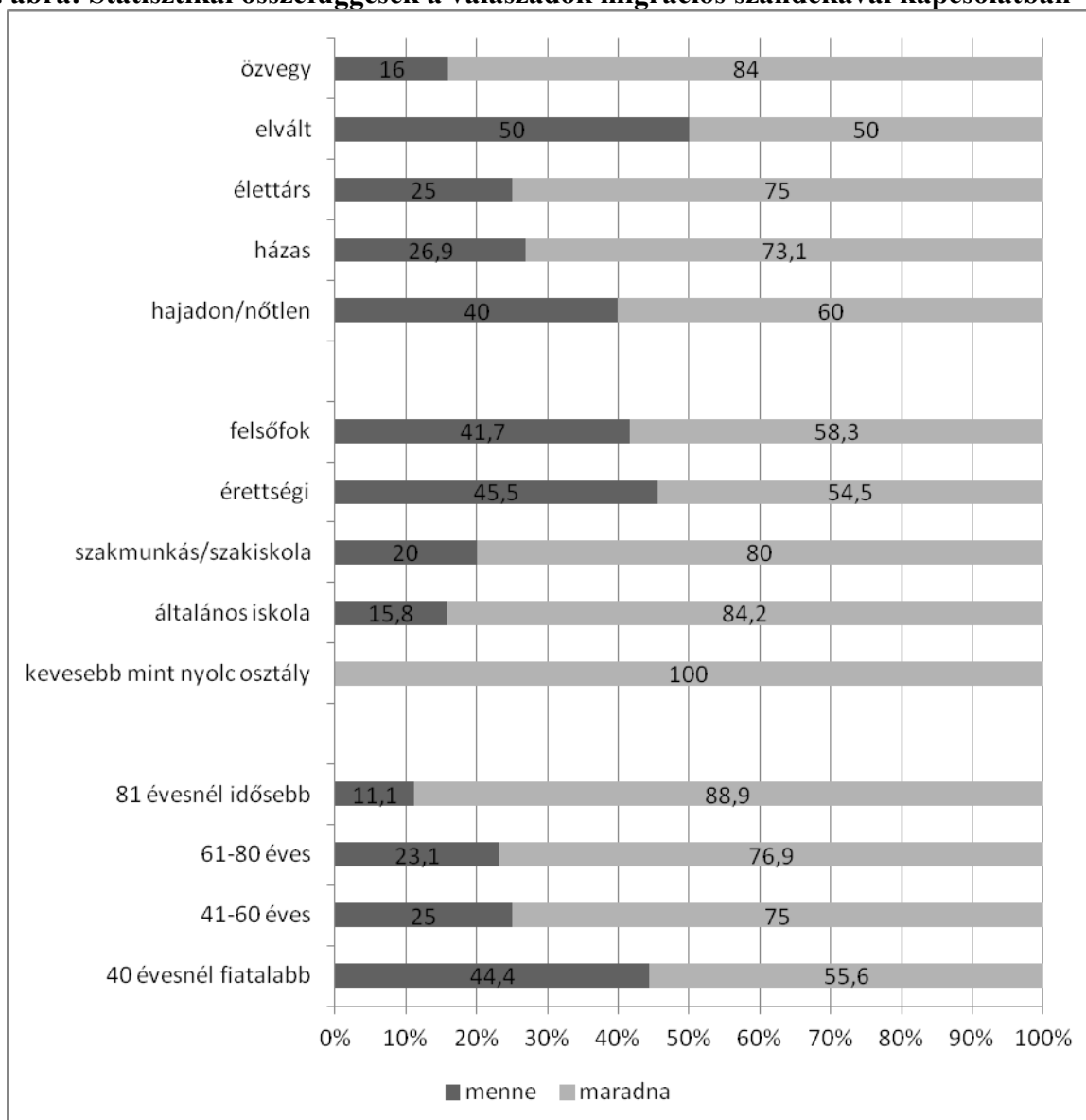
Migrációs szándék vizsgálat: menni vagy maradni?

A mentális térképezéshez kapcsolódó kérdések sorában elsőként azt vizsgáltuk, hogy válaszadóink mennyire kötődnek a saját településükhöz, azaz ha lehetőségük lenne rá, akkor mennének vagy maradnának. Ismereteink szerint a falut övező térség ugyan nem számít különösebben fejlettnak, sőt, sok vonatkozásban elmaradott, de Hollókő ismertsége, híre alapján azt feltételeztük, hogy viszonylag csekély lehet az elvándorlás. A folyamat lényegében még a XX. század folyamán lezajlott (Kovács D. -Molnár M. 2000.)

A válaszul kapott eredmények szerint a megkérdezettek 74%-a *nem* menne el. A kérdőívben az okokat is megkérdeztük. A válaszadóink a véleményüket sokféle okra vezették vissza. A maradni szándékozók főleg azért maradnának, mert már idősök hozzá, vagy mert szeretik (megszerették) ezt a helyet, itt nőttek fel, ez a szülőfalujuk, itt szokták meg, már nem tudnának megszokni máshol. Ugyancsak indok volt, hogy egyszerűen jó itt: nyugalom és csend van. Az elköltözés, az elvagyódás okai között is sok minden megjelent. A legtöbben a megélhetési lehetőségek szűkösségét, a gyermekeik itteni bizonytalan jövőjét hozták fel indokul. Olyan is volt, aki azért menne, mert a terveit nem tudta itt megvalósítani. Mások az irigységet, rosszmájúságot, a mellőzöttséget nevezték meg okként, de volt olyan vélemény is, hogy a faluvezetés szellemiségével nem tudnak azonosulni.

Vizsgáltuk, hogy van-e statisztikailag kimutatható összefüggés válaszadóink életkora, iskolai végzettsége és családi állapota, valamint aközött, hogy ha lehetőségük lenne rá, elköltöznének-e Hollókőről. (1. ábra)

1. ábra: Statisztikai összefüggések a válaszadók migrációs szándékával kapcsolatban

Forrás: a 2015. évi falukutatás kérdőívei alapján szerkesztette Bogárdi T.

A válaszadók életkora nem mutatott összefüggést a migrációs szándékkal. Mindemellett azonban korcsoportonként vizsgálva is látható, hogy minél idősebbek a válaszadók, annál magasabb köztük a maradni vágyók aránya. Kiszámolva a menni, illetve a maradni vágyók átlagéletkorát, azt láthatjuk, hogy azon válaszadók átlagéletkora, akik ha lehetőségük volna rá, elköltöznének, több mint nyolc évvel alacsonyabb, mint azoké, akik mindenképpen maradnának. (Akik elköltöznének: 55,3 év; akik maradnának: 63,9 év.)

Bár a válaszadók iskolai végzettsége és migrációs szándéka között ugyancsak nem volt statisztikailag kimutatható összefüggés, mégis szükséges két főbb megállapítást kiemelni. Egyrészt minden kategóriában magasabb volt azok aránya, akik nem szeretnék elköltözni a településről, másrészt az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők (kevesebb, mint nyolc osztály, általános iskola, szakmunkás/szakiskola) körében jelentősen magasabb volt azok aránya, akik nem költöznének el. (Az általános iskolát vagy még azt sem végzetek körében valószínűleg magas az idős válaszadók aránya.) Az érettségizettek és a diplomások körében, bár még mindig többségben vannak a maradni vágyók, 40% feletti azok aránya, akiknek ha lenne lehetőségük, elköltöznének a településről.

A megkérdezettek családi állapota és migrációs szándéka szintén nem mutatott összefüggést, azonban látható, hogy legkevésbé – a valószínűleg idős – özvegyek költöznének el, míg a hajadonok/nőtlenek 40%-a, a házasoknak pedig több mint negyede hagyná el Hollókőt.

A menni vagy maradni kérdést követően arra is kitért vizsgáltunk, hogy hová költöznének. E kérdésre mindössze 17 válaszadó felelt, közülük nyolcan neveztek meg települést. Kettőn Budapestre mennének, illetve szintén kettőn Nógrád megyei települést mondtak (Ságújfalut és Mátraalmást, amely utóbbi már Szuha település részét képezi). Ezek mellett egy-egy említést kaptak Csongrád, Heves, Pest és Somogy megyei települések. A további válaszadók közül heten más országot, külföldi várost neveztek meg, vagy egyszerűen csak „külföld”-öt mondtak. Volt egy „megyén kívül” és egy „mindegy, csak ne itt” válaszunk is.

A menni vagy maradni kérdés vizsgálatakor azt is feljegyeztük, hogy a válaszadóink hová mennének szívesen lakni. E kérdésre mindössze 17 válaszadó felelt, közülük nyolcan neveztek meg települést. A legtöbben tehát egyáltalán nem tudták, vagy nem akarták értelmezni ezt a kérdést. Ez arra enged következtetni, hogy a legtöbben egy nagyon piciny saját világban élnek, és ha el is vágyódnak innen, ezeknek a vágyaknak nincs valódi földrajzi célhelye. A választ adók két csoportba sorolhatók. Egy részük nem mondott konkrét települést, de megnevezte, hogy mi az elve a településválasztásnak. Oda mennének, ahol a gyerekeik laknak. Voltak meglehetősen távoli jelölések is, településmegnevezés nélkül, ország szinten. Így került elő Görögország, Kanada, USA, Ausztrália és Japán neve. A konkrét települést jelölők közül Kettőn Budapestre mennének, illetve szintén kettőn Nógrád megyei települést mondtak (Ságújfalut és Mátraalmást, amely utóbbi már Szuha település részét képezi). Ezek mellett egy-egy említést kapott Szeged (Csongrád megye), Eger (Heves megye), Bernecebaráti (Pest megye) és Fonyód (Somogy megye). Volt olyan válaszadónk is, aki úgy határozta meg a költözés irányát, hogy ezen a „megyén kívül” és volt olyan is, aki úgy fogalmazott, „mindegy, csak ne itt” .

Kedvező és kedvezőtlen helyzetű települések

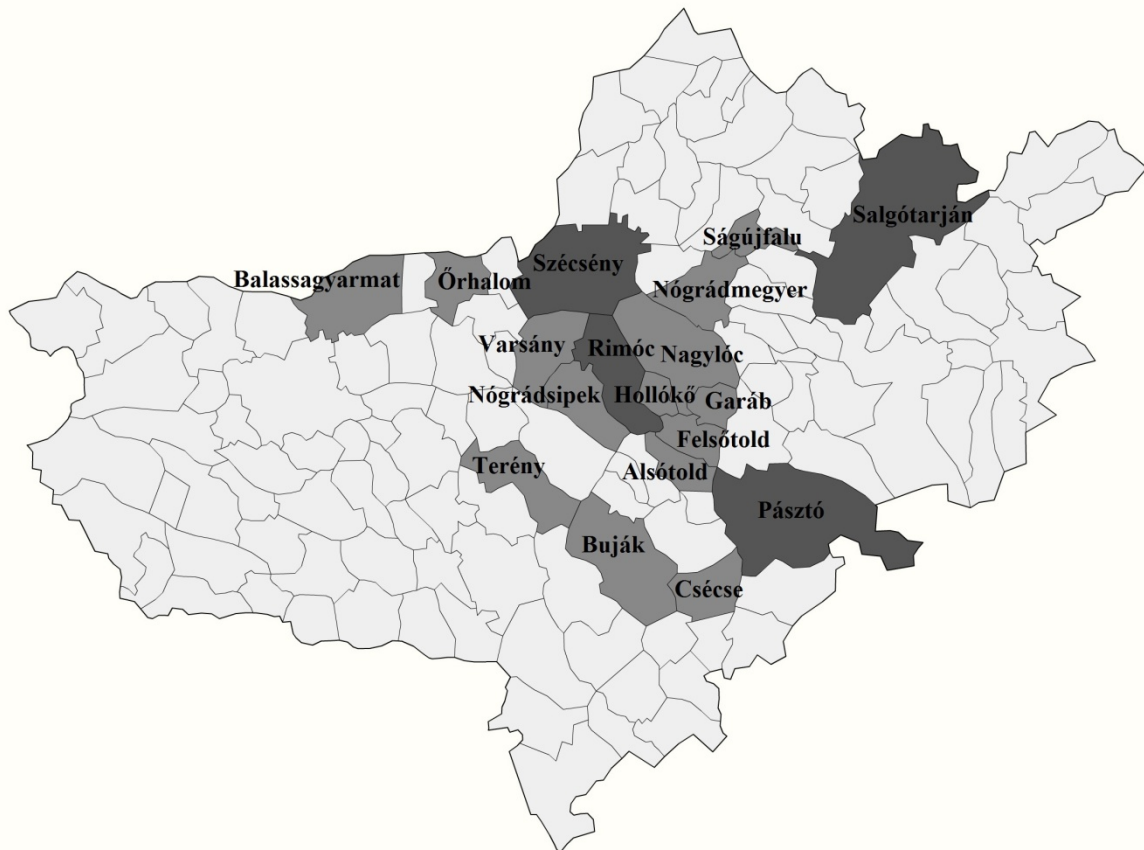
A mentális térképezés részeként szeretnénk volna a megkérdezettek véleményén keresztül megtudni, hogy mit tekintenek a faluban élők kedvező és kedvezőtlen helyzetű településnek. Hová helyezik Hollóköt Ebben az esetben sem korlátoztuk a válaszadóinkat, mindössze annyi kikötés volt, hogy egy-egy csoportba maximum három helyet nevezzenek meg.

A hollókői válaszadóink összesen 92 említést tettek 42, általuk kedvező helyzetűnek tartott településre. 17 fő volt (26%), aki ezt a kérdést nem válaszolta meg. Ami a kedvező helyzetűnek tekinthető települések megnevezésére vonatkozó kérdést illeti, itt sem volt azonban minden esetben konkrét jelölés. Ilyen esetben valamilyen szinten értelmezhető olyan megfogalmazásokkal találkoztunk a kedvező helyzet előfordulására, mint a „városok”, Budapest agglomerációja, „Dunántúl”, „Győr-Moson-Sopron megye”, „ahol több a munka”, „külföld”. A konkrét megnevezések több mint fele (47 említés) Nógrád megyére vonatkozott. A válaszadók a legtöbb említést Budapestre adták (9 jelölés). Szécsény (a járásközpont) 8 jelöléssel a második helyezett lett, de a megyeközpont, Salgótarján se sokkal maradt le ettől (6 jelölés). Ugyanennyiszor fordult elő Hévíz (Zala megye) neve is. Pásztó (Nógrád megye), Rimóc (Nógrád megye) és a Győr-Moson-Sopron megyei Sopron 5-5 jelölést kapott. Hollókő neve a kedvező helyzetű települések megjelölésekor 4-szer került elő. Órhalom (Nógrád megye), Varsány és Győr neve háromszor került elő. Két jelölést kapott Nógrád megyében Balassagyarmat és Garáb, Pest megyében: Budaörs, Hajdú-Bihar megyében: Hajdúszoboszló. Megemlítést kaptak Nógrád megyében: Csécse, Nagylóc, Buják, Alsótold, Felsőtold, Nógrádsipek, Ságújfalu, Terény, Nógrádmegyer Pest megyében: Tahitótfalu, Százhalombatta, Hajdú-Bihar megyében: Debrecen, Veszprém megyében: Balatonfüred, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében: Lillafüred, Miskolc, Berente, Fejér megyében: Dunaújváros, Baranya megyében: Pécs, Siklós, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében: Nyíregyháza, Fejér megyében: Székesfehérvár, Győr-Moson-Sopron megyében: Mosonmagyaróvár, Csongrád megyében Szeged, Heves megyében: Eger, Gyöngyös, Hatvan. Összességében a válaszadók igen széles palettán válogattak. A vélemény formálásában szerepet játszottak a rokon kapcsolatok, a turisztikai ismertséggel rendelkező helyek, az idelátogató turistákkal kialakult kapcsolatok. A véleményalkotás során, ha nem is következetesen, de Hollóköt is értékelte a megkérdezettek egy része a kedvező helyzetű települések között.

Kedvezőtlennek ítélt településekre a válaszadók összesen 83 említést tettek 32 települést nevezve meg. A megkérdezettek egy része (17 fő- 26%) viszont egyáltalán nem tudta, vagy nem akarta megnevezni az általa kedvezőtlen helyzetűnek tekinthető településeket. A fennmaradó 48 fő (74%) valamilyen földrajzi lehatárolást azért tett. A válaszok egy része nem településekre vonatkozott. Ilyen esetben olyan válaszok születtek, mint pl.: egész Magyarországon probléma van a településeken, vagy Kelet-Magyarországon, Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Nógrád megyében, általában a kistelepüléseken, a világvárosokban vannak problémák, vagy ott ahol sok cigány él. A 32 megnevezett település közül a legtöbb jelölést (14) Nagylóc (Nógrád megye) kapta. A második legkedvezőtlenebb helyzetűnek Felsőtold (Nógrád megye) bizonyult a véleményekben (8 jelölés). A harmadik legtöbb jelölése Rimócnak és Hollókőnek (7-7 jelölés) volt (Nógrád megye). Ózd (Borsod-Abaúj-Zemplén megye) 6, Alsótold (Nógrád megye) 5, Miskolc (Borsod-Abaúj-Zemplén megye) és Garáb (Nógrád megye) 3-3 jelöléssel követte ezeket. Kettő jelölése volt Nógrád megyében: Kutasonak, Ecsegnek, Salgótarjának, Nógrádsipeknek, Cserhátszentivánnak, Szécsénynek, Pásztónak és Békés megyében Kertészszigetnek. Egy-egy jelölést kapott: Nógrád megyében: Szalmatercs, Sámsonháza, Nógrádmegyer, Sóshartyán, Karancskeszi, Nógrádszakál, Endrefalva, Bokor, Csécse és Mátraverebély, Borsod-Abaúj-Zemplén

megyében: Kazincbarcika, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében: Tiszavasvári, Békés megyében: Doboz, Battonya, Heves megyében: Pétervására, Tolna megye: Kecsképuszta. Összességében a válaszadók az általuk ismert világról, azaz főleg Nógrád megye térségéről alakított ki határozott véleményt. Tapasztalatunk szerint a mentális szférában az itt élők egy részében Hollókő is negatív értékítéletű.

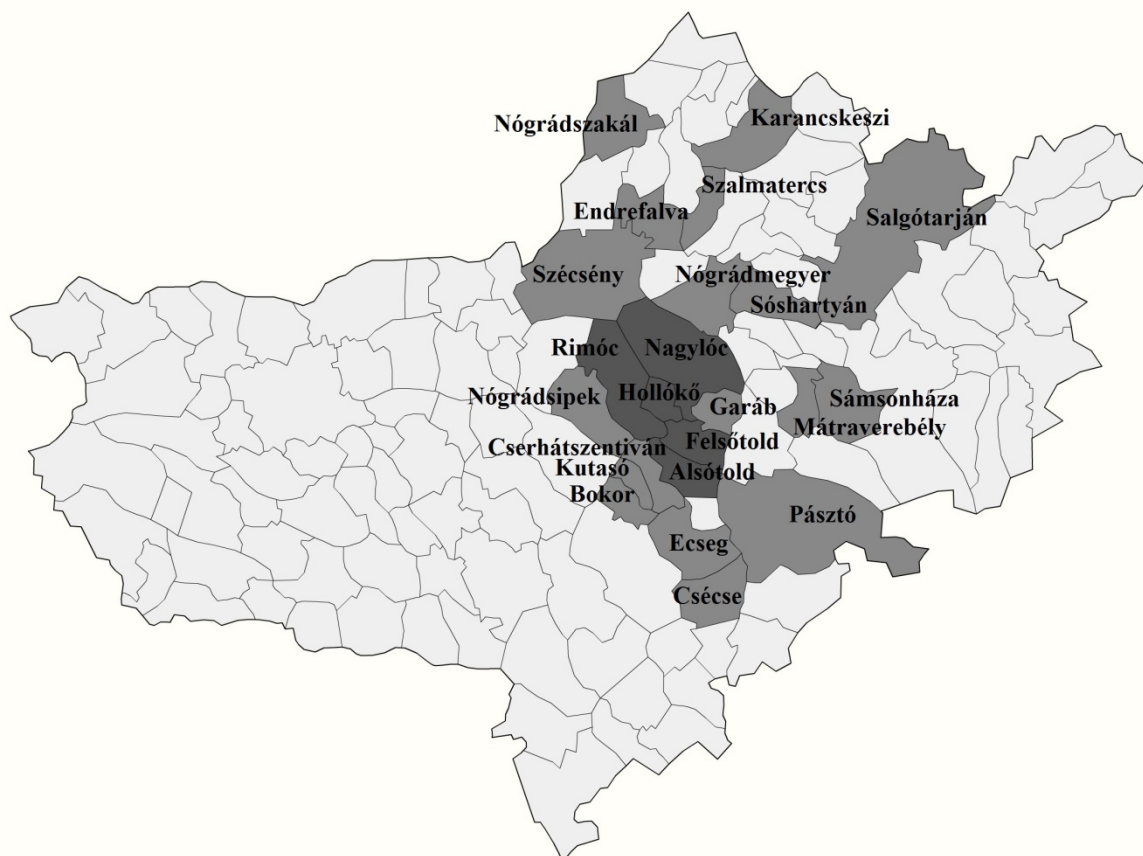
2. ábra: Kedvező helyzetűnek tartott települések Nógrád megyében

Forrás: a 2015. évi falukutató kérdőívei alapján szerkesztette Bogárdi T.
Megjegyzés: a sötétebb szín magasabb említési gyakoriságot jelent.

A kedvező és kedvezőtlen helyzetű települések sorában tehát nagyjából egyformán jelent meg Hollókő a mentális térképezés során. Célzott kérdésünk során vizsgáltuk, hogy vajon, „Hollókő egy szép és kellemes hangulatú falu” képét festi-e az emberekben. Azaz egyetértenek –e, ezzel a megállapítással. (Az 5: az állítással való teljes egyetértést, az 1: a teljes elutasítást jelentette.) A végeredmény szerint a megkérdezettek 71 %-a értett ezzel teljesen egyet, és csupán 5 % volt, aki egyáltalán nem.

3. ábra: Kedvezőtlen helyzetűnek tartott települések Nógrád megyében

Forrás: a 2015. évi falukutatás kérdőívei alapján szerkesztette Bogárdi T.
Megjegyzés: a sötétebb szín magasabb említési gyakoriságot jelent.

A hollókői válaszadóink által szívesen és nem szívesen lakott utcák a községben

A települések nem homogén terek. Vannak kedveltebb és kifejezetten nem kedvelt részeik. Átány esetében is célul tűztük ki, hogy feltérképezzük a közmegítélést, hogy mely utcákon gondolják a válaszadóink, hogy jó lakni, és hol vannak olyan részek, ahol nem. (A kérdésseltevés során nem korlátoztuk az egy válaszadó által felsorolható utcák számát.) A válaszadás értékelése során az egyik fontos tapasztalatunk az volt, hogy nem szívesen lakott utcákra kérdezve a megkérdezettek csaknem fele (47%), a szívesen lakna ott kérdésre a válaszadók kb. negyede (23%) nem tudott/nem akart választ adni. Akik viszont válaszoltak, azoknak a véleménye viszont igen megosztott volt.

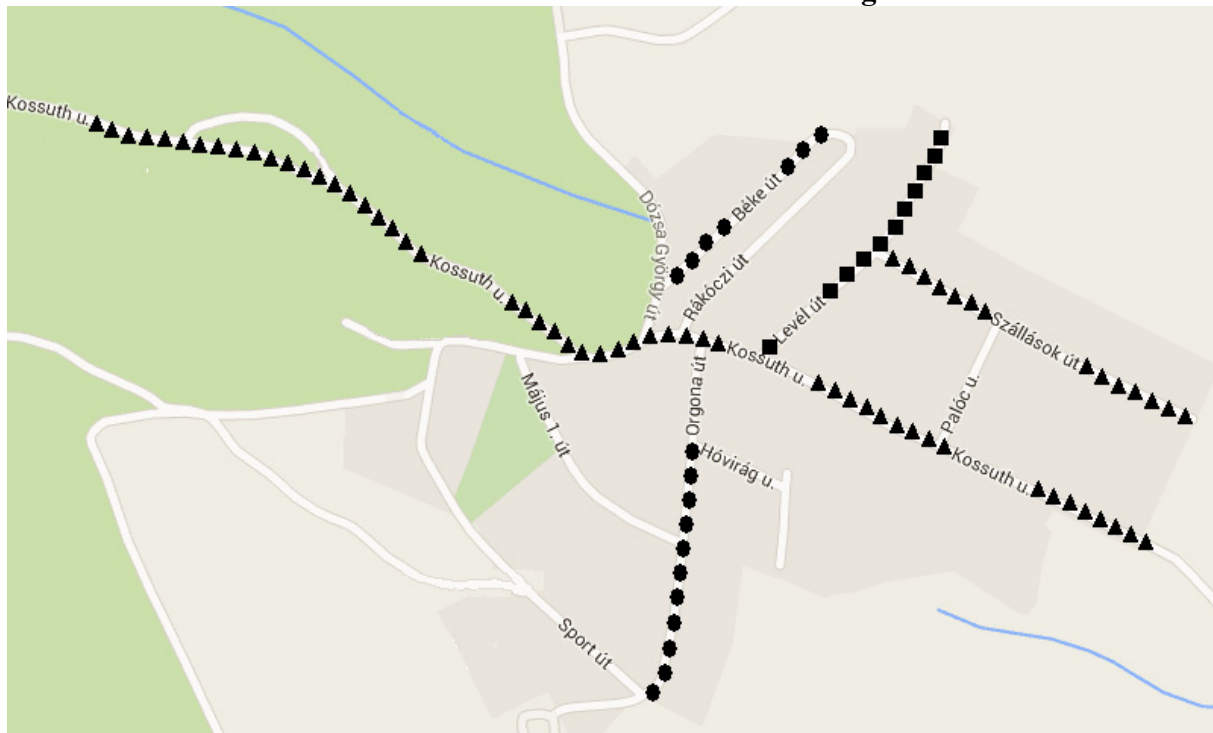
Ami a nem szívesen lakott utcákat illeti, lényegében minden utca előkerült abban az összefüggésben, hogy nem szívesen lagnának ott. Térképre azonban csak azok kerültek, amelyek 5-nél több jelölést kaptak. Ilyen volt a 8 jelölést kapó *Szállások út*, amivel kapcsolatban a kritika úgy fogalmazódott meg, hogy nem jó a hangulata, nincs szép kilátása, sokkal gondozatlanabb, új stílusú, nem illeszkedik Hollókő arculatához. Ugyancsak 8 jelölést kapott a Kossuth utca. Ez az utca a fejekben két részből áll egy név alatt. Az újfalu részén a helyiek azért nem lagnának szívesen, mert nagyon forgalmas. Míg az ófalui résszel a gond az (az itt található *Petőfi* utcával egyetemben), hogy rengeteg turista járja, sok az üres ház, nincs

élet, a házakon kicsik az ablakok, és nem is lehet olyanra csinálni, amelyben szívesen lalnának. Egyik megkérdezettünk találóan „szigetnek” nevezte ezt a falurészt. A *Levél út* is 5 jelölést kapott, legfőképp azért, mert kiesik, távol van mindentől, és itt nem szép a kilátás.

Válaszadóink összesen 61 említést tettek szívesen lakott utcákra. A szívesen lakott utcák említésére is igaz, hogy szinte minden utca előkerült. Többnyire a saját utcáját, ahol él mindenki ide sorolta. Eppen ezért térképen csak azokat az utcákat jelöltük, amelyeknek 4-nél több jelölésük volt. A *Kossuth* utca (beleértve az ófalui és az újfalu részét) volt a legtöbbször megjelenő utca a „szívesen lakna itt” kérdésre (12 jelölés). Ennek okaként sokszor jelent meg az, hogy itt született a válaszadó, itt áll(t) a szülői ház. Ugyancsak oka volt az utca népszerűségének, hogy közel van mindenhez. Az ófalui rész előnyének jelölték a szép kilátást. Újfaluban négy utca volt kiemelkedő a szívesen lakott utcák között: a *Szállások útja és az Orgona út* (8-8 jelöléssel), a *Béke út* 7 jelöléssel és a *Sport út* 4 jelöléssel. A Sport út mellett az szól az elmondottak szerint, hogy csendes, szép a kilátás és jó a levegő. A Béke út vonzereje, hogy vannak hagyományos, szép házak, de távol van a tömegetől, és élnek itt fiatalok is. A Szállások és Orgona útnál a csendességet, nyugalmat említették a válaszadók, a Sport utcánál ezek mellett a szép panorámát is.

4. ábra: Szívesen és nem szívesen lakott utcák a Hollókőn a megkérdezettek szerint

Forrás: a 2015. évi falukutatás kérdőívei alapján szerkesztette Molnár M.

Megjegyzés: körökkel a szívesen, négyzetekkel a nem szívesen lakott utcák, háromszögekkel a mind szívesen, mind nem szívesen lakott utcáknál magas említésszámmal megjelenő utcák.

A továbbiakban (a Tagxedo program által készített) szófelhő segítségével ábrázoljuk válaszadóink indoklását előbb a szívesen, majd a nem szívesen lakott utcák esetében.

Összesen 36 válaszadó fűzött indoklást is a szívesen lakott utcák felsorolása mellé, és ahogyan az 5. ábra is mutatja, jellemzően a csendre, nyugalomra hivatkoztak, illetve többeknél megjelent, hogy az említett utcához van személyes kötődése.

5. ábra: A szívesen lakott utcák jellemzői a válaszadók szerint

Forrás: a 2015. évi falukutatás kérdőívei alapján szerkesztette Bogárdi T. (Tagxedo)

A nem szívesen lakott utcák esetében összesen 28 válaszadó fogalmazott meg indoklást, legtöbbben a forgalomra, zajra panaszkodtak. (6. ábra)

6. ábra: A nem szívesen lakott utcák jellemzői a válaszadók szerint

Forrás: a 2015. évi falukutatás kérdőívei alapján szerkesztette Bogárdi T. (Tagxedo)

Összevetve az eredményeinket, Hollókőn azt tapasztaltuk, a Levél utcát leszámítva ugyanazok az utcák kerültek elő a szívesen lakna-e ott és a legkevésbé szívesen lakna ott

kérdésre adott válaszokban: a Kossuth út, általában az Ófalu, valamint a Szállások és a Sport út.

Kedvelt (fontos) helyek Hollókőn

Kérdésünkre a 65 válaszadóból 60 nevezte meg a kedvelt helyét, helyeit Hollókőn. Összesen 122 említést tettek, de ezek közül az általában csak utcákat megnevező véleményeket nem kezeltük együtt a többivel. Négy igazán kiemelkedő hely van a legkedveltebbek között a felmérésünk alapján. A Vár az első (30 jelölés). A második a katolikus templom (15 jelölés), a harmadik Ófalu (13 jelölés), de a tanösvény, a túraútvonal, a falu körüli erdő is sok jelölést kapott (11). Négyen jelölték Öregszőlőt, hárman a játszóteret, és a kocsmát, ketten a vár alatti forrást és az iskolát (óvodát). Egy-egy jelölést kapott a várdomb, a kultúrház, a nadrágszij-parcella, a vegyesbolt, a Gomb hegy teteje, a Pajtakert, a temető, a Babamúzeum, a Kávézó, a régi vízművek, és a parkoló.

Miben más Hollókő, mint a többi falu?

Mentális térképezésünkön kíváncsiak voltunk, hogy másnak látják-e Hollókőt a hollókőiek, és ha igen, akkor miben áll ez a másság? A válaszadók 88%-a igennel válaszolt. A különbséget meglepően sokféle okra vezették vissza a megkérdezettjeink. És noha senki sem vitatja, hogy „Hollókő olyan, mint egy ékszerdoboz” ; ezzel együtt is érdemes volt a Hollókő másságát megfogalmazók véleményét pozitív és negatív csoportokban összegezni.

Pozitív értelemben a leggyakrabban a Világörökség szó került elő az indokok sorában úgy is, mint ami miatt a településnek jobb a megítélése, nagyobb a látogatottsága, az ismertsége, úgy is, mint ami miatt lehetőség van több forráshoz jutni a környék többi településéhez képest. A Világörökség cím miatt nagyobb a felelősség is. A falu másságának oka az idegenforgalom is, ami miatt, az emberek itt másabbak, vendégszeretőbbek. Ugyancsak pozitívuma a falunak, hogy itt nincsenek cigányok. Pozitívum, hogy itt együtt van a szép természet, a történelmi emlék (vár), és a néphagyomány. A néphagyomány fontossága igen sokszor előkerült az indokok sorában, és az is, hogy itt erősebben ragaszkodnak a helyiek a hagyományaikhoz. Összességében a válaszadók szerint Hollókő fejlettebb, mint a többi (pl. jobbak a közművek). Nyitottabb is, mint a többi falu, és állandó a pezsgés: szinte minden hétvégén történik valami. Olyan dolgok vannak itt (pl. étterem), amik más hasonló méretű falvakban nincsenek. Másabb a falu azért is, mert az itt élők nyugodtabbak. És büszkéek, hisz több tucat védett épülettel és természeti értékkel rendelkezik a falujuk. Makacsak is, de összetartóak is. Mindenki ismer mindenkit.

Negatív értelemben a falu egyrészt attól más, mint a többi, hogy a turizmus érdekkülönbségeket teremtett a faluban, ami miatt Hollókőn nehezebb közös célokat kialakítani. A turizmus negatív hatása többféleképp is megjelent a véleményekben: „A turizmussal „elkurvulnak” az emberek.”, „Zárt közösség, kifelé összetartó...., de belül irigyek, egymás torkának esnek,” „A turisták jelenléte nagyon meghatározó...., napközben él a falu, hat után azonban kihalttá válik.” Egyik válaszadónk így fogalmazta meg a fő problémát: „Meg van halva az egész.” Egy másik vélemény szerint a fő baj: „itt nincs közösség”, „Magának valóbb falu,” „A falu kisebb, mint a többi, de a közösség mégsem igazán összetartó”. A hagyományhoz kötődés az itteniek gondolkodásában azt is jelenti, hogy nehezen fogadják el az újat. A turizmus ilyen méretekben már nagy teher. És egy markáns

vélemény a végére: „Rengeteg a beköltöző, Hollókő nem az, mint 40 éve”..., gyűttmentekkel nem lehet boldogulni. „

Összefoglalás

Hollókő egy nagy múltú, ismert, erős identitású falu. Alapvetően hollókői gyökerű lakókból szerveződik, ami nyilvánvalóan meghatározza a mentális tartalmat. A saját falujuk megítélését a helyiek tapasztalataink szerint meglepően realisztikus módon ítélik meg. Várakozásaink szerint azonban a nemzetközi ismertség, a kitüntető cím, a pályázati sikerek, a beruházások volumene alapján pozitívabb megítélést vártunk. Ez azonban nem feltétlenül hátrány, sőt előny is lehet, hisz ez tartja meg a közösséget a racionalitás talaján, ami a távlatos tervezésben fontos. A mentális térképezésben nyert eredményünk alapján kijelenthető, hogy nem csupán a kívülről ideérkezőknek, hanem az itt élőknek is magas (talán magasabb is az átlagosnál) az elvárása a faluval szemben. Az itt élők zömében magukénak érzik a falut. Ez akkor is igaz, ha a falu elmúlt évtizedekben végbement változásaihoz nem egyformán állnak hozzá, nem egyformán ítélik meg a helyi történeteket.

Irodalomjegyzék

Cséfalvai Z. (1990): Térképek a fejünkben. Budapest, Akadémiai Kiadó

Downs, Roger M. és David Stea (1973): Térképek az elmében. Robert M. Downs és David Stea: Cognitive Maps and Spatial Behavior: Process and Products. In: Downs és Stea (szerk.): Image and Environments. Chicago: Aldine Publishing: (<http://mmap.integratio.ro/pdf/6mentmap.pdf>) - 149-150. oldal

Kovács Dezső- Molnár Melinda (2000): Hollókő In: Bódi Ferenc- Bóhm Antal: Sikeres helyi társadalmak Magyarországon Vidékfejlesztési Kiskönyvtár Agroinform Kiadó Budapest

Molnár Melinda (2010): A mentális térképezés szerepe a területi monitoring-vizsgálatokban Bag példáján FALU VÁROS RÉGIÓ 2010:(2-3) pp. 40-44.

24. Otthon őrzött népviseletes babák

ÖSSZEGZŐ GONDOLATOK HOLLÓKŐ ENDOGÉN ERŐFORRÁSAIRÓL, A HELYI FEJLESZTÉS LEHETŐSÉGEIRŐL

SYNTHESIZING IDEAS ABOUT THE ENDOGENOUS LOCAL DEVELOPMENT IN HOLLÓKŐ

Ritter Krisztián egyetemi docens SZE GTK RGVI
Krisztián Ritter, associate professor SZIU

Absztrakt

A vidék és területfejlesztés elmélete régóta hangsúlyozza az endogén erőforrások szerepének fontosságát a helyi stratégiák kialakításában, működtetésében. A Hollókőn lefolytatott primer kutatásunk alapján ki kell emelni, hogy a fő fejlődési irány a turizmus. Ehhez azonban lehetőség van a helyi gazdaság diverzifikálására, és multifunkcionális szerepkörökre. Mindehhez a helyi szereplők közti érdemi együttműködés megteremtését, valamint az elképzeléseket megvalósító fiatalok bevonását nevesítjük elsődleges feladatként.

Abstract

The importance of the endogenous resources for creating and operating local strategies has been emphasized for a long time in territorial and rural development policies. Based on our primary research in Hollókő the main direction of the development is the tourism. However there's an opportunity for economic diversification, serving multifunctions for locals. To achieve these goals we identify the creation of meaningful cooperation between the local actors, and attraction of young generation carrying out the elements of the strategy as most important tasks.

Összegző gondolatok a versenyképesség, endogén fejlesztés nézőpontjából

Hollókő falu társadalmának, gazdaságának értékelésekor két külön feladatunk van. Világosan látni kell a világörökségi területtel kapcsolatos adottságokat és feladatokat, mely magába foglalja Hollókő település belterületének egy részét (az Ófalut), illetve közvetlen környezetét, valamint az Ófalutól északra a patak völgy déli oldalán fekvő, az Ófaluhoz szervesen kapcsolódó volt zártkerti - egykori szőlőhegyi - területet. Déli irányban a világörökségi terület részét képezik a települést és a várat körbevevő erdő és gyeperősszítási területek is. Emellett ismerni kell a falu hétköznapi arcát; azt ahogyan a fiatalok felnőnek, ahogyan az alapvető szolgáltatásokat igénybe veszik. A kötet tanulmányai bemutatják, hogy a lokális, endogén erőforrások miként tekinthetők az önerőből történő építkezés alapköveinek, hogyan kapcsolódik össze ez a két létforma Hollókő életében. Hiszen a bemutatott tanulmányok alapján láthatjuk, hogy nem egyszerűen a turizmus, hanem számos tényező határozza meg a falu fejlődését. Ezek felkutatása, a mechanizmusaik megértése elengedhetetlen a helyi gazdasági-társadalmi fejlődéshez, fejlesztéshez. Az új szemléletű területi politika ugyanis a térségi adottságokból kell, hogy kiinduljon, olyan belső, endogén erőforrásokból, melyek megfelelő körülmények közt aktivizálhatók (ld. Káposzta 2007).

Ahogyan az endogén elméletből is következik, a fejlesztések akkor lehetnek eredményesek, ha - miközben a regionális és globális hálózatokhoz való kapcsolódást teszik lehetővé (ld. Lowe et al. 1995), teret adnak a helyi részvételnek (participation) és a helyi kezdeményezéseknek (Cernea 1992) - egyértelműen az adott terület helyi (természeti,

gazdasági, humán, kulturális) erőforrásaira alapoznak (Kulcsár 2006, Ploeg és Dijk 1995). Eközben az önerős fejlesztés révén hosszú távon elszakadnak a külső támogatás okozta függőségtől, és a fenntartható fejlődést szolgálják (Murdoch 1995). Terluin és Post (2001), valamint Kulcsár (2006) alapján a helyi erőforrások (local resources) mellett, a helyi tevékenységek (local activities) és a helyi szereplők (local actors) fontossága, valamint az integrált megközelítés is meghatározó. Ez halmozottan igaz a hollókői tapasztalatainkra is.

Moseley (2003) alapján a helyi erőforrások értékének előnyben részesítéséhez a helyi erőforrások, valamint ezeknek az új üzleti lehetőségek megteremtésére való potenciáljának ismerete, és a megfelelő hozzáértés elengedhetetlen. Úgy véljük, Hollókő profi csapattal rendelkezik ezen potenciálok kiaknázásban. A helyi erőforrások egyre inkább helyi (főként munkaerő) igénybevétellel hasznosulnak. Megjelenik a fejlesztési irányokban a helyi sokszínűség, a helyi terület jellegzetességeinek támogatása, a helyi identitás, valamint a hozzá kapcsolódó különféle minőségi áruk és szolgáltatások fejlesztése és értékesítése is.

Hollókő sajátosan ötvözi, hogy az üzleti siker gazdasági hasznot hoz az azt előállító vállalkozások számára, ezzel a termék ismertségének növekedése magával húzza a helyi gazdaság egyéb szereplőit is. Ugyanakkor az is igaz, hogy a termék sikere a helyi lakosság bevonásával történik, amely magával vonja a társadalmi kohézió és az identitástudat erősödését is. Ez Endrighi (1999) elméletének sajátos ötvöződése.

Egyes szereplők közvetlenül is részt vesznek a termék előállításában, míg mások csak közvetett szerepet töltenek be, esetenként nem is az előállítás helyszínén tevékenykednek. A szereplők érdekeltségeit alapvetően az határozhatja meg, hogy az érintettnek mi a célja, illetve hogy önmagának a régióknak, mint a termék előállítási helyszínének milyen szerepet jut. Az érintettek célja alapján megkülönböztethetünk olyan stratégiát, amely csak magának a terméknek az előállítási és értékesítési folyamatára (az ellátási láncra) koncentrálna, illetve olyat, amikor a helyi gazdaság és társadalom egésze a célcsoport (kiterjesztett nézőpont). Az előállítási helyszín a stratégiában betöltött szerepe alapján lehet egyszerűen csak egy minőségi ismertetőjel, de akár az adottságok kifejezője is. Minőségi ismertetőjelként (garanciaként) a származási hely pontos megjelölése arra szolgál, hogy segítsen a vásárló számára megkülönböztetni az adott terméket a többi, hasonló terméktől. Adottságok kifejezőjeként az előállítási hely egy gyűjtőfogalom, mely a régióhoz kötődő összes termék- és szolgáltatás-kosarának együttesét fejezi ki. A termék szoros értelemben vett ellátási lánc mellett figyelmet szán a kapcsolódó ágazatoknak is, és általánosságban véve szolgálja az adott térség érdekeit (idézi Török 2013).

Hollókőn egy sajátos multifunkcionalitás valósul meg, hiszen az itt élők élete nem kizárólagosan csak a gazdaságtól függ, hanem a kulturális és környezeti feladatok ellátásától is (ld. Erről Kopasz 2005). A termelés mellett meghatározóak az ökológiai-környezeti, valamint társadalmi-, gazdasági-, szociális-, kulturális funkciók is. Ezekhez a multifunkciókhoz a világörökségi elemek, a hungarikumok, mint tradicionális vidéki termékek, illetve a körük fűződő tevékenységek, szokások és események jelentősen hozzájárulnak.

Hollókő Ófalu és környezete az UNESCO Világörökség listájára valamint a Hungarikumok Nemzeti Gyűjteményébe is a kulturális örökség kategóriájába került be. Hungarikumnak lenni azt jelenti, hogy olyan megkülönböztetésre, kiemelésre méltó magyar nemzeti értékről van szó, amely több évszázada, nemzedékek során egyediségével, különlegességével és minőségével a magyarság szimbólumává vált. Nemzeti értéként pedig Hollókő is hozzájárul a saját-

san magyar szellemi-termelő tevékenységhez, termelési kultúrához, tudáshoz és hagyományokhoz.¹ Ennek eredményeként Hollóköt és környezetét, mint komplex „turisztikai termék”-et értelmezhetjük.

Tózsza és Zátori (2013) megállapítják, hogy fontos a hungarikumok turisztikai termékbe való integrálása, ugyanis olyan értékeket és egyben turisztikai erőforrásokat, vonzerőt vagy vonzerő-elemet jelentenek, amelyekre alapozva egyedi, autentikus, újdonságértékkel rendelkező, megkülönböztethető desztinációs termékek hozhatóak létre. Ezt Hollókő nemcsak elméletben tudja nyújtani.

Ugyanakkor, a világörökség, a hungarikum, mint turisztikai erőforrás önmagában nem sikertényező. Megfelelőképpen kommunikálni is kell a fogyasztók irányába. Az információ szolgáltatás kulcsfontosságú tényező az egyedi érték megtalálásában, valamint a turizmus általi népszerűsítésben egyaránt. Megszívlelendő Tózsza és Zátori (2013) gondolata, akik úgy vélik, hogy a belföldi szegmens irányába a hungarikum, mint brand és kiemelt érték kommunikációján van a hangsúly, a külföldi szegmens tekintetében inkább a hungarikumok bevonásával történő termékfejlesztés a fontosabb, amely megkülönbözteti a hazai ajánlatot a nemzetközi turisztikai piacon. Ez azért is fontos, mert a világörökségi elemek, a hungarikumok a turizmus révén hatékonyan hozzájárulhatnak az országimázs építéséhez is. Ez a folyamat imázsstranszferként fogható fel. Az ország imázsa befolyásolja a termék ország-eredet imázsát, amely beépül a termékről alkotott általános imázsba, de természetesen az imázs-transzfer visszafelé is érvényesülhet, így a hungarikum csúcsteljesítmények az országimázs aktív formálóinak nevezhetők (Tózsza és Zátori 2013).

A fejlesztés, fejlődés irányai

Hollókő-Ófalu és környezete kezelési tervét (KT) megalapozó dokumentáció (ld. KT 2014) négy, Hollókő Ófalu és környezete világörökségi helyszín Kiemelkedő Egyetemes Értéket (KEÉ) megtestesítő attribútumát határozza meg (1. ábra):

- **Tájhasználat és tájkarakter:** az Ófalu táji-természeti környezettel harmonizáló tájképi megjelenése, a hagyományos település- és tájszerkezet, a hagyományos gazdálkodás során kialakult hagyásfás legelős, keskenyparcellás-kertes táji környezet, és a középkori eredetű vár tájképet meghatározó elhelyezkedése
- **Településszerkezet:** az Ófalu történelmi településszerkezete, telekstruktúrája és jellemző fésűs beépítése
- **Épített értékek:** a hagyományos palóc építészet, formavilág és anyaghasználat egysége, a palóc építészeti formakincs, tömegképzés, ornamentika
- **Kulturális értékek tárháza:** hagyományos életmód, kultúra és annak bemutatása

A KT az alábbi prioritások mentén határozza meg tájhasználatlaltal és tájkarakterrel kapcsolatos attribútumot:

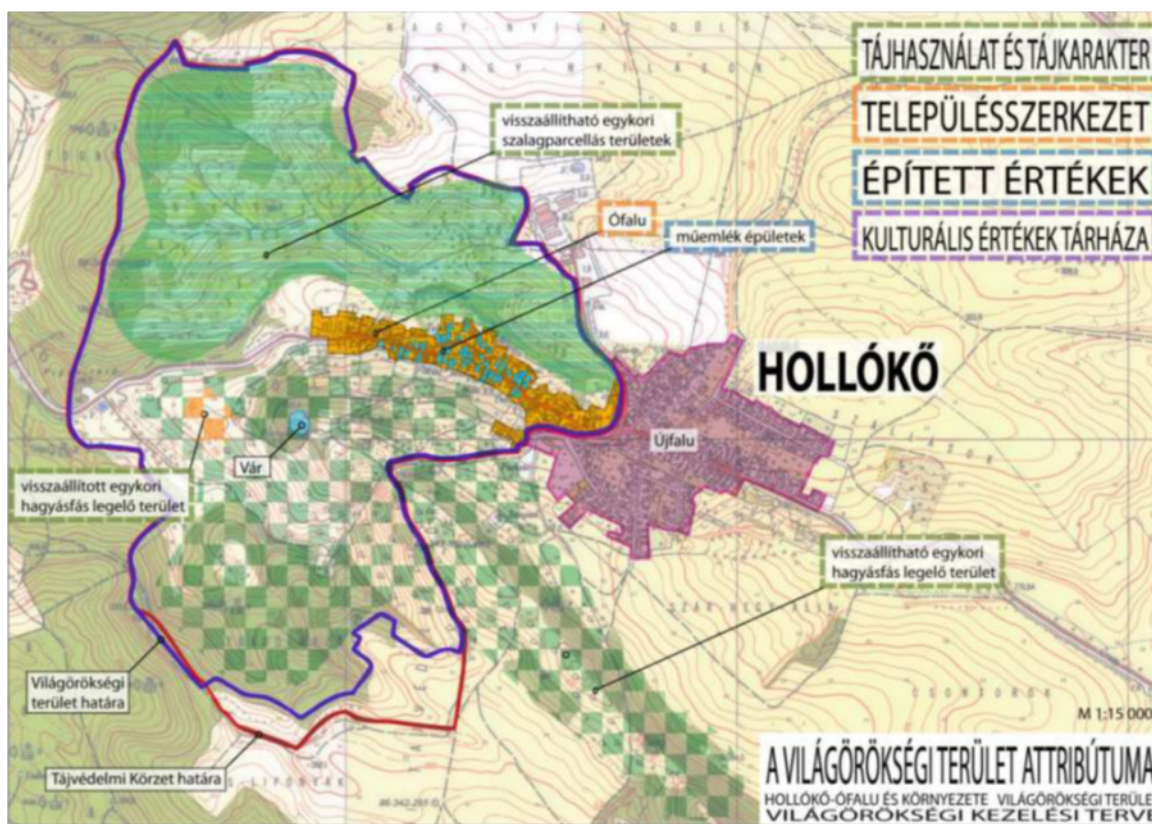
- A tájhasználat megújítását átfogó (integrált) falufejlesztési program keretében kell megvalósítani a táj eltartó képességének hasznosításával, falugazdaság létrehozásával.
- A gazdálkodást, a falugazdaságot a mai kor igényeinek megfelelő módon kell megszervezni.

---

¹ Forrás: 2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról

- Az egykori hagyásfás legelőterületet - az Ófalu és a Vár közötti részen, a Vártól délre és keletre eső területeken - vissza kell állítani és folyamatos legeltetéssel hasznosítva kell megőrizni.
- A szőlőhegy művelését (szőlő, gyümölcs) a keskenyparcellás jelleg megőrzésével újra kell szervezni a mai adottságok és korlátozó feltételek figyelembevételével.
- A tájképi megjelenést a tájhasználat megújítása mellett, a látvány szempontjából kiemelt fontosságú tájrészletekre való rálátás tudatos biztosításával és fenntartásával (látványtengelyek, kilátópontok) is biztosítani kell.
- Az erdők visszaszorítása (hagyásfás legelő visszaállításával) tovább erősíti a Vár tájképet meghatározó megjelenését (KT 2014).

1. ábra: A világörökség attribútumok területi érintettsége Hollókőn

Forrás: KT, 2004

A KT arra alapozódik, hogy a világörökség értékeinek megőrzése, a tájhasználat megújítása csak a helyi szereplők támogatásával, az életükbe való beépülésével valósulhat meg, és ha az együttműködésre való hajlandóság elvész, akkor Hollókőn - amely egy kicsiny közösség - nagyon nehéz lesz eredményt elérni. Mi ezen a területen érezzük úgy, hogy jelentős összehangolásra van szükség. A falu jelenlegi irányítói úgy vélik, az 1970-80-as években a település lakóit kihagyták a világörökséggel kapcsolatos folyamatokból, és miközben velük nem is ismertették, milyen értékekről van szó, a címet nem „társadalmassították”, a lehetőségben rejlő gazdasági potenciálból, a profitból kihagyták őket². Ez is, és a helyi feltételek hiányosságai is erősítették a fiatalok elvándorlásának tendenciáit.

² Külső szemlélőként egy kicsit ennek megismétlődése körvonalazódik, bár itt is megjelenik az a sok helyen tapasztalható tendencia, hogy a lakosok morgolódása nem jár együtt a közös fórumokon való megjelenéssel.

Bár több intézkedés is született a fiatalok visszavonására, fejlesztették és fenntartják az óvodát és iskolát (amibe egyébként nem csak helyből járnak), bérlakás programmal támogatják a be/visszaköltözést (4-5 család már ezt ki is használta), kifejezetten a mezőgazdálkodás újraindításával, a fiatalok ebbe történő bevonásával kapcsolatban bizonyos fenntartásaink vannak. Ráadásul ezzel - mint sok minden egyébbel - kapcsolatban is felmerül a két településrész (Ófalú-Újfalú) éles elválásának kérdése. A fejlesztések (némileg persze érthetően) az Ófalura koncentrálnak, miközben a fejlesztések hatása is elsősorban ott csapódik le.

A stratégiában elfoglalt kiemelkedő szerepe ellenére a jelenlegi lakosság az Újfaluban (1-2 kivétellel) nem osztotta azt a véleményt, hogy a mezőgazdálkodás potenciális lehetőséget hordozna a falu lakossága számára. Bár az önkormányzat véleménye szerint a helyi termékekre alapozott feldolgozás kitűzött cél (tej, sajt, pékség), jelenleg nincs még sem helyi termék, sem helyi vállalkozó erre (a kutatásunk után realizálódó sajt üzem is „külsős” vállalkozásként indult). A vezetés is tisztában van vele, hogy nagyon nehéz piacképes formában újraindítani a gazdálkodást a nadrágszij-parcellákon illetve a hagyásfás legelőn, és szükség lesz egy Hollókő brandre, ami alátámasztja majd, hogy a helyi, minőségi termék miért drágább, mint a környékbeliek. A gyümölcsökön, bogyósokon kívül (a szőlő termesztését mindenki kizárta) felmerült esetleg levendula, eper, áfonya termesztése, szedd magad akciók beindítása is. Néhány erre alkalmas terület önkormányzati kézben van, az lehetne kiindulási terület. Ez a túlnyomó részt szezonális munkát biztosító művelés igazából egyfajta attrakcióként szolgálhatna. Felmerült a szövetkezés kérdése is, amiben az önkormányzat lehetne a kezdeményező fél, és így piacképesebben állíthatnának elő helyi termékeket. Ugyanakkor gond, hogy a legtöbb vállalkozás a településen „külsős”, ez az érdekegyeztetést, a felvásárlást nehezíti.

Mindeközben jellemző, hogy a helyben található munkahelyek már most is számos esetben a környező településeken élőknek ad lehetőséget. Tehát aki akar, tud helyben munkát találni. Felmerül a kérdés, hogy az egyébként számos kötöttséggel járó mezőgazdasági tevékenység - úgy, hogy közben van más munkalehetőség (pl. az épülő hotel esetében 50-60 munkahelyet prognosztizálnak) - fog-e bárki számára vonzó lenni. Az önkormányzat tervei közt szerepel, hogy a bérlakás programot ehhez a feltételhez kötik, ez esetleg ösztönző lehet.

Ahhoz, hogy a település elkerülje a helyiek szóhasználatával azt, hogy „kirakat-örökség” legyen, hogy a két településrész fejlődése ne legyen elszakadva egymástól, hogy a helyiek is tényleg magukénak tudják a falut, és élvezzék a Világörökségből és hungarikumból származó előnyöket, nagyon fontosnak tartjuk a két településrész, a vezetőség és a lakosság, a fiatalok és az idősebb generáció, a külső és belső szereplők közti összhang megteremtését. A társadalmi, gazdasági tevékenységek turizmussal való szoros összefonódása pedig továbbra is megkívánja a multifunkcionális és fenntartható elveket.

Irodalomjegyzék

Bacsi Zs, Forman B, Káposzta J, Nagyné Molnár M, Péter B.(2007): Regionális gazdaságtan
Gödöllő: DE AMTC AVK, 2007. 300 p. ISBN:978-963-9732-76-6
Cernea, M. (1992): *The Building Blocks of Participation.* Washington: World Bank

---

Okként persze előfordul az is, hogy nem veszik figyelembe valakinek a véleményét, és megemlíthető az idős kornak betudható érdektelenség is.

- Endrighi, E.* (1999): La valorizzazione delle produzioni tipiche locali. Dal concetto di valore alle indicazioni operative. (The valorisation of typical local products. From the concept of value to the operative indications). *Rivista di Economia Agraria* LIV (1) pp. 3-26.
- Kopasz M.* (2005): Multifuncionális mezőgazdaság az EU törekvéseinek összhangjában. *A Falu* (1) 51-60. p.
- Kulcsár L.* (Szerk.) (2006): Vidékfejlesztés. Gödöllő: SZIE
- Lowe, P. - Murdoch, J. - Ward, N.* (1995): Networks in Rural Development: beyond exogenous and endogenous models. 87-105. p. In: Ploeg, J. D. van der - Dijk, G. van (Ed.): Beyond modernisation: The impact of endogenous rural development Assen: Van Gorcum
- Moseley, M. J.* (2003): Rural Development Principles and Practice. Sage, London
- Murdoch, J.* (1995): Sustainable Rural Development: Towards a research agenda. *Regional Studies* (5) 479-499. p.
- Ploeg, J. D. van der - Dijk, G. van* (szerk.) (1995): Beyond Modernization: The Impact of Endogenous Rural Development. Assen, The Netherlands: Van Gorcum
- Terluin, I. J. - Post, J. H.* (2001): Key messages on employment dynamics in leading and lagging rural regions of the EU. (Az „European Rural Development: Problems, Chances, Research Needs” c. konferencián (2001. május 7-9.) elhangzott előadás anyaga.) Agricultural Economics Research Institute LEI, The Hague
http://www.iiasa.ac.at/Research/ERD/net/pdf/terluin_1.pdf
- Tózsá I. - Zátori A.* (2013): Hungarikumok. [Corvinus Turizmus Kompetencia Központ Szakkönyvsorozat - 1.] Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem GK KTI Turizmus Kompetencia Központ

Egyéb források

KT (2014): Hollókő-ófalú és környezete világörökségi helyszínre vonatkozó világörökségi kezelési terv szakmai előkészítésére szolgáló megalapozó dokumentáció és világörökségi kezelési terv. Badacsony: Táj-Terv Műhely Kft, Budapest: Város-Teampannon Kft

25. kép: Természet és ember: bíboros kosbor háttérben a várral

26. kép: A faluszeminaristák háttérben a Várral

27. kép: Faluszeminaristák a várban

**A FALUSZEMINÁRIUM MUNKÁJÁHOZ
KAPCSOLÓDÓ GÖDÖLLŐI GIMNÁZIUMOK EREDMÉNYEI**

A Faluszeminárium minden évben bemutatkozik a Kutatók Éjszakája országos rendezvény gödöllői helyszínén. Ezen az alkalmon hagyományosan vendégül látjuk Gödöllő középiskoláit. Erre 2015-ben is sor került. Mint minden ilyen alkalommal, így idén is az aktuálisan abban az évben kutatott falu volt a fókuszban. 2015-ben tehát Hollókő. Ennek kapcsán három gödöllői gimnázium között általános faluföldrajzi, és Hollókővel kapcsolatos témában vetélkedőt hirdettünk. A négy lelkes csapat eredménye a következőképp alakult:

1. helyezett: Domi és a Baloghok (a Református Líceum csapata): Györgyi Dominika, Balogh Dániel, Balogh Márton.

Felkészítő tanár: Molnár Andrea

2. helyezett: Varjúkavics (Premontrei Szent Norbert Gimnázium csapata): Nagy Brigitta, Szabó Bernadett, Nagy Kamilla

Felkészítő tanár: Lencsés Barna

3. helyezett: 12. c. (Premontrei Szent Norbert Gimnázium csapata): Lukács Adrienn, Zaji Miklós

Felkészítő tanár: Lencsés Barna

4. helyezett: T.I.G. (Török Ignác Gimnázium csapata): Pásztor Dorottya, Bori Boróka, Bazán László

Felkészítő tanár: Guba András

A gimnazistáknak lehetősége volt Hollókővel kapcsolatban gyűjtést végezni és be is mutatni azt a vetélkedő után. Két képekkel illusztrált prezentáció készült. Az egyiket a Varjúkavics csapat (Premontrei Szent Norbert Gimnázium), a másikat a T.I.G. csapata (Török Ignác Gimnázium) készítette. Mindannyian különdíjat kaptak a munkájukért. Az alábbiakban közöljük a diákok bemutatójának kivonatolt, szöveges anyagát.

HOLLÓKŐ, A VILÁGÖRÖKSÉG FALU

Pásztor Dorottya, Bori Boróka, Bazán László (Gödöllői Török Ignác Gimnázium)

Felkészítő tanár: Guba András

Hollókő a KSH 2015.január 1-jei felmérése alapján 329 lelket számolt, melynek 99%-a magyarnak vallja magát, a maradék 1% pedig szlováknak. A lakosság 70%-a nyugdíjas és az átlag életkor 50 év felett van. Ennek ellenére található itt óvoda és általános iskola is, igaz csak alsó tagozat üzemel. A felsősök a 18 km-rel arrébb elhelyezkedő Szécsényben folytatják tanulmányaikat.

A falu létrejöttére kétféle legenda is született, melyek sok pontban egyeznek. Mindkettő a 13. századra nyúlik vissza. Az első szerint egy nemes úr, Kacsics András elrabolta és a várba zárta a szomszédos földesúr asszonyát. Pechjére az asszony dajkája boszorkány volt, aki szeretett lánykaja kiszabadítására üzletet kötött az ördöggel, ennek következtében az ördög a boszorka két fiát hollóvá változtatta, akik elbontották az asszony körül a várat. De a hollók nem ám egyszerűen elbontották a várat, hanem egy másik hegyen gondosan újjá is építették. Ez lett a hollókői vár. Ez a történet mindössze annyiban igaz, hogy a 12. századtól ténylegesen a Kacsics nemzetség tagjai voltak ezen a területen a földesurak. A másik történet szerint ugyancsak egy gőgös nemes úr kezdte el építeni a várat, aki a vár elkészülte előtt asszonyt rabolt magának. Ám ennek az asszonynak volt két idomított hollója, akik elbontották azt, amit aznap a kőművesek felépítettek. Ez egészen addig így folytatódott, míg az elrabolt asszony vissza nem nyerte szabadságát.

A valóságban 1342-ben említik először a falut. Pontosabban a várat említik, és jelzik, hogy egyházas hely volt. A török korszak igen megviselte Hollóköt is. 1715-ben mindössze 3 adóköteles háztartásról számolnak be a feljegyzések. Ezt egy rendkívül gyors újjáépítés követte, ugyanis mindössze 5 év leforgása alatt a falu nem csak benépesedett, de 1720-ra nemesi községként szerepelt a nyilvántartásban. Ez annyit jelent, hogy az itt élők nem fizettek adót.

A településen többször pusztított tűzvész, mivel a házakat fából építették és zsúptetővel fedték. Az 1909-es tűzvész volt a legnagyobb, mely után –mondhatjuk szerencsére – minden megváltozott. A vályogfalú házakat kőalapra emelték, a zsúptetőt cserépszindelyre cserélték. De a házak megőrizték eredeti formájukat és szerkezetüket. Ez az egységes falukép látható ma is.

Talán a legfontosabb dolog, amit meg kell jegyezni Hollókő kapcsán, hogy Magyarország egyetlen faluja, mely helyett kapott az UNESCO világörökség listáján. 1987-ben Budapesttel egyszerre került fel a listára, ezzel elsőként a magyar helyszínek közül. Az UNESCO a hollókői várat és az Ófalut nyilvánította a világörökség részének, mivel eredeti állapotban sikerült megőrizni a 17-18. században kialakított falu tradicionális építészetét, illetve a 20. századot megelőző falusi életet.

A falu központjában egy zsindeyes templom áll, melyet 1889-ben közadakozásból építettek. Körülötte 67 védett épület található. Az Ófalut egyutcás faluszerkezet, falutípus jellemzi. Ez azt jelenti, hogy a központi útra merőlegesen, hosszú szalagtelkek helyezkednek el; azaz a házak kettős vonala a jellemző. Ennek két oka van, az egyik az, hogy régen a családok együtt laktak, hosszú generációkon keresztül. Ha kicsi lett a ház és már nem fértek el, felhúztak a ház háta mögött egy másik házat. A másik oka ennek a szerkezetnek mezőgazdasági szempont volt. Mivel ekével művelték a földet, sokkal egyszerűbb volt a háztáji földet megművelni, ha hosszan egyenesen kellett az ekével haladni, és minél kevesebbszer megfordulni azzal.

Hollókő azon kevés helyszín egyike hazánkban, ahol a mai napig nagy hangsúlyt fektetnek a hagyományőrzésre. Ennek talán legfőbb bizonyítéka maga a népviselet, mely a palóc örökségnek, hagyománynak szerves része. Természetesen ezt nem viselik mindennap, de minden ünnepségre felveszik. A nők alsóruházatában néha akár 15-20 db keményített alsószoknya található az egyszínű felsőszoknya alatt. A felső szoknyán hímzett kötény található. Felül buggyos ujjú inget viselnek, illetve rojtos, gyakran hímzett vállkendőt. A fejükön pedig díszes főkötőt. A férfiak viselete ehhez képest lényegesen egyszerűbb. Szűk, fekete nadrágot, csizmát, hímzett inget, és persze az elmaradhatatlan pörge kalapot hordják.

A hollókőiek kultúrájának szerves része az ünnep. Mint minden keresztény városban, faluban itt is megünneplik a tipikus keresztény ünnepeket, mint a húsvétot, a pünkösdöt és a karácsonyt. Ezek mellett vannak más ünnepek is, mint például: a bornapok, a várnapok és a szüreti felvonulás. A keresztény ünnepek közül, talán a leglátványosabb a húsvét. Ilyenkor két napra megelevenednek a falu régi szokásai. A nem egyházi ünnepek közül a várnapok is nagyon népszerű. Ez augusztus 20-21-én esedékes. Ilyenkor a várba beköltözik a középkori hangulat és megelevenednek a fegyveres harcok, illetve megtekinthetővé válik a királyi vacsora. A fiatalság pedig mindenféle fából készült fegyvereket próbálhat ki. Ezen felül az arra járók megkóstolhatják a helyi finomságokat és borokat is.

A kultúrához hozzátartoznak a helyi épületek is, melyek a hagyományok bemutatására szolgálnak. Ezek közül a falumúzeumot és a vármúzeumot emelném ki. A falumúzeum 1964

óta, egy jellegzetes palóc parasztcsalád életmódját, lakását, bútorait, viseletét és gazdasági eszközeit mutatja be, míg a vármúzeum a vár bemutatására szolgál. Itt megtekinthetőek a vár helyreállításának tervei, a feltáráskor megtalált eszközök, de található itt panoptikum is, mely a várurat és családját jelenti meg. Van itt egy fegyverterem is, mely a 11. századtól a 16. századig terjedő időszak hadviselési eszközeit mutatja be.

Felhasznált irodalom:

<http://www.holloko.hu/>

<http://www.vilagorokseg.hu/holloko-ofalu-es-kornyezete>

<https://www.ksh.hu/>

Tomori V. (1992) *Hollókő: egy palóc falu lélekrajza*. Akadémiai kiadó, Budapest

Zarnóczki A. (2004) *Szécsényi kistérség (4206): Endrefalva, Hollókő ... Varsány, Száz a Magyar Falu Könyvesháza*

HOLLÓKŐ, A PALÓC NÉP KULTÚRA ÖRÖKÖSE

Nagy Brigitta, Szabó Bernadett, Nagy Kamilla (Premontrei Szent Norbert Gimnázium)

Felkészítő tanár: Lencsés Barna

Hollókő, a palóc népi kultúra örököséiként a népviseletben, a népi építészetben, a népi gasztronómiában és a népszokásokban is őriz hagyományokat. Az alábbiakban néhány összegző gondolat következik ezekről.

A *palóc viseletek* a népi kultúra fontos sajátosságai. Akkor is, ha nehezen lehet a hétköznapi életbe átmenteni ezeket az értékeket. Régen minden palóc településnek egyedi, csak az ott élőkre jellemző „beszédes” viselete van. A főkötők színe, díszítése és alakja, a szoknyák száma és hossza (melyek alatt sokszor 10-15 alszoknya található), az ingvállak hímzése, a kötény formája, a pruszlik, a mell- és fejkendő anyaga, megkötésének módja kifejezik viselőjének korát, vagyoni állapotát. A díszes ruhákat általában ma már csak ünnepi alkalmak, búcsúk, lakodalmak, hagyományőrző rendezvények idején hordják.

A *palóc tájegység népi építészetének* jellemzője a kontyolt tetős, vízvezetős, oromdíszes, lakószobából, pitvarból és kamrából álló ház. Jellegzetes berendezési tárgyai: lóca, kisszék, víz tárolására használatos vízesszék, tornyos ágy, díszesen faragott szekrény, festett láda, terpeszlábú asztal, „cifratányér” és házi szentély. A népi építészeti emlékek őrzése komoly feladat, de talán ez a legjobban megoldott része az értékmentésnek. A műemlékvédelmi felügyelet, a népi építészeti szakma előírásai ugyanis útmutatást adnak a jelenkor emberének, hogy miként óvja, őrizze meg az utókornak a hagyományokat.

Ugyancsak őrizendő a palóc *népi gasztronómia* is. Jellegzetes hagyományos palóc ételek a palóc gulyás, a juhtúrós sztrapacska, a görhe = kukoricalepény, a herőce = palóc „fánk”, a ferentő, a kenyérlángos, a túrós lepény, a nyújtott házi rétes. Íme néhány recept:

Sztrapacska: ez egy liszttel összekevert, reszelt krumpliból szaggatott, vízben megfőtt galuska. Ízesítése teszi igazán változatosá. Lehet juhtúrós, tehéntúrós, savanyú-, vagy édeskáposztás, pirított hagymás, lekváros. De kerülhet rá pirított szalonna, töpörtyű, sőt sült libamáj-darabok is.

Görhe: kukoricalepény. Elkészítése a piskótához hasonló, de kukoricalisztből van.

Ferentő: kelt tésztából kis rudakat sodornak, ezeket föltekerik, majd sütés után a tésztát cukrozott tejbe mártják és mákban megforgatják. Tetejére porcukrot szórnak.

A *Palócföld népszokásainak* megőrzése talán a legnagyobb kihívás. Nehéz feladat, hisz nem egyszerűen tárgyak megőrzéséről van szó. Az embert, a közösséget, amiben ezek megszülettek és működtek; megvédeni, életben tartani nagyon nehéz. Hisz az emberek, a közösségek szükségszerűen átalakultak az idők folyamán. Átörökítésük azért nehéz, mert míg a gasztronómia, az építészet, a viselet időtálló, addig az egymásra következő generációk egyre távolabb kerülnek azoktól az ősi hagyományos közösségektől, melyekben ezeknek helye volt. Pedig hagyományosan több népszokás is ismert a Palócföldön. Ilyen például a Luca-nap, a vesszőhordás, a mátkatál, a kiszehordás.

Luca-nap: a gonosz, ártó szellemek elűzését szolgálta. Decemberben, ezen a napon kezdték el készíteni a lucaszékét, hogy tizenhárom nap múltán, a karácsonyi misén, azon ülve, megláthassák a templomba –láthatatlan szárvaik miatt- a bejáratnál lehajtott fejjel érkező boszorkányokat. Luca napján több asszonyi munkát is tilos volt végezni.

Vesszőhordás: a pásztorok karácsonyi vesszőhordásával az állatok szaporodását vélték elősegíteni. A vesszőkből, a gazdasszony annyit húzott, ahány jószága járt ki a legelőre. A vesszőkkel aztán megcsapkodta a pásztor lábát, aki azért ugrált, hogy az udvarról kijáró tehének, olyan frissek legyenek, mint ő. Ilyenkor a pásztor szalonnát és bort kapott, a vesszőt pedig az istállóba tették. Tavasszal ezzel a vesszővel hajtották ki a jószágot a legelőre.

Mátkatál: a serdülő lányok a húsvéti nagybőjt kezdetét jelentő hamvazószerdán készítették ezt az ajándékokkal (sütemény, gyümölcs, bor) megrakott tálat. Ezt ismerős lányokkal, vagy legényekkel küldték el annak, akinek ki akarták fejezni a szeretetüket. A szokás a nem vérrokonok közötti baráti gesztus kifejeződése.

Kiszehordás: télbúcsúztató, tavaszköszöntő jellegű népszokás, melynek során egy szalmabábut készítenek, amit gyakran elégetnek, vagy a falu patakvizébe dobják, azzal a céllal, hogy „elúszassák”, ezzel is szimbolizálva az elmúló telet. Máskor a szalmabábut a szomszéd falu határába vetették ki, hogy a saját falujukat elkerülje a baj és a betegség.

Hollókő nemcsak a hollókőieknek fontos. Jó tudni, nekünk nem hollókőieknek is, hogy vannak még olyan helyek, ahol ápolják hagyományainkat. Vegyünk példát róluk!

A nevezett gimnáziumokban meghirdettünk egy esszéírási lehetőséget is. Az alábbiakban bemutatásra kerül egy sikeres pályamunka.

A MAGYAR LÉLEK TÜKRE
Czelleng Réka 9. osztályos tanuló
Gödöllői Református Líceum Gimnázium
Felkészítő tanár: Molnár Andrea

„A magyar népdal az egész magyar lélek tükre, a magyar nyelvvel egyidős; a magyarság történelme során kialakult és az évszázados - évezredes - használatban csiszolódott népzenei hagyomány anyanyelvünkhöz hasonló érték. Benne mindannyian magunkra ismerhetünk, belőle mások is megismerhetnek bennünket.” (Kodály Zoltán)

Minden magyar ember büszke lehet a gyökereire. A hagyományaira, az ünnepeire, a szokásaira. Vannak azonban olyan kincsek – mint például a néptánc, a népdalok, egyes hagyományörző vidékek-, amelyekre más népek is felfigyelnek. Ilyen kincsünk a Cserhát erdős dombvonulatainak völgyében lévő falucska, Hollókő, ahol mai napig őrzik hagyományait építészetben, öltözködésben, táncokban és népdalokban.

A népi dallamvilág tudatos megismerése alig száz éve kezdődött el, ebbe beletartozik a gyűjtés és rendszerbe foglalás is. Európában elsők között Vikár Béla honosította meg a gyűjtés tudományos módszerét: 1895-től fonográfal vette fel, örökítette meg a dalokat. Századunk közepe óta a hangfelvételek magnetofonnal készülnek. A hollókői népdalok szövegvilágára jellemzően találhatunk dalokat a születésről, a szerelemről, a házasságról, a katonaeletről, de a halálról is. Maga az élet egy dallamokból álló gyűjtemény.

Kodály Zoltán (1882-1967) költői hasonlata is ezt támasztja alá, miszerint „százhangú orgona a magyar népzene, mindenre van hangja a szelíd tréfától a tragédiáig”. Bartók Béla (1881-1945) pedig J. S. Bach fűgáihoz és L. van Beethoven szonátaíhoz hasonlítja népdalaink formai tökéletességét és arányosságát. Mindkettejük életművének egyik legfontosabb tényezője a magyar népzene feltárása és tudományos tanulmányozása, melynek eredményeképpen rendszerbe foglalták népzeneink különböző dallamstílusait, azok földrajzi-néprajzi tulajdonságait. Bartók Béla és Kodály Zoltán a magyar népzeneben két alapvető stílust különböztetett meg: a régit és az újat. A régi stílusú népdalokra jellemző az ereszkedő dallamvonal, a pentaton hangsor, az általában rövid szöveg, és a kvintváltó szerkezet. Előadásmódja szabad. Az ereszkedő dallamvonal azt jelenti, hogy a dallam fokozatosan ível lefelé, tehát a dal első két sora magasabban van, mint a 3. és 4. sor. Pentaton hangsor esetén megkülönböztetünk egy, illetve kétrendszerűeket. Az egy rendszerűek jellegzetessége az, hogy a dallam hangnemen belül marad, és az első két sor nem lép ki a záróhang oktávjából, kétrendszerű, ha a dallam meghaladja a záróhang oktávját.

1963-ban gyűjtötték az egyik legismertebb hollókői népdalunkat, címe: Hej, rozmaring, rozmaring; ez a dal még ma is kedvelt eleme a palócföldi leánykarikázóknak.

Hej, rozmaring, rozmaring,
Leszakadt rólam az ing.
Van már nékem kedvesem,
Ki megvarrja az ingem.

Hej, dombérom, dombérom,
Ásatlan a kompérom.
Ki sem ásatom soha,
Mer' a babám mostoha.

Hej, rezeda, rezeda,
Karcsú a lány dereka.
Ha karcsú is, illeti,
Barna legény szereti.

Hej, dom, dom, dom, dom, dom, dom,
Tapogasd meg a combom!
Tapogasd meg a combom,
Még anyámnak se mondom.

Hej, kendermag, kendermag,
Jaj, de büszke legény vagy!
Mit ér a büszkeséged,
Ha nincs szép feleséged?

Hej tulipán, tulipán,
Lányoké a mennyország,
Magas a csipkebokor,
Legényeké a pokol.
Legényekkel van tele,
Lányok nem férnek bele.

Hej, szegfűszeg, szegfűszeg,
A legénynek nem hiszek,
Mert a legény lánycsaló,
Akasztófára való.

Hej, Budavár, Budavár,
de sok legény megcsalt már!
Ha még ez az egy megcsal,
megátkozom, hogy meghal.

Hej, kiskatlan, kiskatlan,
Benne a sok mosatlan.
Mosd el, kislány, az edényt,
Úgy öleld meg a legényt!

Jellemzője az alapjában ötfokú ereszkedő dallam, részleges kvintváltással. Az alapjában 4/4 ütemű dallamban uralkodó a pontozott alkalmazkodó ritmus, amely jelenség a népzene- és néptáncstudomány álláspontja szerint a 18-19. század fordulója táján, vagy talán kicsivel később alakult ki, párhuzamosan a verbunkos és a lassú csárdás tánc típusaival. Mivel jelen dallamtípusunknak nyoma sincs a legarchaikusabb területeken: Erdélyben, Moldvában, Szlavóniában, Dél-Dunántúlon, Zobor-vidéken, sőt Kelet- és Dél-Alföldön sem, és mert ritmikában új fejlemény, nagyon valószínűnek látszik, hogy a régi stílusnak legújabb, legfiatalabb alakulatai közül való. E típusoknak már nem volt idejük lassan-lassan eljutni a nyelvterület peremvidékeire, oda a jóval dinamikusabb új stílus hatolt el ebben az időszakban.

A hollókői népdalok többsége új stílusú. Az új stílusú népdalok kialakulását - melyben a hosszan tartó nyugat-európai hatás is szerepet játszott- mintegy másfél évszázaddal ezelőttre tehetjük. Virágkorát a századforduló idején élte. Az új stílusú dalok a mai napig jól ismertek és kedveltek az egész magyarság körében. Szövegeik, a szerelmi lírán kívül, főként a katonaéletet idézik. A változó életformát tükröző újabb dalszövegek is jórészt ehhez a stílushoz kapcsolódnak (summás-, bányász-, munkásdalok). A Tudományos Akadémia népzenei gyűjteményében mintegy 60 ezerre tehető az új stílusú népdalok száma. A dalok egy-egy típusa 200-300 változatban is szerepel. Magyar népzeneink új dallamstílusának legkiemelkedőbb jellegzetessége a visszatérő szerkezetű, négysoros forma. Itt szinte azonos a dallam első és negyedik sora, a harmadik sor pedig mindig eltérő. Ezen belül négy fő típust különböztetünk meg:

- AA5BA = ez a forma hasonlít a legjobban a nyugat-európai dallamokra
- AA5 A5 A = szerkezet szempontjából ez áll a legközelebb a régi stílusú, kvintváltó dalokhoz
- AB B A = Bartók Béla szerint „magyar földön termett, jellemzően magyar alakulat”
- AA B A = az előbb felsoroltakhoz képest ez egy újabb fejlemény (erre mutat az A sorok magas szótagszáma)

Ezek a betűk a dalok szerkezetére utalnak. Mikor elemzünk egy dalt, mindig megvizsgáljuk a szerkezetét. Mivel itt adottak a sorok (versszakok), ezért nem kell külön egységekre bontani, tehát elnevezzük az első sort „A”-nak, ez lesz a viszonyítási pont. Ezután megnézzük, hogy a második sornak milyen a dallama ehhez képest. Ha teljesen más, akkor ugrunk egy betűt, „B” lesz a jele. Ha kvintváltás figyelhető meg, azaz öt hanggal feljebb, vagy lejjebb kerülnek a hangok az első sorhoz képest, akkor azt „A5”-tel jelöljük.

Lényeges sajátossága az új stílusú népdaloknak a kötött tempo giusto. Ez azonban csak menetelés vagy tánc esetén jelent éles ritmusokat. Az utcán sétálva, asztal mellett, közös munkák végzésekor a hagyományos előadásmód jóval lassabb, a nyolcadpárok pedig triolaszerűek. A szöveghez természetesen alkalmazkodik a ritmus, melynek hűen követnie kell a szótagok számát. A kottakép ezért általában csak az első versszakok ritmusának felel meg. Az új stílusú népdalok nincsenek túldíszítve, itt általában kisebb hajlítások színezik az alapdallamokat.

Ha összehasonlítjuk a régi és az új stílust, azt mondhatjuk el, hogy az új stílus forma szempontjából nem olyan gazdag, mint a régi, viszont a hangkészlete és ritmikája rendkívül változatos. Az ötfokúságtól - az átmenetek sokaságán keresztül - a különféle diatonikus hangsorokig hatalmas választékot találunk benne. Népdalaink nagy része az első pár szóról, esetleg a teljes első sorról kapja a címét, így történt ez az egyik leghíresebb palóc dalunkkal is, mely a „Sárga rigómadár ne szállj fel a fára” címet viseli.

Sárga rigómadár ne szállj fel a fára,
Inkább szállj el a babám ablakába!
Dalold el a szomorú nótámat,
Elvitték a szeretőmet katonának.

Sárga rigómadár búsan száll az ágra,
Sír szegény, mer elhagyta a párja.
Engemet is elhagyott a rózsám,
Mégse sírok, mint a sárga rigómadár.

Hollókőn palócok laknak, így ha egy helyi ember szájából halljuk, rögtön észrevesszük azt az ízes tájszólást, melyet szinte lehetetlen utánózni. Ha egy feszes ritmusú, díszítésekkel teli, lassú, mégis méltóságteljes népdalt hallunk, az nagy valószínűséggel egy palóc közösségből származik.

Azt hihetjük, hogy erre is igaz az egyenes arányosság elve, miszerint egy (viszonylag) kis faluban kevesebb népdal születik. Ez szerencsére nem igaz. Annyira nem, hogy egész daloskönyvet adtak ki „Hollókői dalai” címmel. Ezen dalok között sajnos csak kevés olyat találunk, amit szinte mindenki ismer. De tény, hogy rengeteg kamaraegyüttes, kórus énekegyüttes épít a palóc népdalok sajátos értékeire. Vannak külföldi hagyományőrzők, akik kifejezetten hollókői népdalokat énekelnek, kiválogatva a számukra kedves dalokat, dalsokorba összekötve. Ha az ember énekelni tanul, óvodában, iskolában vagy zeneiskolában, már az elejétől találkozhat felvidéki, palóc dalokkal. Hiszen az egyszerű dallamoktól, illetve a kis hangterjedelemtől kezdve, a hajlításokkal, díszítésekkel teli és hatalmas hangterjedelemmel rendelkező dalok is megtalálhatóak ezen a vidéken.

Ha ellátogatunk Hollókőre és meghallunk egy csárda udvarában játszó zenekartól, vagy egy kisboltból kiszűrődő helyi dallamot, egyből megérezzük a lüktetését. Ezt nem lehet eltéveszteni. Csodálatos ez a falu. Tiszteletre méltó, hogy máig őrzi hagyományait, szokásait, építészetét. Minden magyar ember büszke lehet a gyökereire.

„A népzene olyan dallamokból tevődik össze, amelyeket sokan és sokáig énekelnek.”
(Bartók Béla)

Források:

Dömötör Tekla (főszerk): *Magyar népzene stílusai, típusai* Népzene, néptánc, népi játék. Magyar Néprajz. <http://mek.niif.hu/02100/02115/html/3-2106.html> letöltve 2016.március 30.

Hallgassátok meg, magyarim : Keresztmetszet a magyar népzeneről 1. (http://album.hagyomanyokhaza.hu/album/felvetel_show.php?id=8582) letöltve 2016.március 30.

Népzenei ismeretek: http://www.krg.hu/frame/e_szertar/doc/enekzene/01.pdf letöltve 2016 március 30.

Szrémi Zsuzsanna-Hrúz Dénes (2010): *Hollókői dalos könyv*. Hollókőért Közalapítvány

Kiszelyi István (2001): *A magyar népzene és annak eredete*.

<http://mek.oszk.hu/06400/06403/html/> letöltve 2016 március 30.

A Faluszeminárium terepi munkájában 2015-ben részt vett egy gimnazista is (Bencsik Bence 12. osztály Premontrei Szent Norbert Gimnázium). A terepi kutatás tapasztalataiból írt egy OKTV dolgozatot. Az alábbiakban ebből következik egy rövid részlet.

Részlet a
HOLLÓKŐ IMÁZSA ÉS MARKETINGTEVÉKENYSÉGE
című
OTDK dolgozatról

Hollókő imázsfejlődése

Bencsik Bence Premontrei Szent Norbert Gimnázium
Felkészítő tanár: Lencsés Barna Premontrei Szent Norbert Gimnázium
Molnár Melinda (Szent István Egyetem RGVI)

Hollókő múlt imázsa

„Hollókő múlt-imázsa a XX. század közepéig egy agrárfalu imázsa. Ha a 100 évvel ezelőtti statisztikák tükrében vizsgálódunk, akkor azt látjuk, hogy az 1900-as népszámlálás szerint az itt élő keresők 94%-a mezőgazdaságból élt, akik zömmel kisbirtokosok, bérlők, napszámosok, mezőgazdasági munkások, cselédek és azok családtagjai voltak (Tomori V. 1935). Itt kell azonban azt is megjegyezni, hogy a föld igazán jó megélhetést ezen a környéken sosem adott igazán. Tomori Viola a már említett 1935-ből származó szociográfiai leírásában például így fogalmazott: *„a csupa domboldali fekvésű földek művelése fokozott fáradságot és körültekintést igényel.”* (Tomori V. 1935. 12. p.) Szabó Zoltán pár évvel később, 1938-ban még keményebb hangon írja le a mezőgazdasági megélhetés nehézségeit: *„A föld... változatos az utazónak, nehéz a parasztnak. Ugyanannyi vetőmag kell bele, mint az Alföldön, de kétannyi munkával fele annyit termést hoz.”* (Szabó Z. 1938. 12. p.) Azt is megfogalmazta Szabó ebben a művében, hogy a falubeliek megélhetése a rendelkezésre álló birtokviszonyok és technikai feltételek mellett nem lesz biztosítható. Kovács D. -Molnár M. (2000) tanulmánya szerint a település 1920 és 1930 között csaknem 20%-kal növelte a népességét (493 főről 621 főre). Ez is oka lehetett a falut sújtó megélhetési gondoknak. A falu arculatában Szabó Z. 1938-ban azt is megfogalmazta, hogy a helyi paraszttársadalom a környék bányaiipari munkaerőigényének következtében jelentősen át fog alakulni. Világosan elövetítette, hogy a palócfalvakban (így Hollókő esetében is) a paraszti életformát átalakítja a fölvelt *munkás* életforma. Igaz, Szabó azt is kihangsúlyozta, hogy a környék bányáiba ingázó férfiak jelentős része az ipari munkára úgy tekint, mint bármilyen más időszakos munkára, azaz a paraszti kultúra és értékrend bennük megmaradt. A paraszti lét ekkoriban, a XX. század első harmadában nem felbomlott, csak átalakult. Nyilvánvalóan ez az örökség tette a falut fontossá később a néprajz és a műemlékvédelem számára is.

Hollókő felemelkedése az 1960-as években kezdődött a népi építészeti értékek mentésének munkájával kapcsolatban. Ennek hatására 1972-ben műemléki védelem alá került az Ófalu. Pár évvel később 1977-ben létrejött a Hollókői Tájvédelmi Körzet, mely már nem csupán az Ófalut, hanem a környék természeti értékeit, a hollókői vár romjait is értékleltárba vette (Nagy G. 2013). Természetesen a falu számára az igazi hírverést Hollókő Ófalujának UNESCO Kulturális és Világörökség listára kerülése jelentette, melyre végső soron 1987-ben került sor, mely címet népi építészeti együtteseikért, az épített környezet és táj összhangjáért, a hagyományok őrzéséért, élő falu jellegéért kapta meg (Kovács D. Molnár M. 2000).

Az a furcsa kettősség figyelhető meg ugyanakkor, hogy miközben a turizmus, az idegenforgalom viszonylag korán, már a hatvanas évek végén, hetvenes évek elején megjelent a faluban, azaz a faluról kialakult kép a nem helybeliek között egyre inkább egy turisztikai értékkel bíró település képét rajzolta meg, addig a hollókői ember viszonylag későn ragadta magához a turizmusban rejlő lehetőségeket. 1980-ban például az aktív keresőknek még mindig 42%-a dolgozott az iparban, 34% pedig a mezőgazdaságban (Kovács D. Molnár M. 2000). Tehát a népesség a turizmusban anyagilag nem igazán volt érdekelt. Az itt élők inkább csak díszletei voltak az idilli faluképnek.

Molnár M. (2011) szerint a rendszerváltás jelentett igazi fordulatot a falu arculatformálásában. Egyrészt azért, mert a tanácsrendszer helyébe a helyiek választói akaratából szerveződő önkormányzat lépett, ami új lehetőségeket teremtett a falu közösségének formálásában, a fejlesztési forrásokhoz jutásban. Ugyancsak fordulatot jelentettek a rendszerváltással megjelenő addig ismeretlen piaci folyamatok is.

Hollókő jelen imázsa

Hollókő jelen imázsát Kovács D.-Molnár M. (2000) így fogalmazza meg: „*Hollókő egyszerre viseli magán az elöregedő, népességét veszítő aprófalvak és a turisztikai szempontból kiemelkedő, nemzetközi vonzerővel bíró települések jellegzetességeit*”. (Kovács D.-Molnár M. 2000, 96.o.)

Először megvizsgálom, hogy mit is jelent Hollókő esetében „*az elöregedő, népességét veszítő aprófalva*” megfogalmazás. Ha megvizsgáljuk a hivatalos népszámlálási adatokat, akkor azt találjuk, hogy napjainkban nagyjából annyian lakják a falut, mint 1870-ben. Azaz durván százötven éve (1870: 387 fő, 2011: 351 fő) volt nagyjából olyan népesedettségi a falu, mint most. Ez azért tekinthető hanyatlásnak, mert éltek itt kétszer ennyien is. A statisztikák szerint 1970-ben volt a legmagasabb népességszám: 766 fő. A hanyatlást nem csupán a népesség száma jelzi, hanem a meglévő népesség korösszetétele is. A 2011-es népszámlálási adatok alapján tíz lakosból négy 60 év feletti. (Bogárdi T. 2015)

A következőkben azt próbálom megmutatni, hogy mit jelent, mire alapoz Hollókő arculatában a turisztikai ismertség. Hollókő turisztikai kínálatának egy része múzeumokat jelent. Ilyenek a Falumúzeum, a Tájház, a Babamúzeum, a Postamúzeum, valamint a Kézműves Nyomdaműhely. Egy más kategóriát képvisel az attrakciók sorában a középkori várrekonstrukció, valamint a szimbolikus értékű katolikus templom. Ugyancsak másféle kínálatot teremt a helyi kézműipar...” Mivel a falu az élő néphagyománya okán kapta a Világörökség címet, így a falu törekszik arra, hogy mind több igényes rendezvénnyel, a helyiek aktív bevonásával, a hagyományok éltetését is szolgálja...

Ami a turisztikai arculatot illeti, fontos megemlíteni, hogy ez az arculat nem állandó. Ez mindenekelőtt abból adódik, hogy a falu turizmusa szezonális. Húsvétől nagyjából Márton napig tart a valódi „szezón”, amikor a helyi múzeumok, kézművesházak is mind nyitva vannak, és ráadásul egyéb attrakciók, rendezvények is a vendégeket hívogatják; azaz ilyenkor egy turisztikailag frekventált falu képét mutatja Hollókő. Természetesen szezon idején is találni azért olyan napokat, amikor csendes a falu. Hétköznapokon, de rendezvények nélküli hétvégeken is nagyon világosan lehet érezni, hogy az ófalui rész (tehát a turisztikailag frekventált zóna) csaknem lakatlan. Ilyenkor az ott sétáló turista skanzen-szerű élményt él meg, ami egy fakóbb turisztikai arculat, és nem is feltétlenül vonzó. Ez abból adódik, hogy a hollókőiek több mint 90 %-a az ú.n. újfalui részen, a turisztikailag nem frekventált részeken

él. Az Ófalu épületei zömmel lakatlan lakóépületek, középületek, múzeumok. Ez a tény egy kicsit elvesz az Ófalu élő jellegéből (Szabó Csaba polgármester 2015).”

Hollókő jövő imázsa

A jövő imázst talán a legjobban Hollókő logója fejezi ki. Ez jól szemlélteti a távlati célokat: a palóc kultúrát, a család fontosságát (amit a tulipán, mint a születendő gyermek jelképe szimbolizál) és a palóc vidék lakosságának római katolikus hitét. Emellett a holló, mint a település emblematikus állata is fellelhető a képen. A felső részen két leveles faág van, ez egyfajta védelmet jelképez, ami érthető is, ha csak a környék hegyeinek sűrű erdeire gondolunk. A keresztaszemes öltést imitáló Hollókő felirat, akárcsak az ifjú pár népviselete világosan utal a népi tradíciókra.”

Forrás: <http://www.holloko.hu/>

Irodalomjegyzék

- Bogárdi Tünde* (2015): Hollókő társadalmának fontosabb ismérvei a statisztikák tükrében (kézirat)
- Kovács Dezső- Molnár Melinda* (2000): Hollókő In: Bódi Ferenc- Böhm Antal: Sikeres helyi társadalmak Magyarországon Vidékfejlesztési Kiskönyvtár Agroinform Kiadó Budapest
- Molnár Melinda* (2011): Hollókő 264-291. o. In: Beluszky Pál- Sikos T. Tamás: Változó falvaink Akadémiai Kiadó Budapest
- Nagy Gergely* (2013): Hollókő a védelem útján 13-19. o. In: Dobosiné Antal Anna- Kovács Dezső (szerk.): Hollókő öröksége Budapest
- Szabó Zoltán* (1938): Cifra nyomorúság reprint Akadémiai Kiadó Budapest 1986
- Tomori Viola* (1935): Hollókő, egy palóc falu lélekrajza reprint Akadémiai Kiadó Budapest 1992

Online forrás

<http://www.holloko.hu/>

Interjúalany

Szabó Csaba polgármester

Támogatók:

- Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola
- Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
- Hollókő önkormányzata

Eddig megjelent kötetek:

- Acta Regionis Rurum 1. *Siklód*
- Acta Regionis Rurum 2. *Siklód*
- Acta Regionis Rurum 3. *Bag*
- Acta Regionis Rurum 4. *Komlóska*
- Acta Regionis Rurum 5. *Baks*
- Acta Regionis Rurum 6. *Tiszaladány*
- Acta Regionis Rurum 7. *Pázmánd*
- Acta Regionis Rurum Special Issue No. 1.
Multifunctionality and regional development
- Acta Regionis Rurum 8. *Átány*